

Həsən Seyidbəyli

CƏBHƏDƏN

roman

CƏBHƏYƏ

HƏSƏN SEYİDBƏYLİ

Hzf - 290024

CƏBHƏDƏN CƏBHƏYƏ

r o m a n

Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Redaktor: Şəmil Sadiq
Naşir: Müşfiq XAN
Dizayn və qrafika: Teymur Fərzi
Korrektorlar: Esmira Kamal,
Zibeydə Həşimova

ISBN 978-9952-464-70-2

Müəllifin bütün əsərlərinin çap və yayım hüquqları Hədəf Nəşrləri
MMC-yə məxsusdur.

© Hədəf Nəşrləri

CƏBHƏDƏN CƏBHƏYƏ

1

Aysız, ulduzsuz gecə... qaranlığa alışmamış gözlər heç bir şey görmür. Yer, göy nəfəsini dərib susur elə bil boynunda qorxulu bir sirr gizlətməmişdir... Bura haradır? Sonsuz bir səhra, zirvəsi qaranlıq buludlara baş vurmuş uca dağ, yaxud da kimsəsiz ada... zülmət qaranlığı qılınc kimi kəsən parovoz fitinin sədası ətrafa yayılır. Elə bil lap yaxında, ayrı-ayrı yollarda dayanmış vaqonları dartıb bir cərgəyə yığır, yoldəyişdirənin zurnası parovozun fiti ilə işgüzar söhbət edir: "gəl", "dayan". Parovoz isə kəsik-kəsik cavab verir: "gəlirəm", "dayandım"...

Deyəsən hardasa, yaxında dəmir yolu stansiyası var... Gözlər qaranlığa alışdıqca aşağıdakı nəhəng kölgəlikləri seçir və nəhayət, bunların uca binalar olduğunu təyin edir. Deməli bura şəhərdir...

... Bəs ora nədir? Orda nə ev var, nə küçə... Orda, dağ üstündə, elə bil bu şəhərin keşiyini çəkən böyük bir heykəl görünür, aşağıda dəniz sanki məhəbbətlə şəhəri bağrına basmış... buranın məhz Bakı olduğuna heç bir şübhə qalmır...

Bakı elə bil dərin yuxuya dalmışdır. Lakin... o yatmır. Üç ilə yaxındır ki, onun gözlərinə yuxu getmir. Axı onun qanı Vətənin göylərini qoruyan təyyarələrin, düşmənin müqəddəs torpağından qovan tankların motorlarında qaynayır... Qaranlıq ehramlar kimi görünən binaların qara pərdəyə almış pəncərələri arxasında ürəkləri yaralı analar cəbhədə həlak olmuş oğulları üçün acı göz yaşları axıdır...

Ay keçir, il dolanır, əzizlərini itirmiş bu analar yenə də zəif işığı andıran bir ümidlə daha da güclənir... Ucalan bu lal

3

ehramların divarları arxasındakı gəlinlər və qızlar da öz qəhrəman sevgililərinə inam və məhəbbət dolu məktublar yazır...

Bakı sakinlərinin ürəkləri ölkəmizin başqa şəhərlərinin adamlarının ürəkləri kimi vətənpərvərlik alovu ilə yanır. Onlar da öz əməlləri ilə ölüm-dirim cəbhələrində vuruşurlar... Lakin başqa yerlərdə olduğu kimi, ağır vəziyyətdən istifadə edərək burda da xəbis, çirkin ünsürlər baş qaldırırlar...

Teymur Cahangirov ancaq səhərə yaxın özünə gəldi. Ayılıb gördü ki, şəhərin ucqar məhəllələrindən birindədir. O, başında dözülməz bir ağrı hiss edib inildədi. Qulaqlarında üzücü bir uğultu var idi. Bədəninin ağırlığını sol qoluna salıb güclə səkinin üstündə oturdu, kütləşmiş nəzərləri ilə ətrafına göz gəzdirdi. Bura küçədən daha çox dalana oxşayırdı. Kölgə kimi görünən birmərtəbəli, yastı damlı evlərdən sonra, uzaqda, hündür təpə üstündə əyri-üyrü baş daşlarının siluətləri dikəlirdi. Ora qəbiristanlıq idi. Yaxındakı həyətlərdən arabir xoruz banı eşidilirdi...

Teymur başına gələn əhvalatı xəyalında canlandırmağa çalışdı. Qulaqlarındakı uğultu, başındakı ağrı ona imkan vermirdi. Elə bil beyni yerindən oynamışdı. O, sol əlini başına apardı, cod, qıvrım saçlarına çəkdi. Peysərində az qala armud boyda bir şiş var idi. Pencəyi gipsə salınmış sağ qolundan asılı qalmışdı.

Teymur üçün bir şey aydın idi: dünən axşam qatardan düşmüşdü. Qroznı şəhərindəki qospitalda bircə gün yatmamış, onu evə göndərməyi qərara almışdılar. Teymur cəbhəyə gedəndə onu ötürməyə razı olmadığı kimi, qayıdacağı barədə də evə xəbər göndərməmişdi. Belə şeyləri sevmirdi. Son döyüşdə qəlpə onun sağ qolunun sümüyünü parçalamışdı. Odur ki, qolu indi gipsdə idi. Anası Cavahirin ürəyi xəstə olduğundan onu

qorxutmaq istəmirdi. Bunun üçün də gipsli qolunu güclə pencəyinin qoluna salmışdı ki, ilk baxışda tamamilə sağlam görünsün. Sonra anasını yavaş-yavaş hazırlayacaqdı, vəssalam... Bəs sonra? Sonra nə oldu? Qatar Bakıya iki saat gecikmişdi... Bu, təəccüblü deyildi. Çünki müharibə davam edirdi, əsasən cəbhəyə döyüş sursatı aparan qatarlara dərhal yol verilir, sənişin qatarları isə tez-tez gözləməli olurdu... Deməli, qatar iki saat gecikmişdi...

Teymur ayaq səsi eşidib başını qaldırdı, kəskin bir ağrı hiss edib yenidən ağırlığını sol qolunun üstünə saldı. Yoldan keçən iki qadın onu uzaqdan görüb cəld o biri səkiyə keçdilər və tərs-tərs Teymura baxıb donquldandılar:

– Bunun tayları cəbhədə vuruşur... Boya bax, buxuna bax.

Ayaq səsləri uzaqlaşdı və kəsildi...

“Bəs sonra, sonra nə oldu?” – deyə Teymur fikrini cəmləşdirməyə çalışdı. Səhərin sərin mehi onun cəbhədə sərtləşib, qaralmış sifətini və boynunu oxşayıb bütün bədənini gümrəhlik gətirdi, qüvvət verdi. Bu, deyəsən, bir balaca onun fikrini də aydınlaşdırırdı... Sonra... o, Bakının qranlıq pərdəyə salınmış küçələri ilə yuxarı məhəlləyə, öz evlərinə sarı tələsdi. Çünki bir saatdan sonra şəhərdə xüsusi icazə vəərəqəsi olmadan gəzmək qadağan idi... O, gipsə salınmış ağır əlini sağ cibinə keçirib dolu çamadanı sol əlində aparırdı.

Sovet küçəsini ötüb dar dalanlarda evlərinə sarı tələsdi... Bəs sonra?..

Yenə ayaq səsləri eşidildi. Hardasa maşın uğuldadı. Yaxın həyətlərin birində uşaq ağladı.. Kimsə tələsə-tələsə küçənin ortası ilə qaçırdı... Teymur başını ağır-ağır qaldırıb xırda addımlarla qaçan qıza baxdı. Onun tufillərinin taqqıltısı Teymurun xatirində birdən-birə hər şeyi açıq-aydın canlandırırdı...

O, tələsik gedirdi... Sonra qarşıdakı küçəyə çatıb ayaq saxladı. Nəfəsini dərdi. "Yəqin ki, daha buralarda icazə vərəqəsi istəməzlər", -deyə fikirləşdi. Bir də ki, dörd-beş dalandan sonra evlərinə yetişəcəkdir. Bir neçə dəqiqə dincəldikdən sonra dönüb aşağı, arxada qalmış şəhərə nəzər saldı. Ən əziz xatirələr, ən əziz hisslərlə bağlı olan doğma şəhərini görə bilmədi. Bu şəhəri ancaq o, sövq-təbii ilə duyurdu. Bax ora - ordakı qaranlıq sahə - dənizdir, onu qucaqlamış, gah qabaran, gah enən kölgəliklər isə şəhərdir. Teymur tələsmədən ağır addımlarla yoluna davam etdi. Hər yan, hər yan qaranlıq zülmət içərisində idi. Nə bir işıq göründü, nə bir səs eşidilirdi. Bayaq aşağı məhəllələrlə gələrkən, hardasa, qonşu küçələrdə at nalının tappıltısı eşidilirdi. Yəqin ki, gecə keşikçiləri idi. Burda isə elə bil heç kəs yaşamırdı. Elə bil buna görə də heç kəsin keşiyini çəkmirlər. Bu fikirlər içərisində addımlayan Teymur birdən dayandı. Uzaqdan ayaq səsləri eşidildi. Kimsə arxadan ona çatmağa tələsirdi. Onun tuflilərinin taqqıltısı qaranlıq gecənin sükutunda qərribə səslənirdi.

-Ay yoldaş! Ay yoldaş,- deyə bir qız həyəcan içərisində onu çağırırdı.

Teymur geri döndü. Qız təngnəfəs ona çatıb bir az aralı dayandı. Görünür, yaxınlaşmağa utanırdı.

-Məni bağışlayın... mən... Bizim evimiz bu yandadı... bağışlayın, o tinə kimi mənimlə getsəniz bəsimdi... Zavodda idim... Yoldaşım xəstələnmişdi... qalıb onun da əvəzinə işlədim. Evə gecikdim... Bağışlayın...

Teymur qaranlıqda qızın üzünü görə bilməsə də, onun həyəcan keçirdiyini hiss etdi. Razılışıb dinməz o biri tinə qədər ötürdü. Qız arabir dönüb xoflu-xoflu o tərəf-bu tərəfə baxırdı.

-Hansı zavodda işləyirsən, bacı? - deyə Teymur soruşdu.

Qız döyükdü:

-Bağışlayın, bunu demək olmaz.

Teymur qımışıb daha heç nə soruşmadı. Mühəribə zamanı hər şeyin hərbi əhəmiyyəti olduğunu bilirdi. Bir də axı o özü də cəbhədə kəşfiyyatçı olmuşdu. Belə şeyləri yaxşı başa düşürdü. Qızın dəyanətini yoxlamaq üçün bir də soruşdu:

-Bir halda ki, həyatını mənə qızırsan, səni ötürməyimi xahiş edirsən, niyə işlədiyin zavodun adını demirsən?

Qız sıxıla-sıxıla cavab verdi:

-Bağışlayın... Olmaz...- cəld söhbəti dəyişib özü Teymura sual verdi:- O qolunuza nə olub?

-Yaralanıb.

Qız Teymurun sol tərəfinə keçib çamadanının qulpundan yapışdı:

-Kömək edim?

-Yox, yox, bacı, zəhmət çəkmə.

Onlar bir dalanın tininə yetşdilər.

-Mən çatdım. Çox sağ olun, -qız yenə də xoflu-xoflu o tərəf-bu tərəfinə boylanıb dayandı. Dalan çox qaranlıq idi. göz-gözü görmürdü. Teymur soruşdu:

-Harda olursan?

-Bax, o evdə.

-Görmürəm.

Qız güldü.

-Mən də... Amma adət eləmişəm. Dalanın o başındakı evdi.

-Əgər qorxursansa, evəcən ötürüm, -deyə Teymur təmkinlə soruşdu:

Qız utana-utana çiyinlərini çəkdi:

-Özünüz bilin.

Yenə getdilər.

Bütün əhvalat da bu dalanda baş verdi.

Dalanın ortasında kimsə qaranlıqdan çıxıb onların yolunu kəsdi. Teymur buna əhəmiyyət vermədən yoluna davam etdi. Lakin qaranlıqdan daha bir neçə adam çıxdı. Teymur xoşagəlməz bir hadisənin baş verəcəyini hiss edib geri döndü.

Qız yox idi. Onun əvəzində arxada bir neçə adam dayanmışdı. Kimsə yoğun, xırıltılı bir səslə əmr etdi:

–Çamadanını qoy yerə, özün də soyun.

Teymur heyrətlə ətrafına göz gəzdirdi və görmədiyi adamlardan soruşdu:

–Nə üçün?

Həmin səs yenə eşidildi:

–Uzatma, vaxtımız yoxdur.

–Çəkilin yoldan,– deyərək Teymur qəzəblə dilləndi.

Nə isə onun kürəyinə sancıldı. Kimsə tın-tın səslə dedi:

–Canına hayfın gəlirsə, tez tərpən.

Teymur ildırım sürəti ilə geri dönüb bıçağı onun kürəyinə dirəmiş oğlanın qarnının altına elə təpik vurdu ki, o adam ağrıdan dəhşətlə çıxır və arxası üstə yerə sərilir. Elə bu vaxt Teymur boynunda küt bir ağrı hiss etdi. Baş gicəlləndi, müvazinətini itirib ağır-ağır yerə çökdü... Sonra hər şey elə bil yuxuda oldu... Kiminsə tərləncə çamadanı onun əlindən qopardı. Kimsə tövşüyə-tövşüyə onun pencəyini çıxarmağa başladı. Yoğun, xırıltılı səs astadan pıçıldadı:

–Tələsin! Badamdar tərəfə!

Bu vaxt lap yaxından həmin qızın səsi eşidildi. O, kəsik-kəsik danışdı:

–Dayan: bii-dən sağ qala...

Qızın soyuq əli tələsik Teymurun alnında və gicgahlarında gəzdi. O, yenə də kəsik-kəsik pıçıldadı:

–Sağdı. Bi-də vu-un... Peysə-indi!..

–Çəkil, Turac!

–Vu-un deyirəm, yoxsa başımıza bəla ola... – deyərək qız təkid etdi və Teymur peysərində bayaqkindən daha küt bir ağrı hiss edib elə bil dərin bir quyuya aşdı..

Teymur şişmiş peysərini ovuşduraraq qəzəblə gözlərini yumdu. “Deməli, məni uşaq kimi oynadılar tora salıblar, özü də harda? Doğma şəhərimdə...”

Kimin ağlına gələrdi ki, hər gün, hər dəqiqə cəbhədə vətən deyərək öz canından keçməyə hazır olasan, min bir təhlükədən çıxasan, axırda öz əziz şəhərində başına elə bir oyun gətirsinlər? Hava işıqlaşdı.. Qoca bir arvad əlində su dolu vedrə Teymurun yanından keçəndə ayaq saxladı.

–Ay bala, burda niyə oturmusan? Yer qəhətdir sənə? – deyərək təəccüblə soruşdu.

Teymur başını qaldıraraq arvadı süzdü və onun əlindəki su ilə dolu vedrəni görüb qurumuş dodaqlarını dili ilə sulatdı.

Arvad dinməz vedrəni ona yaxınlaşdırdı.

Teymur cəbhədə tez-tez elədiyi kimi, vedrəni əli ilə özünə tərəf əydi və acgözlüklə içməyə başladı. Arvad Teymurun pencək sallanmış gipsli qoluna baxıb soruşdu:

–Ay oğul, yoxsa davadan gəlirsən?

Teymur cəld dönüb qoluna baxdı, pencəyini apara bilməmişdilər. Çünki gipsli qoluna ilişib qalmışdı.

–Hə! – deyərək cavab verdi.

–Başını orda bu hala salıblar?

Teymurun danışmağa təqəti yox idi. Sol əlini vedrənin kənarına söykədi və ağırlığını onun üstünə salıb güclə ayağa qalxdı.

–Tifil, gedək bir az bizdə dincəl. Budur ey, bizim qapımız. Dur, bala...– deyərək arvad ondan əl çəkmədi. Teymur arvadı ancaq indi tanıdı.

–Nabat xala?

–Məni hardan tanıyırsan?

–Nabat xala, Kamaldan nə xəbər var?

Arvadın sifəti birdən-birə dəyişdi, çətinliklə qamətini düzəldib, köksünü yanıqlı-yanıqlı ötürdü:

–Uşağın qara xəbəri gəlib, ay bala.

–Hayıf...– deyə Teymur ağır-ağır əyilib papağını yerdən götürdü və dönüb uzaqlaşdı. O uzun zaman sol əlini pəncəyinin qoluna sala bilmədi. Elə beləcə də tını buruldu.

Gözləri yaşdan torlanmış Nabat xala fikirli-fikirli onun arxasınca baxdı. Nə qədər çalışdısa, bu adamın kim olduğunu xatırlaya bilmədi.

İkinci dalanın tinini burulanda kimsə Teymurun qabağına çıxdı. Bu adam onu hələ uzaqdan görüb ayaq saxlamışdı. Teymur kiminsə yolunu kəsdiyini görüb dayandı və başını güclə qaldırdı. Bir müddət küt nəzərlərlə qarşısındakı adama baxa-baxa qaldı. Ona elə gəlirdi ki, bu adam istehza ilə gülümsünür.

–Xoş gördük.. Yoxsa məni tanımadın?

Teymur sanki yuxudan ayıldı. Bu yekəpər oğlanı diqqətlə süzməyə başladı... Oğlanın seyrək qara saçları enli alına tökülmüşdü. Tüklü sifətinin dərisi şirəni kimi hamar uzanan və oğlanın tüklü üzündə hər şeydən tez nəzərə çarpan dərin çapıq idi. Onun baxışları da sabun kimi sürüşkən idi.

Yox, Teymur bu adamı heç vaxt unutmayacaqdı. Çünki onunla əlaqədar olan əhvalatlar bir neçə il bundan əvvəl baş vermişdi...

... O zaman Teymurun on üç yaşı var idi. Yaz günləri idi. Məktəb tətillərinə az qalmışdı. Çöl çiçəklərinin Şubanı dağları tərəfdən gələn ətri adamı məst edirdi. Dərindən gülüş dərinliyində məşğələ keçmiş Teymur evə tək qayıdırdı. Gün batmışdısa da, hava hələ qaralmamışdı. Teymur uca hasarlı bir həyə-

tin, yanından keçirdi. Bağ-bağçalı bu həyətin hasarları üstünə tikanlı məftil çəkilmişdi. Məftillərin üstündə budaqları görünən ağ tut, əncir, alça, gilə, gavalı ağaclarının, uca meynə talvarlarının xəfif kölgəliyi, hasarın arxasından eşidilən quzu mələşməsi həmişə məhəllə uşaqlarının ürəyində bu həyətdə qarşı maraqlı oyadırdı. Burada Hacı Seyid Kazımın onun əmisi Seyid Tağı yaşayırdı. Yaşlı adamların dediyinə görə, bir vaxtlar camaat bu iki seydin evini pərə döndərmişdi. Nəzir-niyaz gətirənlərin əlindən tərpənmək olmurdu. Sonralar nəzir-lərindən heç bir xeyir görməyən adamlar arasında söz yayıldı ki, bu iki seyid “nəcib seydilərdən” deyillər. Nəzir-niyazın ardı yavaş-yavaş kəsildi. Sonra bu həyətin seydiləri bir müddət də fitrə-zəkatla dolandılar, Fitrə-zəkat da kəsildəndən sonra seydilər özlərinə təzə peşə axtarmağa başladılar. Hacı Seyid Kazım məhəllədəki hamamı ələ keçirdi. Seyid Tağıya isə həyətin keşiyini çəkməyi tapşırırdı. Beləliklə, Seyid Tağı bağban, Hacı Seyid Kazım isə hamamçı oldu. Çatlanmış rütubətli divarlarının arasını və kələ-kötür qırıla örtülmüş damını ot basan hamamın sarımtıl rəngli alçaq qapısı üzərində yaşıl bayraq asılarda hamı bilirdi ki, “bu gün hamam arvadlara verilir”, ağ bayraq asılarda isə “hamam kişilərə verilir”. Hacı Seyid Kazım o vaxtlar işini ələ qurmuşdu ki, bilmək olmurdu hamam onun özünüdür, yoxsa dövlətin. Amma hamamın “Hacı Seyid Kazım hamamı” adı alması dövlətdən daha çox Hacı Seyid Kazımın mənfəət vədiyinə dəlalət edirdi. Bir neçə ildən sonra bu məhəllədən bir az aşağıda, Sovet küçəsində axarlı-baxarlı, həm də çox böyük bir hamam tikildi. Hacıның bəxti də hamamı kimi bağlandı. Sonra Hacıның ayağı tamamilə məhəllənin küçələrindən kəsildi. Elə bil kişi qeyb oldu. Məhəlləyə söz yayıldı ki, Hacıның ağı yerindən oynayıb, danışğını bilmir, hətta o dərəcədə xəstədir ki, yerini isladır... Bu dəfə də seyidliyinə görə deyil, zəlliliyinə görə ona əl tutmağa başladılar.

Çünkü qocalarının ikisi də sonsuz idi. Seyid Tağı heç yerli-dibli evlənməmişdi. Hacinın arvadı isə ərinə elə Məkkədə, ziyarət vaxtı qoyub qaçmışdı. Həyətdə iki qocadan başqa, bir də tünd-boz rəngli qoyun iti var idi. İt o qədər dəhşətli idi ki onun qorxusundan bu həyətdə heç kəs yaxın düşə bilmirdi. Qocalar üçün xırda-xuruş pul, xörək gətirənlər də gətiridiklərini qapıdan itin səsinə gəlmiş Seyid Tağıya verib gedərdilər.

Güləş dərnəyi məşğələsindən gələn Teymur həmin uca hasarın yanından keçəndə qəzəbli it hürüşünü eşidib qorxudan divara qısıldı. Elə bu vaxt içi dolu papağını dişləri arasından tutmuş Şəmsi ildırım sürəti ilə hasardan küçəyə əyilən ağacın üst budağına dırmanıb ordan hövlnək küçəyə atılmaq istədi, köynəyi budağa ilişdi. Şəmsi müvazinətini itirdi və Teymur dəhşətli bir mənzərənin şahidi oldu. Hasarın üstünə çəkilməş məftilin iti tikanı Şəmsinin sol yanağını elə siyirdi ki, lap sümüyü göründü. Onun yerə düşmüş papağının içindəki göy alçalar ətrafa diyirləndi... Şəmsi bu ağır yaranın ağrısını isti-isti o qədər də hiss etmədi. Cəld əli ilə üzünü tutub divara söykəndi. Həmişə özünü başqalarından üstün tutmağa çalışan Şəmsi bu səhnənin şahidi olan Teymura elə qəzəblə baxdı ki, onun bədənini soyuq tər basdı. Teymur Şəmsinin gözlərinə baxmamaq üçün əyilib yerdən onun papağını qaldırdı. Şəmsi yanağından axan qanın barmaqları arasında süzülməyə başladığını hiss edib özünü itirdi, papağını Teymurun əlindən qapıb, qanlı barmağı ilə onu hədələdi.

–Ağzını qıfılda!

Şəmsi qanı axa-axa harasa qaçdı. Amma Teymur uzun zaman özünə gələ bilmədi. Şəmsinin üzü çox pis çapılmışdı.

Bu hadisə haqda Teymur heç kəsə bir söz demədi. Məhəllə uşaqları kimi, o da sirr saxlamağı bacarırdı.

O vaxtlar bu məhəllənin cavanları arasında yazılmamış bir qanun hökm sürürdü. Həbs cəzası çəkmiş, yaxud bədənində bıçaq, güllə yarası olan adamlar nədənsə igidlər siyahısına düşür, tay-tuşlarına, bəzən özlərindən böyüklərə belə, əmr edirdilər. Bunun üçün də Şəmsi yaralanmasının əsas səbəbini gizlədib başqa bir əhvalat uydurmuşdu:

–Çəmbərkəndin uşaqları idi. Məhəlləmizə şuluqluq salmağa gəlmişdilər... Hayıf, yanımda bir şey yox idi, yoxsa üçünün də meyitini salmışdım...

Uşaqlar onun yanağındakı dərin yaraya heyrətlə baxanda, Şəmsi soyuqqanlıqla izahat verirdi:

–Gicgahımdan vurmaq istəyirdilər... Eybi yoxdur, qalsın qulluqlarında!..

Məhəllə uşaqları nə qədər təkid etmişdilsə, Şəmsi “öz düşmənlərini” nişan verməmişdi.

–Haqq-hesabı özüm çürüdəcəyəm!– demişdi.

Bu, onun tay-tuşlarının çox xoşuna gəlmişdi. “Şəmsi bütöv oğlandır” – deyə hamı ona hörmət eləməyə başlamışdı. Beləliklə o, məhəllənin görkəmli “cayıllarından” biri oldu. Üzündəki dərin çapığa görə onu “Çapıq Şəmsi” çağırırdılar.

Deməli, Şəmsinin üzündəki çapığın sirrini bircə adam bilirdi. O da Teymur idi. Bəlkə buna görə də Şəmsinin Teymuru görməyə gözü yox idi. Teymurun bu sirri açacağından qorxurdu. Onu susmağa məcbur etmək üçün iki yol var idi: gözüne şirin görünüb yaltaqlanmaq, yaxud da onu həmişə qorxu, vahimə içərisində saxlamaq. Birinci yol Şəmsinin ürəyinə heç yarmırdı. Çünki Teymur məhəllə uşaqları ilə çox da qaynayıb-qarıxmırdı. Həm də onun adı “cayıllar” siyahısında yox idi. Şəmsi ona baş əysəydi, hamıda şübhə oyadardı. İkinci yol Şəmsinin xasiyyətinə daha uyğun və əlverişli idi. Şəmsi ikinci yolu seçdi. O, Teymuru qorxutmağa, hədələməyə başladı və onun susdu.

ğunu görüb elə bildi ki, Teymur doğrudan da ondan çəkinir. Halbuki Teymur "namərdlik etmək" istəmirdi. Şəmsi yerli-yer-siz Teymura sataşır, söz atır, təhqir edirdi. Özü də məhəllə uşaqlarının yanında edirdi ki, əgər gələcəkdə Teymur onun sirri-nin üstünü açarsa, hamıda elə təsir oyansın ki, Şəmsidən əvəz çıxmaq üçün onun üstünə şər atır. Belə hallarda Teymur ancaq dişlərini qıcaraq: "Nə istəyirsən məndən?! Mənim ki, səndə iş-im yoxdur..." – deyə bilirdi.

Məhəlləyə söz yayılmışdı ki, Çapıq Şəmsi Teymuru vuracaq. Bu düşmənçiliyinin səbəbini hərə bir cür izah edirdi. Kimi deyirdi ki, Teymur Şəmsiyə qumarda uduzub, borcunu verməyib; kimi deyirdi ki, bu düşmənçilik qız üstündədir; bəziləri də həqiqətə daha çox uyğun olan bir mülahizə yürüdükdülər. Teymur Şəmsiyə baş əymək istəmir. Yenə də həmin yazılmamış qanuna görə, belə söhbətlər haqqında nəinki milis idarəsinə, hətta ata-analara belə xəbər vermək qorxaqlıq sayılırdı. Hər sir-də romantika axtaran yeniyetmələrin bəziləri nəzarətsiz qalıb özlərini çox sərbəst aparır, ayrı-ayrı şübhəli adamların ictimai qanunları pozmasına qəhrəmanlıq nümunəsi kimi baxır və şü-ursuz olaraq onların təsiri altına düşürdü. "Sərbəst yaşamağa" belə tezliklə başlayanlar öz yaşıdlarına təsir göstərir beləliklə, yazılmamış qanunlar yeniyetmələr arasında da yayılırdı. Tey-mura da o vaxtlar elə gəldi ki, susmaq, sirri saxlamaq lazımdır. Əgər məhəllədə bir nəfər haqqında "qorxaqdır", "satqındır", deyilsəydi, ona "göz verib, işıq verməzdilər", nifrətlə baxar, o ki var döyərdilər.

Bir dəfə Çapıq Şəmsi yenə Teymurgilin evlərinin yanın-dakı daşın üstündə oturub bıçağını itiləyir və sözləşmək üçün bəhanə axtarırdı. Teymurun kiçik qardaşı Seymur qapının ağ-zında dayanıb Çapıq Şəmsinin əlindəki bıçağın iti ucuna baxır-dı. Şəmsi qara daşın üstünə tüpürüb iri bıçağını sola-sağa çevi-

rə-çevirə birdən başını qaldırdı. Seymurun arıq bədənini təpə-dən dırnağacan süzdü.

–Adə, qız Seymur, qarnında qurd var?

Teymurun qardaşı nərmə-nazik, ağbəniz və qəşəng ol-duğu üçün Şəmsi ona "qız Seymur" deyirdi. Bu xoşagəlməz lə-qəbi eşidən kimi Seymurun qəşəng, nazik qaşları çatıldı.

–Necə bəyəm?

–Bir dərisən, bir sümük. Filəsəm canın burnundan çıxar.

Seymur onun qorxunc və çapıq üzünə baxıb qapıya qısıldı:

–Mənim sənə bir pisliyim dəyib?

Şəmsi qəhqəhə ilə güldü:

–Sən nə zibilsən ki, mənə pisliyin dəysin!... Get Teymu-ru çağır.

–Neyləyirsən onu?

–Sənə qalmayıb. Get çağır. De ki, Şəmsi sənı qapıda göz-ləyir.

Seymur dinməz həyatə girib anası görməsin deyə Tey-muru işarə ilə çağırdı, özü isə cəd mətbəxə sarı qaçdı.

Teymur küçəyə çıxıb Şəmsiyə salam verdi. Şəmsi həmişə onu müşayiət edən yoldaşlarının yaxında olduqlarını yoxla-maq üçün başını geri döndərdi və onların iki-üç addımlıqda da-yandıqlarını görüb ürəkləndi, yoldaşlarına göz vurub Teymura dedi:

–Sənin o bacın niyə elə arıqlayıb?

–Mənim bacım yoxdur ki!

Şəmsi yenə qəhqəhə çəkib güldü:

–Bəs qız Seymur sənın nəyindir?

Teymurun yumruqları düynələndi. Ancaq o yenə də bütün iradəsini toplayıb Şəmsiyə əl qaldırmadı.

–Şəmsi, uşağa ad qoyma, yaxşı deyil.

Şəmsi sırtıq-sırtıq qımışdı:

–Bütün məhəllə mənə Çapıq Şəmsi deyir. Mən heç inci-mirəm.

–Sən bu adınla fəxr eləyirsən. Amma Seymurla işin olmasın.

–Olsa neylərsən?

–Elə buna görə də mən səni çağırtırdım.

–Nə vermişən mənə ki, ala bilmirsən?

Şəmsi üstü tüpürcəkli qara daşı yamaqlı boz koverkot şalvarının cibinə salıb bıçağını ehtiyatla baş barmağının dırnağına çəkdi. Bıçağın ağzı dırnağa ilişdi. Şəmsi altıdan-yuxarı Teymura baxıb sıçrayışa hazırlanmış pişik kimi özünü yığışdırdı.

–Kişisən, ayırd eləyək.

Teymur hiss elədi ki, ayırd eləməyə razı olduğunu bildirsə də, bildirməsə də Şəmsi onun üstünə atılacaq. Qorxudan onun çənəsi kilidləndi, dayandığı yerdə mıxlanıb qaldı.

Çapıq Şəmsi dikəlib irəli gəldi.

Elə bu anda kimsə heç gözlənilmədən uca hasardan Çapıq Şəmsinin boynuna atıldı. Bu o qədər qəfildən oldu ki, Çapıq Şəmsi səndələyib bayaq üstündə oturduğu daşa ilişdi və arxası üstə yerə yıxıldı, peysəri tappıltı ilə səkiyə dəydi, əlindəki bıçaq havada fırlanıb küçənin palçıqına batdı.

Hasarın üstündən Şəmsinin boynuna küçədən atılmış adam, əlində dəhrə tutmuş Seymur idi. Gözləri az qala hədəqəsindən çıxan Seymur dodaqları əsə-əsə Çapıq Şəmsini saçlayıb çığırdı:

–Bir də atabaatanla qələt eləyib qardaşıma sataşsan, başını bax, bununla üzəcəyəm!... – O get-gedə daha da qızıışırdı: – Kişisən, bir də sataş!... Kişisən, bir də sataş!... Əclaf!..

Çapıq Şəmsinin peysəri səkiyə elə zərblə dəymişdi ki, heç ağzını açmağa belə təqəti qalmamışdı.

Seymurun qəzəbdən əsim-əsim əsərək dəhrəni Çapıq Şəmsinin başı üzərində qaldırdığını görən Teymur cəld irəli atılıb onun nazik biləyindən yapışdı:

–Keç həyətə!

Seymur qəzəbindən az qala ağlayırdı. Əlindəki dəhrəni Çapıq Şəmsinin başına endirmək istəyirdi.

–Çəkil! – deyə Teymur onu güclə Şəmsinin sinəsindən qopardı. – Keç həyətə!

Seymur, dəhrə tutmuş əlinin dalı ilə burnunun suyunu silib itaət etdi. Teymur Şəmsinin qolundan yapışıb qaldırdı:

–Get, –dedi, –xata-balanı bizdən uzaq elə...

Çapıq Şəmsinin dili bir neçə saniyə də söz tutmadı. Hasardan aralandı, palçığa sancılmış bıçağını qaldırıb silə-silə bir neçə addım da uzaqlaşdı; ancaq orda ayaq saxlayıb qanlı-qanlı Teymuru süzdü və çəmkirdi:

–Qalsın qulluğunuzda!

Elə o gün Seymurun adının üstündən “qız” sözü götürüldü.

Çapıq Şəmsi əvəz çıxmaq üçün fürsət axtarırdı. Amma nədənsə bu iki qardaşa yaxın düşə bilmirdi. Bəlkə bu, ona görə idi ki, məhəllədə Seymurun hörməti ildən-ilə artırdı. Qərribə burası idi ki, Çapıq Şəmsi Teymurdan o qədər çəkinmirdi, nə qədər ki, Seymurdan qorxurdu... Buna baxmayaraq onların arasında hökmən toqquşma olacağı gözlənilirdi. Çünki Çapıq Şəmsi dilini dinc saxlamırdı. Məhəllə uşaqları Çapıq Şəmsini görəndə onun harda olduğunu o saat Teymurla Seymura deyir, qardaşların yerini isə cəld Çapıq Şəmsiyə nişan verirdilər.

Teymur özü üçün qorxmurdu; amma qardaşından çox nigarən idi. Buna görə də Seymuru kölgə kimi izləyir, məktəbə gedəndə və qayıdanda ona ağır gəlməsin deyə gözə görünmədən dalınca düşürdü. Onlar eyni məktəbdə oxuyurdular: Sey-

mur birinci növbədə, Teymur isə ikinci növbədə. Kiçik qardaş da böyük qardaşından gizlin onun məktəbdən çıxıb evə gəlməsini həyəcanla gözlər və məktəblə ev arasındakı dalanları nəzarət altına alardı. Uşaqlar yaşa dolduqca ehtiyatla gəzib-dolanmaq onlara ağır gəlirdi. Buna görə də hər iki tərəfin ayırd etməyə hazırlaşdığı haqda gedən söhbət get-gedə qızıışırdı.

Lakin qəfil bir hadisə bu gərginliyi azca sərinləşdirdi. Bir gün xəbər yayıldı ki, Çapıq Şəmsini beş-altı yoldaşı ilə birlikdə tutublar. Cürbəcür rəvayətlər söyləyirdilər. Bəziləri deyirdi ki, adam vurublar, kimsə söz yaymışdı ki, milis işçisinin tapançasını əlindən alıblar, bəziləri belə danışmışdılar ki, guya hardasa ev yıxıblar. Hər halda bir səbəb var idi. Amma bu səbəbi heç kəs dürüst bilmirdi...

Müharibədən əvvəl bir-birinə düşmən olan Şəmsi ilə Teymur bir neçə illik fasilədən sonra, bu gün üz-üzə gəlmişdilər.

–Salam, Şəmsi! – deyə Teymur dik onun gözlərinin içinə baxdı. Əslində o, bu adama qarşı heç vaxt kin bəsləməmişdi. Onun çalışdığı bu olmuşdu ki, özü də, qardaşı Seymur da Çapıq Şəmsi ilə toqquşmasınlar.

Müharibənin dəhşətlərini görmüş, faşistlərlə üz-üzə gəlmiş Teymur, burda, doğma Bakıda, bu məhəllədə baş vermiş hadisələri çoxdan unutmuş və Çapıq Şəmsinin günahlarını da çoxdan bağışlamamışdı. Başında dözülməz ağrı olmasaydı, bu saat Şəmsini qucaqlardı da.

–Bu nə vid-fasondur, ay Teymur, –deyə Çapıq Şəmsi rişxəndlə güldü, –deyəsən axı sənı yaman şil-küt eləyiblər!

–Şil-küt deyəndə ki.. bircə bu qolumdur... Faşistlərin qəlpəsi sümüyümü parçalayıb. –Teymur sol əlini uzadıb gipsli qolundan asılmış pencəyini çiyinə salanda, Çapıq Şəmsi yenə soruşdu:

–Bəs peysərini kim filəyib?

Teymur istədi gecə başına gələn əhvalatı Şəmsiyə danışb şikayətlənsin, amma fikrini dəyişdi:

–Cəbhədən təzə gəlirəm. Başımı da elə düşmənlər bu hala salıblar. – Ürəyində isə ona deyirdi: “Görürəm, Şəmsi, sən olub-keçənləri yadımdan çıxarmamısan. Camaatı mənə güldürmək üçün əlindən gələni eləyirsən...”

Şəmsi ondan əl çəkmədi.

–Pencəyin niyə bir qolundan sallanıb?

–Qatardan indicə düşmüşəm... Hava ayaz idi... şikəst qolumu geymişəm, sol qolumu geyə bilmirəm, –deyə Teymur zarafatla güldü.

Şəmsi, o biri qolunu pencəyin qoluna geyməyə Teymura kömək eləmədi. Gözlərini qıyıb qərībā bir tərzdə qımışdı:

–Bilirsən indi ağılıma nə gəldi?

–Nə?

–Deyirəm istəsəm bu saat sənı təpiyimin altına salıb o ki var əzişdirərəm. Bir qolun şikəst, başın da dönüb balqabağa. Mənə neyləyə biləcəksən? Heç bir şey... Amma, yox borcluborclunun sağlığını istər.

Çapıq Şəmsi Teymurun yanından keçib getmək istədi. Teymur salamat əli ilə onun yaxasından yapışb özünə sarı çəkdi.

–Mənin sənə nə borcum var?

Şəmsi güclü pəncəsi ilə Teymurun əlini yaxasından qopardı.

–Məni sən tutdurmuşdun?

–Səhv eləyirsən.

–Bütün məhəllədə sizdən başqa düşmənim yoxdur. Mənim fitvamı siz vermisiniz.

–Səhv eləyirsən, Şəmsi. Məhəllədə bizim heç kəsə pisləyimiz dəyməyib.

Şəmsi birdən-birə dəyişib qaşlarını bic-bic oynatdı:

–Əslinə baxsan, bu da düzdür. Əgər siz məni tutdurmasaydınız, çoxdan dəsxəşə getmişdim, kim bilir indi mənim sümüklərim hansı cəbhədə çürüyürdü.

Teymur onun tüklü yanağındakı dərin, qırmızımtıl çapıqğa nəzər salıb soruşdu:

–Bəs nə üçün səni cərimə batalyonuna göndərmədilər?

Şəmsi yenə də gözlərini qıydı.

–Qurtalayırısan?.. Qorxma, quyruq ələ vermərəm. Xəstələnmişdi. O xəstəliklə adamı davaya aparmırlar. –Teymurun ona necə ikrahla baxdığını görüb, cəld əlavə etdi: –Qorxma, sağalmışam. İndi də puluma minnət!..

–Deməli canını rüşvətlə saxlayırsan...

–Allah rüşvəti yaradana rəhmət eləsin... Amma qurtdalama, qurtdalasan, mən də qurtdalaram. Satarsan, mən də sataram.

Teymurun mərd baxışları Şəmsinin üzünə sancıldı:

–Mənim heç şeydən qorxum yoxdur.

Şəmsi göz vurub qımışdı.

–Özünü tülkülüyə vurma! – dedi və dirsəyi ilə Teymuru yolundan kənar edib uzaqlaşdı.

Teymur peysərində kəskin bir ağrı hiss etdisə də bir müddət Çapıq Şəmsinin ardınca baxıb, yerindən tərpəndi... O, yol gedə-gedə fikirləşirdi: “Görəsən Şəmsi belə sübh tezdən hara gedir?.. O nəyə işarə edirdi?.. Bəlkə elə bilir ki, mən cəbhədən qaçmışam? Axmaq adam!.. Bəyəm mən birdən-ikiyə xəbərçilik eləyib adam satmışam?!”

Dalanların birində Teymur ayaq saxlayıb nəhayət böyük çətinliklə pencəyin sol qolunu da geydi və papağı ilə üst-başı-

nın tozunu çırpmağa başladı. Evə adi paltarda gəlmək istəmişdi. Kostyum əyninə tikilməsə də və gecəki hadisədə bir qədər əzilmiş olsa da, enli kürəkli möhkəm bədənində yaxşı outrurdu. Kostyumun əzilməsinə bir bəhanə gətirəcəkdi. Deyəcəkdi ki, vaqonda kostyumda yatıb.

Bəs nə üçün başına gələn əhvalatı evdəkilərdən gizlətmək istəyirdi? Bunun bir neçə səbəbi var idi. Birinci o idi ki, Teymurun atası Abbas müharibənin ilk günlərindən cəbhəyə getmiş və üç aydan sonra onun ölüm xəbəri gəlmişdi. Bu xəbəri eşidən Teymurla Seymur özlərini nə qədər möhkəm saxlamışdılarsa, Cavahir bir o qədər davamsız olmuşdu. O, düz yarım il yorğan-döşəkdən qalxmamışdı. Ürək xəstəliyinə tutulmuşdu. Ondan sonra da təsirli bi xəbər eşidəndə rəngi ağarır, yazıq arvad az qalırdı huşunu itirsin. Əsəbləri də çox korlanmışdı. Teymur bilirdi ki, əgər anası oğlunun başına gələn bu əhvalatı eşitsə, davam gətirməz. İkinci səbəb o idi ki, Seymur qardaşının başına belə bir təhqiramiz iş gəldiyindən xəbər tutsa, qəzəbindən bütün məhəlləni alt-üst edər, bu da ki, yaxşı nəticə verməz. Əvvələn Teymur uşaq kimi qəzəbindən beyni dumanlanmış Seymur heç bir təqsiri olmayan adamları təhqir edər və özünə çoxlu düşmən qazanar. Bir də ki, Teymur məhəllədə böyümüşdü, nə qədər fikirləşirdisə, yenə ağılna sığışdıra bilmirdi ki, onların məhəlləsində yaşayan cavanlar belə alçaq işlə məşğul olsunlar: bir tərəfdən, onların çoxusu bu saat cəbhədədir, o biri tərəfdən isə əgər onların içərisində bir-iki nəfər Şəmsi kimi ipə-sapa yatmayan dələduz tapılsa da belələri heç vaxt öz məhəllələrində soyğunçuluq eləmirlər. Bütün bu səbəblərə görə Teymur başına gələn əhvalatı milis şöbəsinə də xəbər vermədi.

Teymur başında olan dözülməz ağrıya baxmayaraq nədənsə evə tələsmir, ağır-ağır gedirdi, hərdənbir də səndələyirdi. Bu dalandan baş vurub, o biri dalandan çıxırdı. Yenə keçdiyi

dalanlardan birinə qayıdırdı. Bax, burda, bu enli dalanda elektrik dirəklərindən biri zədələnmişdi. Teymurun cəbhəyə getməsinə iki-üç ay qalmış ağır yük maşını dirəyə toxunub onu yerindən oynatmış və dirək maili vəziyyət alaraq tellərdən asılıb qalmışdı. "Yəqin ki, bu illər ərzində o dirəyi düzəltmiş olarlar. Bəlkə də əvəzinə bu saat təzə dirək basdırıblar" – deyə Teymur nədənsə əsas məqsədindən uzaq olan bu kənar fikirlə məşğul oldu. Tənə çatıb gördü ki, həmin köhnə dirək eyni maili vəziyyətdə qalır. Deməli, camaatın başı çox qarışıqdır. Cəbhə, gərgin vəziyyət hamının fikrini ancaq bir şeyə cəlb etmişdir: azadlıq, qələbə. Teymur da bunun üçün cəbhəyə getmişdi. Atasının qara xəbəri gələndən sonra cəmi on-on beş gün keçməmiş anası yorğan-döşəkdə ikən cibində onillik attestatı, ürəyində ata dağı hərbi komissarlığa getmiş və evi səkkizinci sinifdə oxuyan Seymura tapşırıb həmin gün cəbhəyə yola düşmüşdü. Ona elə gəlirdi ki, cəbhədən qayıdandan sonra burda, doğma Bakısında onu gül-çiçəklə qarşılayacaqlar. Lakin tamamilə başqa cürə qarşılandı. Görəsən onlar kim idi? Teymur üçün ancaq bir düşmən var idi. O da vətənə soxulmuş, xalqın qanını axıdan, xalqın azadlığını əlindən almaq istəyən qəddar faşistlər idi. Bəs dünən gecəki adamlar kim idi? Axı, onlar, onun danışdığı dildə danışdılar. Bəs o qız? Dayan, dayan onun adını nə dedilər? Turac, Turac... Qəribə səslənir, özü də əvvəl nə qədər həyalı, ürəkək, utancaq, məsum bir qız idi. Səsindəki həyəcan, bakirəlik nə qədər inandırıcı, nə qədər təbii idi. Özü də Teymur əvvəlcə müşahidə edə bilmədiyi bir şeyi elə bil dəhşətli yuxu içərisində, peysərinə dəyən toppuz zərbəsindən sonra dərk etdi. Daha doğrusu kəşf etdi. Elə bil o qızın içərisində iki adam yaşayırdı: birincisi ürəkək, məsum qız nə qədər sadə və təbii görünürdüsə, ikincisi bir o qədər qəribə bə əcaib təsir buraxırdı. Birincisi adi səslə, həm də səlis danışdı, ikincisinin deyəsən dili bir qədər pəltək idi, daha

doğrusu "r" hərfini yeyirdi, deyə bilmirdi. Özü də nə qəşəng adı var: Turac! Bəs niyə bu qızı ötürməyə razılıq verən Teymur onun "r" hərfini belə açıq-aşkar deyə bilməməsini duymamışdı. Çox qəribə idi. Onun ilk görüşdə işlətdiyi sözlərin heç birində "r" hərfi yox idi. Yəqin tələffüzündə olan bu nöqsanı gizlətmək üçün çox təcrübə keçirmək lazım olub. Bəlkə Turac ləqəbidir, axı Teymuru bu tələyə salan həmin o qız olmuşdu. Özü də nə qədər asanlıqla, elə bil nimçəyə qoyub o qansızlara uzatdı, dedi ki, alın yeyin bunu, sizin üçün gətirmişəm. Yəqin ki, məhəllə adamları bu işdən xəbər tutsalar, qəzəblənənlərin içərisində Şəmsi kimi ona gülənlər də olacaq. Teymur isə belə şeyləri sevmirdi.

Gün Zığ tərəfdən boylanıb dəniz üzərində ucalmış, Teymurun veyilləndiyi dar dalanaları öz nuruna boyamışdı. Həyətlərdən küçəyə çıxmış xırda uşaqlar bir neçə gün bundan qabaq yağmış yağışın əmələ gətirdiyi gölməçələr ətrafında oynayıb, kağız gəmilər qayırib suya buraxırdılar. Ala-bula bir pişik tellərdən asılı qalmış dirəyin kötüyünü qaşıyaraq dırnaqlarını itiləyirdi. Nimsdəş çal papaqlı bir qoca kişi xırda, kələ-kötür bir yeşiyi gətirib dalanın tinində qoydu, özü də çömbəlib əyləşdi. Səliqə ilə cırıb yığdığı dördkünc qəzet parçasının birini ayırıb hamarladı və yeşiyin içərisindəki dəriyə oxşar tənəkədən həmin kağızın üstünə tökdü, titrək barmaqları ilə eşib ağzına aldı, cibindən pulemyot patronuna oxşayan bir alışqan çıxardı, papirosunu yandırdı. Bir-iki qüllab vurdudqnd sonra bərkdən öskürdü, sinəsini arıtladı və müştəri gözləməyə başladı. Teymur istər-istəməz yeşiyin içərisindəki şeylərə nəzər saldı. Ucları saçlaqlı olan çirkli kağıza bükülmüş uzunsov konfet, yeşiyin divarlarına sancılmış qalın və nazik iynələr, pash oymaq, zəncəfil, tənəkə...

Teymur yoluna davam etdi. O, daha bir dairə vurub sonuncu dalana girdi. "Hələ tezdir, yəqin ki, anam yuxudan oyanmamışdır. Axı xəstədir. Qonşular da yəqin yatırlar. " – deyə fikirləşib ləngiməyə çalışırdı. Amma bütün gecəki əhvalatlarla, peysərində get-gedə şiddətlənən ağrıya baxmayaraq onun ürəyi evə, anasını, qardaşını görməyə tələsirdi. Teymur enli, kələ-kötür bir küçənin tininə çatıb sola tərəf döndü, rəngi solmuş yaşıl qapını uzaqdan görüb dayandı. Üst-başını bir də yoxlayıb özünün topladı, bacardıqca gümrə yeriməyə çalışaraq o biri səkiyə keçdi. Bir müddət qonşudakı söyüd ağacının altında durub naşı adamlar kimi o tərəf-bu tərəfə baxdı. Qonşu qapıdan palaz çırpmağa çıxmış kök, qarabuğdayı arvad onu arxadan görüb yaxınlaşdı.

–Ay qardaş, kimi istəyirsən?

Teymur fikirli olduğu üçü diksindi, geri döndü.

–Məsmə xanım, xoş gördük.

Məsmə onu tanıyıb sevincindən əlindəki palazı saldı.

–Ay Cavahir, gözün aydın! – deyə elə ucadan çığırdı ki, bir anda bütün məhəllənin arvad-uşağı küçəyə axışdı. Teymur özünün itirdi.

–Məsmə xanım... səs salma, anamın ürəyi xəstədir. Elə adamlar bəzən şad xəbərdən də...

Amma Məsmə sakit ola bilmirdi.

–Necə yəni asta danış. Sağ-salamat evinə qayıtmısan, Cavahir səni təzədən tapıb, bunu muştuluğu var!.. Ay Cavahir, gözün aydın!..

Yaşıl qapı açılıb tappıltı ilə divara dəydi. Divarın malası qopub yerə töküldü. Yuxudan hövlnək oyandığından xurmayı saçları pırpızlaşmış, qamətli bir oğlan şalvarının qayışını da bağlamağı unudaraq, Teymura sarı atıldı.

–Teymur!

–Seymur!

Bir-birinin boynuna sarılıb qucaqlaşdılar.

Səsə axışmış qonşular qiblə ilə onlara baxıb yer-yerdən gözyaşındığı verməyə, yaşarmış gözlərini silməyə başladılar. Teymur sol əli ilə qardaşının çıpaq çiyini bərk-bək sıxıb onu azca özündən kənar etdi.

–Elə həmişəki kimi qayısbaldırsan.

Seymur arıqlığına baxmayaraq güclü idi. Qardaşının əlindən yapışib cəld həyata dartdı və tələsik qapını örtüdü.

–Belə niyə? – deyə Teymur təəccübləndi.

Seymur əlini onun sağ əlinə toxundurub təşvişlə soruşdu:

–Qoluna nə olub?

Teymur qımışdı:

–Boş şeydir, gipsdir.

–Anama deyəcəksən?

–Desəm də, deməsəm də, əvvəl-axır biləcək.

–Qoy bir az gec xəbər tutsun.

Teymur həyəcanla yan-yörəsinə baxdı:

–Bəs, anam özü hardadır?

Seymur yumşaq, xurmayı saçlarını əli ilə darayıb düzəltdi.

–Çörəyə gedib, camaat ala-qaranlıqdan ordadır.

–Bəs özün niyə getməmisən? – deyə Teymur soruşdu.

Seymur gülümsündü, onun sədəf kimi parıldayan saf dişləri ağardı, sol yanağında batıq əmələ gəldi.

–Qoyur ki! Burda oturma, orda otur, bunu yemə, onu ye, bunu geymə, onu gey. Məni lap pambıq içində böyüdür. Bir də deyir kiş növbədə duranların hamısı arvaddır.

Teymurun qaşları çatıldı.

–Neyləsin. Atamız həlak oldu, mən cəbhəyə getdim. Gözünün ağı-qarası bircə sən qaldın... Yaxşı, necədir? Ürəyi...

Seymur tələsik cavab verdi:

–Yox, yox, arxayın ol. Babatdır. Bircə səndən nigarandır. Elə durub, oturub səni çağırır. Adın dilindən düşmür. Bir Teymur deyir, bir də “can bala”.

Teymur, qardaşını dinləyə-dinləyə qoyub getdiyi həyatı gözdən keçirirdi. Balaca həyat yenə əvvəlki kimi səliqəli idi. Həyatı kölgələyən üzüm talvarı daha da şaxələnmişdi. Meynələrin yarpaqları solub qarsımırdısa da, iki-üç yerdən iri üzüm salxımları asılmışdı. Ancaq bu salxımların rəngi bozarmış, bəndəmləri o qədər nazıqlaşmışdı ki, az qala indicə qırılıb düşəcəkdir.

Teymur qardaşına tərəf dönmədən soruşdu:

–Bəs bunlar niyə qalıb?

–Anam qoymadı dərim, dedi qalsın, bəlkə Teymur tez gəldi, ona qismət oldu, –deyə Seymur gülümsündü. İki qardaş qucaqlaşmış halda evə girdilər.

Seymur Teymura kömək edib onu soyundurdu. Mətbəxdə su qoydu və anası gələnədək qardaşını çimdərək başını, bədənini yudu. Peysərini sabunlayanda Teymur davam gətirməyib inildədi. Seymur qardaşının başındakı şişi görcək təəcüblə soruşdu:

–Bu nədir?

–Bax, bunu anam bilməsə yaxşıdır, – deyərək Teymur qəti bir səslə tapşırırdı. – Mən axırıncı dəfə yaralananda çox qan itirmişəm. Hərdən bir, başım az gicəllənir. Səhər qatardan düşəndə yenə başım gicəlləndi, zərblə yerə yıxıldım.

–Hansı qatarla gəlmisən? – deyərək Seymur soruşdu.

Teymur gülümsəyib cavab verdi:

–Heç əməlli-başlı qrafik var ki, qatarların adını da yadımda saxlayım?

Seymur elə bil birdən ayıldı:

–Bəs çamadanın hanı?

–Doğrusu, yaman tələsiyə düşdüm, Seymur. Məni cəbhədən Qroznıya göndərdilər, oranın xəstəxanasında bircə gün yatdım. Sonra çoxlu ağır yaralı gətirdilər. Bilmirəm hardasa almanlar bizim üç alayı mühasirəyə alıb top atəsinə tutmuşdular. Odur ki, ayaq üstündə durmağa təqəti olanları evlərinə göndərdilər. Mən aldığım puldan özümə üst-baş düzəldib tez yola düşdüm. Adi paltarda gəldim, qoy anam arxayın olsun ki, bir də geri dönməyəcəm. O ki qaldı şeylərimə, yaralanandan sonra Rostovda bir yoldaşımın yanında qoydum. Əgər sağ qalarsa göndərər.

Seymur nəzik əlini qardaşının enli kürəyində şappıldadıb güldü:

–Özün sağ-salamaq gəlmisən bəsdir. Hər şeydən qabaq cansağlığıdır, cansağlığı...

Seymur qardaşına qurulanmağa da kömək edib onu otağa gətirdi və öz paltarlarını ona təklif etdi. Onun paltarları Teymura dar gəldi. Seymur sandığı açib Teymurun köhnə paltarlarını çıxardı və Teymur əynindəkiləri soyunub, naftalin iyi verən paltarlarını geydi. Onlar stolun başına keçdilər. Seymurun dəmlədiyi pürreng çaydan içə-içə söhbətlərinə davam etdilər...

Elə bu vaxt həyətdən bir səs eşidildi:

–Can bala! Sən gələn yollara anan qurban.

Teymur yerindən sıçradı:

–Ana!

–Ana sənə qurban, Teymur! – deyərək Cavahir həyəcanlı, lakin ahəstə bir səslə inildədi... O, heç vaxt ən ağır dəqiqələrdə

belə ucadan danışmazdı. Necə deyərlər, kədərini də, sevincini də həmişə içinə salardı, çox həyalı qadın idi. Qonşular onu tək-cə xasiyyətinə görə yox, gözəlliyinə görə də çox sevirdilər.

–Ana!

–Boynuna qurban, Teymur!

–Heç dəyişməmişən, ana!

–Məni tək əlli niyə qucaqlayırsan, ay bala?

Teymur gülə-gülə anasının solğun çöhrəsinə nəzər salıb sol əli ilə onun saçlarını oxşadı. Mehriban üzündən öpdü və qəti bir səslə dedi:

–Ana, gəl kişi kimi şərtləşək. Bax, bədənimdən bir tük də əksilməyib. Sağ qolum balaca burxulub, əgər bunun üçün ürəyini sıxsan, gəlməyimə peşman olaram...

Cavahir yaşarmış gözlərini oğlunun sağ qoluna dikib titrək barmaqlarını onun üstündə gəzdirdi.

Teymur dedi:

–Qorxma, gipsdir, ana, bax, bu da mənim barmaqlarım.

Cavahir qorxu və şübhə içərisində soruşdu:

–Burxulmuş qolu da gipsə salarlar?

–Həkimlərin işini bilmək olmur, ana! Biri belə deyir, o biri elə. Dedilər guya dirsəyim yerindən oynayıb, mən də dedim ehtiyat igidin yaraşığıdır, salın gipsə.

Cavahir üzünü yana tutub ağladı.

–Bu olmadı ki, ana, axı biz səninlə şərtləşdik.

Cavahir yana-yana dilləndi:

–Allah onların bəlasını versin!

Teymur ürəyində fikirləşdi ki, “nə yaxşı anam çörək almağa gedəndə, mənim yıxılıb, qaldığım dalandan keçməyib, məni o halda görsəydi, ürəyi partlardı...”

Evə keçildilər. Cavahir nədənsə oğluna o qədər də yaxın düşmürdü. Elə bil yaxınlaşarsa, bunun həqiqət deyil, xəyal

olduğunu görəcəyindən qorxurdu. Ancaq arabir tab gətirməyib yaxınlaşır, onun yanaqlarından öpür, həyatə çıxıb özünə iş tapır və “can bala” deyən səsi eşidilirdi.

Axşama yaxın Teymurun vəziyyəti birdən-birə ağırlaşdı. O qusdu. Sevindiyindən bu gün dərsə getməmiş Seymur cəld həkim dalınca qaçdı və təcili yardım maşını ilə gəlmiş həkim, Teymur müayinə edib eşiyə çıxdı. Cavahirlə Seymur həkimin üzünün tutulduğunu görüb daha da qorxdular. Həkim astadan dilləndi:

–Beyni tərpənmişdir. Özü də xəbərdarlıq edirəm, vəziyyəti ağırdır. Ən azı beş-altı ay yatmalı olacaq.

Cavahir oğlunun qospitala aparılmasına razılıq vermədi. Teymur evdə qaldı.

Cavahirin yaralı ürəyinə daha bir yara vuruldu. Yazıq ana öz xəstəliyini unudub indi də otağın bir küncündə uzanıb qalmış oğlunun başına fırlanır: “Allah onların bəlasını versin,” – deyə yanıqlı-yanıqlı içini çəkirdi. Bu sözləri deyən Cavahir Vətənimizə soxulmuş düşmənləri təsəvvürünə gətirirdi. Daha demirdi ki, Vətənin içərisində də təhlükəli düşmənlər var...

Teymurun xəstəliyi altı aya yaxın çəkdi. Qolunun gipsini çoxdan çıxarmışdılar. Qolu sağalmamışdı, amma sümüyü bir qədər ayrı bitmişdi. Çünki qəlpə onun sümüklərini dirsək yerindən xıncım-xıncım etmişdi. Buna görə də indi sağ qolunun hərəkətləri bir qədər məhdud idi. Beyninin tərpənməsinə gəldikdə isə tamam sağalmamışdı. Ancaq tez-tez keçirdiyi şiddətli başağrısı və ürəkbulanması halları tamam azalmışdı. Cavahir onu arabir, günəşli havalarda gəzməyə də çıxarırdı. Körpə vaxt-

larında olduğu kimi, elə bil ona yerimək öyrədirdi. "Burda dayan, əlini mənə ver, bala, burdan asta keç, bax belə". Teymur da anasına itaət edirdi.

Ona pensiya kəsmişdilər. Qonşuları, onu müalicə edən həkim, raykom işçiləri tez-tez ona baş çəkir, onun səhhətilə, maddi vəziyyətilə, yaşayışı ilə maraqlanırdılar. Bu xeyirxah, nəcib adamları görən Teymur başına gələn o gecəki hadisənin acısını yavaş-yavaş unutmağa başlayırdı. İndi o əhvalat Teymurun hafizəsində ancaq dəhşətli bir yuxu kimi qalırdı.

Teymurun möhkəm bədəni ağır xəstəliyə qalib gəlir, özünü get-gedə daha gümrah hiss edirdi. Ancaq ona hələ işləməyə icazə vermirdilər.

1944-cü ilin yayında Teymur artıq sərbəst gəzib-dolana bilir, kitab oxuyur, öz gələcəyi haqqında düşünürdü. O, sənədlərini universitetin hüquq fakültəsinə verdi. Lakin həm oxuyub, həm də işləyə bilmək üçün qiyabi şöbəyə girdi, sonra özünə iş axtarmağa başladı. Əsgərlikdə çilingərlik və şoferlik də öyrənmişdi. Ancaq ona maşın sürməyi tapşıra bilməzdilər. Bir neçə yerdə iş təklif etdilər: klub müdiri, artel müdiri, müfəttişlik. Rayon partiya komitəsində ona təşkilat işi də təklif etdilər. Lakin Teymur, bir fikirləşim, –deyə hələ götür-qoy edirdi.

Bütün cəbhələrdə vəziyyət yaxşı idi. Sovet Ordusu düşməni sərhədlərimizdən qovub, Avropa xalqlarını faşizm əsarətindən qurtarmağa başlamışdı.

Teymur Bakının küçələri ilə gəzir, adamların üzünə baxır, onların səslərinin ahənginə qulaq verir, elə bil nəyi isə axtarırdı. Elə bil mühüm bir şey itirmişdi və onu hökmən tapmaq istəyirdi. Elə bil o, küçələrdə, idarələrdə, qonşuluğunda gördüyü adamların hamısını tanıyırdı. Çünki bu adamlar da onun kimi namusla yaşamaq, işləmək, çalışmaq istəyən adamlar idi. O, hər gün bu adamlarla salamlaşır, bu adamların işə getdiyini,

işdən qayıtdığını, görüşə tələsdiyini, yaxud uşaqlarını gəzməyə çıxardıqlarını görür, kədərlərini, sevinclərini duyurdu. Bəs o gecə, o qaranlıq dalanda onun yolunu kəsən, onun başına top-puz endirən hansı vəhşi idi? Onun gicgahlarında gəzən əl: "hələ ölməyib, vu-un, vu-un, deyən səs kimin idi? Bu adamlar harda gizlənmişdilər. Bəlkə onlar bu saat şəhərin küçələrində gəzən, tikintilərində işləyən, harasa tələsən, meydançalarda, bağlarda görüş təyin edən adamların arasındadır? Axı o qız da əvvəlcə yaxşı təsir bağışlamışdı. Teymur bacardığı bir kəşfiyyatçı olmasına baxmayaraq ona inanmışdı. Deməli, adamları tanımaq çox çətin imiş...

Neçə vaxt idi ki, ona təklif olunmuş işlərin heç birini bəyənməyən Teymur narazı halda evə qayıdırdı. Anası və qardaşı Teymura bir parça çörəyimiz var, bu saat onun işləməyi o qədər də vacib deyil. Doğrudan da belə idi. Cavahir əri üçün pensiya alırdı. Teymur da pensiya alırdı, Seymur isə artıq məktəbi qurtarıb diş texniki olmuşdu. Özü də deyəsən, yaxşı sənətkar idi. Düzdür, bu iki qardaş arasında hörmət pərdəsi var idi. Seymur böyük qardaşının yanında nə papiros çəkir, nə də artıq-əskik söhbətlər edirdi. O, indi qardaşından daha savadlı olsa da, evin xərcinin çox hissəsi onun üstünə düşsə də, həmişə Teymurun qarşısında, necə deyərlər, əmrə müntəzir dururdu. Ancaq Seymur özünü uşaq kimi aparmırdı. O da sərbəst idi, püxtələşmişdi. İti, dərin baxışlı, qəşəng bir oğlan idi. Teymur ona nisbətən çox kobud görünürdü, atası Abbasa çəkmişdi. Qarabuğdayı, cod, qıvrımsaqlı, enlikürək, qara və bir qədər kədərli idi. Ağzı, burnu, necə deyərlər, yerində idi. Amma nə isə onun görkəmində bir zabitə, baxışlarında zəhm duyulurdu. Seymur isə anası Cavahirə çəkmişdi. Ağbəniz idi. Belələrinə kənardan baxanda düşünmək olur ki, müğənni, rəssam, yaxud heykəltaraşdır.

Seymurun əlləri də sifəti kimi zərif idi. Barmağında da xalis qızıldan qaşsız bir üzük vardı.

Seymurla anası Cavahirin arasındakı münasibət çox incə idi. Onların arasında dərin bir ünsiyyət duyulurdu. Lakin Teymur ona göstərilən bütün diqqət və qayğıya baxmayaraq elə bil bu evdə hörmətli bir qonaq idi. Bu vəziyyət Teymur cəbhədən qayıdandan sonra daha artıq nəzərə çarpmağa başlamışdı!..

Seymur qəşəng, həm də zövqlə geyinirdi. Anası onu uşaqlıqdan belə geyindirərdi. Özü də böyük qardaşının itaətində durmasına baxmayaraq, o da bir növ zabitəli idi. Demək olar ki, məhəllə cavanları arasında qardaşından daha çox hörmət qazanmışdı. Seymurda fitri ədəb-ərkan var idi. Özündən çox-çox yaşlı adamlar belə, onun hörmətini saxlayırdılar.

Qardaşının paltarlarının köhnəliyini görən Seymur dəfələrlə ona pul təklif etmək istəmiş, lakin utanmışdı. Çünki Teymurun xasiyyətinə bələd idi. Axırda belə qərara gəlmişdi ki, bu pulu anasının köməyi ilə qardaşına çatdırsın. Bir gün anası sandığı açıb ordan üç min manat pul çıxartdı və Teymurun qabağına qoyub dedi:

–Al, oğul, get özünə yaxşı üst-büş düzəlt. Tanış var, biliş var, dost var, düşmənlər var. İndi sən geyinib-kecinən vaxtıdır.

Teymur pullara baxıb qaçlarını çatdı, lakin anasının ürəyini sındırmamaq üçün gülümsündü.

–Ana, qız-zad deyiləm ki, məni belə geyindirib-kecinirirsən.

–Yox, oğul, mənim də arzu-kamım var. Gərək bu gün-sabah toyunu eləyəm, gəlin gətirəm, nəvə görəm.

Teymur yenə gülümsündü.

–Bəs bu pulları...

–Qənaət eləmişəm, yığmışam. İki oğlu olan ana gərək qənaət eləməyi bacarsın.

–Yaxşı –deyə Teymur anasının çiynlərini qucaqlayıb razılaşdı. – Qoy pulları yerinə. Nə vaxt lazım olsa sənə deyərəm.

Seymur işləyirdi. Bəzən axşamlar da öz emalatxanasında ləngiyirdi, çünki sifariş gün-gündən çoxalırdı. Belə vaxtlarda Teymur anasını tək qoymamaq üçün evdən bayıra çıxmırdı. Onlar hər barədə söhbət edirdilər. Cavahir qonşulardan, qonşu uşaqlarından danışır. Teymurun burda olmadığı illərdə baş vermiş hadisələrdən söhbət açırdı. Teymur isə anasının ürəyini sıxmamaq üçün cəbhədən mümkün qədər az danışmağa çalışırdı.

Bir dəfə Teymur yenə də Bakıya qayıtdığı o dəhşətli gecəni xatırladı. Nədənsə içərisində kirli kağızlara bükülmüş konfet, tənəkə, zəncəfil qoyulmuş yeşik, tində oturmış qoca kişi onun gözləri qarşısında canlandı. Deməli, həmin illər camaat o qədər də firavan yaşamırdı.

–Yaxşı, bəs siz necə dolanırdınız? Atamın pensiyası sizə çatırdımı? – deyə o, anasından soruşdu.

–Əlbəttə ki, yox. O illər tək bizim üçün yox, elə hamı üçün çətin keçirdi, –deyə Cavahir fikirli-fikirli cavab verdi. – Amma şükür allaha, qardaşın Seymur qeyrətli çıxdı, pis dolanmadıq.

–Nə edirdi?

Cavahirin gözlərində sonsuz bir məhəbbət işığı görünürdü. O, vüqarla Teymura baxıb cavab verdi:

–Özün bilirsən ki, bu zəhrimar dava zamanı hər şey çatışmır. Allahın spıçkasının bir qutusu 15 manata çıxmışdı. Bir də gördüm Seymur evə pul gətirir. Sağ cibindən, sol cidindən çıxarıb stolun üstünə qoyur, al, ana, evə xərclə. Canıma qorxu düşdü. Dedim bu uşaq bu qədər pulu hardan tapır? Yalvarıb-

yaxardım, axırda güldü, dedi: "Qorxma ana bu pulları əllərimin zəhmətilə qazanıram".

–Axı nə edirdi? – deyə Teymur daha da maraqlandı.

–Nə edəcək! O patron deyirsiniz, giliz deyirsiniz. Nə deyirsiniz, onları yığır, türkün sözü, altını kəsirdi, sonra nə bilim, içinə cürbəcür şeylər qoyurdu: fitil, çaxmaqdaşı, dişli çarx. Sonra benzin tökürdü, olurdu alışqan. Birini 30-40 manata satırdı. Bir də görürdüm uşaq gecələr də evə gəlmir. Daha məndə ürək-göbək də qalmırdı. Sübhü gözlərimlə açardım. Sonra gördü ki, fikirdən sıxınmışam, bütün dəmir-dümürünü gətirib emalatxanasını bizim mətbəxdə qurdu. Maşallah, elə bacarıqlı işləyirdi ki, elə bil, əlləri qızıl idi. Bir dəfə də gəlib dedi ki, ana, bəs mən diş texniki olmaq istəyirəm, nə deyirsən? Dedim ki, oğul, indi ki səndə belə qabiliyyət var, ol, nə deyirəm ki. – Cavahir susdu. Onun gözləri bir müddət yol çəkdi, sonra bütün fikirlərini yekunlaşdırırmış kimi əlavə etdi: –Seymur qeyrətli çıxdı.

Anasının Seymur haqqında dedikləri Teymuru çox sevindirdi. "Deməli, Seymur elə yeniyetmə vaxtlarından evin kisişi olub, anasını yaxşı saxlayıb. Amma təvazökarlığa bax, heç cür üzə vurmur. Heç elə bil bu evi belə bəzəkli saxlayan, anasını ipək-şal paltar içində gəzdirən o deyil? İndi isə böyük qardaşına əl tutmaq istəyir." Teymur yaxşı başa düşürdü ki, anasının təklif etdiyi üç min manatı Seymur vermişdi. Deməli, pulu ona anası yox, qardaşı təklif edirdi. Çox yaxşı olmasaydı, onlar daha firavan yaşayırdılar. Lakin Cavahirin yorğun ala gözlərində nə isə bir təşviş gizlənmişdi. Bu təşviş onda evin dirəyi olan kişisini, uşaqlarının atası Abbasi itirdiyi gündən əmələ gəlmişdi. Lakin o vaxt ananın gözlərində təşvişdən daha çox fəryad oxunurdu. İndi isə güclə gözü çarpan gizli bir təviş... Əgər Cavahirdən bu təşvişin səbəbini və onu kimdən, nə üçün gizlətdiyini

soruşsaydılar, o, bu sualların heç birinə, hətta öz-özlüyündə belə cavab verə bilməzdi. Külək qopacağını, yağış yağacağını, yaxud zəlzələ baş verəcəyini əvvəlcədən hiss edən quşlar kimi onun qulağı həmişə səsdə idi. Nə üçün? Bəlkə müharibənin onun evinə hələ də bədbəxtlik gətirə biləcəyindən qorxurdu? Bu mümkün idi? Axı, sovet toplarının sədası artıq Berlinin ətrafından gəlirdi. Axı qələbənin yaxınlığı bütün evlərə fərəh gətirmişdi. Bəs Cavahirin gözlərindəki bu gizli təşviş nədən doğmuşdu? Bəlkə bu, onun ürəyinin son dərəcə həssas, əsəblərinin zəif, həm də xəstə olduğundan irəli gəlirdi?

Teymur zavodların birində qaraj müdiri işləməyə razılıq verdi. Qarajın sahəsi çox böyük idi. On səkkiz yük maşını, üç qaldırıcı kran, iki minik maşını qarajın söküklü hasarlarının dibində səliqəsiz bir şəkildə saxlanır, burda heç bir təhlükəsizlik qaydalarına riayət edilmirdi. Bunun səbəblərini kimdən soruşurdunsa, "müharibədir" –deyə cavab verirdi. Teymur ilk günlər qaraja işçiləri ona kənardan baxır, bu oğlanın nə təhər adam olduğu haqqında mülahizələr yürüdür və nə üçün işə girməməsi onları təəccübləndirirdi. Lakin özü bilavasitə işə qoşulmasa da Teymurun fikri işdə idi. O, qarajın böyük sahəsini fikrində planlaşdırır, tədbirlər tökürdü. Zavod direktoru, partiya komitəsi katibi, yerli komitə sədri ilə məsləhətləşdikdən sonra, Teymur bir istirahət günü qarajda iməcilik elan etdi. Kimi hasarın söküklü yerlərini tikməyə, kimi həyətdə lazımsız dəmir-dümürü eşiyə daşımağa, kimi bu böyük sahədə pərakəndə halda tikilmiş bir neçə istifadəsiz otaqların divarlarını ağartmağa, pəncərələrinə şüşə salmağa başladı. İməcilik gələn istirahət günündə də davam etdi. Bütün sahə təmizlənib səliqəyə Salınandan sonra qaraja mütəxəssislər gəldi, sahə planlaşdırıldı, kompressor quraşdırılmağa, hasarların dibi boyu səliqəli talvarlar tikilməyə; çalarları olan qış qarajları ucalmağa başladı. Bir

yanda sement meydança üzərində maşınları yumaq üçün yer düzəldildi, divarlardan şlanqlar asıldı, dispetçer otağı, qırmızı guşə, müdir otağı sahmana salındı. Həyatın boş yerlərində ağaclar əkildi. İri göyərçin hini tikildi, sürücülərdən hər biri iki-üç göyərçin alıb gətirdi. Qarajın həyatində xoşagələn bir səlipo yarandı. İndi reysdən qayıdan sürücülər maşınlarını sement meydançaya verib yuyur, güclü kompressorun böyük təzyiqlə çəkdiyi hava onların tozunu sovurur və tərtəmiz silinmiş maşınları nömrələnmiş talvarların altında öz yerinə qoyurdular. İndi istər-istəməz hamı vaxtında öz maşınını sazlayır və çalışır ki, yolda heç bir gözlənilməyən hadisə baş verməsin. İndi hamı Teymurun ilk növbədə işə görə sevirdi. O, təkcə müdir kimi deyil, bacarıqlı bir usta kimi, həm də yaxşı bir şofer kimi də özünü göstərmişdi. Lazım gələndə məmğənənin arasına keçib əlinə yeyə alır, çilingərə kömək edir, sürücülərə məsləhət verirdi. Əlbəttə, sürücülərin arasında şüursuzlarına da təsadüf etmək olurdu. Lakin Teymur belələri haqqında heç kəsə şikayət etmirdi. Bu da hamının xoşuna gəlirdi. "Bütöv oğlandır", deyirdilər. Belələri nə qədər həyasız, üzləri susuz olsa da, yoldaşlarının təsiri altında yavaş-yavaş necə deyərlər, insafa gəlirdilər. Teymur Ələddin adlı bir sürücüyə hamıdan çox isinişmişdi. Ələddin top kimi yumru bir oğlan idi. Cavan olmasına baxmayaraq səkkiz uşaq atası idi. Özünü də çox üzügülər, zarafatçı bir oğlan idi. "ZİS-101" markalı minik maşınında işləyirdi. Düzdür, maşın köhnə idi, amma Ələddin onu mümkün qədər yaxşı saxlamağa çalışırdı. "Axı bu mənim çörək ağacımdır", -deyə həmişə zarafat edirdi. Ələddinin həyat yoldaşı Qızxanım da əri kimi xosxasiyyət, üzügülər bir qadın idi. Daha doğrusu, səkkiz uşaq anası olmasına baxmayaraq, elə bil bir üzü qız, bir üzü gəlin idi. Onlara baxanda adama elə gəlirdi ki, heç vaxt qocalma-yaqlar. Ələddin uşaqlarını bir-bir göstərüb deyirdi:

-Bax, bu, Astarada anadan olub o birisi Masallıda anadan olub. O qız Nuxalıdır. Bu əkilər Yevlaxda doğulublar. Qərər, biabırçılıqdır!

Teymur nədənsə bu evə gəlməyə daha çox həvəs göstərirdi. Ələddin bəzən ailəsinin, uşaqlarının işi ilə əlaqədar olaraq Teymurdan icazə alıb maşını bir-iki saatlığa götürüb gedər, kefikök halda qayıdırdı. Əvəllər Teymur ona inanırdı, sonralar bu hərəkət tez-tez təkrar olunduğundan Teymur Ələddinlə açıq danışmaq, maşını hara apardığını öyrənmək istədi. Ələddin də açıq-açıqına cavab verdi ki, on baş ailəni, özü də səkkiz baş uşağı olan ailəni saxlamaq üçün əlbəttə bir sürücünün maaşı kifayət deyil. Yenə uşaqlar böyüyüb ona əl tutsaydılar, dərd yarı idi. Ələddin boynuna aldı ki, hərdənbir maşını qarajdan çıxarır, sərnəşin daşıyır və "bir-az qəpik-quruş" qazanır.

Teymur Ələddinlə açıq etirafı qarşısında əvvəlcə heç bir söz deyə bilmədi, ertəsi gün Ələddini yanına çağırırdı:

-Ələddin, biz sənə necə deyərlər, canbər qəlbəyik. Əgər mənə bir kömək lazım olsaydı və bu köməyi sən etməli olsaydın, varını mənəndən əsirgərdinmi?..

Ələddin Teymurun nəyə işarə etdiyini başa düşməsə də səmimiyyətlə onun gözünün içinə baxıb qəti bir ifadə ilə cavab verdi:

-Evimi də, balalarımı da sənə qurban verərdim.

-Elə isə, deməli. mən də sənə üçün əlimdən gələni edə bilərəm, elə deyilmi?

-Sən onsuz da eləyirsən.

-Yox, Ələddin, biz yaxşı iş tutmuruq. Biz elə iş görməliyik ki, nə şiş yansın, nə kabab. Sənə ailən böyükdür, bizim ailəmiz isə cəmi üç nəfərdir. Anam pensiya alır, qardaşım qazanır, mən qazanıram. Oğul yox, uşaq yox. Bir halda ki, sən evini,

uşaqlarını mənə qurban verməyə hazırsan, deməli, mənim də qurbanımı qəbul edə bilərsən.

Ələddin yenə heç bir şey başa düşməyib, səmimi bir narahatlıqla Teymurun üzünə baxdı.

–Ədə, nə uzadırsan, mıs-mıs deyincə, birdəfəlik Mustafa də. Elçi-zad deyilsən ki?

Teymur bir müddət dinmədi, sonra Ələddinin üzünə baxmadan astadan dedi:

–Uzun sözün qısa, bundan sonra mən sənə öz işlərin üçün maşın verməyəcəm. Ancaq hər ay maaşımın yarısını sənə verəcəyəm, ərzaq talonunu da. Bizim evimizdə hər şey var.

Ələddin bərk incidi. Yanaqları qızardı və tutqun bir səslə dedi:

–Başımdakı papaqdır, arvad ləçəyi deyil, Teymur. Mən kişiyəm, canım çıxar, ailəmi özüm saxlaram. Özün bilərsən, is-təyirsən maşın da vermə. Gedib körpüdə yük daşıyaram.

Ələddin kepkasını gözünün üstünə çəkib uzaqlaşdı. Teymur onu çağırmadı, üzr istəmədi. Belə şeyləri bacarmırdı. Bundan sonra onlar çox az-az görüşür və ancaq qısa, rəsmi söhbətlər edirdilər. Ələddin daha axşamlar yoldaşlarını öz evinə çağırır, onlarla stol başına oturmur, nərdi şaqılatmırdı. Bir dəfə sürücülərdən kimsə Ələddini körpüdə gördüyünü xəbər verdi. Teymurun ürəyi bərk sıxılma da dinmədi...

Bir ilə yaxın idi ki, Teymur həmin qarajın müdiri işləyirdi. Bu müddət ərzində qarajda böyük dəyişiklik olmuş, möhkəm intizam yaranmışdı. İpə-sapa yatmayan sürücülər belə, ona hörmət bəsləməyə başlamışdılar. Onlar Teymurun xasiyyə-tindəki bütün incəliklərə bələd olmuşdular. Hətta qarajın hə-yətində aydan-aya çoxalan göyərçinlər Teymura öyrəşmişdi. Buna görə də Teymurun məzuniyyətə çıxması hamını məyus etmişdi. Elə bil qarajda çox qiymətli bir şey çatışmırdı. Teymur universitetin qiyabi şöbəsində oxuduğundan gecə-gündüz im-

tahanlara hazırlaşdı. Arabir bərk yorulduqda iki-üç saat fasilə verir, tramvaya minib, özünü evlərindən çox uzaqda olan qara-ja yetirirdi. Burada o, dispetçer qıza, göyərçinlərə baş çəkər qara-ja gəzib dolanar, yenə evə qayıdır, yazı stolunun arxasına ke-çib gecəyarıya kimi inadla çalışırdı. Belə gecələrdən birində on-ların həyat qapısı bərkdən döyüldü. Teymur cəld perncəyini çiyninə salıb eşiyə çıxdı və qarajda işləyən iki sürücünü görcək təəccüblə soruşdu:

–Gecə vaxtı xeyir ola?

–Yoldaş Cahangirov, bağışlayın, narahat edirik. Amma necə deyim, –deyə arıq, uzunboy sürücü udqundu və kömək isəyirmiş kimi yoldaşına baxdı.

–Axı, nə olub? – Teymur nə isə bədbəxt bir hadisə baş verdiyini hiss etdi. “Yəqin avariya olub”. Bəs niyə bu gecə vax-tı? Axı gecələr maşınların hamısı qarajda olur. Təşviş içində tək-rar soruşdu: –Axı, nə olub?

Uzunboy oğlan bir də yanındakı yoldaşına baxıb titrək səslə dilləndi:

–Ələddin...

Teymur cəld onun yaxasından yapışdı.

–Yoxsa avariya düşüb?

Uzunboy sürücü ağır-ağır başını bulayıb üzünü yana çevirdi:

–Yox, maşını sağ-salamatdır. Amma kaş nə olurdusa, maşına olaydı.

Teymur iriləmiş gözlərini o biri sürücünün üzünə dik-di. Çoxdan kövrəlmiş sürücü özünün saxlaya bilməyib hönkür-hönkür ağladı.

Teymur cəld həyatə atıldı. Şiddətli yağış yağırdı. Bu vaxt Cavahir çiynində şal qapıda göründü. Onun asta və titrək

səsi eşidildi:– Ay bala, nə vacib düşüb, bu vaxt hara gedirsən, axı nə olub?

Sürücülər dinmədilər. Teymur isə qayıdıb anasını sakit elədi.

–Narahat olma, ana, bir-iki maşını təcili rayona göndərmək lazımdır. Gec gəlsəm, nigaran qalma.

Onlar dar dalnlardan kəsə yolla Sovet küçəsinə endilər. Uzunboy sürücü heç bir qaydaya riayət etməyərək yük maşınlarının sürətini saatda yetmiş kilometrə qaldırır, Teymur isə deyəsən yetmiş üzərində oynayan əqrəbi görmürdü.

Tinlərin birində yağışdan islanmış bir kişi qoltuğunda iri bağlama irəli çıxdı və əlini qaldırdı. Maşının gur işığında bu adamın üzü Teymura tanış gəlirdi. Deyəsən Çapıq Şəmsi idi. “Görəsən gecənin bu vaxtı hara tələsir?” –deyə fikirləşdi. –Qoltuğundakı nədir? Lakin indiki vəziyyətdə bir dəqiqə də ləngimək olmazdı. Maşın sürətini daha da artırdı. Yolda Ələddinin başına gələnləri təfəsilatı ilə öyrəndi.

... Neçə gün idi ki, onların zavodu yeni bir sexi işə salmağa hazırlayırdı. Sabah sex istismara verilməli idi. Buna görə direktor, baş mühəndis, sex rəisləri evlərinə getməmiş, sexin işə salınması ilə məşğul olmuşdular. Çatışmayan və yaxud düzəldilməsi vacib olan bəzi hissələr Keşlədə hazırlanırdı. Bu hissələr hazırlandıqca bir-birinin ardınca zavoda göndərilirdi. Onları daşımaq üçün bir nəfər təcrübəli sürücü saxlamışdılar. Bu da Ələddin idi. Hissələr xırda olduğundan “ZİS-101” markalı minik maşınında daşımaq mümkün idi. Bir neçə reysdən sonra baş mühəndis Ələddinə tapşırırdı ki, gedib gözləsin və sonuncu hissə hazır olan kimi zavoda gətirsin. Bu hadisə axşam on bir radələrində olmuşdu. Saat birə işləmiş Keşlədən zavoda zəng vurub hissənin hazır olduğunu xəbər vermişdilər. Baş mühəndis maşının bir saat yarım bundan əvvəl göndərildiyini onlara

demiş, onlar isə bir daha yoxlayıb maşının orda olmadığını bildirmişdilər. Bu, baş mühəndisə və zavodda olanlara çox qərribə gəlmişdi. Çünki hamı bilirdi ki, Montin qəsəbəsindən Keşləyə gedib qayıtmaq üçün ən çoxu on beş dəqiqə vaxt lazım idi. Bu nə olan iş idi? Ələddini tanıyanlar əvvəl belə qənaətə gəlmişdilər ki, yaqın bir yerdə tanış tapıb, ilişib qalmışdır. Axı o, məclisi, yemək-icməyi, şadlığı çox sevirdi. Bəziləri belə mülahizə yüyürdürdülər ki, yaqın ailəsində bir hadisə baş vermişdir. Çünki yenə də uşağı olacaqdı. Buna görə də cəld Ələddinin evinə adam göndərüb onu xəbər almışdılar və Ələddinin evdən günortaya çıxdığını eşidib daha da təəccüblənmişdilər.

Nəhayət, milis şöbələrinə xəbər verib maşını axtarmağı xahiş etmişdilər. Qarajda işləyən bir neçə sürücünü də təcili çağırıb Ələddini soruşmuşdular. Sürücülərdən biri Keşləyə gedib hazır olmuş hissəni almış, iki nəfər isə milis şöbəsinin verdiyi dəhşətli xəbəri eşidən kimi cəld Teymurun dalınca gəlmişdilər. Milis şöbəsinin verdiyi xəbər görə maşın Nardaran qəsəbəsinin ucqar bir yerində tapılmışdır. Maşında heç bir qan izi görməyiblər. Ələddini isə küt bir şeylə öldürüblər. Onun peysərində yumruq boyda bir şiş vardı.

Teymur dəfərlə cəbhədə yaralanmış yoldaşlarını qolları üstünə, yaxud çiyinə alıb atəş xəttindən kənara çıxarmış, onların yaralarını sarımış, özü yaralanmış, əziz yoldaşlarının meyitini öz əli ilə basdırmışdı. Lakin o, heç vaxt ürəyində belə bir ağrı hiss etməmişdi. Ələddinin səkkiz uşağı var idi; birini də gözləyirdi. Bəs o yazıq arvad bu qədər uşaqla necə bacaracaqdı? Bəs görəsən Ələddinin maşını Nardaran qəsəbəsinə, özü də ucqar yerə necə gəlib çıxmışdı? Teymur nədənsə Ələddinin ona dediyi sözləri xatırladı:

“Başımdakı papaqdı, arvad ləçəyi deyil, Teymur. Canım çıxar ailəmi özüm saxlaram. Özün bilərsən, istərsən heç mənə maşın da vermə, gedib körpüdə yük daşıyaram”.

Teymura bir şey aydın idi ki, Ələddin məclissiz, qonaqsız dolana bilmirdi. O da, arvadı Qızxanım da hər axşam evlərində qonaq görməyə adət etmişdilər. Qonaq olmayanda darıxırdılar. Bəlkə elə buna görə də Ələddinin maşını elə bu qazanc əldə etməyə can atırdı. Bəlkə Ələddinin maşını elə bu səbəbdən gedib Nardaran düzlərinə çıxmışdı. Teymurun ehtimalı həqiqətə çox bənzəyirdi.

Teymurgil milis şöbəsinə yetişib, onların motosikletinin müşayiəti ilə birbaşa hadisə yerinə tələsdilər. Qırx dəqiqədən sonra motosikletin və yük maşınının gur işığı yoldan xeyli kənarda durmuş “ZİS-101” markalı maşını işıqlandırdı. Maşının ətrafında iki maşın və üç-dörd motosiklet var idi. Milis işçilərilə bura toplaşanlar nə isə ölçür, nəyin isə şəklini çəkirdilər. Teymur milis kapitanına yaxınlaşıb meyitin yanına getməyə icazə istədi. Kapitan icazə verdi. Teymur onunla gələn sürücülərə tərəf dönüb başının işarəsi ilə çağırırdı. Lakin onlar yerlərindən tərpənmədiklər. Deyəsən onlar istəkli yoldaşlarının meyitinə baxmağa ürək eləmədiklər. Teymur ağır-ağır yaxınlaşıb maşından iki addım kənarda, motosikletin örtüyü üstündə uzadılmış meyitin yanında dayandı. Diz çöküb əlindəki fənərlə onu işıqlandırdı. Həmişə gülərüzlü Ələddin üzüqoylu yıxılmışdı. Onun əllərinin, üzünün qanı qaçmışdı. Peysərində kələ-kötür bir şiş var idi.

Çoxdan bəri kütləşib xatirindən silinməyə başlayan bir hadisə bütün aydınlığı ilə Teymurun gözləri qarşısında canlandı və onu sarsıtdı. Ələddini toppuzla vurub öldürmüşdülər. Vaxtı ilə bud toppuz Teymurun da başına dəymişdi. Ancaq... Teymur nədənsə iki hadisəni bir-birilə əlaqələndirməyə başladı.

Deyəsən axı onun başına gəlmiş kimi, Ələddinin başına gələn bu qorxunc hadisədə də cinayətkarların izinə düşməyə imkan verən heç bir tutarlı dəlil yox idi. Lakin elə bir cinayət var ki, onun üstü açılmasın? İntəhası gec-tezi var. Əgər Teymurun başına dəyən toppuzun sahibləri Ələddini öldürən cinayətkarlarsa, deməli onlar son dərəcə təhlükəli, həm də təcrübəli cinayətkarlardır. Çünki iki ilə yaxın bir müddət ərzində onlar ələ keçməmişdilər.

Milis mayoru yavaş-yavaş yaxınlaşıb Teymurun başı üstündə durdu. Teymur dikəlib ona müraciət etdi:

–Yoldaş mayor, mən cəbhədə kəşfiyyatçı olmuşam. Əlbəttə, cəbhə bir başqadır, bura bir başqa. Hər halda bəlkə mənim də köməyim dəydi. İcazə verin, bu yoxlamada mən də iştirak edirəm.

Mayor, Teymuru diqqətlə süzüb köksünü ötürdü və astadan dilləndi:

–Buyurun.

Teymur kriminalist Mansurovla birlikdə yaxınlaşıb maşının içərisini işıqlandırdı. Dal oturmağının ayaq yerində palçıqlı çəkmə izləri var idi. Bu izlərdən məlum oldu ki, daldə üç nəfər kişi oturub. Qabaq oturmaqda isə bir dəstə xrizantema səpələnmişdi. Burda, ayaq altında heç bir palçıq izi yox idi. Ancaq bir yerdə xırda nöqtə kimi görünən bir ləkə var idi. Bu da yəqin ki qadın ayaqqabısının isi idi.

–Qadın çəkməsidir.–Mansurov gözünü güclə nəzərə çarpan çəkmə izindən ayırmayaraq dilləndi, əl lampasının güclü işığı qabaq oturmağın üzərində xeyli gəzdi və nə isə parıldaıyib gözəndən itdi. Mansurov işığı bir də geri qaytardı, cib dəftərindən bir vərəq cırıb o xırdaca şeyi həmin kağızın üstünə götürdü və diqqətlə nəzərdən keçirdi. Bu, qadın saçından sürüşüb düşən kiçik sancaq idi. Sanacağın ucuna uzun, qara tük ilişmişdi.

–Qadın tüküdür, –deyə Mansurov yenə dilləndi,– özü də onun saçı qıvrım deyil, görürsünüz necə düzdür.

Teymur sancağı və tükü diqqətlə nəzərdən keçirib soruşdu:

–Əgər qabaqda oturan bu qadınla, dalda oturan o kişilər arasında bir əlaqə vardisa, bəs nə üçün qadın çəkmələri palçığa batmamışdı?

Mansurov bir qədər fikirləşdikdən sonra cavab verdi:

– Mənə elə gəlir ki, bunu ancaq, bir şeylə izah etmək olar: qadın maşına bir yerdə minmişdir, kişilər isə başqa yerdə. Teymur bir müddət dinmədi. Deyəsən bu təcrübəli kriminalist ilə razılaşırdı. Sonra yenə soruşdu:

–Deməli, o qadının bu kişilərlə bir dəstədən olduğuna sizin heç bir şübhəniz yoxdur.

–Hələlik yoxdur, –deyə Mansurov çiyinlərini çəkdi. – Əgər onlar əlaqədar olmasaydılar, biz bir neçə məchul məsələ qarşısında aciz qalardıq. Əvvəln, o qadın özü də ya həlak olmalı, ya da ona müəyyən bir bədbəxtlik üz verməli idi. Çünki arxada oturan bu üç nəfərin qatil olmağına heç bir şübhəmiz yoxdur. İkincisi, əgər o qadının başına bir iş gəlsəydi, yaqin əri, yaxud yaxın qohumları onu da axtarardılar və biz bu barədə məlumat alardıq. Üçüncüsü, əgər o qadın bu adamlarla əlaqədar deyildisə baş vermiş hadisə haqqında hökmən gəlib bizə xəbər verərdi.

Teymur daxilən Mansurovla razılaşırsa da, ona rahatlıq verməyən şübhələrini bir-bir təcrübəli kriminalistə bildirdi:

–Bəlkə, bu qatillər o qızı götürüb qaçblar və Ələddinin şahid çıxması üçün onu vurub öldürüblər?

Mansurov başını buladı:

–Elə olsaydı, biz hökmən həmin qadınla kişilər arasında getmiş mübarizənin izlərinə təsadüf edərdik.

–Bəs bu sancaq? – deyə Teymur soruşdu.

–Bu mübarizə əlaməti deyil. Əgər diqqət vermişsinizsə, çox yerdə –teatrda, kinoda, qonaqlıqlarda qadınların başından belə sancaqların sürüşüb düşməsinə təsadüf edərsiniz. Güllərə diqqət verin, heç biri əzilməyib. Mənə elə gəlir ki, sizin Ələddin özü də həmin qatillərə heç bir müqavimət göstərməmişdir. Onu hədələyib əl-qolunu bağlamışlar. Sonra da aparıb maşının yük qoyulan yerinə itələmişlər. Çünki meyitin qollarında ip izlərinin göyərmiş yeri qalmışdı. Maşının yük qoyulan yerində isə biz onun cibindən düşmüş vəsiqəsini tapmışıq.

Teymur yenə fikrə getdi.

–Elə isə bu qadının həmin kişilərlə bir dəstədə olmasına heç bir şübhə qalmır. Amma mənim ağıma bir şey də gəldi; tutalım bu qadının həmin kişilərlə heç bir əlaqəsi yoxdur, siz yüz faiz əminsiz ki, o gəlib sizə xəbər verərdi?

–Çox vaxt bizə xəbər verirlər. Ancaq bəzən qorxaq adamlar da olur. Onlar qatillərin qorxusundan cinayətin üstünü ört-basdır etməyə çalışır, bizdən gizlədirlər.

–Deməli, siz yenə öz fizkrinizdə qalırırsınız?

–Əsas nəticəyə əməliyyat müvəkkili gəlməlidir. Ancaq biz işimizi heç vaxt bir ehtimal ətrafında qurmuruq. Bu saat siz özünüz bir neçə ehtimal irəli sürdünüz. Əməliyyat müvəkkili də, istintaq aparanda belə edir.

Bütün bu söhbət vaxtı bir fikir Teymurun beynindən çıxmırdı ki, çıxmırdı: “Axı, Ələddin Montindən Keşləyə getməli idi. O bura necə gəlib çıxmışdı? Ona vacib bir tapşırıq verildiyi halda, bu məchul qadını nə üçün maşına mindirmişdir? Bu kişilər kim idilər? Əgər onlar maşını oğurlamaq fikrində deyildilərsə, Ələddin nə üçün öldürmüşdülər!” Bu sirr, Teymurun ürəyində uzun zaman saxladığı sirrə nə qədər oxşayırdı. Elə bil bu iki cinayətin ikisini də eyni adamlar etmişdilər.

Ələddinin meyitini motosikletin örtüyü arasında yük maşınına qoydular, bayaqkı sürücülər yenə də meyitə yaxınlaşa bilmədilər. Onların ikisi də kabinəyə keçib qapıları möhkəm bağlamışdılar. Teymur kuzaya qalxdı, meyitin yanında oturub kürəyini kuzaya söykədi. Maşın Nardaranın kələ-kötür yolu ilə hərəkət etdikcə Ələddinin yanaqları titrəyirdi. Teymurun bütün varlığını dəhşət bürüdü. O, üzünü yana çevirib meyitə baxmağa çalışdı.

Ələddini basdırdılar. Sürücülər əlbir olub onun üçünü, yeddisini, qırxını verdilər. Qırx beşinci gün Ələddinin bir qızı oldu.

Teymur, tez-tez Ələddinin ailəsinə baş çəkir, milis şöbəsinə gedib Ələddinin ölümü ilə əlaqədar olan işin vəziyyəti ilə maraqlanırdı. Sonrakı əməliyyatın verdiyi nəticəyə görə aşağıdakılar ehtimal olunmuşdu. Ələddin bəzən boş vaxtından istifadə edib kənar, təsadüfi adamları maşını ilə lazımı yerlərə aparır və bundan əlavə qazanc əldə edirdi. Həmin gecə Keşlədə həzirlənən hissənin gecikəcəyini guman edən Ələddin boş vaxtdan "səmərəli" istifadə etmək qərarına gəlir. Əlində gül dəstəsi olan bir qadının yolun kənarına durub ona işarə etdiyini görür. Qadın təbiidir ki, ya bir qonaqlığa, ya bir ad gününə, ya da toya getdiyini və çox tələsdiyini bildirir. Həm də yağışın altında islanırmış. Heç şübhəsiz ki, Ələddin bu qadının xahişini yerinə yetirir. O, maşını asfalt yolda saxladığından qadının çəkməsini altı palçıqlı yox, ancaq yaş olur. Çox güman ki, qadın Pırşağı qəsəbəsinə tələsir Çünki Pırşağı yolu yağıntı vaxtı palçıqlı olur. İkinci Zabratdan Pırşağı yoluna dönəndən sonra həmin palçıqlı yolda üç kişi görünür. Qadın onları görcək "saxlayın, bu bizim adamlardır", – deyər Ələddindən xahiş edir. Ələddin əlində gül dəstəsi olan belə geyimli-kecimli qadından şübhələnmir. O, maşını saxlayır, həmin kişiləri götürür. Onlar yollarına davam

edirlər. Kürdəxanıya çatmış kişilər Ələddini üç tərəfdən tapnça ilə hədələyib maşını saxlatdırır, onu rolun dalından düşürüb əl-qolunu bağlayır, gətirib maşının yük qoyulan yerinə itələyirlər. Sonra onlar maşını geri döndərüb Nardarana tərəf üz tuturlar, Nardaranda kolxoz briqadiri Həkimzadənin evdə olmadığını bildikləri üçün onun evini yarıb, bütün geyim və qiymətli şeylərini yığıb aparırlar. Yolda maşının çarxlarından biri buraxır. Ehtiyat çarxı çıxarmaq üçün yük qoyulan yerin qapağını açırlar. Ələddini ordan çıxarıb çarxı dəyişdirməyi əmr edirlər. Ələddin vəziyyətin nə yerdə olduğunu başa düşür, qaçmaq istəyir, qatillər arxadan çatıb toppuzla bir neçə dəfə onun başına vururlar. Sonra isə cəld şeyləri yığışdırıb çölə çıxır və hadisə yerindən iki-üç kilometr aralı, yoda bir yük maşını saxlayıb minirlər, həmin maşının sürücüsü Arşair Muradyanı eyni qayda ilə hədələyib keçirib Xırdalan tərəfə gedir və maşının sürücüsünü həmin toppuzla öldürürlər. Sonra şeyləri aparıb lazımı yerdə gizdirlər. Qatillərdən biri izi itirmək üçün həmin yük maşını Şubanı dağlarının ətəyinə, Lökbatan tərəfə aparıb bir dəreyə salır və özü tələsmədən Heybət stansiyasına tərəf gəlib, dəmir yolu ilə Bakıya qayıdır.

Bu sonuncu rəvayət konkret faktlar və dəlillər əsasında qurulmuşdu. Çünki həmin gecə Nardaranda evi oğurlanmış Həkimzadə milis orqanlarına şikayət etmişdi. Eyni zamanda həmin gecə Haykanuş Muradyan adlı bir qadın oğlunun evə gəlmədiyini görüb onun işlədiyi idarəyə getmiş, həmin saat sürücü Arşavir Muradyanın axtarışına başlanmış və milis orqanları gecə saat üç radələrində Arşavirin meyitinin Xırdalan tərəfdə, onun sürdüyü yük maşını isə Lökbatan tərəfdə tapmışdılar. Yük maşınının kuzasında tapılmış meşin qadın əlcəyinin tayı Həkimzadənin arvadı, Nardaran məktəbinin müəllimi Şölə Həkimzadənin əlcəyi olduğu təsdiq edilmişdir.

Bu qədər dəlil olduğu halda cinayətkarların izi tapılmamış, onların kim olduğu və harda yaşadıkları müəyyən edilməmişdi. Bir şüy aydın idi ki, onların üçü kişi, biri qadındır. Bu adamların yaşları, miliyyəti, harda yaşadıkları, məşğuliyyəti haqqında heç bir məlumat yox idi.

Bir neçə aydan sonra da bu cinayətin izinə düşə bilmədilər. Bu vəziyyət Teymuru son dərəcə səsəbiləşdirdi. Çünki ona elə gəlirdi ki, həmin cinayətkarları görməsə, onları öz əlləri ilə parçalamasa, ürəyi sakit olmaz. Teymur nədənsə hökmən həmin o qadının üzünə, onun gözlərinin içinə baxmaq istəyirdi. Axı bu adamlar nə cür adamlar idilər. Başqalarını belə asanlıqla öldürməyə, onları nə məcbur edirdi? Görünür bu adamlar səhərlər gizlənir, gecələr bayquş kimi ova çıxırlar. Özü də dar dalanlar, sökük hasarlar, ucqar məhəllələr, kimsəsiz səhralar axatarır, öz çirkin işlərini belə yerlərdə görürdülər.

Ələddinin faciəli ölümündən sonra Teymur qarajda nə işə sıxıntı keçirir, rahatlıq tapa bilmirdi. Nəhayət bir gün davam gətirməyib birbaşa raykoma getdi və ona başqa bir iş vermələrini xahiş etdi. Qarajdan nə üçün getmək istədiyini ondan soruşanda Teymur Ələddinin əhvalatını danışdı, sakit işdə işləyə bilmədiyini, qaynar, qızgın bir işlə məşğul olmaq istədiyini bildirdi və özü də gözləmədiyi halda birdən dedi:

–İstəyirsiniz, lap milis idarəsinə göndərin, zənnimcə, orda daha çox xeyir verərəm.

Teymurun xahişini bəyəndilər. 1945-ci ilin payızında o, milis şöbələrindən birində əməliyyat müvəkkilinin köməkçisi vəzifəsində işləməyə başladı. Burada da cəbhədə olduğu kimi kiçik leytenant rütbəsini daşdı.

Teymura elə gəlirdi ki, ilk gündən çox gərgin bir işə başlayacaq, çətin düşünləri açacaq, xalqın dincliyini pozan cinayətkarların izinə düşəcək, onları tapıb məhşər ayağına çəkəcəkdir. Lakin ilk aylar Teymurun təsəvvür etdiyi bütün bu xəyalları heç çıxdı. O, ox adı işləri aparmalı oldu. Ona az əhəmiyyətli yoxlamalar tapşırılırdı. Teymur düşünürdü ki, bütün bu işləri əməliyyat müvəkkili aparmamalıdır. Onun fikrincə, əməliyyat müvəkkili əlində silah, qatilləri, caniləri, oğruları izləyib axtarmalı və cəmiyyəti tufeylilərdən, yaramazlardan təmizləməlidir. Onun üçün yalnız bir cür cinayətkar vardır – öldürən, başqasının qanını axıdan, başqasının malına sahib olan cinayətkarlar! Lakin müxtəlif işləri aparmağa məcbur olan Teymur cinayətkarların da cürbəcür olduğunu –saxtakarların, dövlət əmlakını mənimləyənlərin, böhtançılıqla məşğul olanların, alverçilərin, insanların rahat həyatını pozanların, mağazalarda süni surətdə növbə yaradanların da mövcud olduğunu get-gedə dərk etdi. Bununla bərabər şöbənin rəisinə bir neçə dəfə müraciət edib ciddi, gərgin və çətin əməliyyatlar tapşırılmasını xahiş etmişdi. Amma Teymur deyən mürəkkəb hadisələr o qədər də tez-tez baş vermirdi; baş verəndə də işin aparılmasını daha təcrübəli əməliyyat müvəkkilərinə tapşırırdılar. Teymur həmişə gözde-qulaqda olur, elə bil nə işə axtarırdı. Bəzi yeniyetmələrin papiros çəkməsi onu yaman narahat edirdi. Bir dəfə o, belə bir mənzərənin şahidi oldu: səliqə ilə geyinmiş on üç-on dörd yaşlı bir oğlan zibil yeşikləri düzülmüş darvazada gizlənib ovucunda nə işə ovsudururdu. Oğlanın başı o qədər qarışmışdı ki, Teymurun qapının arasından baxdığını hiss etmirdi. Ovcunun içindəki tünd-qəhvəyi rəngli tozu cibindən çıxardığı tənəkə ilə qarışdı-

rırdı; dışındə tutduğı boş gilizi əlinə aldı və məharətlə doldurmağa başladı. Oğlan üst-başından mədəni bir ailədə böyümüş uşağa oxşayırdı. Üzünün rəngi solğun idi. Elə bil ağır xəstəliyə tutulmuşdu. Teymur oğlanın tütünə qatdığı tozun anaşa olduğunu görən kimi darvazaya girdi. Oğlan cəld əllərini ciblərinə soxdu. Teymur onu diqqətlə süzüb soruşdu:

– Əlindəki nədir?

– Heç nə, – deyə oğlan xoruzlandı.

– Bəs onda niyə gizlədirsən?

– Sənə nə?

Teymur gülümsündü:

– İstəyirsən deyim əlindəki nədir?

Oğlanın qaşları düyləndi:

– Sənin pulunla almamışam, öz pulumla almışam.

– Pulu sənə kim verib?

– Atam.

– Atan kimdir?

Oğlan cavab vermədi. Birdən Teymur kənar səs eşidib cəld geri döndü və zibil yeşiyinin üstünə hoppanmış pişiyi görüb yenə də üzünü oğlana sarı çevirdi. Oğlan cəld sivişib küçəyə atılmışdı. Teymur onun ardınca tələsdi. Lakin gec idi...

Sonralar məhəllə komsomolçularının köməyi ilə məlumat toplamışdı ki, anaşa alveri eləyən adamın Çapıq Şəmsi olduğu ehtimal olunur. Lakin bu, sübut edilməmişdi. Həmin ehtimalı həqiqətə yaxınlaşdırən səbəblərdən biri də o idi ki, Çapıq Şəmsi özü də yaman anaşa çəkirdi. Teymurun anası alveri ilə məşğul olan adamlarla maraqlandığını eşidən anaşa düşkünləri onun gözüne görünməməyə çalışırdılar. Bir sözlə, Teymurun milis paltarı geyməsi məhəllədə bəzilərinin xoşuna gəlməmişdi. Belələrdən biri də Çapıq Şəmsi idi. Teymur xüsusilə son zamanlar Çapıq Şəmsiyə şübhə ilə baxırdı. Məhəllədə həmişə

məst halda gəzən Şəmsi Teymurdan qaçmaqdan, ona rast gələndə özünü daha da hıyasız aparırdı. Sanki: “Sənin paltarlarından da, silahından da qorxmuram”, – demək istəyirdi. Teymur isə bu adamın adına heç bir cinayət işində təsadüf etməyi arzulamırdı. Çünki məhəllədən adam tutmaq, çoxdan bəri tanıdığı ailələrdən adam aparmaq ona ağır gəlirdi. Amma Çapıq Şəmsi əksinə olaraq, onu saymadığını sübut etmək üçün həmişə bəhanə axtarırdı. Bir gün onlar yenə toqquşdular...

Çapıq Şəmsi öz tay-tuşları ilə səkinin üstündə oturub nərd oynayırdı. Teymur da qoltuğunda dəftər-kitab universitetdən qayıdırdı. O, cavanların başlarının qarışıq olduğunu görüb, onlara salam vermədən ötüb keçdi. Elə bu vaxt arxadan Çapıq Şəmsinin səsi eşidildi:

– Hürə-hürə it oldu!..

Teymur özünü eşitməzliyə vurdu. Kimsə astadan dedi:

– Eşitmədi...

Çapıq Şəmsi daha ucadan səsləndi:

– Sərfəli deyil axı!..

Teymur addımlarını yavaşıtı. Fikirləşdi ki, indi də cavabını verməsə, gələndə daha böyük qələt eləyəcək. Ayaq saxlayıb geri döndü və ağır-ağır Çapıq Şəmsiyə yaxınlaşdı. Çapıq Şəmsi onu saymadı. Heç üzünü də ona sarı döndərmədi. Əsasən qaradınmaz olan Teymurun qarıbə bir xüsusiyyəti də var idi. Gərgin dəqiqələrdə rəng-ruhu dəyişmirdi. Ancaq gülümsünürdü. Bu anlarda onu möhkəm, sarsılmaz bir iradəyə malik olduğu açıq-aydın görünürdü. Dinməzəcə sol əlini uzadıb enli pəncəsilə Şəmsinin yaxasını qarmaladı və birdən dartıb kürəyini divara dirədi. Çapıq Şəmsi boğulurdu, çapalayıb yaxasını Teymurun polad mənəgənə kimi get-gedə sıxılan barmaqları arasından çıxarmaq istədi, amma bacarmadı. Çığırmaq istədi,

boğazından güclə eşidilən xırıltılı səs çıxdı. Teymur Şəmsini divara qısdıqca az qalırdı ki, onun ayaqları yerdən üzülsün.

Bayaqdan pıqıldayıb gülən oğlanlar kənara çəkilib qorxu, heyrat və qibtə ilə Teymura baxırdılar. Teymur məngənə kimi sıxılmış barmaqlarını boşaldıb Çapıq Şəmsini buraxdı. O, təqsiz halda divara söykərib udqundu.

–Sözlərini geri götür! – deyə Teymur qəzəblə dilləndi.

Çapıq Şəmsi dinmədi. Teymurun dodaqlarında oynayan təbəssüm onun xoşuna gəlmədi.

–Götürürəm, –deyə inildədi və yavaş-yavaş özünə gəlib nifrətlə Teymuru süzdü, yenə də dilini saxlamadı:

–Bu sənə baha oturacaq, Teymur...

–Neyləyəcəksən?

–Görərsən!..

–Sağlıq olsun! – deyə Teymur Çapıq Şəmsinin taqətdən düşmüş bədəninə bir nəzər salıb yoluna davam etdi.

Teymur, Çapıq Şəmsinin çoxdan bəri axtardığı quldur dəstəsilə əlaqədar olub-olmadığı haqda düşünür və hər dəfə belə nəticəyə gəlirdi ki, onların arasında əlaqə yoxdur. Çünki Çapıq Şəmsi Teymurdan qaçmırdı. Əksinə, həmişə savaşağa, sözləşməyə bəhanə axtarırdı. Əgər o, bir cinayət işləmiş olsaydı, çalışırdı ki, Teymurun gözüne mümkün qədər az görünsün. Bununla belə Teymur onu da öz diqqət mərkəzində saxlamaq istəyirdi. Ancaq Çapıq Şəmsi Teymuru əhatə edən minlərlə adəmdən biri idi. Milis idarəsində işləmək isə hadisələr burulğanına düşmək kimi bir şey idi. Odu ki, Teymur bəzən uzun zaman Çapıq Şəmsini görmür, onun işlərindən xəbər tutmurdu. Daha doğrusu, Şapıq Şəmsini cinayətdə təqsirləndirmək üçün hələlik Teymurun əlində quru ehtimaldan başqa heç bir əsas yox idi.

–Sən Şəmsi ilə görüşürsən? – deyə bir dəfə qardaşından soruşdu.

Seymur təəcüblə gözlərini döydü:

–Şəmsi kimdir?

–Çapıq Şəmsini deyirəm.

Bu sual Seymura olduqca yersiz görünsə də təmkinlə cavab verdi:

–Mənim onunla nə alış-verişim...

Teymur yenə firkili-fikirli soruşdu:

–Bilmirsə o, nə ilə məşğul olur?

Seymur gülümsünüb çiynlərini çəkdi:

–Bunu sən məndən yaxşı bilməlisən.

–Mən niyə?

–... Heç...

–Sözlü adama oxşayırsan...

–...Yox... nə söz...

Teymur hiss elədi ki, qardaşı sorğu-sualdan yayınmaq istəyir, daha da təkidlə spruşdu:

–Niyə belə sıxılırsan?

Seymur qardaşının üzünə baxmadan astadan dilləndi:

–Məhəllədə söz gəzir ki, sən camaatın hər işini qurtdalayırsan. Adamların haqqında pis-pis kağız-kuğuz yazırsan...

Bu sözlər Teymura çox ağır gəldi. Haqqında deyilən bu sözlərə görə qardaşının da xəcalət çəkdiyini hiss edib soruşdu:

–Sən də deyilənlərə inanırsan?

Seymur yenə də onun üzünə baxa bilmədi. Bir qədər subastadan, həm də üzr istəyirmiş kimi cavab verdi:

–Sənin işin... yəni demək istəyirəm ki, səndə heç bir təqsir yoxdur... Təqsir sənin işindədir...

–Təqsir?!

Seymur başını qaldırıb qardaşının üzünə baxdı:

–Anam yaman fikir çəkir, Teymur.

Teymur qardaşına yaxınlaşıb səmimiyyət, etibar və ürək ağrısı ilə onun gözlərinin içinə baxdı:

–Anam da, sən də, başqaları da, səhv eləyirsiniz... Mən heç kəsə pislik eləmək niyyətində deyiləm... Mən pislik eləməyi bacarmıram. –Nə barədə isə fikirləşib əlavə etdi:– Bir də, axı mən orda ömürlük işləməyəcəm ki. Universiteti bitirən kimi sənətimə dəyişməli olacağam.

Teymurun son sözləri Seymuru sevindirdi. Onun dodaqları qaçdı:

–Onda daha anamızım dərdi olmaz.

Teymur tez-yez axşamlar da milis şöbəsində qalırdı. Bəzən şahidləri dindirir, bəzən də növbətçi olurdu. Buna görə də çox vaxt evə gecəyarı qayıdırdı.

Bir gecə saat on iki radələrində onun başına qərribə bir əhvalat gəldi. Sovet küçəsini keçib yanğın dəstəsinin uca qülləsi yanından ötəndə uzaqdan bir qız səsi eşidib ayaq saxladı. Kimsə arxadan sürətlə ona tərəf qaçırdı. Teymur cəld geri dönüb gördü ki, qızı izləyən iki kölgə yoxa çıxdı. O, tələsik qıza tərəf yürüdü və:

–Nə olub, ay bacı? – deyə soruşdu.

Qız titrək səslə:

–Axmaqlar, adamın yolunu kəsirlər ki, iş bilmişəm, deyə cavab verdi.

Qızın səsinə eşitdikdə nədənsə Teymurun ürəyi şiddətlə çırpırdı. O, Ələddinin və özünün başına deyən toppuzu xatırladı. “Ax, nə yaxşı oldu, yamanca düşmüşəm əlimə. Bu dəfə səni buraxdı yoxdur”. –deyə qərribə bir hiddətlə sevindi və elə bu qızı hürkütməmək üçün yumşaq səslə dilləndi:

–Gedək, bacı, gedək səni ötürüm. Harda olursan?

Qız dönüb ötkəm bir nəzərlə ona baxdı. Deyəsən, milis işçisinin belə cavan olması onun ürəyindən deyildi.

–Lazım deyil.

Teymur heç vəchlə ondan əl çəkmək istəmirdi.

–Mən səni tək buraxa bilmərəm, bacı. Əgər bu məhəllələrə bələdsənsə, bilməlisən ki, dalanın birindən baş burub o birindən çıxmaq olar. Bir də gördün başqa yerdə səni yaxaladılar.

–Hə olsun,–deyə qız eyni ötkəmliklə onun sözünü kəsib yoluna davam etmək istədi. Lakin Teymur əlini onun çiyninə qoyub qızı dayandırdı:

–Olmaz, bacı, mən bu saat bir növ sənəin həyatına cavab-dehəm.

Qız nədənsə güldü və çiynlərini çəkib istehza ilə dedi:

–Məni yola salmaqdaysa, çalışın bu məhəllədə xuliqan-zad olmasın.

Qızın belə inad göstərməsi Teymurun şübhəsini daha da artırır və o “öldü var, döndü yoxdur”, –deyə bu qızdan əl çəkmək istəmirdi.

–Əgər istəmirsən mən sənəinlə yanaşı gedim, irəlidə gedə bilərsən. Ta səni qapınıza qədər ötürməsəm, evinizə sağ-salamat girdiyinizi görməsəm, rahat olmarım, çünki bu mənim borcumdur.

–Özünüz bilin,–deyə qız çiynlərini çəkib irəli düşdü və tələsmədən yoluna davam etdi. Onun sağ çiynindən iri, yastı bir çanta asılmışdı. Qız səliqə və həm də zövqlə geyinmişdi. “Bəs bu çanta nədir, görən bu çantada nə var”, –deyə ondan beş-altı addım aralı gedən Teymur düşünür və nə yolla olursa olsun, həmin çantanı ələ keçirib onun içində nə olduğunu öyrənmək istəyirdi. Qız tələsmirdi: elə bu onu milis işçisi müşayiət etdiyi üçün çox arxayın idi. Bütün yolu bir dəfə də olsun

üzünü geri döndərmədi. Onu müşayiət edən adamın ayaq səsləri sakit gecədə o qədər aydın eşidilirdi ki, qız geri baxmağa heç bir ehtiyac hiss etmirdi. Uzun müddət yol gedəndən sonra onlar üzüyuxarı qalxan işıqlı bir dalana yetişdilər. Qız dalan girib bir neçə adım da getdi və birdən ayaq saxlayıb geri döndü. Teymur onun üzünü açıq-aydın gördü. "Nə yaxşı oldu, –deyə sevindi. – Daha mən bu bu sifəti heç zaman unutmaram. Özü də zalım qızı necə qəşəngdir". Açıq alınlı, xurmayı saçlı bu qızın xumar gözləri o qədər də iri deyildi, ancaq çox işıqlı idi, elə bil gülürdü. Boyu da uca deyildi. Demək olar ki, Teymura nisbətən gödək idi. Amma Teymurun qarşısında necə də sərbəst durmuşdu. Çox qərribə idi, Teymur nədənsə bir müddət dinib-danışa bilmədi. Qız dodaqlarını təəccüblə büzüb gülümsündü:

–Niyə dayanmısınız? Mən daha evimizə çatdım. Gedin.

–Elə bu? –deyə Teymur mənalı-mənalı qımışdı.

Qız qəşəng nazik qaşlarını dartdı:

–Daha nə deyim? – o, birdən güldü. – Mən evimizə sağ-salamat çatdım, çox sağ olun. baxın, o qapıdı.

Teymur diqqətlə qapının üstündəki nömrəyə baxdı. "82".

Qız eyni arxayınlıqla dönüb getmək istədi. Teymur cəld onu çağırırdı:

–Dayan.

Qız dayandı. Teymur ona yaxınlaşdı:

–... Məni bağışla, bacı, amma ürəyinə başqa şey gəlməsin, deyərsən ki, bu milis leytenantı zəli kimi nə yapışib mənim yaxamdan! Bir-iki sualıma cavab verərsənmi?

Qız Teymuru təcürdən-dırnağa qədər süzüb narazı halda başını tərptədi:

–Yox!

–Səni məcbur etmirəm, bacı. Xahiş edirəm, məni başqa cür başa düşməyəsən.

Qız yenə də onu diqqətlə süzüb çiynlərini çəkdi. Onun baxışları çox dərin və ağıllı idi. Elə bil başqalarının görmədiyi, hiss edə bilmədiyi şeyləri duyur, lakin buna o qədər də əhəmiyyət vermirdi. Özü də ən çoxu on doqquz-iyirmi yaşı olardı. Teymurun onun-bunun dalınca düşüb müvəqqəti tanışlıq axtaran yelbeyin bir oğlan olmadığını deyəsən duymuşdu. Qız, bu zəhmli və yekəpər oğlanın ona nə sual verəcəyini təsəvvür edə bilmirdi. Canını inadkar milis işçisinin əlindən tez qurtarmaq üçün razılaşdı:

–Yaxşı.

Teymur başının işarəsilə qızın çiynindən asılmış çantanı göstərdi:

–Rəssamsan?

–Bəli, –deyə qız cavab verdi.

–Biz eşitmişik ki, rəssamlar gün işığında şəkil çəkərlər, gecə vaxtı... – Teymur sözünün dalını tamamlaya bilmədi. Qız eyni təmkinlə onun cavabını verdi:

–Məktəbdə idim, imtahanda...

Teymur şapkasını peysərinə itələyib gülümsündü. Onun zənci saçını xatırladan qıvrım saçları və təbəssümü üzündəki zəhmli ifadəni silib apardı. Elə bil on yaş cavanlaşdı.

–Ürəyinə bir şey gəlməsin, bacı. Sənin adını bilmək olarmı?

–Adım nəyinə lazımды?

–Heç, deyirəm, bəlkə gələcəkdə sənin çəkdiyini şəkilləri sərgidə-zadda gördük; bilək ki, hansı sənindir.

–Yox, bu daha ağ oldu, –deyə qız birdən ciddiləşdi. Getmək istədi. Teymur onun yolunu kəsdi, qız hiddətlə xurmayı saçlarını geri atdı, qəşəng, incə qaşları çatıldı, qəzəbləndi:

–Həddinizi aşmayın!..– deyib əli ilə Teymuru yolundan kənar etdi, dalanın dibindəki qapıya sarı yüyürdü və həyatə girdi.

“Bu nə işdir mən düşdüm? – deyə Teymur çaşib qaldı. – Mən düzmü hərəkət etdim? əgər bu doğrudan da o qızırsa, deməli mən onu hürkütdüm? Hürkütdüm. Əgər həmin o qızırsa, deməli elə bu saat yaxalaya bilərəm. Bəlkə bu, o qız deyil? Təqsirsiz bir adamı yaxalayıb gecə vaxtı evindən-eşiyindən etməyə, onun valideynini qorxutmağa mənim nə haqqım var? Amma bu qızın səsi, hərəkətləri, gecə qaranlığında kimisə köməyə çağırmaq istəməsi, əriyib yox olan kölgələr, bu adamların məhz o məchul cinayətkarlar kimi hərəkət etdiklərini göstərirdi. Qaranlıq gecə, özü də saat birə işləyib. Bu vaxt bu küçələrlə tənha gəzən bir qız! Bu qərribə deyilmi? Bu vaxt onun küçədə nə ölümü var idi? Bu vaxt nə məktəb, nə imtahan? Gecə saat on ikidə də imtahan olarmı? ” Özü də Teymura elə gəldi ki, bu qız da həmin o Turac kimi danışanda “r” hərfi olan sözlər işlətmirdi. Daha doğrusu, bu qızla Turacın eyni adam olduğuna onun heç şübhəsi qalmırdı. Elə isə Teymurun sahvi nədə olmuşdu? Bəlkə o tələsmişdi? Öz suallarını verməyə, bu qızın şəxsiyyəti ilə maraqlandığını göstərməyə tələsmişdi. Çünki bu qızı heç bir cinayət üstündə tutmamışdı. Buna görə də bu saat onu, qız xeyləğini özü ilə milis idarəsinə aparmağa, səhərə qədər orda saxlamağa, səhər isə yoxlama işlərinə başlamağa hələ onun əlində heç bir əsas yox idi. Ola bilsin ki, (buna Teymur heç cür inanmaq istəmirdi) bu qız heç də Turac deyil. Birdən bu, həmin yırtıcı Turacdırsa, deməli, onun Turac olduğunu sübut edəne qədər o, bütün izləri itirə bilər. Elə isə Teymur nə etməli idi? “Yox, məndən əməliyyat müvəkkili çıxmaz, mən bütün işləri korladım”, –deyə Teymur qəzəblə üst dodağını çeynəməyə başladı. Cəbhədə vəziyyət başqa cür idi. Orda mən bilirdim ki, cəbhə

xəttinin o tərəfində düşmən durur. Onu geyimi də, dili də, silahı da başqa idi. Onun açıq-aydın düşmən olduğuna mən əmin idim. Burda isə yox, burda vəziyyət çətinidir, çox çətinidir. İndi mən nə edirəm? Gör özümü nə axmaq vəziyyətə saldım! O Turacdırsa, yaqin ki, bu saat evdə oturub mənə gülür. Əlbəttə, o mənim kim olduğumu, vaxtilə onun dəstəsinin adamları tərəfindən soyulan adam olduğumu ağlına gətirməz. Lakin bir milis işçisi kimi onun bu gecə vaxtı hardan gəldiyi, çiyində nə apardığı və şəxsiyyəti ilə maraqlandığımı, şübhəsiz ki, onu duyuc salacaq. Mən özümü necə sadələvh, bacarıqsız apardım.

Teymur bir müddət dalanın ağzında dayanıb nə edəcəyini bilmədi. Qapının üstündə yanan parlaq işıq söndü. “Deməli, bu həyatə daha heç kəs gəlməyəcək, deməli həmişə bu qız gələne qədər qapının üstündə işıq yanır, o gələndən sonra isə söndürürlər. Heç olmazsa bu dalanda bir az məlumat toplaya bilərdim. Kim bilir, bəlkə də belə etsəm, az məlumat toplaya bilərdim. Kim bilir, bəlkə də belə etsəm, daha bir səhv buraxmış olaram. Bəlkə mənim burda qalıb qonşuları sorğu-suala tutmağım qızı daha da duyuc saldı?”

Saat ikini vurdu. Daha gec idi. Teymur kor-peşman evə qayıtdı, soyunmadan yerinə uzandı. Tezliklə yuxuya getdi. Birdən çəkmələrini kiminsə ehmalca dartdığını hiss edib ayıldı. Gözlərini açıb gördü ki, Seymur onu soyundurur. Yorğun halda qalxıb çarpayı üstündə oturdu, əlini uzadıb qardaşının saçını oxşadı.

–Əl vurma, –dedi, –bir azdan durub getməliyəm. Səhərə nə qalıb ki?

–Heç olmazsa iki-üç rahat yat, –deyə Seymur astadan dilləndi, –belə də olmaz, lap özünü üzürsən.

–Mənə belə gəlir ki, bu gecə o qıza rast gəldim.

–Hansı qıza? – deyə Seymur təəccüblə soruşdu.

–Ələddini öldürən dəstədəki qıza.

Seymur cəld çömbəlib çarpayının qabağındakı xalçanın üstündə oturdu və dizlərini qucaqlayıb qərribə bir nağıla qulaq asan uşaq kimi maraqla gözlərini bəzəltdi:

–Sən o qızı görüb-eləmişdin bəyəm?

–Yox!

–Bəs nə bilirsən ki, onun izinə düşübsən?

Teymur istədi desin ki, onun səsi, adamları öz toruna salmaq üçün işlədiyi hiyləsi və adı ona tanışdır. Sonra fikirləşdi ki, vaxtı ilə bu şeyləri qardaşından gizlətməmişdir. İndi də bunun üstünü açmağa dəyməz. Ona görə də çiynlərini çəkib başını buladı:

–Heç özüm də bilmirəm. Amma nə isə elə bil mənə dedilər ki, bu qızıdır. Gözümə birtəhər dəydi. Gecənin bir aləmində, özü də yuxarı məhəllədə.

–Adını dedi?

Teymur qardaşının üzünə baxıb yorğun-yorğun gülümsədi:

–Sən bilən deyər?

–Mən bilən, yox.

–Elədir, demədi. Üstəlik hirsələndi də!

–Sonra, sonra nə oldu? – deyə Seymur daha da maraqlandı.

Teymur bir müddət dinmədi. Sonra astadan cavab verdi:

–Heç nə, qapının arxasında yox oldu.

–Eh, kaş mən sənənin yanında olaydım,– deyə Seymur təəssüflə əlini dizinə vurdu.

–Neylərdin?

–Səhərəcən qapının ağzından heç yerə getməzdim. Sən də rayonun milis şöbəsinə gedib həmin evdə yaşayan adamlar

rın kağız-kuğuzlarını yoxlardın, görərdin orda kimlər olur, adları nədir, harda işləyirlər?

Teymur məhəbbətlə qardaşının üzünə baxıb gülümsündü:

–Səndən yaxşı milis işçisi çıxardı.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, mən də bayaqdan sən deyən kimi etmək istəyirəm. Gərək ala-qaranlıqdan gedəm onların rayon şöbəsinə.

O, qardaşının köməyi ilə uzunboğaz çəkmələrini çıxarıb qalan paltarlarını soyunmaqdan çarpayıya uzandı və o dəqiqə də yuxuya getdi. Seymur səhər ala-qaranlıqdan qardaşını oyatdı.

–Nə var? – deyə Teymur yuxulu-yuxulu soruşdu.

Seymur anasını oyatmamaq üçün astadan cavab verdi:

–Axı sən tezdən getmək istəyirdin?

Teymur cəld ayağa qalxıb geyindi, qardaşının süzdüyü çaydan içib bir az qəlyanaaltı elədi və tələsik küçəyə çıxdı.

Yarım saatdan sonra o, həmin qızın yaşadığı rayonun milis şöbəsinə gəldi, pasport stolu hələ açıq deyildi. Teymur küçəyə çıxıb səbirsizliklə gözlədi və bir azdan pasport stolunda işləyən qadını görüb cəld ona yaxınlaşdı, qızın ünvanının istədi. O həyətdə yalnız bir ailə –Böyükəgə Əsrəfzadənin ailəsi yaşayırdı. Kişi özü musiqi məktəbində tərənəv deyirdi, arvadı Siddiqə isə evdar qadın idi. Onların qızı Ləman rəssamlıq məktəbində, oğlu Nəriman isə altıncı sinifdə oxuyurdu.

Teymur pasport stolunun rəisinə təşəkkür edib küçəyə çıxdı və rəssamlıq məktəbinə tələsdı. Onun Ləman haqqındakı şübhələri heç də əriyib yox olmamışdı, çünki Ləman həm rəssamlıq məktəbinin tələbəsi, həm də Turac ola bilərdi. Teymur bu qızla əlaqədar olaraq hələ çox şeyi yoxlamalı idi. Doğrudan-

mı bu qız dünən gecə saat on ikiyədək rəssamlıq məktəbində imtahanda olmuşdu? O, nə vaxtlar oxuyur? Nə vaxt məktəbdən çıxır, nə vaxt evə gəlir? Kimin evində olur? Bütün bu suallara cavab almaq lazım idi. Teymur fikirləşirdi ki, əgər işə gecikirsə, gecə milis şöbəsində olduğunu və evə çox gec getdiyini deyər. O, rəssamlıq məktəbinə gəlib birbaşa tədris hissə müdürünün otağına girdi. Ləman Əşrəfzadə haqqında məlumat almaq istədiyini bilirdi. Tədris Hissə müdürü Cəfərzadə ucaboylu, əlli beş-altmış yaşlarında, ağsaçlı bir kişi idi. O, eynəyini çıxarıb gözlərini qıydı, Teymuru diqqətlə süzüb soruşdu:

–Bilmək olmazmı ki, bizim Ləman nə təqsirin sahibidir?

–Heç bir təqsiri yoxdur, bizim işimiz, təkcə oğurları, cinayətkarları tutmaqla bitmir. Bəzən cavanların tərbiyəsi ilə də məşğul olmaq lazım gəlir.

Cəfərzadə yenə maraqlandı:

–Axı, bu qızın əlindən nə xəta çıxıb? Çox yaxşı ailədən-dir; atası Böyükəğanı tanıyıram, əla tarçalandır, təcrübəli müəlimdir. Qız özü də yaxşı rəssam olacaq. Düzdür, bir az dildən itidir, bu da ona görədir ki, çox ağıllıdır. –Cəfərzadə stolun üstündəki şeyləri səliqə ilə yerbəyer eləyib, yenə də Teymurun üzünə baxdı:–Bir məni başa salın görüm bizim Ləman neyləyib?

Tədris hissə müdürünün verdiyi xasiyyətnamədən sonra Teymur bir qədər özünü itirdi.

–Açıq heç bir şey. Dünən gecə saat on ikidə mən onu küçədə gördüm, özü də şəhərin ucqar yerlərində. Evə qayıdırdım. Əvvəl qışqırıq eşitdim, tez geri döndüm, o dəqiqə iki kölgə harasa yoxa çıxdı. Sonra o qızı evlərinə ötürmək istədim, özünü çox şübhəli aparırdı. Adını soruşdum, demədi. Əgər o, iki kölgədən qaçırdısa, bəs niyə onu ötürməyə razılıq vermir-di?!

–Burda təəcüblü nə var ki? Ləman o tərəflərdə olur. Özü də çox həyalı qızıdır. Siz də ki, cavan oğlan...

Teymur şapkasını əlində oynada-oynada soruşdu:

–Deyin görüm dünən burda imtahan vardırmı?

–Vardı.

–İmtahan saat neçədə qurtardı?

–Axşam saat doqquz olardı.

–Doqquz? Bəs sonra? Burda heç bir iclas, yaxud bir məşğələ keçirilməyib?

–Məncə yox. Dayanın! – Cəfərzadə qarşısındakı kağızları araşdırıb eynəyini gözüne taxdı və əlavə etdi. – Dünən axşama yaxın komsomol iclası olub.

–Ləman Əşrəfzadə komsomolçudur?

–Bəs necə!

–Hm... bilmək olmazdı komsomol iclası dünən nə vaxt qurtarıb?

–Axı bu qız nə edib ki, belə sorğu-sual aparırsınız?

–Dedim ki, heç bir şey... Ancaq tərbiyə məsələsidir.

Tədris hissə müdürü zəngi basdı. Göy xalat geymiş yaşlı bir qadın içəri girdi.

–Gülnaz bacı, dünən komsomol iclası saat neçədə qurtardı?

Arvad təəcüblə Teymura baxıb tələsik cavab verdi:

–Heç on beş dəqiqə çəkmədi. Nə olub ki?

–Heç bir şey. Çox sağ ol, Gülnaz bacı, gedə bilərsən, – deyə Cəfərzadə razılıqla başını tərpətdi.

Gülnaz çıxdı. Teymur ayağa qalxdı.

–Daha heç bir şübhəniz qalmadı ki? – deyə tədris hissə müdürü də ayağa qaldı.

Teymur şapkasını başına qoydu.

–İndi mən ancaq bircə şeyi bilmək istəyirəm. Saat doqquzla on iki arasında bu qız harda idi?

Cəfərzadə nədənsə mənalı-mənalı gülümsündü və Teymur süzüb məzəmmətlə başını buladı:

–Yoldaş leytenant, yaxşı iş görmürsünüz, axı o, qız xeylağıdır, niyə onun hqında şübhə yaradırsınız? Özü də mənə belə gəlir ki, başqalarına tərbiyə verməkdən qabaq bir az...

Cəfərzadə sözünün dalını demədi. Bu an Ələddinin meyiti Teymurun gözü qabağında durdu və bunu da edənlərin birinin qəşəng geyimli, zəif səsli, ilk nəzərdə çox həyalı, təmiz, saf görünən bir qız olduğunu xəbər verib bu ağsaçlı kişini acılamaq istədi. Lakin özünü saxladı, təmkinlə dilləndi:

–İnanın ki, mənim heç bir pis niyyətim yoxdur.

–Olsa da, olmasa da... – deyə Cəfərzadə yenə öz dediyinin üstündə durdu: –Bizim nə işimizə? – O, deyəsən “sənin nə işinə” demək istəyirdi, lakin bir qədər yumşaltmaq üçün “bizim” dedi. – Bizim nə işimizə, o qız hara gedib. Bəlkə kinoya gediblər. İmtahandan sonra adam istirahət etmək istəyir. Bəlkə bir evə yığışib şadlıq ediblər, çünki imtahanı yaxşı veriblər.

Deyəsən Cəfərzadə Ləmanın harda olduğunu yaxşı bilirdi, nədənsə gizlədirdi.

Teymur məchul bir şeyi, yaxud çətin bir düynü açmaq istəyirmiş kimi gözlərini qaldırıb bu ağıllı, bir az da acıdil kişinin üzünə baxdı.

–Axı, o mənə dedi ki, imtahandan gəlir...

Kişi gözlənilmədən güldü, özü də çox quru bir tərzdə güldü:

–Mənə elə gəlir ki, yoldaş, siz macərə axtarırsınız. Ancaq məsləhət görürəm ki, bu məktəbdə axtarmayasınız, bura siz deyən yer deyil. Sağ olun.

Teymurun başına yenə də elə bil ağır bir toppuz endirilər. O, suyu süzülə-süzülə otaqdan çıxdı, dar pilləkənlərlə ağır-ağır enməyə başladı. Küçə qapısında dayanıb elə bil yerə mıxladı. Yüngül addımlarla pilləkənlərə tərəf tələsən Ləmanla üz-üzə gəlmişdi. Ləman əvvəl təəccübləndi, sonra gülməyini güclə saxlayıb sərbəst bir hərəkətlə başını geri atdı, xurmayı saçları dalğalandı:

–Salam, yoldaş leytenant, nə əcəb? Yoxsa siz də rəssam olmaq fikrinə düşmüşünüz?

Teymur özünü itirmədi.

–Bəlkə də.

Qız yenə də onu iti baxışlarla süzüb soruşdu:

–Çoxdan bu fikrə düşmüşünüz?

Teymur gülümsündü:

–Dünən axşamdan...

Ləman qımışdı:

–Nahaq yerə. Bu paltar sizə daha çox yaraşır. – Onun qəşəng sifəti ciddiləşdi: –Mən bilirəm nə üçün bura gəlmisiniz. Mənim adımla öyrənməyə. Öyrəndinizmi?

Teymur daha bir psixoloji təcrübə keçirmək qərarına gəldi. O, iti baxışlarını qızın üzünə sancıb cəld cavab verdi:

–Mən sənin adını çoxdan bilirəm.

–Çoxdan? – deyə qız təəccübləndi. – Maraqlıdır. Elə isə mənim adım nədir?

–Turac!

Ləman ucadan gülüb bir neçə pillə qalxdı və Teymura sarı döndü:

–Əgər bu adı məktəbdə deyiblərsə, sizi aldadıblar...

Teymur qızı diqqətlə süzür, heç cür təslim olmaq istəmirdi:

–Demək, sənin ancaq bircə adın var, Ləman, eləmi?

—Bəli, xahiş edirəm bu bircə adımı da həmişəlik yadınızdan çıxarasınız, —deyə Ləman qəti bir səslə cavab verdi və dö-nüb uzaqlaşdı...

Teymura elə gəlirdi ki, yenə də səhv addım atmışdır. Onun səhvi nədən başlamışdı? Bu qızla görüşdüyü zaman onu ötürməyi təklif edəndəmi? Əgər təklif etməyib izləsəydi, təc-rübəli cinayətkar onun izinə düşdülərini hiss etməzdimi? Bu da-ha pis olardı. Amma onu ötürmək istəməsi nisbətən təbii gö-rünməli idi. Qıza sataşmaq istəmişdilər, çıxırıb xuliqanların əl-indən qaçmışdı. Milis işçisi də qayğı göstərüb onu ötürmək qə-rarına gəlmişdi. Düzdür, qız razı olmamışdı, o isə təkid etmişdi. Bəlkə ilk səhv addım burda atılmışdı? Lakin o nə edə bilərdi? Razılaşıb qızı ötürməkdən imtina etmək, sonra da gizlincə onu izləmək? Axı beləliklə yenə də öz niyyətini büruzə verərdi. Bir-cə yol qalırdı. Təkid etmək. Bu daha az şübhə doğura bilərdi. Həm də inadkar milis leytenantı həddindən artıq sadələvh bir adam kimi təsir bağışlardı. Onun bu hərəkətindən daha bir nə-ticə çıxarmaq olardı: milis leytenantı cavan idi, qız isə qəşəng. Deməli bu qız cavan milis leytenantının xoşuna da gələ bilərdi. Deyəsən belə də olmuşdu. Bütün səhvlər də burdan başlamışdı. Qız işıqlı dalanda ayaq saxlayıb ona tərəf dönəndə, elə bil Tey-murun qanı qaynamağa başlamışdı. Necə də yapışıqlı, məlahət-li qız idi! Kim bilir bəlkə də bu qız başqalarının gözüne bu qə-dər şirin görünməzdi, amma Teymuru elə bil bir anda ovsunla-mışdı. Onun gözəlliyi gənc leytenantın gözlərini dumanlatmış, mərdliyi, ağıllı, gülümsər, mənalı baxışları Teymurun fikrini çaşdırmış və nə vaxt səhv addım atdığını özü də duymamışdı. Sonra da qızın çiyindən asılmış rəng çantası haqqında yersiz sual verib öz şübhələrinin üstünü açmışdı, bir halda ki qız özü çıxırıb ona tərəf qaçmışdı, deməli, bu mantada şübhəli bir şey ola bilməzdi. Bəs qızın adını, hardan gəldiyini soruşmaq nəyə

lazım idi? Onun şəxsiyyətini təyin etmək üçün tək-cə ünvanını yadda saxlamaq kifayət deyildimi? Bəlkə qızın girdiyi həyətin başqa bir qapısı da var idi? Teymur bunu da yoxlaya bilərdi. Bu yoxlama qıza yersiz suallar verməkdən daha yaxşı olardı. De-məli bu sualları verən milis işçisi deyil, fikri dumanlaşmış, ürə-yi bu vaxta qədər ona tanış olmayan anlaşılmaz bir həyəcanla cırpınan bir gənc idi. Bəlkə Teymur özü də bilmədən qərribə bir sövq-təbii ilə bu qızın əsla cinayətkar olmadığını duymuşdu. Bəs elə isə ertəsi gün apardığı yoxlamalar nəyə lazım idi. Bəlkə bu da bir növ bəhanə idi? Ancaq bütün bu işləri görən Teymur əmin idi ki, ciddi əməliyyat aparır. O hələ də buna inanır və Ləman Əşrəfzadənin ona dünən saat doqquzdan on ikiyədək guya imtahanda ləngidiyini deyib, əslində isə olduğu yeri gizlətməsinin səbəbini aşkara çıxarmağa çalışırdı. Lakin o, Lə-manın bu yoxlamadan cinayətkar kimi çıxmasını istəyirdimi? Kəşfiyyatçı ehtirası cinayətkarı tapmaq üçün alışıb yanır, amma bu vaxtadək bir qıza könül verməmiş bu qaradınmaz oğlanın ürəyi isə heç bir vəchlə onun cinayətkar olmasını istəmirdi. Elə buna görə də gözlərini yumub nişan atan adamlar kimi hədəfə dəyməyən suallar verir və şübhələrini mümkün qədər tez da-ğıtmağa çalışırdı.

Əlbəttə, başına gələn bu qərribə əhvalat haqqında Tey-mur milis şöbəsində heç kəsə bir kəlmə demədi. Çünki Ləma-nın doğrudan da təqsirsiz olduğu aşkara çıxarsa, hamı Teymu-ra gülərdi. Digər tərəfdən, o, Ləmanın saf bir qız olmasını arzu-layırdı. Yaxşı ki, o, "r" hərfini aydınca deyə bilirdi. Lakin bir şey hələ də Teymuru narahat edirdi. Həmin gecə saat doqquz-dan on ikiyədək Ləman harda idi?

Bununla bərabər, milis şöbəsində olan işlər gündən gü-nə Teymurun vaxtını alır, fikrini məşğul edirdi. O, yenə də tap-sırılan yoxlamaları aparır, protokollar yazır, sorğu-sual edir və

bu işlər Ləman Əşrəfzadəni öyrənməyə Teymura imkan vermirdi...

Oktyabr ayının axırları idi. Bakının küçələrində viyılı ilə əsən külək yoldan keçənləri az qala yıxmaq istəyir, kişilərin şlyapalarını, qadınların örpəklərini başlarından qoparırdı. Növbəti əməliyyatdan qayıdan Teymur Cahangirov papağını gözü-nün üstünə çəkib çiyinə yağışdan qorunmaq üçün plaş salmışdı. Bədənin ağır, addımlarının mətin olmasına baxmayaraq, o da bu şiddətli küləyə güclə müqavimət göstərirdi.

Bu gün üçüncü dəfə idi ki, Teymur rəssamlıq məktəbinin yanından keçirdi. Özü də bilmirdi nə üçün bu məktəbin həndəvərində hərlənir. Daha doğrusu o, Ləmanı görmək istəyirdi. Amma bilirdi ki, qızı, cinayətkarı axtaran milis işçisi kimi, yoxsa ürəyində bu vaxta kimi ona tanış olmayan şirin həyəcan və narahat hisslər oyanmış bir gənc kimi görmək istəyir. Birdən iri çərçivəyə tarım çəkilmiş kətanı sinəsinə sıxaraq divara qışalmış bir qızı görüb ayaq saxladı. Kətan bu saat gəmi yelkənini andırırdı. Külək ona çırpılır, az qala qızı da özü ilə bərabər divarın dibindən qoparıb aparmaq istəyirdi. Teymur qızı bu vəziyyətdə görüb tez ona tərəf tələsdi və ikiəlli kətandan yapışib soruşdu:

–Hansı tərəfə gedirsən?

Qız bir əli ilə şlyapasını tutub ona tərəf döndükdə, Teymurun ürəyi həyəcanla çırpındı. Bu Ləman idi.

–Yenə sizsiniz, –deyə qız dartıb kətanı Teymurun əlindən almaq istədi. Lakin elə bil külək milis leytenantı ilə dilbir olub, kətanı onun əlindən qoparıb Teymura sarı itələdi. Teymur soruşdu:

–De görüm hara gedirsən?

–Evə, –deyə qız Teymurun təkidinə deyil, küləyin gücünə təslim oldu və istər-istəməz milis leytenantının enli kürəkləri

arxasında gizlənərək üzüyuxarı qalxmağa başladı. Yol uzunluğunu bir kəlmə belə kəsmədilər. Nəhayət, bir evə çatanda Ləman irəliləyib Teymuru qabaqladı:

–Mən çatdım.

Teymur kətanı ona uzatdı, qız dinmədi. Hətta təşəkkür də etmədi. Kətanı sinəsinə sıxdı, pilləkənlərlə tələsik yuxarı qalxıb gözdən itdi. Bir necə saat keçdi... Hava tamamilə qaralmış, külək daha da şiddətlənmişdi. Birdən selləmə başladı, iri yağış damcılar evlərin pəncərələrinə, küçələrin səkilərinə çırpılıb bütün şəhərə qərribə bir uğultu saldı. Az sonra Yuxarı dağlıq küçəsi boyu sel axmağa başladı. Küçələrdə bir nəfər də görünmürdü. Ləman qapını açıb eşiyə çıxanda üzbəüz səkinin tinində dayanmış adamın sifətini yaxşı görməsə də boy-buxunundan həmin milis leytenantı olduğunu o saat başa düşdü. Bərk qəzəbləndi, lakin möhkəm iradəli olduğundan geri dönmədi. Qapını çırpıb yoluna düzəldi. Teymur tələsmədən, iri addımlarla ona çatıb çiyindəki plaşı açdı və qızın çiyinə saldı. Ləman ayaq saxlayıb ona tərəf döndü, acı bir söz deyib təhqir etmək istədi, amma elə bil hasını bir qüvvə isə onu saxladı.

Yağış ara vermədən yağdı. Bu dəfə də Ləman yağışa təslim oldu. Özü irəli keçib tələsik addımlarla kələ-kötür səkilərdəki gölməçələri atılıb keçir, uzaqlaşırı, tını burulan kimi, üzüyuxarı yüyürdü. Get-gedə bir az da bərk qaçdı, birdən nəfəsi təngləşdi. Axı, yağışlı, küləkli, soyuq havada qaçmaq o qədər də asan deyildi! Tövşüyə-tövşüyə sağa döndü, bir tını də burulub nədənsə ayaq saxladı. Yağış daha da şiddətlənmişdi. Ləman plaşla başını örtüb gözləməyə başladı. Bir neçə dəqiqədən sonra tələsmədən, lakin iri addımlarla tını burulub üzüyuxarı qalxan milis leytenantını gördü. Leytenant yaxınlaşıb onun iki addımlığında dayandı.

–Yorulmusan? –deyə təmkinlə soruşdu.

–Yox, alın plaşınızı.

Teymur gülümsündü:

–Narahat olma, –dedi, –mənim şinelim möhkəmdir.

Ləman yenə də yerindən tərpənmədi. Nə qəribə qız idi. Gah Teymuru yaxına buraxmaq istəmir, gah da ona acıyırdı. Teymurun heç vəchlə plaşı geri götürmək istəmədiyini görüb yoluna davam etdi, amma bu dəfə tələsmirdi, asta-asta yeriyirdi.

Yağış da xeyli seyrəlmişdi. Ləman başını yuxarı qaldırıb parçalnamış buludların arasından görünən ulduzlara baxdı və üzünə düşən tək-tək damcılarını silib dedi:

–Çatdıq... – Onlar 82 nömrəli evin qarşısında dayandı. – Mən bilirəm, sizi bir şey çox narahat edir. O gecə saat doqquzdan on ikiyədək mənim harda olduğumu bilmək istəyirsiniz. – Qız qapının üstündə yanan lampanın işığında Teymurun üzünə baxıb hikmətlə gülümsündü. – Mən o gecə də bu axşam getdiyim evdə idim. Bilirsinizmi orda kim olur?

–Bilirəm. Orda sizin tədris hissə müdiriniz Cəfərzadə yaşayır.

–İndi ki, bilirsiniz, bəs nə üçün məni izləyirsiniz?

Teymur onun zərif xallı yanağına nəzər salıb astadan cavab verdi:

–Vaxt gələr, başa salaram.

Qız vüqarla güldü.

–Onu bilin ki, bir bir daha görüşməyəcəyik. Buna görə də mən sizin bütün şübhələrinizi indidən dağıtmaq üçün bir məsələnin də üstünü açmalıyam. Yəqin ki, sizi maraqlandıran mənim o evə nə üçün getməyimdir. Bunu mən, sizə deyərəm, ancaq hesabat kimi nəzərə almayın. Xahiş edirəm hələlik gizlin saxlayın. Bizim Cəfərzadə ağır tərpənən adamlardandır. O, təsviri sənəti çox sevir, özü də mənə görə gənc yaxşı rəssamdır.

Onun qərib fırçası var, amma hələ gənc vaxtlarından bəzi rəssam yoldaşları onun istedadına şübhə etmiş, bir neçə əsəri haqqında tənqidi firkilər deyib onu həvəsdən salmışdılar. O vaxtdan bu adam haqqında səhv bir fikir yaranmışdı. “Cəfərzadə-ninki gətirmədi, Cəfərzadə hansı mövzuya əl atırsa, müvəffəqiyyətsizliyə uğrayır”. Bu əhvalat lap “molla, azar olmasın”, əhvalatına bənzəyirdi. İndi Cəfərzadə bizə təsviri incəsənətin tarixindən dərs deyir. Ancaq bu qoca sənətkarın söhbətlərindən, firkilərindən mən həmişə hiss edirdim ki, o nə isə axtarır və gizlincə işləyir. Bir dəfə o xəstələnmişdi. Mən ona baş çəkməyə getdim. Axı, o təkdir. Heç kəsi yoxdur. Xəstə halda nə isə çəkirdi. Qəribə bir şəkil idi: ətraf qarlı dağlar silsiləsi, bu dağların ən uca zirvəsində cavan bir qız dayanıb qollarını geniş açmışdı. Elə bil o, bütün dünyanı, bütün kainatı qucmaq, yaxud qanad çalıb uçmaq istəyirdi. Düzdür, bu şəkildə bir qədər idealizm ruhu var idi, amma çox maraqlı idi. Cəfərzadə müəllim məni görüb şəkli gizlətmək istədi, amma gec idi. Mən onun çəkdiyi şəkillərə baxıb çox düşündüm. Cəfərzadə rəssam idi. Həqiqi, öz yolu ilə gedən, nə isə axtaran maraqlı bir rəssam idi.

Ləman birdən gözlərini qaldırıb Teymurun üzünə baxdı və yaşlı bir adamın uşaqdan soruşduğu kimi sual etdi:

–Siz mənim dediklərimi yaxşı başa düşürsünüz?

Teymur başının hərəkəti ilə təsdiq etdi.

–Mən Cəfərzadə müəllimin hamıdan gizlətdiyi bir sirri açdım. Sən demə o işləyirmiş, nə isə çəkirmiş, axtarırmış, onun yaradıcılığının ən yaxşı xüsusiyyətlərindən biri də o idi ki, bütün etüdlərində, eskizlərində, portretlərində, mənzərələrində nə isə bir böyüklük, genişlik, ülvyyəət axtarırdı. Mən Cəfərzadə müəllimi həvəyə gətirmək üçün əlimdən gələni etməyi qərara aldım. Axırda o, mənə söz verdi ki, Nizaminin 800 illik yubileyinə onun böyük, –bizim dildə monumental deyirlər–monu-

mental portretini çəksin. Biz bəzən saatlarla oturub onunla söhbət edirik; o öz axtarışları haqqında danışır. Bilirsinizmi, mənə belə gəlir ki, məktəbdə, dərs saatlarında eşitmədiyim çox qiymətli sözləri dərin, gözəl fikirləri mən Cəfərzadə müəllimdən həmin saatlarda eşidirdim. Həm də onu tək buraxmaq olmazdı. Çünki biz az hərdəmxəyal idi. Bir də görürsən ki, yenə də əlləri yanına düşdü, süstləşdi: "Mənimki gətirmir",—dedi. Bu saat Cəfərzadə müəllim Nizaminin portrerini çəkmək üçün cürbəcür eskizlər yaradır. Mən də onun üçün kətanları düzəldib gətirirəm.

Ləman yenə də dayandı. Heç bir maraq ifadə etməyən nəzərlə Teymuru süzüb soruşdu:

—Siz Nizaminin şeirlərini oxumusunuz?

Teymur yenə də gözlərini ondan ayırmayaraq başının işarəsi ilə təsdiq etdi. Elə bil o öz qalın səsinin ahəngi ilə qızın səsinəki musiqini pozmaq istəmirdi.

Ləman qaytanı boynunda açıb plaşı Teymura uzatdı.

—Çox sağ olun. Zənnimcə, indi bütün şübhələrimiz dağıldı. Gecəniz xeyrə qalsın.

O, qapını açdı, nədənsə geri dönüb bir daha milis leytenantına baxdı. Milis leytenantı yerindən tərpənmədi. Ləman onu ilk dəfə ciddi bir nəzərlə süzdü, bu adama acıyırmış kimi, onun halına yanırmış kimi dedi:

—Nahaq yerə özünüzü üzürsünüz, yoldaş leytenant. Məni bir daha axtarmayın, bunun heç bir mənası yoxdur, inandıraram sizi...

Teymur yenə də dinmədi. Elə bil onun nitqi kəsilmişdi. Ləman üzünə təkbir damcılayan, saçlarına ilişib qalan iri yağış damcılarına fikir vermədən eyni səslə əlavə etdi:

—Siz yaxşı adama oxşayırsınız, nəcib adamsınız, amma nahaq yerə özünüzü üzməyin, gedin!.. Qapı örtüldü.

Qış gəldi. Lakin Teymur Cəhngirovun həyatında əhəmiyyətli bir hadisə baş vermədi. Yenə də əvvəlki kimi kiçik yoxlamalar aparır, həlli yüngül olan əməliyyatlarla məşğul olurdu. Bəzən ciddi hadisələr baş verəndə şöbə rəisinin yanına gedib əməliyyatın ona tapşırılmasını xahiş etmək istəyirdi, lakin Ləman Əşrəfzadə əhvalatını, onun qarşısında özünü necə itirdiyini və necə kobud səhvlər buraxdığını xatırlayıb başa düşürdü ki, belə ciddi əməliyyatlardan yapışmağa hələ təcrübəsi azdır. Buna görə də baş əməliyyat müvəkkili kapitan Tərlanovdan xahiş edirdi ki, ciddi əməliyyatlara onu da özü ilə aparsın.

Kapitan Tərlanov qırx beş yaşlarında, möhkəm bədənli, ortaboş, qırmızısıfət bir kişi idi. O, necə deyirlər, qoymurdu ki, başladığı işin canına yel dəysin, cinayətkarın izi itirmək üçün nə kimi hiylələr işlədəcəyini qabaqcadan duymaqda Tərlanov fitri bir istedadla malik idi.

Bir dəfə onlar bir cinayətin izinə düşüb birbaşa Binəqədiyə gəlib çıxmışdılar. Huşunu itirmiş inkassatoru yoldan xeyli uzaq bir dərədə tapmış və əməliyyatı isti-isti davam etdirmişdilər. Bu əməliyyatda Teymur hər şeydən çox maraqlandıran kapitan Tərlanovun yerli əhali ilə yaxşı əlaqə saxlaması idi. Elə bil bu əməliyyatda üç-dörd nəfər deyil, bütün xalq iştirak edirdi: inkassatorun birdən-birə yox olduğunu xəbər verənlər, onun səsinə eşidənlər, "M-1" markalı maşının Buynaksk küçəsi ilə yuxarı şğıdığını, maşının nömrəsini görənlər—bütün bu məlumatı toplamaqda milis işçilərinə çox kömək edirdilər. Ən qiymətli məlumatı o, on bir yaşlı Vladimir Sorokin adlı pionerdən aldı. Sorokin verdiyi xəbərə görə o, bacısını yaxındakı uşaq bağça-

sından evə aparırdı. Dar dəmir yolu körpüsünün altından keçəndə bir maşın yel kimi onun yanından ötdü. Maşının işıqları sönmüşdü, kimsə maşından hoppanıb sağa –taxta-şalban anbarına tərəf qaçdı. Onun əlində yekə bir bağlama var idi. Özü də deyəsən çox ağır idi, dizinə, ayaqlarına toxunub ona qaçmağa mane olurdu... Beləliklə Tərhanov lazım olan məlumatı yoxlayıb, əməliyyat xəttini təyin edir və dərhal cinayətinizin izinə düşərək cinayətkarı yaxalayır.

İlk vaxtlar Teymur kapitan Tərhanovun iş üsuluna, bacarığına heyran qalır, zəngin təcrübəsi olan bu adama qibtə edir. Ona belə gəlirdi ki, Tərhanovun işi hamı üçün, bütün əməliyyat müvəkilləri üçün nümunə ola bilər. Lakin get-gedə, müəkkəb əməliyyatların həllində iştirak edə-edə bəzi şeylər Teymura təəccüblü gəlir, daha doğrusu, baş əməliyyat müvəkkilinin işində olan bəzi cəhətlər onu qane etmirdi. Bəla burasında idi ki, kapitan Tərhanov onun işində nöqsan tutanları sevmirdi. Əvvəla, ona görə ki, doğrudan da bacarıqlı bir işçi idi, ikincisi də onun şöbəsinin apardığı işlərin həştad faizinin üstü açılır, özü də bu həştad faizi açan Tərhanov qalan iyirmi faizi açabilməyən işə başqaları, o cümlədən Teymur olurdu. Bunlardan əlavə, Tərhanov çox hazırcavab adam idi. O, nöqsanlı fikrini belə müdafiə edib istədiyini danışdığındakı məntiqlə yeridə bilirdi. Teymurun fikrinə görə tərhanovun səhvi onda idi iki, o, apardığı işin dərinliyinə getmir, üzdən keçir, bir sözlə keyfiyyətə yox, açılan hadisələrin sayına fikir verirdi. Teymuru qane etməyən nə idi? "M-1" markalı maşın Binəqədinin dar dəmir yolunu keçəndən sonra bir anlığa dayanmış, pioner Vladimir Sorokinin dedi ki kimi, orda, əlində ağır bağlama olan bir nəfər maşından hoppanıb taxta-şalban anbarına tərəf qaçmışdı. Axı bu adamların bir qismi maşının o biri qapısından da çıxıb qaranlıq içində yox ola bilərdilər! Tərhanov bütün bu cinayətim iki nəfər –FTŞ-a

mənsub "M-1" markalı minik maşınlarının sürücüsü Şəfi Atamoğlanov və heç bir peşəsi olmayan Əlibala Əsədov tərəfindən edildiyi ilə kifayətlənmişdi. İnkassator pəhləvancüssəli bir kişi idi. Belə kişini toppuzla vurub bir an içərisində maşına sürükləmək və cəld aradan qaçmaq üçün iki nəfər adam kifayət idi mi? Teymur müstəntiq Səmədovun bu iki nəfəri ayrı-ayrılıqda dindirməsində də iştirak edirdi.

Səmədov adəti üzrə qərribə bir tərzdə gülərək soruşdu:

–Deməli, sən nəinki familiyanı, atanın adını, hətta öz adını da yaddan çıxarmısan?

Dustağ oğlan ayağını ayağının üstünə aşırıb bir qolunu stulun söykənəcəyini dalına keçirdi və həyasız-həyasız dişlərini ağartdı.

–Ad zəhrimar bəyəm birdir, ikidir, adamın yadında qalsın?

–Adamın bir neçə adı ola bilməz. Ad bir olar. Amma mən bir neçə ləqəbi olan adamlara da rast gəlmişəm.

–Kefüə bax!

–Adını, atanın adını, familiyanı de.

–Dedim ki, çoxluğundan zəhrimarın heç biri yadımda qalmır. Çoxluq da ki, özünüz bilirsiniz, yoldaş nəçənnik... Kimin kefi necə istəyib mənə elə ad qoyub.

–Nə üçün səni öz adınla çağırırdılar.

–Ona görə ki, əsl adımlı bilmirdilər.

–Nə üçün bilmirdilər?

–Ona görə ki, özüm də bilmirdim.

Səmədov yumruğunu stola cırpıb ayağa qalxdı:

–Bədir, özünü tülkülüyə vurdun, murdar!

Oğlan dinmədi, vəziyyətini dəyişmədi. Qaralmış dodaqları qaçdı, bir-birindən aralı iri dişləri ağardı, gözləri məst olmuş adamların gözləri kimi axdı. O gülürdü.

–Adın, familiyan, atanın adı! –deyə Səmədov dəmir kimi cingiltili möhkəm bir səslə əmr etdi. Bu səsdə itaət tələb edən bir güc var idi. Lakin oğlan yenə cavab vermədi. Sonra çox sakit, etinasız bir tərzdə çiyinlərini oynadıb ayağa qalxdı:

–Bizim söhbətimiz baş tutmayacaq, nəçənnik. Mənim yaddaşım xarəbdır, sənə dürüst cavab verə bilməyəcəyəm.

Səmədov stol arxasından çıxıb ağır-ağır ona yaxınlaşdı və iti xəncər kimi adamın qəlbinə işləyən gözlərini arsız oğlanın gözlərinə sancdı:

–Sən duza gedəndə, mən duzdan qayıdırdım, bildin. Mənə mayor Səmədov deyirlər.

Oğlan yenə də çiyinlərini çəkdi.

–Adımı bilsəydim, mən də deyərdim ki, mənə də filan-kəs deyirlər.

–Sənin adın Əlibala Məmmədşir oğlu Əsədovdu. Sən oğrusan, quldursan, yolkəsənsən, tüfeylisən, sən xalqın düşmənisən! İndi bildin kimsən?

Əlibala eyni arsız tövrlə cavab verdi:

–Bildim.

–Otur!

Əlibala “üç aşıq” oynamağa adət etmiş adamlar kimi pencəyin ətləklərini yığışdırıb əvvəlki yerində əyləşdi.

–Harda, nə vaxt anadan olmusan?

–Yadıma gəlmir.

–Mənə bax, Əsədov, yəqin ki, öz tay-tuşların arasında deyirsən: “Mən kişiyəm, ceyiləm”. Amma burda ceyillikdən bir əsər görmürəm. Bəsdir, təlxəklik elədin!

Əlibala da birdən-birə ciddiləşib kobud-kobud cavab verdi:

–Heç dəxli var? Sənin, mənim ata-anamla nə işin var? Söz soruş, söz eşit. Bax, nəçənnik, uzun sözün qısa, o kişini mən soymuşam.

–Təkbaşına?

–Lap təkbaşına. Yəni belə ölü olluq ki, onu da bacarmadıq?

–Sən inkassatroun o vaxt əmanət kassasında olacağını hardan bilirdin?

–Çoxdan onun izinə düşmüşdüm. Yəni demək sitəyirəm ki, o kişinin qanı çoxdan getmişdi.

–Nəçə vaxt idi ki, onu izləyirdin?

–On-on beş gün.

–Onun saat beş tamamda həmin əmanət kassasında olacağını sənə kim xəbər vermişdi?

–Dedim ki, heç kəs, özüm dalınca düşmüşdüm. İki-üç kassaya girib çıxandan sonra ora getməli idi.

–Nə bilirdin?

–O kişinin marşrutu elə idi.

–Bəs maşını kim sürürdü?

–Özüm.

–Maşını sürməyi hardan öyrənmişdin?

–Eh, bizim məhəllədə daşı itə vursan, maşın sürənə dəyər.

–Maşın kimin idi?

–Bilmirəm.

–Bəs o maşını hardan ələ keçirmişdin?

–Qaçırtmışdım.

–Hardan?

–Restoranın qapısından.

–Hansı restoranın?

–“Novi Yevropa”nın.

–Nə yaxşı işin rast gətirib, maşın da düşüb sənin üçün?
 –O maşın hər gün o vaxtlar restoranın yanında dururdu.
 –Deməli, maşının da yerini əvvəlcədən nişanlanmışdın?
 –Bəs necə!
 –Maşında səndən başqa daha kim var idi?
 –Heç kəs.
 –Mənə bax, Əsədov, dedim ki, özünü təlxək yerinə qoy-
 ma. O inkassator kişi sənə bir qapaz vursaydı, ordaca canın çı-
 xardı. Onu vurub yıxmaq üçün azı beş nəfər sənin kimisi lazım
 idi. De görüm səninlə daha kim var idi?
 – Heç kəs!
 –Əsədov, onu bil ki. yalan izahat verməklə öz təqsirini
 daha da ağırlaşdırırsan!
 –İslanmışın yağışdan nə qorxusu!
 –De görüm səninlə daha kim var idi?
 –Deyirəm ki, tək idim. İnamırsan yoxla.
 –Deməli o kişini tək özün vurdun?
 –Bəli.
 –Nə ilə?
 –Bilmirəm. Əlimə nə keçibsə onunla da “xosunvay” elə-
 dim. Bilmirəm qənbərdi, yoxsa maşının açarı idi?
 –Bəs o ağırlıqda adamı səninlə maşına kim çəkib apardı?
 –Özüm.
 –Onda sən lap pəhləvansan ki?
 –Təqsirini daha da ağırlaşdırırsan. Axı sən tək olmamı-
 san.
 –Bunu mənə kim sübut edə bilər?
 –Sən Binəqədi keçidinin yanında maşından düşüb qa-
 çandan sonra o maşını sürən adam.

–Yox, nəçənnik, sən deyən Pirquludur. Maşında mən-
 dən başqa inc-cins yox idi. Mən maşını harda qoymuşamsa, sən
 də onu ordan tapmısan.

–Maşını Fatmayı yolunda tutmuşuq.
 –Onda yaqin maşını boş görüb qaçıрмаq istəyiblər. O
 qədər mənim kimi dələduz var ki!
 Səmədov qələmi ona uzatdı:
 –Oxu, qol çək!
 Əlibala protokolu alıb imza yerində kələ-kötür bir qol
 çəkdi.

–Oxumaq nəyə gərəkdir, nəçənnik? Mən sizə inanıram,
 sən mənə innamırsan.

–Sənin nəfəsin yalanla gedib-gəlir, özü də nahaq yerə!
 Get fikirləş, gələn dəfə yoldaşlarının adını deyərsən.

Əlibala güldü:
 –Bu da sənin üçün mənim ad, familiyam deyil ki, gedib
 ev dəftərinin axtarıb tapasan. Bu çətin məsələdir, nəçənnik!
 Mən deyirəm bu işi təl görmüşəm. Sən deyirsən ki, yoldaşların
 olub. Axtar, nəçənnik, taparsan, qəmin kəm. Tapmazsan, olar
 mən deyən, xudahafiz.

O, əllərini pencəyinin cibinə salıb otaqdan çıxdı.
 Səmədov “M-1” markalı minik maşınının sürücüsü Şəfi
 Atamoğlanovu da bu tərzdə dindirdi. Şəfi də Əlibala Əsədov
 kimi, təqsiri ancaq öz boynuna aldı, bu işi tək gördüyünü dedi.
 Onlar heç biri digərinin ələ keçdiyindən xəbərdar deyildi. Sə-
 mədov onları üzləşdirəndə Əlibala Əsədov öz yoldaşına istiqə-
 mət vermək üçün cəld dilləndi:

–Qəmin tək, nəçənnik! Məsələnin üstünü açdın, bu işi
 ikimiz görmüşük.

Səmədov bu işi iki nəfərin tutmadığını sübut etmək üç-
 ün bir az da cəld göstərdi. Lakin heç bir dəlil tapa bilmədi...

Həm o iki nəfər möhkəm dayanmışdı, həm də deyəsən mayor Səmədovun işi çox da qurdalamağ həvəsi gəlmirdi. Beləliklə "cinayətkarlar" tutulmuş, təqsirlərini boyunlarına almış, inkassatorun əlindən qapılmış içi pulla dolu çanta dövlətə qaytarılmışdı.

Cinayətkarlar inkassatorun öldüyünü düşünüb onu Binəqədi tərəfdə yerə tullamışdılar. Lakin huşunu itirmiş inkassator bir neçə saatdan sonra özünə gəlmiş, bir müddət xəstəxanada yatıb yaxşılaşmış və gəzməyə başlamışdı. Qərribə burası idi ki, o, başına gələn bu əhvalat haqqında heç bir tutarlı izahat verə bilmirdi. Bircə onu deyirdi ki, hava qaralmağa başlamışdı. Bərk soyuq idi. Əmanət kassası xəlvət yerdə olduğundan nə küçədə, nə də tində bir adam var idi. "Birdən elə bil ev uçdu, başıma nə isə ağır bir şey dəydi, gözüm hər şeyi dörd gördü, vəssalam". Inkassatorun özündən şübhələnmək olmazdı. Bu işdə o, çoxdan bəri işləyirdi, özü də təmiz adam idi. Odur ki, onun bu cavabı mayor Səmədovu təmin etmişdi. Teymur isə nədənsə uzun müddət rahat ola bilmədi. Əgər onun imkanı olsaydı, hökmən həmin əmanət kassasında işləyən adamlarla məşğul olar, iki cinayətkarın yaxasından belə asanlıqla əl çəkməzdi. Teymurun fikrincə iki nəfəri təqsirləndirib işi bitmiş hesab etməklə bu işdə iştirak edən və ələ keçməyən qalan cinayətkarlara bəraət qazandırılmışdı. Demək, məsuliyyətə cəlb edilməyən, heç bir şeydən qorxmayan bu adamlar yeni cinayətlər edə bilirdilər. Çünki canlarını asanlıqla qurtarmışdılar.

Bundan sonrakı işlərdə də kapitan Tərhanovun və mayor Səmədovun iş üsulundakı həm güclü, həm zəif cəhətləri görüb dərk edən teymur gələcək əməliyyat müvəkkili kimi get-gedə püxtələşirdi. Bununla bərabər, hüquqşünaslıqla məşğul olan milis leytenantı bir çətin nəzəri məsələ ətrafında da tez-tez düşünməli olurdu. Oxumaq, işləmək, yaratmaq üçün hər cür şərə-

it, geniş imkanlar olan bir ölkədə bu cür cinayətkarlar hardan və necə törəyirdi? Teymur onu düşündürən dərin, bəzən də fəlsəfi məsələlər haqqında arabir söhbət açaraq qardaşı Seymura deyirdi:

–Elə bax, Əlibala Əsədovu götürək. Atası əlidir. Əlil olamamışdan qabaq travmaq parkında işləyirdi. Bir gün hardasa içib tramvay altına düşüb, bir qıçını kəsiblər, anası da ki savadsız, evdar qadındır. Qardaşları evlənilib, hərəsi bir rayonda işləyir. Bir bacısı ərdədir. Bacısının əri yaxşı ailədənindir. Özü də mexanikdir. Ailəsində, qohumlarında nə bir oğru, nə bir quldur var. Bəs bu Əlibala kimə baxıb bu yola düşüb? Bəs sürücü Şəfi Atamoğlanovu götürək. Əlində sənəti, altında minik maşını. Tez-tez rayonlara gedir, kolxozlarda olur, görür camaat necə işləyir. Fəhlələrinin, kolxozçuların, kəndlilərin arasında dolanır. Nəcib insanlarla qaynayıb-qarışır. Bəs bu Şəfi niyə birdən-birə gəlib o oğruya, quldura qoşulub? Bəs niyə sən, mən oğurluq etmərik. Sənin əlində gözəl sənətin var, mən də bu yaxınlarda diplom alacağam. Heç işimdən də narazı deyiləm. Çox çətin işdir, amma lazımlıdır. Axı biz yoxsul yaşamırıq. İstədiyimizi yeyirik, istədiyimizi geyirik. Hələ mən öz maşınımın yarısını Ələddinin ailəsinə verirəm. Bəs niyə sən, mən oğru olmuruq, bu iki nəfər oğru olur? Axı onlar da bizim kimi adamlardır. Heç bir şeyləri bizdən əskik deyil, bizim atamız cəbhədə həlak oldu, amma Əlibalanın atası əlidir. Əlibala özü ki, əlil deyil, qolu-qıçı, başı yerindədir! – İndi də fikirli-fikirli qardaşının üzünə baxıb soruşdu:

–Buna sən nə deyirsə, Seymur? Axı, sən ağıllı oğlansan, savadlı oğlansan.

Seymur gülümsünüb peysərini qaşdı:

–Nə deyim vallah, sən bilən yaxşıdır.

Lakin Teymur ondan əl çəkmək istəmirdi:

–Niyə Şəfi Atamoğlanov, Əlibala Əsədov, yaxud o Ələddini öldürənlər oğru, quldur, cani olublar?

Seymur bir müddət fikirləşdi, sonra dedi:

–Mənə belə gəlir ki, adamın öz canından gəlməlidir.

–Necə yəni?

–Mənim aqlım kəsəni belədir ki, biri yaxşı alim olur, amma hamı yaxşı alim ola bilmir axı... Deməli biri yaxşı alim olmağı bacarır, o biri bacarmır. Amma o da alim kimi yaşamaq istəyir, ya da baxıb görür mən yaxşı yaşayıram, mənim hər şeyim var, amma onunku yoxdur, əlində də bir sənət yoxdur ki, o da mənim kimi yaşasın. Gözü götürmür, gəlir mənim evimi soyur... Axı adamların hamısı bir cür olmur. Görürsən ki, biri paxıldır, yalançıdır, biri təmizkardır, biri pintidir. Bu oğrular da belə...

Teymur başını buladı:

–Yox, Seymur, belə deyil.

Belə vaxtlarda Seymur papağını götürüb qapıya tərəf gedir, üzr istəyir, işə tələsdiyini bildirirdi. Deyəsən böyük qardaşının dedikləri ona xoş gəlmirdi.

Seymurun bu hərəkəti nədənsə Teymura çox toxunurdu. Cavahirin gözlərindəki təşviş daha da artırdı. O, tez-tez Teymurun başına hərlənib təkrar-təkrar deyirdi:

–Ana sənə qurban, sən də özünə iş tapdın, nə gecən var, nə də gündüzün! Camaatın evini yıxırsan. O tutulan uşaqların ata-anası sənə qarğış elər axı!

Teymur gülümsəyib cavab verirdi:

–Biz camaatın evini yıxmırıq, tikirik, ana. Camaatın evini yıxmaq istəyənləri tutub islah edirik.

–Axı, ay bala, belə açığı, qorxuram özünə düşmən qazanasan,–deyə Cavahir rahatlıq bilmirdi. –Bəyəm sənin üçün başqa sənət qəhətdir? Bir də gördün ki, bir yolkəsəni tutdun, onun

da qohum-qardaşı sənə tələ qurdu. Bəs mən başıdaşlı buna necə davam gətirəəm. Hər dəfə sən işə gedəndə aqlıma min cür fikir gəlir, yerimdə qovruluram, yata bilmirəm. Sən davada olanda da belə idim, indi də beləyəm. Elə bilirəm ki, sən yenə də davadasan.

Anasını gözüyaşlı və narahat görən Teymur onu başa salmaq üçün az qalırdı ki, cəbhədən Bakıya qayıtdığı gecəki əhvalatı və onun özünü ağır vəziyyətə salan canilər haqqında danışsın. Amma yenə də özünü saxlayırdı:

–Elədir, ana, bu da bir növ cəbhədir, –deyə anasının saçlarını oxşayır, xırdalaşmış qəşəng ala gözlərindən öpürdü.

Zaman keçdikcə Teymurun öz çətin işi haqqındakı təsəvvürü get-gedə genişlənir və beynində doğan saysız-hesabsız suallar cavab tapmaq üçün tez-tez müəllimlərlə söhbət edir, məsləhətləşirdi. Bəzən ona elə görünürdü ki, ayrı-ayrı müəllimlərin verdikləri cavab bir növ ehkam xarakteri daşıyır, onu təmin edir. Ona elə gəlirdi ki, cinyət, həm də düşünülmüş cinayət şaxəli bir ağacdır. Bu ağacın dərin kökləri, iri kötüyü, saysız-hesabsız budaqları var. Möhkəm kök salmış belə ağacı asanlıqla yıxıb məhv etmək mümkün deyil, özü də bu ağac zəhərli meyvələr gətirir. Bu meyvələrin dadı bəzən onları yeyənlərə şirin, ləzzətli gəlir, huşunu dumanlandırır, aqlını çaşdırır, zəhərləyir. Bəzən də sağlması mümkün olmayan xəstəliklərə düçar edir. Belə ağaclar göz qabağında bitmir. Belə ağacları axtarıb tapmaq, bütün budaqları, meyvələri, kötüyü və kökləri ilə bir yerdə qoparmaq, məhv etmək lazımdır. Kapitan Tərlanov isə qaranlıqda yolunu kəsən, ona mane olan budaqları taparaq sındırıb tələsik irəliləyir; bir də geri qayıdıb o şaxəli ağacı axtarmırdı.

Haqqında gedən xoşagəlməz söz-söhbətə baxmayaraq, Teymur əvvəlki kimi məhəllənin papiros çəkən yeniyyətmələrinə

və tək-tük anaşa çəkən cavanlarına rahatlıq vermirdi. Son zamanlar həyətləri, evləri bir-bir gəzib uşaqların ata-anası ilə cıddı söhbət aparır, tapşırırdı ki, yeniyetmələrə göz olsunlar. Axı o, uşaqların, yeniyetmələrin daha tez təsir altına düşdüklərini yaxşı bilirdi. "Uşalıqdan yaxşı tərbiyə görən, böyüyəndə də yaxşı adam olur", – deyə tez-tez təkrar edirdi. Bəzən evlərdə ata-analar inciyib Teymura ağır cavab qaytardılar: "Camaat deyər ki, görəsən bizim uşaq nə eləyib, milis işçisi evimizə ayaq açıb". Teymur bir həyətin adamlarından qonşu həyətdə yaşayan uşaqlara haqqında xəbər alanda, çox vaxt: "Biz nə bilək!" – deyə cavab verirdilər. Teymur yavaş-yavaş maraqlı bir şeyi kəşf etməyə başladı: anadan olub, boya-başa çatdığı uşaqılıq illərinin əziz xatirələri ilə bağlı olan bu məhəllənin çox qərribə bir mənzərəsi var idi. Dar dalanlar, bir-birinin böyrünə qısılmış kələ-kötür evlər, həmişə bağlı qapılar.... Elə bil bütün bu evlərin, qapıların üstündən iri hərflərlə: "Mənimdür"!, "Özümünküdür", "Heç kəsə dəxli yoxdur!" – sözləri yazılmışdı. Bir-birindən təcrid olunmuş, bir-birindən küsmüş, bir-birinə dal çevirmiş evlər... Nə yaxşının pisdən xəbəri var, nə pisin yaxşıdan.

Teymuru kədərləndirən, düşündürən bu məsələlərlə bərabər onu sevindirən, fərəhləndirən, ruhunu oxşayan hallar da çox idi. Həyatı qədər sevdiyi Bakının bir çox küçələri gündəngünə gözəlləşir, qol-qanad açıb böyüyürdü. Gah bu küçədə, gah o küçədə yaşıl xiyabanlar salınır, yeni-yeni məhəllələrə asfalt döşənir, trolleybus xətləri çəkilir, şəhərin ucqar yerləri gələcək böyük tikintilər üçün planlaşdırılırdı. Adamın üzünə gülən qaynar zəhmət, sevinc, mahnı dolu Bakıda nəcib adamlarla yanaşı, bir ovuc cinayətkarın da yaşayıb çirkin işlərlə məşğul olduğunu hər gün duyub hiss edən Teymur Cahangirov çox qəzəblənirdi. Yenə də tez-tez onu düşündürən, ona əziyyət verən suallara cavab tapmaq üçün çoxlu müyalie edir, elmi-nəzəri ki-

tablarla yanaşı, Maksim Qorkinin, F.N.Dostoyevskinin, Stefan Sveyqin, Drayzerin əsərlərini oxuyurdu. Hər kitabı başa vurub özü üçün qeydlər edir, nədənsə yanaqlarında xırda, qəşəng xallar səpələnmiş o qızı-Ləmanı, onun qoca tədris hissə müdiri Cəfərzadənin çəkdiyi şəkillər haqqında dediklərini, "Məni başa düşürsünüzmü?", yaxud "Nizaminin şeirələrini oxumuşsunuzmu?" – deyə soruşduğunu xatırlayırdı. "Axı nə üçün Ləman mənim az mütaliə etdiyimi, az kitab oxuduğumu, hətta Nizaminin şeirələrini oxuduğumu, hətta Nizaminin şeirələrini oxumadığımı düşünürdü? Kim bilir, yəqin ki, bunu mənim gözlərimdən də oxumaq çətin deyildir?"

Ləmanla görüşdüyü vaxtlar Teymurun həyat, ədəbiyyat haqqındakı təsəvvürü o qədər də geniş deyildi. Daha doğrusu, onun bildiyi məktəbdə aldığı təhsilin çərçivəsindən kənara çıxmışdı. Qiyabi şöbədə oxuduğu müddət ərzində hüquqşünaslığa dair öyrəndikləri hələ natamam idi. O, özünü sərbəst aparmağı bacaran, öz dəyanətinə, namusuna güvənən, təsviri incəsənətdən, Nizamidən bacarıqla daşına bilər Ləmandan ancaq bir cə şeydə güclü idi. Teymur cəbhə görmüşdü, dəfələrlə ölümə üz-ləşmişdi, yaralanmışdı, günlərlə palçıq içində sürünməli olmuşdu. Həftələrlə düşmənin arxasında meşələrdə qalmışdı. Əziz yoldaşlarının can verdiyini görmüş, onların gözlərini öz əlləri ilə qapamışdı. O, fiziki ağrıların nə olduğunu duymuş, cərrahın bıçağı ətinə kəsdikdə, sümüyünü qaşdıqda, dişlərini qıcayıb çıxırmamağa çalışmışdı. O, ata dağı görmüşdü, Ləman isə bütün bunları görməmişdi. Onun atası da, anası da sağ idi. Teymur topların, mərmilərin, bombaların gurultusu içərisində düşməni addım-addım izlərkən, qulaqbatırıcı gurultunu dinlərkən, Ləman atasının məharətlə çaldığı tarın tərənəsini eşitmişdi... Düzdür, Teymur nə Ləmanın özünü, nə də ata-anasını bu işdə təqsirləndirmirdi. Çünki Ləmanın atası musiqi müəllimi idi,

dərs deyirdi. Bu o demək idi ki, o, top səslərini bir gün kəsəcəyinə, gözəl çalğıçıların, müğənnilərin yenə də lazım olacağına inanırdı.

Bütün bunlara baxmayaraq son görüşdə Ləman özünü Teymurun qarşısında elə aparmışdı ki, guya o, Teymurdan dən yaşda böyükdür, həm də ağılda üstündür. Daha doğrusu, o bunu sübut etməyə heç bir cəhd göstərməmişdi. O soruşmuşdu: "Başa düşürsünüzmü" yaxud "Oxumusunuzmu?" Bu suallarından əlavə mənalı baxışlarında da nə isə bir üstünlük duyulurdu. Elə bil o, Teymurun başa düşməsi üçün çox sadə danışmağa çalışırdı. Elə bil onun inciyəcəyindən və yaxud başa düşməyəcəndən qız ehtiyat edirdi. Əlbəttə, Teymur bunu elə o vaxt hiss etmişdi. Özü də nədənsə inciməmişdi. Bu, ona çox qərribə gəlmişdi. Ancaq hardasa, qəlbinin dərin yerində gizli bir etiraz oyanmışdı, həm də bu etiraz Ləmana qarşı deyil, öz biliyinə, dünyagörüşünün darlığına qarşı doğmuşdu. O istər-istəməz əlinə keçən kitabları başa vurub təzəsini oxumaq üçün fürsət axtarırdı. Əlbəttə, həyat tək cə canilərdən və caniləri axtaranlardan ibarət deyildi. Lakin Teymur istər-istəməz, tamamilə kənər hadisələri-insan zəkasında, insan həyatında, insan psixologiyasında əmələ gələn dəyişiklikləri-onun bu və ya başqa bir hərəkəti nə üçün etdiyini buraxdığı səhvlərlə əlaqələndirir, bu səhvi nə vaxt qəbahətlə çevrildiyini və bu qəbahətin nə vaxt cinayət törətdiyini axtarıb tapmağa çalışırdı.

Bəs Teymurun şəxsi həyatı?! Nə üçün o, gəzib-dolanmağa, sevib-sevilməyə, özünə şəxsi həyat qurmağa heç bir həvəs göstərmirdi? Axı, belə şeylər çox vaxt əvvəlcədən, düşünülmədən olur. Çünki Teymur "Mənim iyirmi beş yaşım var. Mən daha evlənə bilərəm, indi mən evlənməliyəm", -deyə müəyyən olanla ailə quran adamlardan deyildi. Teymur kimi adamlar üçün bu çox çətin, həm də son dərəcə incə bir məsələ idi.

"Mən evlənmək istəyirəm", -deyə gəlib orda-burda, bu institutun, o institutun qabağında durub, yaxud bu qonşuya, o qonşuya, bu qohumun, o qohumun evinə adam göndərib qız axtarmaq Teymura qərribə gəlirdi. Teymur kimi adamların şəxsi həyatında həlledici rol oynayan təsadüflərin özlərində də bir zərurət, özü də çox mühüm bir zərurət olmalıdır. Məsələn, Teymur Ləmanla çox təsadüfi görüşüb onu ötürməyə həvəs göstərmişdi. Onun harda yaşadığını hökmən öyrənmək həvəs istəmişdi. Sonra onun kim olduğunu da bilmişdi. Burda bir təsadüf, həmin gecə Ləmanın çıxıb kömək axtarması, ona rast gəlməsi idi. Lakin bu təsadüf özü də qorxulu əhvalat gəlməsəydi, bəlkə də Teymur bu qızı ötürməyə o qədər də həvəs göstərməyəcəkdi, əksinə ona sataşmaq istəyən o iki oğlanın ardınca gedib, onları tutmağa çalışacaqdı. Deməli Teymur məhz Ləmanı ötürmək zərurətini hiss edib onunla getmiş, dalandakı gür işıqda onu görmüş, özünə xas olan bir təmkin, qaraqabaqlıqla Ləmanın işıq saçan, hamını valeh etməyə qadir olmasa da, Teymurun xoşuna gələn gözəlliyi onun ürəyinin qanını qaynatmışdı.

Əgər Teymur Ləman kimi düşünüb danışa bilsəydi, Ləmanı maraqlandıran mövzulara əl atsaydı, onun ürəyində hörmət, qibtə oyada bilsəydi, bəlkə də onların tanışlığı davam edə, elə bir gün gələrdi ki, onlar məhz biri-biri üçün yarandıqlarını qət edib evlənərdilər. Burda mümkün olmayan heç bir şey yox idi. Çünki Ləman Teymurun müşahidəsinə görə başqalarına hörmət etməyi bacarırdı. Bir halda ki, altmış yaşlarında olan o acıdil, xəstə Cəfərzadəyə hörmət etməyi, qayğı göstərməyi bacarırdı, demək, əgər ləyaqəti olardısı, Teymura da bu hörmət və qayğını göstərə bilərdi. Amma Ləman bunu istəmədi. Teymur da ondan incimədi. Lakin insan başqalarına qarşı nə qədər təmkinli və dəyanətli olursa, xasiyyətinin bütün bu keyfiyyətlər

ləri onun özünə eyni təsiri göstərmir. Çünki Teymur kimi adamlar belə şərtiliyə yol vermir, özlərini yalançı xəyallarla aldatmır. Buna görə də həyatdan sərt həqiqətdən uzaqlaşmırlar. Bu o demək deyildir ki, onlar səhv etmirlər, belə adamlar ancaq xarici mühitin təsiri və yaxud təcrübənin azlığı ucundan müəyyən səhvlərə yol verirlər; eyni zamanda belələri başqalarının nisbətən daha az səhv edirlər. Buna görə də Teymur öz-özlüyündə Ləmanla onun arasımnda olan qısa tanışlıq haqqında düşünür, bu tanışlığın nə üçün tez qırıldığının səbələrini axtarırdı. Bunun bir neçə səbəbi ola bilərdi.

Əvvəlcə, Teymurun zəhmli, həm də bir qədər yöndəmsiz görünüşü qızın xoşuna gəlməyə bilər, yaxud zövqünə uyğun olmaya bilərdi. O biri tərəfdən, Ləman adamlara ancaq onların xarici görünüşünə görə qiymət verirsə (bunu başqa cür təsəvvür etmək çox çətin idi. Çünki Ləman rəssam idi. Yəqin ki, o hər şeydə gözəllik axtarırdı), ola bilsin ki, Teymurun öz ağılı, zəkası, mədəniyyəti, dünyagörüşü ilə onun tələblərinə heç cürə cavab verə bilməyəcəyini duyub, tamamilə başqa-başqa adamlar olduqlarını qət etmişdi. Bir də ola bilər ki, Teymurun əynindəki milis paltarı rəssam qızın xoşuna gəlməmişdi. Hətta Teymurun öz doğma anası da onun bu işi buraxıb başqa bir sənət axtarmasını istəyirdi. Hər halda bu səbəblərdən biri, bəlkə də hamısı bir yerdə, onun Ləmanla bir daha görüşməsinə mane olmuşdu.

Teymur ağır təbiətli bir oğlan idi. O, heç kəsin qabağında alçalmazdı. Buna görə də o gecə Ləmanın bir daha onunla görüşməyə səy göstərməməsinə xahiş etdiyini unuda bilmir və bir ilə yaxın idi ki, nə onun bir yerə axtarır, nə də ki, rast gəlirdi. Lakin Teymurun işi belə idi ki, o, istər-istəməz daha xırda və böyük hadisələrin şahidi və iştirakçısı olurdu.

Bir gün yoxlamadan qayıdarkən Teymur tramvayın dalınca qaçan, onun qapılarından asılıb çantalarını havada yelləyən, konduktor yaxınlaşanda tramvay hətəkət edə-edə yerə hoppanan, uzaqlaşdıqca təzədən qaçıb tramvayın dəstəsindən yapışaraq sallanan, konduktora dil göstərən bir neçə məktəblini görüb cibindəki fişırığını çıxartdı, milis idarəsində işlədiyi bu neçə vaxtda o ilk dəfə olaraq zildən fit verdi və tramvayı dayandıraraq uşaqlara sarı qaçdı. Uşaqlar ətrafa səpələndilər. Teymur bir anlığa ayaq saxlayıb fikirləşdi ki, hansının dalınca qaçsın. Birini ələ keçirsəydi, kifayət idi. O, şapkasını başına tərsinə geymiş bir oğlanın dalınca qaçdı. Oğlan tələsik adamların arasında soxulub gözdən itdi. Cavan oğlanlardan biri xoşagəlməz qəhqəhə ilə gülüb Teymura nə isə ağır söz atdı. Teymur cəld o biri səkiyə qaçmış iki uşağın dalınca düşdü. Əgər yoldan keçən bir qadın və əlində portfel olan yaşlı bir kişi uşaqlardan birini tutub saxlamasaydılar, bəlkə də Teymur onların dalınca çox qaçmalı olacaqdı. Teymur uşağın əlindən yapışdı, sanki onun dartınaraq: –Əmi burax, daha eləməyəm, burax gedim evə, daha tramvayın dalına minməyəm, –deyə yalvardığını eşitmirmiş kimi, özü ilə aparırdı. Arabir o dönüb hirsli-hirsli oğlanın üzünə baxırdı. Uşağın on bir-on iki yaşı olardı. Ağbəniz bir oğlan idi, təmiz və səliqəli geyinmişdi. Görünür, dəcəl uşaqlara qoşulub korlanmışdı.

Teymur uşağı birbaşa milis şöbəsinə gətirib növbətçiyə təhvil verdi və tapşırırdı ki, ünvanını öyrənib atasını, yaxud anasını çağırınsın.

Bir saatdan sonra milis serkantu həmin uşağı Teymurun otağına gətirdi.

–Atası gəlibmi? – deyə Teymur soruşdu.

–Xeyr, yoldaş Cahangirov, bacısı gəlib.

– Çağırın onu bura.

Serjant çox sadə və həm də zövqlə geyinmiş bir qızı içəri buraxdı və qızın da, Teymur Cahangirovun da birdən-birə dəyişikliklərini görüb təəcübləndi. Teymur serjanta tərəf dönüb astadan dedi:

– Sən gedə bilərsən.

Qız Ləman idi. Onlar üz-üzə durub dinməz gülümsünlər. Teymurun təbəssümündə təəccüb və heyrat, Ləmanın təbəssümündə qəzəb duyulurdu. Bu görüşün təqsirkarı olan Nəriman isə qaşlarını çatıb gözaltı onlara baxır, nə üçün gülümsündüklərini heç cür başa düşə bilmirdi.

– Xoş gördük Ləman! – deyə Teymur görünüşünə uyuşmayan mehriban bir səslə dilləndi: – Buyur, əyləş!

Ləman nə onun salamını aldı, nə də əyləşdi. İncik bir tərzdə onu süzüb dedi:

– Görün öz vəzifənizdən nə kimi işlər üçün istifadə edirsiniz?

– Necə məgər?

Ləman qəzəbindən otaqda kiçik uşaq olduğunu belə unudaraq bütün ürəyindəkiləri birnəfəsə Teymura yağırdı:

– Bu yaşa çatmışam, amma milis şöbəsinə birçə dəfə, o da pasportumu almağa gəlmişəm. Niyə bu camaata göz verib, işıq vermirsiniz?! Məni bura nə üçün çağırırsınız? Axı, sizə demişdim ki, bir də mənə yaxın düşməyin. Həm də ki, məni görmək üçün küçədə, evimizin yanında da güdüb yolumu kəsə bilərdiniz. Siz ki bunu yaxşı bacarırsınız. Daha bu uşağın ürəyini üzmək nə üçün?! Deyin görüm mənim qardaşımın təqsiri nədir?

Bu sözlər Teymura çox ağır gəldi. O, gözlənilmədən rəsmiyyətə keçib Ləmanla “Siz”, – deyə danışmağa başladı. Özü də başını qaldırmadan danışdı. Ona elə gəlirdi ki, bu təhqiramiz sözəri deyən Ləman deyil, bir başqasıdır.

– Təqsirin böyüyü bu uçaqda yox, sizdədir, vətəndaş Əşrəfzadə, sizdə və sizin ata-ananızındır!

Teymurun səsinin ahənginin birdən-birə dəyişməsi elə bil Ləmanı ayıltı.

– Mənim təqsirim nədir?

– Siz ki, özünüzdən çox-çox yaşlı adamların başına ağıl qoya blirsiniz...

– Mən kimin başına ağıl qoymuşam?

– Müəllimimizin Cəfərzadənin. Siz yaxşı rəssam olduğunuzu onun özünə sübut etməyi bacarmısınız. Elə indicə mənim də başıma ağıl qoyurdunuz. Bu ağıldan bir az da qardanızınızın başına qoysaydınız, pis olmazdı.

Ləman qardaşına sarı dönüb soruşdu:

– Ədə, neyləmişən?

Nəriman gözlərini yerə dikib mızıldana-mızıldana cavab verdi:

– Evə tələsirdim... tramvayın dalınca qaçıb mindim.

Teymur acıqlı-acıqlı onun yalanını tutdu:

– Elə isə əks tərəfə gedən tramvaya niyə minirdin? Hələ üstəlik, konduktora da dilini göstərirdin?

Nəriman yenə mızıldandı:

– Dilimi göstərən mən deyildim, Ərəstun idi.

– Sən yenə də o dələduza qoşulmusan?! – deyə Ləman qardaşına yaxınlaşdı.

Teymur cəld soruşdu:

– Siz o uşağın ailəsinə bələdsiniz?

– Lap atasının burnundan düşüb! Atası nə tökür, o da yığır.

– Onun atası nəçidir ki?

Ləman birdən döyüklü dayandı:

– Nə bilim.

Teymur ağır-ağır qalxdı və üzün Nərimana tutub soruşdu:

–Ərəstunun familiyası nədir?

Uşaq, bacısına baxıb cavab verdi:

–Namazov...

Teymur yenə də üzünü Ləmana sarı çevirdi:

–Namazovun sənəti nədir?

Ləman bir az da tutuldu:

–Nə bilim... Bizim yuxarı məhəllənin pis tərəflərindən biri də odur ki, qonşular arasında heç bir yaxınlıq yoxdur.

Aralığa sükut çökdü və bu sükut içində Teymur soyuqqanlıqla dedi:

–Belə çıxır ki, Ərəstunun atası Namazovun nə ilə məşğul olduğunu demək istəmirsiniz?

Ləman pörtüdü:

–Mən bura ev yıxmağa gəlməmişəm. Nə sözlünüz var deyən, qardaşımı götürüb gedim.

Teymur acı-acı gülmsündü:

–Hm... Sizinlə görüşdüyümüz ilk gecənin axşamı, yəni saat doqquzda komsomol iclasında olmuşdunuz. Deməli, siz komsomolçusuz. Amma görün necə cavab verirsiniz? Əgər məhəllə qonşunuz Namazov natəmiz işlər görürsə...

Ləman çiynlərini çəkdi:

–Belə işlərə siz baxırsınız. Gedin özünüz axtarın, tapın, öyrənin...

Teymur məzəmmətlə başını buladı:

–Siz kimsiniz, biz kimik? Biz də sizin dincliyinizi qoruyuruq. Camaat bizə kömək etməsə, biz bir çox cinayətin üstünü açə bilmərik. Hamımızın məqsədi birdir. Namazov haqqında nə bilirsinizsə, bizə xəbər verməlisiniz.

–Dedim ki, bilmirəm. Bunun mənə dəxli yoxdur.

–Bəs kimə dəxli var? Sizin qardaşınızı pis yola aparan onun oğlu Ərəstun deyilmi? Bəs Ərəstuna pis tərbiyə verən onun atası deyilmi?

Ləman etinasızlıqla qaşlarını qaldırıb üzünü yana çevirdi:

–Məncə, məsələni bu qədər böyütməyə dəyməz. Görən desin nə olub? Uşaq dəcəllik edib, tramvaya minib, dilini göstərib... Əlbəttə, bu yaxşı iş deyil. Evdə biz ona əməlli-başlı acıqlanacağıq. amma siz məsələni çox böyüdürsünüz, yoldaş kiçik leytenant.

Ləman bu sözləri deyib qardaşının əlindən tutdu və qapıya tərəf yollandı. Onlar qapıdan çıxmaq istəyirdilər ki, Teymur Ləmanı çağırırdı. Ləman qardaşını bayırda qoyub özü içəri girdi.

–Məsəl var: “dama-dama göl olar”... Əgər Ərəstun bu gün atasından bir pis şey öyrənəcəksə, sabah gəlib onu məktəb yoldaşlarının arasında yayacaq. Bu gün tramvaya biletsiz mindiyi, dilini göstərdiyi üçün cəzalanmasa, sabah daha bir nalayiq iş görəcəkdir. Misal üçün, cibə girəcək, əllərdən şey qapıb qacıracaqdır. Sizin də qardaşınız ona qoşulacaq, qumar oynayacaqlar, papiros, anaşa çəkəcəklər, içki içəcəklər. Pul olmayanda daha böyük cinayətlərə əl atacaqlar, ev yaracaqlar, yol kəsəcəklər. Görürsünüzmü, belə xırda cinayətlərin qabağı alınmayanda bunlar get-gedə böyüyür, cinayət törədir. Axı, bu cinayət sizin ailəyə kənardan gətirilir. Mən də bilmək istəyirəm ki, bu toxumu yayan kimlərdir? Başa düşürsünüzmü?

Ləman qaşlarını çatıb narazı bir tövrlə dedi:

–Uşaq deyiləm.

Teymur astadan dilləndi:

–Niyə inciyirsiniz? Siz mənə öz sənətinizdən danışib başa düşüb-düşmədiyimi soruşanda mən incimədim. Hətta siz

Nizamnin oxuyub-oxumdadığını soruşanda da mən sizdən incimədim.

Ləman bir neçə saniyə dinmədi, Sonra Teymura sarı baxmadan soruşdu:

–Daha bir sözünüz yoxdur ki?

Teymur zabitəli səslə cavab verdi:

–Belə çıxır ki, bizə kömək etmək istəmirsiniz. Əlbəttə, bu sizin öz işinizdir, sizi məcbur edə bilmərik. O ki qaldı qardaşınıza, məsləhət görürəm, bir az da onunla məşğul olmağa vaxt tapasınız. Cəfərzadəyə kömək və qulluq etmək üçün ayırdığınız vaxtın heç olmazsa yarısını qardaşınıza sərf edin, yoxsa son-
ra gec olar. – Teymur stolun arxasına keçdi. – Gedə bilərsiniz.

Ləman qapıya sarı gedib, xudahafizləşmədən çıxdı. Gözləmə otağında nədənsə dayandı, fikirləşdi, yenidən qardaşını stullardan birinə ayləşdirib:

–Tərpənmə, bu saat gəlirəm, –deyə geri qayıtdı və Teymurun otağının qapısını açıb içəri girdi.

–Olar?

Teymur onu eyni zəhmli baxışla qarşıladı:

–Buyurun.

Ləman, Namazov haqqında nə bilirdisə Teymura danışdı və onu gizli alverlə məşğul olduğunu da dedi. Teymur Ləmana qulaq asır, eyni zamanda dəftərçəsinə qısa qeydlər edirdi. Arabir özü də Ləmana suallar verirdi:

–Siz bilən Namazov əsasən haralarda olur?

–Bunu deyə bilmərəm. Ancaq onu bir neçə dəfə keçmiş Quba meydanında görmüşəm.

–Bəs siz özünüz ora nə üçün gedirsiniz?

–Necə yəni nə üçün? Yaxşı bilirsiniz ki, alverçilər mağazadan aldıkları qəşəng şeyləri Quba meydanında əridir, bizim kimilərə birə-iki qiymətə satırlar.

–Hm... Namazovun Ərəstundan başqa da övladı var?

–Var ... Bir oğul da var.

–Neçə yaşı var?

–Elə siz yaşda olar.

–Yəni neçə?

–22-23.

–Başqaları mənə 30-35 yaş verir

Ləman etinasız tövrlə gülümsündü:

–Mən rəssamam... özü də portret yaratmağı çox sevirəm.

–Hm... oğlanın adı nədir?

–Zeynalabdin.

–Harda işləyir?

–Dəmir yolunda. Deyəsən provodnikdir.

–Çox yaxşı.

Ləman ayağa qalxdı:

–İndi gedə bilərəmmi?

–Əlbəttə.

Amma Ləman yerindən tərpənmədi, başını aşağı salıb dəftərindən nə isə qeyd edən Teymura bir müddət baxdı. Teymurun zənci saçına bənzəyən cod, qıvrım saçları nədənsə onun diqqətini cəlb etdi. Elə bil kiçik leytenantın sifətini yadda saxlayıb sonra evdə yaratmaq və onun nə təhər adam olduğunu həmin şəkildən öyrənmək istəyirdi. Birdən:

–Mən də sizə bir sual verə bilərəmmi? – deyə soruşdu.

Teymur başını qaldırıb təəccüblə Ləmana baxdı. Elə bil qulaqlarına inanmırdı:

–Əlbəttə.

Ləman deyəsən bir az çtinlik çəkirdi.

–Yadınıza gəlirmi, o gecə, mənə ilk dəfə evimizə ötürdüyünüz gecə siz məndən şübhələnmişdiniz.

Teymur dinmədi.

–Gizlətməyin, –deyə Ləman xahiş etdi. –Axı ertəsi gün də gəlib bizim məktəbdə mənim haqqımda məlumat toplamışdınız. Deyin görüm siz doğrudanmı məndən şübhələnmisiniz?

–Şübhələnmişdim.

–Elə isə bəs nə üçün o yağışlı gecədə gəlib məni evimizə qədər ötürdünüz? Siz şübhələyəndə həmişə belə edirsiniz?

–Yox.

–Mən sizi başa düşmürəm.

–Vaxt gələr başa düşərsiniz.

–Siz elə bilirsiniz ki, biz yenə görüşəcəyik?

–Hər şey hadisədən, bəzən də təsadüfdən asılıdır.

–Mən çalışıram ki, belə təsadüflər düməsin, qardaşım Nəriman da tramvay dalınca qaçmasın, həm də Ərəstuna qoşulmasın.

–Lap yaxşı.

–Bəlkə məndən nə üçün şübhələndiyizin səbəbini indi deyəsiniz.

Teymur təəssüflə başını tərpədir:

–İndi olmaz, –dedi. – Əgər hadisələr imkan versə, mən özüm bunun səbəbini bildirmək üçün sizi axtarıb taparam. İndi isə yaqın ki, evdə sizdən nigarandırlar. Ləman, sizdən bir xahişim də var: bu gün Nərimanı evdən bayıra buraxmayın. Əgər məhəllə uşaqlarından onun yanına gələn olsa, qoymayın görüşsünlər. Deyin ki, xəstələnib. Sözüünüzün yalan çıxmaması üçün Nərimanı sabah məktəbə buraxmayın. Bir də Nərimana tapşırıram ki, burda olan söhbətlər barədə bir kəlmə də yoldaşlarına deməsin.

–Nigaran qalmayın. – Ləman gülümsündü. – Sağ olun.

Bir saatdan sonra Teymur Cahangirov topladığı ələbə məlumatlarla Tərzanovun yanına getdi. Kapitan Tərzanov Teymurun izahatını dinləyib onu təriflədi və ertəsi günü Namazovu ifşa edəcəyini bildirdi.

–Bəlkə bir az da göz olaq, görək kimlərlə əlaqə saxlayır? –deyə Teymur ehtiyatla dilləndi. Tərzanov onunla razılaşmadı.

–Yoldaş Cahangirov, belə işlərdə hər şey cəldlik tələb edir. Siz onun haqqında məlumat toplayanda, o da şübhələndiyimizi başa düşə bilər, ya yox? Özün bilirsən ki, belələri qazdan ayıq olur. Bir də gördün ki, sən onu qamarlayınca, o səni qaçaqladı, evində, qonşusunda gizlətdiyi malları yox elədi... Sonra sən ona necə sübut edəcəksən ki, qatıq qara deyil, ağdır?!

Kapitan Tərzanov dediyi kimi də elədi. Səhər Teymur milis serjantı Nağı Babayevi götürüb alverçi Namazovun evinə, kapitan Tərzanov isə iki milis nəfəri ilə Quba meydanına getdilər.

Quba meydanında rəngi solmuş, köhnə, qolsuz mayka, kişi alt tumanı, köhnə kəmə, yun corab satan Hacı Ələkbər Namazovun görkəmindən kasıblıq yağdı. Onun evindən, daha doğrusu, Teymurun ustalıqla axtarıb gizli qapısını tapdığı anbardan çıxan şeylərin qiymətini hesablamaq üçün bir gün sərf etmək lazım gəldi.

5

Hacı Ələkbər Namazov 60-65 yaşlarında, ilk baxışda çox zəif, arıq bədənli, əslində gümrah bir kişi idi. Cır-cındır üst-başı, çoxdan qırıxdırmadığı üzünün kələ-kötür tükləri, batmış ovurdu, iti çənəsi, danışarkən üst damağından asılıb qalmış və dilinə toxunub tərpənən yeganə iri, sarı dişi onu çox qərribə göstə-

rirdi. O, gah gülümsəyir, gah başını bulayıb öz-özünə danışır, quru əlini dizinə çırpır, yanıqlı-yanıqlı dizini ovuşdurur, gah da nə isə hesablayırdı.

Teymur həmişəki kimi yenə də istintaqda iştirak edirdi. Mayor Səmədov alverçiyə gözlənilməyən suallar verir, lakin daş qayaya rast gələn kimi Hacı Ələkbər də özünü möhkəm saxlamağa çalışırdı.

Səmədov əlindəki karandaşı oynada-oynada dedi:

–Bu qədər mal-dövlətin ola-ola bəs niyə dişlərini düzəltməmişən, ay kişi?

–Camaat paxıldır, bala, iyirmi ildir, o padvalı gizləndə saxlamışdım, heç kəsin xəbəri yox idi. Dişlərimi görsəydilər, padvalın qapısı lap çoxdan açılardı.

Səmədov ucadan güldü, gözlərinin ətrafında qırıqlar əmələ gəlmişdi. Səmədov hiyləgər alverçinin fikrini azdırmaq üçün qəsdən belə kənar, əhəmiyyətsiz söhbətlərə əl atırdı.

–Kişi, dişsiz də dolanmaq olar?

–Baxma, bala, mənim mədəm öyrəncəlidir, daş da udsam əridər.

Sonrakı sual ağır bir çəkic kimi Hacı Ələkbərin başına dəydi:

–Demək, daş da udsan əridir, eləmi? Odur ki, oğurluq malları da udmusan da!

Hacı Ələkbər bir anlığa duruxub gözlərini döydü, birdən başını geri atdı, göz qapaqları yumuldu və damağını marçıldadıb balaca uşağa nəsihət verirmiş kimi şirin-şirin dedi:

–Keçməz, bala, özünü yorma. Dedim ki, astarveşçiyəm, o şeylərin hərəsini bir adamdan almışam.

Səmədov gözlərini qıyıb yenə gülümsədi:

–Deməli, sən hər şeydən başın çıxır, hər şeyin qiymətini bilirsən, qab-qacağın da, pal-paltarın da, xalı-xalçanın da, büllurun da.. hər şeyin!

–Nə gizlədim, bala, bilirəm. Uşaqlıqdan öyrənmişəm. Rəhmətlik atam Muardəli dəllal olub.

–Sənin evindən çıxan malların qiymətini biz təxminən hesablamışıq. Evindən ən azı 460 min manatlıq şey çıxmışdır.

Hacı Ələkbər uzun, quru barmaqlarını tük basmış üzünə də gəzdirib batmış ovurdunu ovuşdurdu və dili üst damağından asılıb qalmış lax dişinə toxuna-toxuna, alver edirmiş kimi dilləndi:

–Xalı-xalçanı, bir də gümüş qab-qacağı ordan çıx!

–Nə üçün?

–Ona görə ki, arvadımın cehizidir.

Səmədov yenə də gülümsəndi:

–Yəni belə varlı yerdən evlənmişən?

–Tacir Hacı Muxtarın qızıdır. Fəqir oğlu olmurdu, məni özünə həm kürəkən, həm də oğul bilirdi.

–Elə isə nə üçün arvadının cehizini də o anbarda gizlədirdin?

–Göz-nəzər var, bala. Ərz elədim ki, o qədər paxıllıq eləyən, gözü götürməyən var ki! Müsəlman deyilik? Müsəlmanın işi elə paxıllıqdır da!

–Yaxşı, tutaq ki, o şeylər arvadın cehizidir. Orda azı 300 min manatlıq mal qalır, onları almaq üçün o qədər pulu hardan tapmısan?

Hacı Ələkbər yenə də adəti üzrə qurumuş barmaqlarını üzündə gəzdirib barmış ovurdunu ovuşdurdu.

–Axı mə o malları, necə deyərlər, öldürüb almışam: əgər qiyməti min manatdırsa, yüz əlli manata, bəlkə daha ucuz almışam.

–Niyə axı, yəni o malı sənə bilmir ki, malının filan qədər dəyəri var?

–Nə bilim vallah, camaatın aldığı maaş bəyəm özünə çatır ki? Bir də görürsən, dava-dərmana da çatmır, əlinə nə keçdi, çıxardır bazara. Astarveşçi də görür ki, kişi kələfin ucunu itirib, onun malını öldürür. Birmiz malı öldürdük, o birmiz də gərək öldürə. Bizim də öz qanunumuz var axı! Mal satan görür ki, yüz-yüz əllidən artıq vermirlər, axırı satır. İndi, bala, istəyirsiniz mənə söyləyin, istəyirsiniz döyün, alverin qanunu belədir. Biri udur, biri ududur. Bir də axı, mən o şeyləri bir ilə, ya iki ilə alıb ora yığmamışam. Hə... Bu gün birinə bir şey lazım olur, başqasında tapılmayanda məndə tapılır. Onda həmin şeyin qiyməti də bahalanır. –Hacı Ələkbər ləzzətlə ağzını marçıldatdı, –alver şirin şeydir, mən də, necə deyirlər, bir növ adətkərdə olmuşam. İndi istəyirsiniz söyləyin, istəyirsiniz döyün, hökumətniz də...

Səmədovun bayaq gülən üzünü birdən-birə ciddiləşdi:

–Sənin sözündən belə çıxır ki, hökumətin camaata verdiyi maaş ona çatmır, o da məcbur olur, malını gətirib sənə sat-sın?

–İndi mən avam adamam, qandığım belədi.

–De görək sənin anbarından çıxan oğurluq malları evinə kim gətirirdi?

Hacı Ələkbər başını geri atıb gözlərini yumdu.

–Keçməz, bala.

–Bəsdir, Namazov! Sən çoxdanın tülkü-sən, özünü bilə-bilə bu görkəmə salıb gözə görünməyə çalışırsan. Sənin anbarından çıxan malların hamısı oğurluq, maldır.

–Sübut elə, mən də deyim hə...

–Son zamanlar evlərində oğurluq olmuş adamların bir çoxu sənin anbarından öz şeylərini tapmışlar.

Kişi dodaqlarını büzüb gözlərini süzdü:

–Nə bilim vallah, şeytan işidir. Amma mən iyirmi ildir bu peşənin sahibiyəm, əlimdə oğurluq mal tutulmayıb.

Səmədov cəld bədənini irəli verib iti baxışlarla Hacı Ələkbərin üzünə baxdı.

–Deməli, sən oğurluq malları başqa yerdə satır, ya da satdırırsan?

–Bir nəfər tap gətir, mənim üzümə dursun ki, mən ona oğurluq mal satmışam, ya da satdırmışam, sonra əlindən gələni elə!

–Belə bir adam var.

–Bilmək olmaz o kimdir, bala?

–Sənin oğlun.

Hacı Ələkbər yenə də başını geri atıb, gözlərini yumdu.

–Keçməz, bala. Bir də o mənə oxşamayıb. Fərsiz çıxdı.

–İndi oğlun hardadır? Nə vaxt qayıdacaq?

–Harda olacaq, səfərdə. Biqeyrət onun-bunun ayağının altını süpürür, onun-bunun üçün yorğan-döşək salır. Bir də, nəçənnik, ondan əlinizi üzün.

–Bax, bu sualıma da dürüst cavab vermədin. Sabah yox, birisi gün axşam onun işlədiyi qatar Bakıya yetişəcək, onunla da görüşüb danışarıq.

Hacı Ələkbər elə bil bu sözləri vecinə almadı:

–Allah qoysa...

Səmədov ona nəfəsini belə dərməyə macal vermədi:

–De görüm oğurluq malları kimdən alırdın?

Hacı Ələkbər, Səmədovun daz başına baxıb üzünü kənardan oturmuş Teymura sarı çevirdi və onun cod, qıvrım saçlarını göstərərək dedi:

–Bala, bax, bu uşağın başının tükü qədər adamdan mal almışam, bir o qədər də adama mal satmışam.

–Yəni bu adamların heç birinin üzü yadında qalmayıb?

–Mən adam alveri eleməmişəm, mal alveri eləmişəm, ona görə də gözüüm həmişə maldə olub. Sənin kimi oğru axtarıram ki, mal satanı sorğu-suala tutum?

Səmədov ayağa qalxıb karandaşı stolun üstünə atdı:

–Deməli, düzgün cavab vermək istəmirsən...

Hacı Ələkbər gülümsündü:

–Özünü yorma, bala!

Səmədov daha bir neçə sual verib bugünkü istintaqı bitirdi və Tərlanovla danışib Hacı Ələkbərin oğlu Zeynalabdin Namazovu duyuyq salmamaq şərtilə, ələ keçirmək qərarına gəldilər.

Əməliyyatı kiçik leytenant Teymur Cahangirova tapşırıdılar.

Teymur Cahangirovun ürəyinə yatan ilk maraqlı əməliyyat idi. Çoxdan idi ki, belə əməliyyatlar aparmağı arzu edirdi. O, bütün gecəni yatmayıb işi necə aparacağı haqqında plan çəkdi. Gah özünü cinayətkarın, gah da əməliyyat aparan milis işçisinin yerinə qoyurdu. Milis işçisi tələ qururdu, cinayətkar isə bu tələlərdən çıxma bilmək üçün minbir hiylə işlədir, elə bil milis işçisini imtahan edirdi. Bütün gecəni Teymur, həm özünün, həm də rəqibinin əvəzinə şahmat oynayan bir adamı xatırladırdı; özü də bu oyunda özünü aldatmır, ən gözlənilməz, ən çətin yollar axtarırdı. O ancaq səhərə yaxın yuxuya gedə bildi.

Adəti üzrə onu Seymur yuxudan oyatdı. Teymur ilk növbədə mərkəzi teleqraf stansiyasına gedib dünən və bu gün ərzində Moskva istiqamətində olan şəhərlərə göndərilmiş teleqramları yoxlamağa başladı. Bu işlə düz üç saat məşğul oldu. Əslində o qədər də tələsməyinə dəyməzdi, çünki Zeynalabdin Moskvadan gətirən 20 nömrəli qatar Bakıya sabah axşam yetəcəkdə. Buna görə də Teymur əməliyyatı çox təmkin və diqqət-

lə aparırdı. Başqa-başqa stansiyalara vurulmuş eyni məzmunlu beş teleqrama rast gəldi. Özü də bu teleqramlar şəhərin müxtəlif yerlərində olan poçt şöbələrindən vurulmuşdu. Qəribə məzmunu vardı: "20 nömrəli Moskva – Bakı qatarının dördüncü vaqonundakı provodnik Zeynalabdin Namazova. İbrahimin qızı oldu, adını Turac qoydular, Ərəstun".

Teleqramların biri Rostov, biri Armavir, biri Mineralni Vodi, biri Qudermes, biri də Qroznı stansiyalarına vurulmuşdu. Teymur bu teleqramların əllə yazılmış əslini ona göstərmələrini xahiş etdi və ona verilən teleqramların eyni xətlə yazıldığını görüb daha da şübhələndi.

"Hə qəribə teleqramdır, –deyə Teymur daha da təəccübləndi. – Hamısı bir məzmununda... əgər bu ancaq İbrahim adlı bir adamın doğrudan da qızı olduğu haqqında göndərilən şad xəbərdirsə, bunun belə təcili, özü də qatarın gəldiyi istiqamətdəki beş böyük stansiyaya və başqa-başqa şöbələrdən göndərilməsinə nə ehtiyac var idi? Bir-iki teleqram göndərilseydi, bəs deyil-dimi? "

Teymur yenə də bu teleqramları əlyazmasını gözdən keçirdi, hərflərin mirvari kimi düzülüb, qəribə bir tərzdə girdələndiyini görüb belə qərara gəldi ki, bu hökmən qadın xəttidir. Özü də bütün bu teleqramlar Teymuru maraqlandıran və yolunu həyəcanla gözlədiyi Zeynalabdin Namazova vurulmuşdu. Şübhəsiz ki, bu teleqramlar başqa məna daşıyırdı. Lakin qayda-ya görə İbrahim kim olduğunu yoxlamaq lazım idi. Bəlkə, bu İbrahim Namazovgilin qohumları, yaxud yaxın qonşuları idi. Bəlkə doğrudan da Namazovgilin tanışlarından İbrahim adlı birinin qızı olmuş və onun adını Turac qoymuşdular. Burda qeyri-təbii nə var idi ki? Qeyri-təbii görünən cəhətlər, əvvəllən bu teleqramların bu miqdarda təcili vurulması, bir dəki, Ərəstun tərəfindən imzalanması idi. Şübhə doğuran üçüncü bir cə-

hət burasında idi ki, bu heç də oğlan xəttinə, özü də Ərəstun kimi dəcəl, dələduz bir oğlanın xəttinə bənzəmirdi. Teymur teleqramlardan birinin əlyazmasını götürüb birbaşa milis idarəsinə gəldi və Namazovgilin İbrahim adlı qonşuları, yaxud qohumları olub-olmadığını yoxlamağa başladı. Onların qonşuluğunda yaşayanlar içərisində üç nəfər İbrahim adlı adam tapıldı. İbrahimlərin biri doqquz yaşında uşaq idi. Deməli, ikisi qalırdı. Sonrakı yoxlamalar göstərdi ki, qalan iki İbrahimin ailəsində isə son iki-üç il ərzində uşaq-zad doğulmamışdır. Namazovgilin qohumları içərisində də İbrahim adlı adama təsadüf edilmədi. Deməli, bu teleqramın müəyyən bir məqsədlə, özü də teleqramda yazılan sözlərə heç də uyğun olmayan bir məqsədlə, vurulduğu ehtimalı daha da artdı.

Saat birə yaxın Teymur Ərəstunun oxuduğu məktəbə gedib əvvəlcə məktəb direktoru ilə danışdı və vacib yoxlama üçün altıncı sinif şagirdi Ərəstun Namazovun inşa dəftərini istədi. Müdir Teymurdan xahiş etdi ki, bir az gözləsin, özü isə gedib Ərəstunun sinif rəhbərini tapdı, inşa dəftərini alıb Teymura verdi. Teymur Ərəstunun xəttini teleqramdakı xətlə tutuşdurub teleqramın tamamilə başqa bir şəxs tərəfindən yazıldığına əmin olduqdan sonra məktəb müdürünə təşəkkür edib getdi. Bir-bir teleqramların vuruluğu şöbələri gəzib həmin teleqramı vuran adamın sifətinin kimin yadında qaldığını dönə-dönə soruşdu. Beş şöbədən ancaq birində sarışın saçlı, üzügülər bir qız teleqrama baxıb çətinliklə nəyi isə xatırladı.

–Aha, deyəsən, yadımdadır, qadın idi.

–Sifəti, paltar, saç, boyu-buxunu necə idi? – deyə Teymur cəld soruşdu.

Qız güldü:

–Bu xırdaca pəncərədən nə görmək olur ki? Teleqramı mənə uzadanda bircə əlini gördüm. Nazik uzun barmaqları var idi. Özü də barmağında deyəsən təkqəş üzük gördüm.

–Üzüyün qaşığı nə idi?

–Mən bilən, brilyant idi.

–Bəs sonra, yadında daha nə qalıb? – deyə Teymur bir az da qıza yaxınlaşdı. – Paltar, səsi, sifəti...

–Sifətini görmədim, ancaq çənəsini gördüm, qəşəng çənəsi var idi.

–Dodaqları rəngli idimi?

–Yox.

–Bəs dırnaqları?

Qız bir qədər fikirləşib ağzını büzdü:

–Yadıma gəlmir. Bu pəncərədən içəri o qədər əl girir ki...

–Yaxşı, bəs səsi?

–Eh, bu çaqqə-çuqqun içərisində səs qalar yadda?

Teymur ondan əl çəkmək istəmirdi.

–Axı, bəzən adamın səsinə elə xüsusiyyətlər olur ki, onu heç yaddan çıxarmırsan. Məsələn, biri pəltək olur, biri görürsən müəyyən hərfi deyə bilmir, şirin danışır, biri yoğun səslə, o biri incə səslə danışır.

Qız yenə güldü:

–Bəs mən necə danışırım?

Teymurun qaradınmazlığı elə bil harasa yoxa çıxmışdı.

O, qərribə bir dilavərliklə qıza cavab verdi:

–Sən çox qəşəng danışırısan, özü də qiyamət qızsan. Deyəsən təkcə danışığın yox, xasiyyətin də xoşdur, amma gərək yadına salasan. De görək o qadınla heç bir kənar söhbət eləmədin ki?

–Nə söhbət?

–Yəni onun yazdığı teleqram sənə qərribə gəlmədimi? Onunla heç sorğu-sual etmədinmi?

Qız gözlərini qıyıb fikrə getdi, birdən ucadan səsləndi:

–Aha, dayanın, yadıma gəldi. Mən ondan soruşdum ki, nə vaxtdan Ərəstun qız adı olub? O dedi ki, qız deyil, oğlandı. Soruşdum ki, bəs özü hanı. Güldü, dedi ki, naxoşlayıb.

Teymur astadan soruşdu:

–Daha heç bir şey xatırlamırsan?

Qız bir də fikirləşib ağzını büzdü:

–Yox... adam çox idi...

Teymur teleqrafçı qıza təşəkkür edib getdi.

Yarım saatdan sonra kapitan Tərlanovla görüşüb apardığı əməliyyatın gedişi haqqında ona məlumat verdi. Tərlanov Teymuru diqqətlə dinləyib razılığını bildirdi, teleqramın əlyazmasını ondan alıb gözdən keçirdi və Teymuru imtahan edirmiş kimi soruşdu:

–Sən bilən, bu sözlərin əsl mənası nədir?

Teymur bütün günü apardığı əməliyyatın nəticəsi olaraq inamla cava verdi:

–Bu aydın məsələdi: Zeynalabdin Namazova kimsə atasının ələ keçdiyi və onun özünün də ələ keçə biləcəyi haqqında xəbərdarlıq edir.

–Sən bunu nədən bildin?

–Bu gün apardığım əməliyyatdan.

Kapitam Tərlanov şagirdinə dərs verən bir müəllim kimi suallarına davam etdi:

–Tutaq ki, sən əlinə keçən bu teleqramdan başqa heç bir əlavə məlumat toplaya bilməmişən, həm də Zeynalabdin Namazovdan şübhələnirsən, onu tutmaq istəyirsən və bilirsən ki, bu barədə ona xəbərdarlıq edə bilərlər.

Teymur bir müddət dinmədi, sonra məsələni həll edə bilməyən şagirdlər kimi astadan cavab verdi.

–Çətindir. Birinci dəfədir ki, mənə belə əməliyyat tapşırırsınız.

Tərlanov teleqramı teymura uzadıb dedi:

–Bir də oxu.

Teymur oxudu və başını qaldırıb sualedici nəzərlə kapitana baxdı:

–Əgər burda bir adamın xəstələndiyi, yaxud başına bir qəza gəldiyi haqqında yazılısaydı, mən bunu hökmən qoca Namazovun tutulması və onun oğlu Zeynalabdin Namazovun tutula biləcəyi ilə əlaqələndirərdim. Amma bu teleqramın məzmununda bir şadlıq var, bu, xoş xəbərdir.

Tərlanov mənalı-mənalı gülümsünüb soruşdu:

–Sən ömründə ova çıxmısanmı?

–Cəbhədə bir-iki dəfə olub. Ara sakitləşəndə üç-dörd yoldaş donuz ovuna çıxmışdıq.

–Bəs turac ovuna necə?

–Yox.

–Heç bilirsən turac necə çıxır?

–Əgər yanılmırsansa el arasında belə rəvayət var, guya turac çıxıranda: “dad məni tutdular”, –deyir, –Teymur elə bil birdən ayıldı. –Dayan-dayan, deməli bu teleqramın əsas məqsədi turac sözü altında vəziyyəti Zeynalabdinə çatdırmaqdır. –O, nədənsə, yenə də başına dəyən toppuzu, üzündə, gicgahlarında gəzən nazik barmaqları, “çəkil, Turac!” –deyə astadan əmr edən xırıltılı kişi səsinə xatırladı və bu teleqramı göndərən qızımı, qadınımı, ya kişimi olduğunu öyrənmək həvəsi bütün varlığına hakim kəsildi. “Bəlkə mən doğrudan da hər şeyi şişirdirəm, bəlkə bu teleqramı doğrudan da Ərəstun yazmışdır, anası yaxud xalası ona başa salmış, o da gedib tanış-bilişlərindən biri-

nə anasının xahişini bildirmiş və kimsə onun üçün belə bir teleqram vurmuşdur. Bəlkə də məni bir neçə il bundan qabaq tora salmış məchul Turac deyil, başqa bir adamdır, adı da başqadır. Bəlkə də özünə yaxşı ailə qurub. Mən nə üçün onu baş vermiş hadisələrdə müqəssir bilirəm? Nə üçün mən hər yerdə onu axtarıram?

Bütün bunlarla bərabər, kəşfiyyatçıya məxsus sövq-təbii ilə Teymur hiss edirdi ki, Turac adlı məchul qız hələ də yaşayır. Özü də bu qız hardasa, lap onun qonşuluğunda olur. Amma teymur onun üzünü görməmişdi. Bu qızın əsl adını da bilmirdi.

Tərlanovla məsləhətləşəndən sonra Teymur dəmir yolu stansiyasının milis idarəsinə gəlib əməliyyatın gedişini yoxladı, çünki səhərdən onlara teleqramın məzmununu bildirmiş və xahiş etmişdi ki, sabah Moskvadan Bakıya gələn 20 nömrəli qatarın dördüncü vaqonundakı provodnik Zeynalabdin Namazovu həmin qatarda gəldiyini yoxlatdırmış və Rostovdan sonrakı stansiyalardan birinə tapşırılmışdı ki, Namazova göz olmaq üçün nəzarətçi qoyulsun.

Həmin adam Bakıya qədər gəlib gözə görünmədən Zeynalabdin Namazovu Teymura təhvil verdi. Lakin dəmir yolu milis idarəsinin işçiləri ilə bir yerdə əməliyyat aparan Teymur Cahangirovun hər ehtimala qarşı nəzarət altına aldığı tək cə Zeynalabdin Namazov deyildi. Buna görə də o, əməliyyatı əla yerinə yetirdi.

Zeynalabdin Namazovu dayandırdıqda bu ortaboylu, çeviktərpənişli, qartalbaxışlı oğlan təəcübləndi və ardınca getməsinə təklif edən Teymuru təpədən-dırnağa qədər süzüb dinməz-söyləməz onun dalınca düşdü. Onlar stansiyadakı milis şöbəsinin otaqlarından birinə girdilər.

—Mən nə təqsirin sahibiyəm?—deyə nəhayət Zeynalabdin kobud bir tərzdə soruşdu.

Teymur onun qarşısında dayanıb əllərini belinə vurdu və təmkinlə dilləndi:

—Bəs sənin çamadanın hanı?

—Nə çamadan?

—Yəni Moskva boyda çəhərdən əliboş gəlmisən?

Zeynalabdin həyasız-həyasız çiyinlərini atdı:

—Həmişə şaban, bir dəfə də ramazan. Üç gündən bir ordayam. Hər dəfə əlidolu gəlməyəcəm ki?

Teymur stansiyada qatar gözləyən iki nəfər sərnəşini şahid kimi çağırıb milis serjantına əmr etdi:

—Axtarın!

Zeynalabdin özündən arxayın olduğu üçün müqavimət göstərmədi. Özü ciblərini çevirib kirlənmiş darağını, əzilib köhnəlmiş vəsiqəsini, 160 manat məbləğində pulu və hisdən qaralmış cib yaylığını stolun üstünə atanda Teymur dedi:

—Yaylığını götür. Deməli, sənin yanında bunlardan başqa heç bir şey yoxdur?

Zeynalabdin eyni kobud əda ilə cavab verdi:

—Axtarın. Tapsanız, bölərik.

Milis serjantı onun pencəyinin astarını, çəkməsinin içini axtardı, yalnız saat qoyulan cibindən nazik ipə bağlanmış çamadan açarı çıxdı.

—Bəs bu açarın çamadanı hanı?

—Bu açar mənim deyil. Sərnəşinlərdən kimsə itirmişdi, tapmışam.

Teymur axtarış haqda protokol yazdırdı. Şahidlər isə qol çəkildilər. Amma Zeynalabdin qol çəkməkdən boyun qaçırdı. Teymur protokolu büküb cibinə qoydu.

Zeynalabdin Namazovun istintaqı çox uzanmadı. O, atası ilə heç bir əlaqədə olmadığını bildirdi və bu vaxta qədər heç bir qanunsuz iş görmədiyini sübut etməyə çalışdı. Lakin

müstəntiq mayor Səmədov məsələni uzatmağı sevmirdi. O, Teymurun, Zeynalabdin Namazovdan qabaq dayandırıb bu milis şöbəsinə göndərdiyi Xeyri Aydəmirovu Zeynalabdinlə üzləşdirdi.

–Bu oğlanı tanıyırsanmı?

–Nöşün tanımıram, –deyə Zeynalabdin Xeyrini altından yuxarı süzüb fıslıladı. – Elə il uzununu bir yerdə gedib-gəlirik də! Səmədov zəngi basıb tapçırdı ki, çamadanı gətirsinlər. Çamadanı gətirdilər. Bu, uzunluğu yarım metr olan nimdaş bir çamadan idi.

–Bu çamadan sizə tanışdırmı? – deyə Səmədov Zeynalabdinə soruşdu.

Zeynalabdin dönüb çiyni üstündən çamadanı baxdı. Rəngi dəyişdisə də, həyəcanını, qəzəbini büruzə verməməyə çalışdı.

–Yoox, tanış deyil. Bəlkə sənişinlərdən-zaddan birinin yadından çıxıb vaxonda qalıb. – O, qanlı-qanlı Xeyriyə baxıb soruşdu:

–Ədə, bunu sənə əlində tutublar?

Xeyri qasqlarını çatıb dinmədi. Səmədov gülümsünüb stolun siyirməsindən kağıza bükülmüş bir açar çıxartdı və Teymura xahiş etdi ki, çamadanı açsın. Teymur açarı alıb çamadanı açdı. Qapağını ehtiyatla qaldırdı və Xeyri onun içində səliqə ilə bükülmüş yüzlikləri gördükdə gözləri az qaldı ki, kəlləsinə çıxsın.

–İndi bax, gör bu çamadan sənindir, ya yox, –deyə Səmədov Zeynalabdinə müraciət etdi. Zeynalabdin isə çamadanı sarı baxmadan ayağını ayağının üstünə aşırıb, saymazıyana-saymazıyana cavab verdi:

–Yox.

–Elə isə nə təhər olur ki, sənə cibindən çıxan açar həmin çamadanı açır?

–Mənim cibimdən heç bir açar-zad çıxmayıb.

Səmədov Teymura tərəf döndü:

–Yoldaş Cahangirov, o açar hardan çıxıb?

–Zeynalabdinin cibindən.

–Hansı cibindən.

–Saat qoyulan cibindən.

–Yalandır, –deyə Zeynalabdin yerindən sıçradı.

–Otur! – deyə Səmədov əmr etdi və hal şahidlərinin qol çəkdiqləri protokolu ona göstərdi.

Zeynalabdin ağır-ağır oturdu. Səmədov Xeyri Aydəmirova müraciət etdi:

–Bu çamadan sizindir?

Xeyri, aldanıb təhqir olunmuş adamlar kimi, dönüb Zeynalabdinə baxdı və qəti bir səslə cavab verdi:

–Yox.

–Bəs çamadanı sənə kim verib?

–Zeynalabdin.

–O, çamadanı sənə verəndə nə demişdi?

–Demişdi ki, bu gecə evə getməyəcək, buna görə də xahiş elədi ki, səhərə qədər çamadan bizdə qalsın. Demişdi ki, səhər gəlib aparacaq.

–Zeynalabdin Namazov səndən tez-tez belə xahişlər edirdi?

–Yox, birinci dəfə idi.

–Sən bilirdinmi bu çamadanda nə var?

–Yox.

–Sən Zeynalabdinin Moskva ilə Bakı arasında olan stansiyalarda kimlərlə görüşdüyünü, nə ilə məşğul olduğunu bilirdinmi?

–Yox.

–Neçə vaxtdır bir yerdə işləyirsiniz?

–İki ay olar.

Səmədov üzünü Zeynalabdinə çevirdi.

–Bəs sən deyirsən il uzununu bir yerdə olursunuz?

Zeynalabdin mızıldandı:

–Söz məsəlidir də, belə deyirlər.

Səmədov yenə də Xeyriyə tərəf döndü:

–Zeynalabdində bir yerdə işləməzdən qabaq onu tanıyırdın?

–Tanıyırdım.

–Onun hərəkətində, danışığında şübhəli bir şey görməmişdin?

–Yox, ancaq biliridim ki, özünə görə hörməti var, əliaçıq oğlandır.

Səmədov gülümsündü, gözlərinin ətrafında qırıqlar əmələ gəlmişdi:

–İnanan daşa dönsün.

Xeyri sadələşmə ilə dedi:

–İnanın, yoldaş müstəntiq, bir şey görsəydim, deyərdim. Bax, bu çamadanı o verib, deyirəm. Gizlətmirəm. Amma pulları hardan yığıb, adam soyub, adam öldürüb, ev yarıb, bilmirəm. Axı mən gündüzlər işləyirəm, bu gecələr. Deməli, o işləyəndə mən yatıram. Adam o qədər yorulur ki, heç top səsinə də oyanmırsan.

Səmədov əlindəki karandaşını oynadıb adəti üzrə özünü irəli verdi:

–Bəs qatar Bakıdan çıxanda ikiniz də oyaq olursunuz?

–Oyaq oluruq. Camaata yorğan-döşək verib, biletləri yığıb, hər işimizi sahmana salandan sonra mən yerimə uzanıb yatıram.

–Deməli, Zeynalabdinin özü ilə kupeyə ağır yük gətirdiyini heç vaxt görməmişən?

–Yox.

–Axı, belə şey ola bilməz.

Xeyri Aydəmirov nə isə fikirləşib müstəntiqin stoluna yaxınlaşdı:

–Yoldaş naçalnik, bəlkə o yük deyirsiniz, nə deyirsiniz, o şeyi məndən gizlətmək üçün əvvəlcədən yolumuzdakı stansiyalardan birinə göndərir, sonra da gecəyarısı alır. Çünki bizim kupenin aşağı yeri həmişə onundur. Ora gecələr bağlı olur, gündüzlər də üstündə yatır... –Xeyri yenə də nə barədə isə fikirləşdi və tərəddüdlə əlavə etdi: –Açıq məna elə gəlirdi ki, ali-cənablıq edir.

Səmədov deyəsən Xeyri Aydəmirovun sözlərində müəyyən həqiqət görürdü. O, karandaşının yonulmamış ucunu ağır-ağır stola vuraraq nə barədə isə fikirləşdi və başını qaldıraraq mülayim bir səslə dedi:

–Sən gedə bilərsən, Xeyri Aydəmirov.

Ertəsi gün səhər tezdən Teymur Xaçmaz rayonuna yola düşdü. dəmir yol milis şöbəsinin köməyi ilə Parsadanov familiyalı ortayaşlı adamı özlərilə Bakıya gətirdilər. Bakı –Moskva qatını yola çıxmamışdan əvvəl oğurluq malları Xaçmaza Parsadanov aparırmış. Orda 19 nömrəli Bakı –Moskva qatarını gözləyir və yoldaşını yuxuya vermiş Zeynalabdin həmin şeyləri ondan alıb öz yerində gizlədirmiş. Teymur, Tərlanovun köməyi ilə daha bir şeyi aşkara çıxartdı. Zeynalabdin onunla işləyən yoldaşlarında şübhə oymatmaq üçün hər iki-üç aydan bir, başqa-başqa provodniklərlə yola çıxırdı. Ona bu işdə kömək edən adamlar Zeynalabdinin bu şıltaqlığını ancaq xasiyyətinin tündlüyü ilə izah edirdilər.

Parsadanov təqsirini tez boynuna aldı və Zeynalabdinin üzünə durub oğurluq malı ondan qəbul etdiyini və onun üçün Xaçmaza danışdığını təsdiq etdi. Bundan sonra ata ilə oğlu üzləşdirdilər.

Qoca Namazov oğlunu uzun-uzadı süzüb quru barmaqları ilə batmış ovurdunu bir müddət ovuşdurdu, sonra gözlənilmədən "fərsiz övlad" deyib onun üzünə tüpürdü. Səmədov ata ilə oğlunu diqqətlə süzüb ayağa qalxdı.

–Deməli, daha bir şey aydın oldu. Sənin verdiyin oğurluq malları oğlun Zeynalabdin satırımış. Etirazınız yoxdur ki?

Hacı Ələkbər Namazov saxta bir səmimiyyətlə, həm də yana-yana dilləndi:

– Mərhəbə! Mənim anbarımda oğurluq mal olduğunu gəlib sizə xəbər verənə mərhəbə!–Birdən dayanıb nə isə fikirləşdi və maraqla soruşdu:–İndi de görüm, nəçənnik, o xəbərçiyə mənim anbarımdan bir şey düşəcək, ya yox?

–Sən hamını öz arşınında ölçürsən, Hacı Ələkbər, –deyə Səmədov istehza ilə gülümsündü.

Hacı Ələkbər yana-yana sözünə davam etdi:

–Amma gəlib mənə desəydi ki, bəs sənin evini yıxmaq istəyirəm, anbardakı maldan bir az ona verib, ağzını qıfıllardım. İndi, necə deyərlər: Əli aşından da olduq, Vəli aşından da. Nə ona bir şey düşdü, nə mənə.

Səmədov ucadan güldü:

–Yox, Hacı Ələkbər, sənin payına bir şey düşəcək, amma bəzi məsələlərdə bizə kömək etsin, təqsirin bir az yumşalsın.

Hacı Ələkbər gözlərini qıyıb maraqla Səmədovun üzünə baxdı:

–O necə məsələdir, nəçənnik?

–Bizim üçün hələ də şübhəli qalan məsələlərdir. Məsəl üçün, bu oğurluq malları kimdən alırdın, o teleqramı Zeynalabdinə kim vurmuşdu? Bir-iki belə adamın adını desən kifayətdir. Hacı Ələkbər adəti üzrə başını geri atıb gözlərini yumdu.

–Keşməz, nəçənnik.

Səmədov gülümsündü:

–Nə üçün?

–Ona görə ki, artıq tamah baş yarar. Mənim başım çəkib, nəçənnik. Məsəl var, çox yemək adamı az yeməkdən də qoyar. Bu işi elə biz üçümüz görürdük. Parsadanov, o fərsiz, bir də mən... o ki qaldı o telə, görəsən uşaqlardan hansı ona-buna yazdırıb göndərib. Mən evdən çıxanda tapşırıdım ki, Zeynalabdinə belə bir tel vursunlar,–Hacı Ələkbər nəfəs alıb damağını marçıldatdı və əlavə etdi.–Bir də ki, mənim yaşma baxma, hövsələsizəm, mənə "altıaylıq Hacı Ələkbər" deyərlər, tez elə, işi ver məhkəməyə, yoxsa içindən qəmbərqulu çıxar. Nə öz başını ağrı, nə də bizim.

Tərzanov nə qədər çalışdısa, bu işlə əlaqədar olan heç bir yeni izə düşə bilmədi. Onlar həmişəki kimi müstəntiq Səmədovla razılışıb işi qurtarmış hesab etdilər və məhkəməyə verdilər...

Oktyabr ayının ortaları idi. bir səhərə Teymur işə çıxanda Tərzanov onun üzünü tükü görüb soruşdu:

–Bu nədir, yoldaş Changirov, yoxsa saqqal buraxırsan?

Teymur qaşlarını çatıb cavab verdi:

–Yox, yoldaş kapitan, bu gün mənim yaxın bir dostunun ilidir.

–Həmin o sürücü olmaya? Gərək ki, adı Ələddin idi, elədi?

–Bəli.

Kapitam Tərlov kürsüyə əyləşib yumruğunu stolun üstünə vurdu.

–Gərək bu əməliyyatı mən aparaydım. –Birdən Teymura sarı döndü:–Yəni bu vaxtdək o cinayətin üstünü açə bilməyiblər?

–Yox.

Kapitan Tərlov qıyılmış gözlərini məchul bir nöqtəyə zillədi.

–Necə bilirsən, Cahangirov, əgər bu əməliyyatı mən aparaydım, onlar mənim əlimdən qaça bilərdilərmə?

Teymur nədənsə bir az gec cavab verdi:

–Mənə elə gəlir ki, onlar çox təhlükəli, həm də çox hiyləgər cinayətkarlardır.

–Bəs bizim bu vaxtdək tutduğumuz cinayətkarlar onlardan az təhlükəlidir? Elə “inkassator” əməliyyatını, yaxud Hacı Ələkbər Namazovun əməliyyatını götür.

–Kim bilir, –deyə Teymur ehtiyatla dilləndi, –bəlkə də bizim ələ keçirdiyimiz bu adamlar böyük cinayətkar bir dəstənin üzvüdürlər.

Tərlov güldü:

–Mən bir şeyi müşahidə etmişəm, Cahangirov. Sən çox xəyalpərəstsən. Çox şişirdirsən. Bir qədər cəld tərpənməyə adət et. Məsələn elə o teleqram əhvalatını götür. Onun adi teleqram olmadığını aydınlaşdırmaq üçün sən, gör nə qədər vaxt sərf etdin. Halbuki ancaq təkcə “Turac” sözünün sirrini açmaq kifayət idi.

Teymur başını aşağı salıb astadan dilləndi:

–Siz çox təcrübəlisiniz, yoldaş kapitan. Bəzən sizə lap paxıllıq edirəm.

Kapitan Tərlov bu cavabdan razı qalıb ayağa qalxdı, yaxınlaşıb dostcasına əlini Teymurun kürəyinə vurdu:

–Yaxşı, get – dedi. – Deyəsən qəbir üstə tələsirsən. Mən axşam burda olacağam.

–Sağ olun.

Teymur çıxdı və birbaşa yuxarı məhəlləyə, ordan isə qəbiristanlığa sarı üz tutdu. O, qəbirlərin arası ilə ağır-ağır addımlayır, gözlərini kiçik təcik üzərində ağaran başdaşının ətrafında toplaşmış bir dəstə uşaqdan ayıra bilmirdi. Qızxanım başını qəbrin üstünə qoyub ağlayırdı. Uşaqlar da gözlərini analarına dikmişdilər. Teymur onlara yaxınlaşıb bir müddət dinməzə dayandı, sonra ehməllə əyilib onun çiyinlərindən tutdu və qaldırdı:

–Bəsdır, özünü üzmə, Qızxanım bacı.

Qızxanım onu görən kimi:

–Ay Ələddin, gör sənın yanına kim gəlib! –deyə daha da bərkdən hönkürdü. –Yazıq Ələddin, nə qapın var, nə pəncərəni.

Teymur başını aşağı salıb yenə dilləndi:

–Qızxanım bacı, bəsdır! –Araya söz salmaq üçün əlavə etdi. –Üstünün daşını, mərmərini sifariş vermişəm. İli üçün qəbri tilikib qurtarar.

Qızxanım gözlərini silib birdən-birə sakitləşdi:

–Biz sabah yola düşürük.

–Hara? –deyə Teymur təəccüblə soruşdu:

–Sabirabada. Qardaşım gəlib dalmızca. Deyir, bu qədər yetimlə burda qalmağın nə mənası? Gedək, deyir, kəndə, atan evinə. Uşaqlar da böyüyüb yavaş-yavaş kolxozda işlərlər.

Teymur bir qədər fikirləşib razılaşıdı:

–Pis olmaz... Kömək-zad lazım deyil ki? Puldan-zad dan...

Qızxanım ağlamaqdan qızarmış gözlərini qaldırıp təşəkkürlə ona baxdı:

–Yox, sağ ol, Teymur qardaş, onsuz da bizim zəhmətimizi çox çəkmişən, daha qardaşım burdadır. Atam evində bizim üçün pis keçməz.

O, ayağa qalxıb əlinə bir daş aldı, müvəqqəti qoyulmuş başdaşını cızdı və uşaqlara sarı dönüb dedi:

–Nə durmusunuz?

Uşaqlar da yaxınlaşıb anaları kimi hərəsi əlinə kiçik bir daş aldı, qəbrin başdaşının bir-bir cızıb, çəkilib kənarda dayandılar. Qızxanım başını çiyinə əyib onlara nəzər yetirdi və etinasız bir tərzdə dedi:

–Rəhmətliyə deyərdim ki, bu qədər uşaq nəyə lazımdır? Deyirdi ki, nə qədər cavanıq qoy olsun. Maşallah, hürküdüb saymaq lazımdır. –Sonra fikirli-fikirli qəbrə baxdı, dərddli-dərddli təkrar erdi:– Nə qapın var, nə pəncərə.

Teymurun ürəyi kövrəldisə də, özünü güclə saxlayıb astadan dilləndi:

–Nə eləmək olar. Qızxanım bacı, dünyanın işi belədir. Ələddin səni tək qoyub getmədi. Gör sənənin evinin nə qədər kişisi var.

Onlar ağır-ağır qəbiristanlıqdan çıxdılar və aşağıda Xəzərin gömgöy sularından baş alıb pillə-pillə ucalan şəhərə sarı addımladılar.

–Ay bala, ay oğul, axı mən də qocalıram, bu gün varam, sabah yox. Niyə bir tərpanmirsən? Deyirsən yəni özüm qonum-qonşunun evinə gedib bir qız tapım, qolundan tutub sənənin üçün gətirim? –deyə Cavahir yarızarafat-yarıcciddi halda Teymurun üstünə düşmüşdü.

Teymur dinmirdi, ancaq gülümsünürdü.

–Ay bala, axı niyə dinmirsən, niyə ananı üzürsən, mən də ürək var bəyəm?

Teymur ayağa qalxdı anasını qucaqladı. Cavahirin zəif bədəni onun qolları arasında əridi.

–Maşallah, hər əlinin ağırlığı bir mənimcə olar. Bilmirəm niyə yeyib-içib dünyadan vaz keçmişən?

–Gəlin, nəvə istəyirsənsə Seymuru evləndir. Əlində yaxşı sənəti, savadı, özü də gül kimi oğlandır.

–Belə iş olar?! heç böyük qardaş qala-qala, kiçiyi evləndirərlər? Bu harda görünüb? Allah göstərməsin, korsan, şilsən, nə olub sənə?

Teymur dəhlizə çıxıb qapı ağzında cütlənmiş uzunboğaz çəkmələrini gətirdi və geyinə-geyinə dedi:

–Məni gözləməli olsan çox çəkəcək, ana. Heç özüm də bilmirəm ürəyim nə istəyir. Bir də ki, mənim xoşa gəlməyim çətin məsələdir.

Cavahir lap özündən çıxdı, onun gözləri iriləşdi:

–Bıy, sənə nə olub ki? Minntələri olsun, namxuda maşallah, boy-buxun səndə, ağıl səndə. Bu yandan da ali təhsil alırsan. Bir də ömrün böyü milisdə işləməyəsən ki?

Teymur papağını başına qoyub, üst-başını rahladı və anasına yaxınlaşıb ciddi, həm də mehriban bir nəzərlə onun üzünə baxdı:

–Ana, düz üç ildir, sən bu söhbəti mənimlə edirsən. Sən gəl Seymur üçün əyeri qoy, toyunu eləyək. O ki, qaldı mənə, bilmək olmaz, bəlkə mən heç evlənmədim, ya da, bir də gördün birinin əlindən tutub gətirmişəm ki, ana, necə deyərlər, xeyir-dua ver!

Cavahir qaşlarını təəccüblə dartdı.

–Belə olmaz! axı mənim arzu-kamım var.

–Qoy əvvəl mən bir ürəyimə yatan qıza rast gəlim, sonra nə istəyirsən elə.

Teymur vidalaşib otaqdan çıxdı. Cavahir adəti üzrə astadan onun dalınca səsləndi:

–Teymur, oğlum, yolda tramvaydan, maşından muğayat ol.

–Yaxşı, ana, nigaran qalma.

Küçələrin birindən keçəndə Teymur serjant Babayevlə görüşdü. Babayev qırx yaşında olardı. Özü də yaman məzəli adam idi: gülməzdı, amma başqalarını həmişə güldürərdi. Onunla bir yerdə olanlar çox vaxt başa düşməzdilər ki, bir sözü Babayev ciddi deyir, yoxsa zarafat edir. İndi də ciddi bir tövrlə Teymuru salamlayıb:

–Yoldaş Cahangirov, –deyə sirli bir xəbər verirmiş kimi astadan dillədi,– bu yaxınlarda bir ev var, yanından keçəndə mənə bir şey şübhəli göründü.

Teymur elə bildi ki, serjant həmişəki kimi yenə zarafat edir:

–O nə şeydir?

Babayev yan-yörəsinə baxıb astadan dedi:

–Zıncırov səsi.

Teymur güldü:

–Nə olsun ki? Buradakı həyətlərin çoxunda qoyun, inək saxlayırlar. İndi görəsən uşaqlar o zıncırovu hansı quzunun boynuna bağlayıblar.

Kapitan Tərlanovun dediyi “sən xəyalpərəstsən” sözlərindən sonra Teymur öz hislərini, müşahidələrini bir qədər tənqidi nəzərdə yoxlamış və belə qərara gəlmişdi ki, “bəlkə doğrudan da hər kəsdən, hər şeydən bu qədər şübhələnməyim yersizdir?” Bakıda bir milyona yaxın adam yaşayırdı. Axı Teymurun axtardığı cinayətkarlar bu bir milyonun içərisində bir heç idi.

Niyə o, hər kisi şübhə ilə baxırdı? Odur ki, indi də serjant Babayevin dediklərinə əhəmiyyət vermədi. Bir də ki, serjantın bunu ciddi və ya zarafatla dediyini hələ təyin etməmişdi.

–Yoldaş Cahangirov, o zıncırov qoyunun-quzunun boynunda deyil... Mən bu səsi eşidən kimi qulaqlarımı şəkəldim. Bir qoca kişi bu həyətin qapısını iki dəfə aşib-bağladı. Qapı çıxılan kimi zıncırov çalındı.

Teymur dönüb Babayevin üzünə baxdı:

–Deyirsən, yəni qoyunu qapıya bağlayıblar?

–Yox, zıncırovu qapının üstünə vurublar. Özü də içəri tərəfdən. Qapının yayı var, açılan kimi özü örtülür, örtüləndə də zıncırov səslənir.

–Bəlkə elə zıncırovu o qoca vurub qapıya? Bu məhəllədə belə şeylər çox olur. Məsələn, hansı hasarın üstünə baxsan, kiçik yeldəyirmanı görərsən, uşaqlar qayırlar.

Serjant Babayev başını buladı:

–Nə deyirəm, ama mənə elə gəlir ki, o, zıncırovu qapıya qəsdən vurublar. Bir də ki, həyat yaman böyükdür. Ev içəri tərəfdədi. Deyirəm, bəlkə o zıncırov gəlib-gedənlər haqqında evdəkilərə xəbər verir?

–Xəbər verəndə nə olar ki?

Serjant Babayev təəccüblə Teymura baxdı:

–Yoldaş Cahangirov, sizi tanımaq olmur. Siz qabaqlar hər şeyə fikir verirdiniz. Axı nə üçün qapıya zıncırov vurublar? –Görünür ki, zarafat eləmirsən, –deyə Teymur yoaxlayıcı bir nəzərlə Babayevi süzdü.

–Bu da sözdür? Doğru deyiblər ki, yalançının evi yandı, inanan olmadı. Canın üçün zarafat eləmirəm.

–Elə isə yoxlaya bilsən. Gör orda kim yaşayır, nəçidir, nə işlə məşğul olur? –Teymur ayaq saxladı. –Amma ev sahibi şübhələnməsin, yaxşı deyil. Bəlkə də nəcib bir adamdır, həyə-

tinə dələduzların girməməsi, ənciri, üzümü aparmaması üçün qapıya zınqırov asıb ki, xəbər tutsun.

–Nə deyirəm ki, ehtiyat igidin yaraşığıdır.

Teymur, Babayevdən ayrılıb yoluna davam etdi. Sovet küçəsinə çatıb buranı şəhərdən ayıran daş bəndə yaxınlaşdı. Adəti üzrə bir anlığa istəkli Bakısının seyrinə daldı. Yastı dam-lar pillə-pillə enir, pərakəndə halda ətrafa səpələnmiş birmərtə-bəli binalar get-gedə ucalır, cərgələnib qəşəng geniş küçələr bo-yu uzanır, yaşıl bağların ətrafını hərlənib hər tərəfdən saysız-hesabsız çaylar kimi dənizə sarı üz tuturdu. Bakının görünüşündə bir əzəmət bir qürur duyulurdu.

Teymur son zamanlar apardığı müşahidələrdən, əlində olan faktlardan, dəlillərdən çıxartdığı nəticələri ümumiləşdirib cinayətkarları əsasən iki qrupa bölmüşdü. Birinci təsadüfi cinayətkarlar idi, daha doğrusu, onlar ayrılıqda, yaxud, iki-üç nəfər bir yerdə hərəkət edir, ya xırda oğurluqlar, ya da gizli alverlə məşğul olurdular. Onlar bərkə düşəndə təqsiri öz boyunlarından atıb, yoldaşlarının üstünə salır və bir-birini ələ verirdilər. Onları üzləşdirəndə az qalırdılar canavar kimi bir-birini boğsunlar. Belələri müstətiqin işini demək olar ki, olduqca asanlaşdırırdı. Amma ikinci qrup cinayətkarlar çox təcrübəli, həm də qorxulu idilər. Bunlarla iş aparmaq da son dərəcə çətin idi. Əgər onlar cinayət üstündə tutulurdularsa, yaxud cinayətkar olduqları sübut edilirdisə, məsələni uzatmırdılar, “Bu işi mən görmüşəm, tək mən görmüşəm,”–deyə başqalarının da təqsirini öz boyunlarına alır, müstətiqin və əməliyyat işçilərinin fikrini yayındırmağa çalışır, çox vaxt buna müvəffəq ola bilirdilər. Teymurun düşündüyünə görə, bu səbəbdən də böyük bir dəstədən cəmi iki-üç nəfər ələ keçir, qalanları isə azad gəzir, həbsə alınmış yoldaşlarına və ailələrinə kömək edirdilər. Özü də Teymura elə gəlirdi ki, ikinci qrupa mənsub cinayətkarların istintaq

zamanı verdiyi cavabların xarakteri də bir-birinə çox yaxın və uyğundur. Elə bil bu adamlar bir müəllimdən dərs almışdılar. Elə bil onlar yazılmamış, lakin möhkəmcə qəbul olunmuş gizli bir nizamnaməyə riayət edirdilər. “Mən deyirəm ki, bu işi mən görmüşəm, məndən başqa heç kəs olmayıb, inanmırsınız, axtarın, tapın, sübut edin”. Onları bir-birinə bənzədən daha bir cəhət var idi. Onlar Ələddini də, Teymurun özünü də, inkassatoru da toppuzla vurmuşdular. Özü də bu cinayətkarlar arasında hökmən qadına da təsadüf edilirdi. Teymuru da cinayətkarların əlinə verən, Ələddinin də maşınını saxlayan, Zeynalabdin Namazova da teleqram vurub onu xəbərdar edən qadın olmuşdu. Teymurun bu qadın haqqında toplaya bildiyi son dərəcə cüzi məlumatlar bundan ibarət idi. Əgər bütün bu hadisələrdə iştirak edən qadınlar adamlarsa, yəni bu işləri görən bir qadındırsa, o gecə onunla elə mədəni, həya ilə danışdığını, Ələddinin maşınında qalmış xrizantema güllərini və teleqrafçı qızın gözlərini qamaşdıran təkqaş üzüyü nəzərə alıb, onun haqqında təxmini fikir yürütmək olar ki, bu adam dildən itidir, həm də özünü cildə salmağı bacarır. Bu adamın yaxşı pulu var, özü də bu qadın gərək kifir olmasın, çünki adam arasına çıxır, bir növ öz dəstəsindən olan cinayətkarlarla bələdçilik edir. Gərək onu görənlər bəyənsinlər, gərək o öz məlahəti ilə də başqalarının rəğbətini qazana bilsin. Bir sözlə, aldada bilmək üçün o öz gözəlliyindən də bir silah kimi istifadə edə bilir.

Lakin bunlar ancaq ayrı-ayrı müşahidələrin nəticəsində ümumiləşdirilmiş mücərrəd təsəvvürlər idi.

Görək həyat nə göstərəcəkdi?..

1947 - ci ilin dekabr ayı idi. Cavahir kömür qoyub kürsü qurmuş, donmuş ayaqlarını yorağın altına keçirib Teymur üçün yun corab toxuyurdu. Corablar çox qəşəng çıxmışdı, naxışlar zərif, rəngləri əlvan idi. Teymur çayını içib getmək istəyirdi ki, Cavahir onu səslədi:

–Dayan, oğlum, bu saat qurtarıram. Bu corabları ayağına gey, sonra get, bayır soyuqdur.

Teymur yaxınlaşıb anasının yanında əyləşdi. Ana-bala dinməz-söyləməz millərin hərəkətinə, ilməklərin necə ilişib darılmasına diqqət edirdilər. Teymur sol əli ilə anasını qucaqlayıb oturmuşdu. Birdən ona elə gəldi ki, əli anasına mane olur. Bir az aralı oturdu.

–Niyə əlini çəkdin, oğlum? –deyə Cavahir gözlərini millərdən ayırmadan soruşdu.

Teymur gülümsündü:

–Özün demirdin ki, mənim əlim sən ağırlıqdadır?

–Yox a, bir elə o qalmışdı ki, özüm doğduğumun əli məndən ağır olsun.

Teymur toxunub hazır olmuş corabın bir tayını əlinə alıb onun qəşəng, zərif naxışlarını gözdən keçirdi və birdən anasından soruşdu:

–Ana, nə üçün sən həmişə belə... necə deyim, fikirlisən? Ac deyilik, susuz deyilik, balaların sağ-salamat gözünün qabağında. elə bil sənə nə isə olub, elə bil ağır bir dərdi içəridə çəkirsən.

–Yox a, allah eleməsin. Şükür allaha, məndə nə var ki? Bir az ürəyimdir. O da ki, elə qız vaxtlarımdan belədir. Rəhmət-

lik atam heç məni ərə vermək istərmirdi. Deyirdi ki, qoy qalsın evdə. Bundan kiçiyə arvad olmaz, uşaqlara ana.

–Bəs gözlərin?

Cavahir əllərini saxlayıb oğluna sarı döndü və təəcüblə soruşdu:

–Gözlərimə nə olub ki? Bir az sulanır, amma pis görmürəm, heç eynək də taxmıram. Gör sənin corablarına necə naxışlar vurmuşam.

Teymur dik anasının üzünə baxıb dedi:

–Ana, elə bil sən nədənsə qorxursan, elə bil nəyi isə gizlədirsən...

Cavahir daha da təəccübləndi:

–Anan sənə qurban, mən səndən, doğma balamdan nəyi gizlədə bilərəm? Mənim sizdən başqa kimim var ki? Amma qorxmağıma qorxurdum, bala. Kişi rəhmətə gedəndən sonra hər şeydən qurxurdum. Deyirdim görəsən mən sizin tərbiyənizi başa vura biləcəyəmmi, sizi boya-başa çatdırı biləcəyəmmi? Sonra sən də davaya getdin. Yenə də qorxdum, gələndə də gözümə birtəhər dəydin. Sonra da naxoşladın. Adam bəyəm nə qədər çəkər, nə qədər qorxar. Qonşumuz Məsmə dedi ki, gəl səni çıldağa aparım. Utandım, dedim, bu yaşda nə çıldağ. Amma gərək gedəydim.

Bu saat dediklərinə Cavahir özü də inanırdı. Ancaq onun sözləri deyəsən Teymuru qane etməmişdi. Sorğu-sualı kəsməyi qərara alıb yenə də anasını qucaqladı, onun narahat baxışlı gözlərindən öpdü. Cavahir sonuncu düyünü vurub yun sapı qayçı ilə kəsdi və yumağı bir tərəfə qoyub corabı oğluna uzatdı:

–Ala gey, sağlığına qismət olsun.

Teymur cəld corablarını ayağına keçirdi, uzunboğaz çəkmələrini geyinib getmək istəyirdi ki, birdən həyat qapısı

çırpıldı. Seymur tələsik dəhlizə girdi. Onun əynində yaxası qaragül dərili tünd-sürməyi rəngli qəşəng biçimli palto vardı, başına da həmin dəridən papaq qoymuşdu. Bu, Seymurun xurmayı saçlarına, ala gözlərində indi nə isə bir həyəcan duyulurdu.

–Xəbərin var, Teymur,– deyə tələsik sözə başladı,– deyirlər pullar dəyişəcək.

Teymur dönüb təəccüblə ona baxdı:

–Mən belə bir xəbər eşitməmişəm.

Seymur qardaşına inanmadı:

–Necə yəni eşitməmişən? Bir şəhər içinə çıx, gör camaat nə vəlvələyə düşüb!

Teymur papağını gözünün üstünü çəkdi:

–Dedim ki, mən belə bir xəbər eşitməmişəm, –deyə dəhlizinin qapısını açıb eşiyə çıxdı.

Şəhərdə qəribə bir vəziyyət var idi. Adamlar çox yerdə iki-bir-üçbir toplaşib pulların dəyişəcəyi haqqında söhbət aparır, hərə bir fikir deyirdi. “Bundan sonra hər şey qaydaya düşər, pul da öz qiymətinə minər, adam da bilər ki, aldığı necə xərcləsin”. Hamı müharbə illərində ölkəmizə düşmən tərəfindən külli miqdarda qəlp pul yeridildiyindən və bu pulların bizim pullarımıza qarışdığından, eyni zamanda bizim pulların bir qisminin vaxtilə düşmən əlinə keçdiyindən, indi pulların dəyişdirilməsinin nə qədər vaxtında, zəruri olduğu haqda danışırdı.

Bununla yanaşı, şəhərin küçələrində rəngləri bozarmış, nəfəsləri tənglənməmiş adamların qorxu və həyəcan içində o tərəf-bu tərəfə qaçdıqlarını, gah bu mağazaya, gah o mağazaya soxulub rastlarına çıxan hər şeyi almağa can atdıqlarını müşahidə etmək olardı. Bu müşahidəçilərdən biri də Teymur idi. O, Kommunist küçəsi ilə ağır-ağır aşağı enirdi. İki-üç uşağını yanına salıb mağazalara girərək, uşaqların əllərindəki zənbilləri konserv-

lə, çoxdan bəri moddan çıxıb satılmayan qadın, uşaq və kişi ayaqqabıları ilə dolduran bir kişiye tamaşa edirdi. O, nədənsə, uşaqlarını söyür, ağzından çıxan onlara deyir və başqalarının onun ünvanına dediyi ağır sözləri eşitmirmiş kimi yenə də rəflərində satılmamış bir şey qalmış mağaza axtarırdı. Nəhayət, gəlib bir aptekə girdi. Cəld uşaqlarını da ardınca çağırırdı. Beş-on dəqiqə keçməmiş əllərində müalicə üçün lazım olan cürbəcür rezin şeylər, qucaqlarında bağlamalar tutmuş uşaqlar küçəyə çıxdılar. Axırıncı uşağın əlindəki iri şüşə qabın ucundan asılmış uzun rezin yerlə sürünürdü.

Teymur bunu gördükdə özünü saxlaya bilməyib ucadan güldü. Zevin küçəsində Teymurun nəzərini qəribə bir mənzərə cəlb etdi. Zərgərlik şeyləri satılan mağazanın qabağında yaman basırıq var idi. Əyninə qara palto geymiş, mütənasib bədənli, düz qamətli, 21-22 yaşlarında ola qəşəng bir qız gözəlliyinə, zərifliyinə yaraşmayan bir həyasızlıqla çiyinlərini, dirsəklərini, böyürlərini işə salıb adamları itələyə-itələyə irəli keçməyə çalışır: “Buraxın, buraxın”,–deyə ucadan çığırırdı. Başlarına damadama, saçaqlı şal örtmüş alverçi qadınlar, əyinlərində sıırıqlıya bənzər qısa paltolar olan çalsaqal kişilər, bığıburma cavanlar hay-küy qaldırmışdılar. lakin o qəşəng, qara paltolu qız, deyəsən, hamıdan zirək idi. Elə bil onun bədənini ilan dərisi kimi sürüşkən idi, özünə bir dəlik tapıb ordan keçir, get-gedə irəliləyirdi. Sonra qapı açıldı. Əyninə milis paltarı geymiş ortayaşlı bir kişi bayıra çıxdı. Güclü bir dalğa adamları geriye atdı, onlar qıy vurub yenidən qapıya sarı hücum çəkдилər. Bu dəmdə dəhşətli bir səs eşidildi. Mağaza vitrininin böyük bir şüşəsi sınıb cingilti ilə töküldü. Küçəyə düşən iri parçaların biri kiminsə ayağına dəyib çəkməsini cırdı və barmaqlarını yaraladı. Yaralanan nə qədər fəryad qopardısa, heç kəs ona tərəf dönmədi. Teymur cəld adamlara sarı tələsdi. Başına şal yaylıq örtmüş yaralı qadı-

nı çəkib adamların arasından çıxardı. Lakin qadın təşəkkür əvəzinə onu "növbədən" çıxardığına görə Teymura qarğış tökməyə başladı. Teymur isə onun səsinə eşitmirdi, gözləri qapıya yaxınlaşmış qara paltolu qızda idi.

–Burax, burax məni içəri, –deyə o milis işçisinə yalvarırdı. Amma elə bil milis işçisinin üzü daşdan idi, elə bil heç bir şey eşitmirdi. Qızın əli cəld iri çantasına girib çıxdı və o, milis işçisinin ovucuna nə isə qoydu; milis işçisi çiyininin irəli verib camaatı itələdi və qız fürsətdən istifadə edərək yarıaçılmış qapının arasından sürüşüb içəri girdi. Teymur yan-yörəsinə baxıb milis işçilərindən heç kəsi görmədi. Cəld tinə qayıdıb fit verdi və həmin dəqiqə biri Nizami muzeyi, o biri İçərişəhər tərəfdən iki milis nəfəri göründü:

–Tez olun, o mağazanın qabağında qayda yaradın, –deyə Teymur milis işçilərinə əmr verdi, özü də ora yaxınlaşdı. Beş dəqiqə keçmədi ki, mağazanın qabağındakı səs-küy kəsildi. Teymur qəzəbində qan çəkmiş gözlərini bayaq qızdan pul alıb içəri buraxan milis nəfərinə sancıb dodaqaltı dedi:

–Yaramaz! Heç olamazsa əynindəki milis paltarından utan. Bir halda ki, sən bu paltara hörmət edə bilmirsən, nə üçün geymisən?

Teymur həmin adamın hansı milis şöbəsində işlədiyini öyrənib, bayaq yüyürüb gəlmiş serjanta tapşırırdı ki, cəld o şöbəyə zəng edib adam çağırıdırsın.

Çox keçməmiş həmin şöbədən iki milis nəfəri gəldi, Teymur rüşvətxor milis işçisini onlara təhvil verib, özü bayaqkı mağaza ilə üzbəüz səkidə dayandı və həmin qızın mağazadan nə vaxt çıxacağını gözlədi.

Teymur bir saatdan artıq gözləməli oldu. O, bəzən bu qızın gizli yolla mağazadan çıxıb getdiyini düşünür, ehtiyatla

yaxınlaşıb yandakı şüşəbənd vitrindən içəri baxır və adamların arasında onu görüncə sakit olurdu.

Teymur heç vaxt, heç kəsi belə həyəcan, belə maraqla gözləməmişdi. Bəzən özünü saxlaya bilməyib içəri keçmək, qızın hər addımını izləmək, onun başı üstündə durmaq istəyirdi. Sonra fikirləşdi ki, hürkətmək olmaz. Qoy əlidlə çıxsin, qoy bütün var-yoxunu xərcləsin.

Bayırdakı adamlar da mağazanın içərisinə girdilər. Sonra həmin mağazanın qabağındakı basırıq tamamilə qurtardı, içəridəki növbə də seyrəldi, mağaza get-gedə boşalmağa başladı. Demək olar ki, ən axırda çıxanlardan biri Teymurun böyük həyəcanla gözlədiyi qara paltolu qız oldu.

Teymur kapitan Tərlovun, mayor Səmədovun işində müşahidə etdiyi nöqsana yol verməmək üçün çox ehtiyatla hərəkət etmək qərarına gəlmişdi. Bu qızın hərəkətləri, cəldliyi, səsi, tələffüzü Teymurun çoxdan bəri axtardığı "Turac"a nə qədər də bənzəyirdi. Əgər bu qız "Turac" idisə onu hürkətməyi, nəzarət altına alıb kimlərlə əlaqədar olduğunu və dəstəni бүtүнlüklə ələ keçirməyi qərara aldı.

Teymur bunu bacaracaqdımı? Əgər həmin qızın Turac oluğuna əmindirsə, onu hürkətmək istəməzdisə, bəs nə üçün burda dayanıb onun yolunu gözləyirdi?

Fikirlər ildırım sürətilə onun beynində cərəyan edir, bu çətin məsələnin həlli üçün yollar axtarırdı.

Nəhayət, həmin qızı bir cinayətkar kimi yox, təqsirkar kimi, təsadüfi bir adam kimi, daha doğrusu, mağazanın şüşəsini sındırmış və bunun üçün cərimə verməli olacaq bir adam kimi tutub milis şöbəsinə aparmaq qərarına gəldi. Beləliklə onun şəxsiyyətini, harda yaşadığını təyin etməyə çalışacaqdı. Bundan sonra Teymur, əlbəttə, həmin qızda heç bir şübhə oyatmadan azad buraxacaqdı.

Qara paltolu qız mağazadan qucağı dolu çıxdı. Onun gözləri şövlə parıldayırdı, görünür, ovundan razı qalmışdı.

Qız küçədə taksi axtarmağa başladı, bir maşın gəlib onun yanında dayandı. Qız qucağındakı şeyləri maşının dal out-racağına qoyub özü də orda əyləşdi. Bu dəmdə Teymur qabaq qapını açıb həmin maşına mindi və sürücüdən milis şöbəsinə sürməyi xahiş etdi.

Qız qəzəbləndi. Təbəssürlü baxışlarla Teymuru süzüb başını geri atdı:

–Bu maşını mən saxlamışam. Qanunsuz iş tutmayın, –deyə Teymuru hədələdi.

Teymur isə çox sakit bir tövrlə ona tərəf dönüb cavab verdi:

–Bağışlayın, vətəndaş, adınızı bilmirəm.

–Adım nəyinizə lazımdı? –deyə qız daha da qəzəbləndi.

–Əsəbiləşməyin, vətəndaş, mən sizi milis şöbəsinə apar-malıyam. Siz cərimə verməlisiniz.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, siz mağazanın o böyüklükdə şüşəsini sındırmışsınız.

–Daha milis şöbəsinə niyə gedək? Alın, yüz manat bəsd-i?

Teymur cavab vermədi. Ancaq maşındakı balaca ayna-dan diqqətlə qızın üzünə baxırdı. Nə qərribə, nə qəşəng qız idi. Yəqin ki, anası Cavahir bu qızı görsəydi, deyərdi ki, şəkil kimi qızıdır. Qız onun dinmədiyini görüb sorudu:

–Yaxşı, iki yüz manat bəsd-i?

Teymur gülümsündü.

–Bacı, niyə tələsirsiniz, alver-zad eləmirik ki? Qayda var, qanun var. Gərək milis şöbəsinə gedək, protokol yazaq, siz də biləsiniz ki, cəriməni sizdən kim alıb. Qol çəkəsiniz.

–Saxla, –deyə qız sürücüyə əmr etdi.

–Sür, –deyə Teymur astadan dilləndi.

Sürücü qazı basıb sürəti artırdı. Qız nədənsə süstləşdi. Bayaqkı kobudluq, həyasızlıq sifətindən silinib yox oldu. Bu-nun əvəzində üzü mülayim, xoş bir ifadə aldı. O, yumşaq, xanımıyana bir tərzdə gülümsündü:

–Bu olmadı ki? Deməli, güclə milis şöbəsinə getməli-yəm.

Teymur ehtiramla cavab verdi:

–Narahat olmayın, bacı, sizi çox saxlamayacağıq. Bir də-qiqəlik işdir. İş ancaq rəsmiyyətə salmalıyıq. Mən protokol ya-zacağam, siz qol çəkəcəksiniz. Pulu indi verməyəcəksiniz. Gə-rək mağaza bizə yazsın ki, vitrin şüşəsinin qiyməti nə qədərdir, biz də sizə xəbər göndərək, aparıb banka verəsiniz.

–Vəssalam?–deyə qız oynaq bir təbəssümlə gülümsün-dü:

–Vəssalam.

–Deməli o şüşə mənə on dəfə baha tamam olacaq.

–Niyə?

–Onun üçün ki, qiymətini təzə pulla ödəməli olacağam.

Teymur eyni ehtiramla dedi:

–Ehtiyatsız tərpendiniz.

Qıza elə gəldi ki, cavan milis leytenantına xoş təsir ba-ğışlamışdır. Fikirləşdi ki, bu əhvalat tanışlıq üçün bir bəha-nədir. Onun pasportu yanında yox idi. Pasportu gətirmək üçün evə getməli oldular. Qız tələsik yarım-mərtəbəli pilləri qalxıb aç-arla qapını açdı, içəri keçib cəld qayıtdı. Yenə maşına minib de-di:

–Gedək.

Milis şöbəsinə protokol yazıldı. Qız protokola qol çəkib təqşirini boynuna aldı, bütün yazılanlarla razılaşıdı. Getmək istəyirdi ki, Teymur onu bir də saxladı.

–Xahiş edirəm, xırdaca bir izahat da yazasınız.

Qız təəccübləndi.

–Nə üçün?... Sizin yazdığınızı oxuyub qol çəkdim də-ə..

Teymur ona tərəf baxmadan cavab verdi:

–Bəzən vitrin şüşələri təsadüfi sınımr.

–Necə bəyəm?

–Demək istəyirəm ki, bəzən belə hadisələr xuliqanlıq kimi də qiymətləndirilir.

Qız sadəlövhcəsinə soruşdu:

–A-a, özünüz ki, şahidsiniz... Mən xuliqanlıq eləmişəm?..

Teymur onunla razılaşıb mülayim səslə dedi:

–Siz ehtiyatsızlıq eləmişiniz.

Qız gülümsündü:

–Vəssalam. Daha izahat niyə yazım?

–Qayda belədir.

Qız özünü itirib çiynlərini çəkdi. Onun gözəlliyi adamın gözlərini qamaşırdırdı.

–Axı mən bu vaxta kimi izahat-zad yazıb eləməmişəm.

–Burda çətin bir iş yoxdur. Yazırsız ki, filan gün, filan mağazadan şey almaq istəyirdim, yaman basırıq idi və ilaxır...

Qız bir an Teymuru süzüb köksünü ötürdü və üstündə su ilə dolu qrafın, qələm və kağız olan ayrıca qoyulmuş stolun arxasına keçdi. Stol o qədər kiçik idi, ki, mürəkkəbqabı, qrafın, stəkan və kağızlar yaman darısqallıq əmələ gətirmişdi.

–Bu stolda yazmaq mümkün deyil, –deyə qız qrafınla stəkanı göstərdi.

–Zəhmət olmasa, qrafını qoyun elə bax, bura, mənim stolumun üstünə.

Qız qrafınla stəkanı gətirib Teymurun stolunun üstünə qoydu. Teymur ona baxmırdısa da, müəyyən qədər həyəcan keçirirdi. Çünki qrafınla stəkanı o, xırdaca stolun üstünə qəsdən qoymuşdu. İndi qızın barmaqlarının izi həm qrafında, həm də stəkanda qalmışdı. Bu isə Teymura çox lazım idi.

Qız yazdıqca ipək kimi yumşaq saçı sürüşüb alınına, gözlərinin üstünə tökülür, o isə qələm tutmuş əlinin dalı ilə saçını geri atırdı. Başqa sənədləri vərəqləyən Teymur əsasən qızı süzürdü. Bayaقدan onun üzünə əməlli-başlı baxa bilməmişdi. İndi isə qızın başı yazıya qarışdığından Teymur istədiyi qədər ona baxa bilərdi. Qızın qanı qaçmış dodaqları çox zərif və qəşəng idi. Bu gün küçədə çox olduğundan hətta onun dodaqları bir neçə yerdən çatlamışdı. İbtidai məktəbdə oxuyan uşaqlar kimi hər hərfi elə bil tək cə əli ilə deyil, dodaqlarının hərəkəti ilə də yazırdı. Birdən başını qaldırıb söz axtarmamış kimi, harasa uzaqlara baxdı. Qaşları çatıldı, sonra axtardığı sözün əvəzinə ona diqqətlə baxan Teymuru gördü. Teymur nəzərlərini cəld ondan ayırmaq, guya başqa bir işlə məşğul olduğunu göstərmək istədi, amma gec idi, belə etsə idi, hərəkətləri qıza qərībā gələr, onu şübhələndirərdi. Buna görə də əvvəlki vəziyyətinə qalib, eyni maraq və diqqətlə dinməz cə qıza baxdı. Qız cavvan milis işçisinin ona belə gizli, heyrtlə baxdığını görüb xəfif cə, həm də bir qədər utancaqlılıqla gülümsündü, şiltaq bir hərəkətlə qələmi stolun üstünə atıb ayağa qalxdı:

–E-ey, üzöldüm a!

Teymur onun stoluna yaxınlaşıb yaxdığı izahatı oxudu. Əlbəttə, Teymur izahat yox, qızın xətti maraqlandırırırdı. Özü də deyəsən, bu xətt ona tanış idi. Girdələnmiş, mirvari kimi yan-yana düzülmüş səliqəli hərflər...

Teymur fikrini, ürəyini, bütün varlığını çulğalamış qəzəbi biruzə verməmək üçün bir müddət başını qaldıra bilmədi. Özünü ələ almaq üçün dinmədi. Lakin qız özü onu dindirdi:

–Hə, necədi?

Teymur həyəcanını boğub cavab verdi:

–Doğrudan da, izahat yazı bilmirsiniz.

Qız çiynlərini çəkdi.

–Evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib.

–Eybi yoxdur, belə də keçər. Qol çəkin.

Qız qələmi götürüb qol çəkə-çəkə şikayətləndi:

–Kaş mən o mağazanın qabağına getməyəydim.

Teymur gözlərini qaldırmadan dilləndi:

–Amma mən, nədənsə, bizim bu tanışlığa o qədər də heyfəsilənmirəm.

Qız gülümsündü. Ani olaraq milis işçisinə nəzər saldı. Teymurun sifəti ona qaya kimi kələ-kötür, möhkəm və zəhmli göründü. Eyni zamanda ona elə gəldi ki, bu oğlan zəhmli olduğu qədər də sadələvhüdür.

Qızın adı Güldəstə, фамилиясы Şahsuvarova idi. Bütün rəsmiyyət qurtardıqdan sonra Güldəstə ilə Teymur dost kimi ayrıldılar.

Əgər Teymurun imkanı olsaydı, Güldəstə Şahsuvarovanın Turaca bənzədiyindən əsaslı surətdə şübhələndiyini kapitan Tərlanova bir müddət deməz və bu qiymətli sirri hələlik açmazdı. Teymur qorxurdu ki, kapitan Tərlanov Güldəstənin dalınca müşahidəçi qoyar və bəhanə üçün onu bir işdə dolaşdırıb məsuliyyətə cəlb edər. Çünki bu neçə vaxtı Teymur Cahangirov baş əməliyyat müvəkkilinin iş üsuluna yaxşı bələd olmuşdu. Üstü açılmamış bir neçə böyük hadisələrədən Teymurun çıxardığı nəticələrə görə əgər Güldəstə həmin Turac idisə, deməli, çoxdan bəri cinayətkarlıqla məşğul olan böyük bir dəstənin

bələdçisi idi. Bu da o demək idi ki, Turacın təklidə ələ keçirilməsinin heç bir əhəmiyyəti olmayacaqdı. Çünki o da özündən qabaqkı yoldaşları kimi heç kəsi ələ verməyəcəkdi. Əgər bu gün Teymurun belə ehtiramla söhbət elədiyi Güldəstə adlı qız eyni zamanda Turac idisə, deməli, çox hiyləgər, çox ayıq qızıdır. Çünki bu neçə il ərzində elədiyi cinayətlərə baxmayaraq o, bir dəfə də ələ keçməmiş və onun izinə düşən olmamışdı. Odur ki, onun dalınca müşahidəçi salsaydılar, Teymurun çoxdan bəri haqqında düşündüyü ciddi əməliyyat pozula bilərdi... lakin Teymur öz müşahidə və şübhələrini kapitan Tərlanovdan gizlədə bilmədi. Çünki nizamnaməyə görə gərək gördüyü gündəlik işlər haqqında baş əməliyyat müvəkkilinə məlumat verə idi.

Kapitan Tərlanov ancaq işin axırında milis şöbəsinə gəldi. O, çox yorğun idi. Teymuru yanına çağırıb mağazadakı basırıqdan, hərc-mərclikdən söhbət açdı, bəzən milis işçilərinin işə soyuq yanaşmasından gileyləndi:

–...Ay bu camaatda pul varmış ha-a!... Özü də nə tez xəbər tutublar!.. Qalıblar əllərindəki paçkaları necə əritsinlər. Ad- am onların birini tutub çəkə qırağa soruşa ki, “ay vətəndaş, niyə rəngin qaçıb, bəyəm sabah qoyamət qopacaq?! Niyə bu qədar pulu yığıb doldurmuşdun sandığa?”

Teymur bir müddət dinmədi. Elə bil kimsə, hansı bir qüvvə isə onu tutub saxlayır: “Bu sirri açma!... Hələ bir az gözlə. Məsələni mümkün qədər ləngit. Sirri açma!” deyirdi. Lakin nizamnamə buna imkan vermir.

–Mən də bu gün ... –deyə nəhayət dilləndi, söz ağzında elə bil nəyəsə ilişib qaldı. Öskürüb boğazını arıtladı. Amma sözünün gerisini deyə bilmədi. Çox qərribə idi. Teymur kimi möhkəm iradəli bir adam o qədər həyəcan keçirirdi ki, hətta sözlər ilişib boğazında qalırdı. Teymur hiss eləyirdi ki, bu sirr elə birlikdə illərlə axatardığı Güldəstə Şahsuvarovanı da kapitan Tərlanov

lanova təhvil verir. "Eh, kapitan Tərlanov, yaxşı deyiblər zər qədrini zərgər bilər. Tapşırsaydılar bu əməliyyatı mənim özümə, görəydin o qədər adamı bədbəxt eləmiş Güldəstəni, onun dəstəsini necə ələ keçirirdim. Bu çox mürəkkəb işdir. Bu işdə böyük hövsələ və idrak lazımdır. Bu "qaşdı-tutdu" oyunu deyil, bu şahmatdır. Mən hətta yuxumda da onu axtarırdım. Hər tində, hər küçədə, kinoda, teatrda –hər yerdə bu qızı axtarırdım. O çox hiyləgər, çox ağıllı, düşməndir. Özü də tək deyil, özü kimi hiyləgər, bilici dostları da vardır. Əlbət ki, o cinayət məktəbində dərs almış Turacın və dostlarının da çox təcrübəli bir müəllimi var. Deməli, onlarla mübarizə aparmaq üçün çox düşünüb-daşınmalı, hərtərəfli ölçüb-biçilmiş əməliyyat planı qurulmalı və bu işi tənəkinlə aparmalıyıq. Sən, yoldaş Tərlanov, çox tələsirsən. Mən isə bu işi tamam açmaq üçün bütün ömrümü belə sərf etməyə hazıram..."

–Sənə nə oldu?– deyər kapitan Tərlanov təəccüblə soruşdu.

–Nə var ki? – Teymur istər-istəməz özünü toplayıb hərbi vəziyyət aldı.

Tərlanov gülümsədi:

–Gözümə birtəhər dəyirsən.

Teymur bütün idarəsini toplayıb özünü danışmağa məcbur etdi:

–Yoldaş kapitan... – o, yenə udqundu, –yoldaş kapitan, mən bu gün o qıza rast gəldim.

–Hansı qıza?

–Ələddini öldürən dəstənin bələdçisinə. Namazovun oğlu Zeynalabdinə teleqram vuran qıza – Turaca...

Tərlanov elə bu saat, bu dəqiqə, bu saniyə hücumə keçmək istəyirmiş kimi yerindən sıçradı:

–Ələ keçirə bildin?

–Yox...

Tərlanov ovçu ehtirası ilə alışıb-yanan adamlar kimi səsinə ucaltdı:

–Qaçırdın?!

–Yox, yoldaş kapitan, bir bəhanə tapıb onu şöbəmizə gətirdim.

–Nə bəhanə?

Teymur bütün əhvalatı yerli-yeində danışdı. Hətta rüşvət almış milis işçisi haqqında da dedi.

–Sən qızdan danış!–deyə Tərlanov hövsələsiz halda onun sözünü kəsdi. – Sonra nə oldu? Başlı-başına buraxdın getdi?

–İndi həm onun ünvanı, həm də işlədiyi yer bizə məlumdur.

Tərlanov stolunun arxasından çıxıb Teymura yaxınlaşdı:

–Gəl bir də yoxlayaq görək o qızın Turac olduğunu sübut etmək üçün əlimizdə hansı dəlillər var...–O, bir-bir barmaqlarını bükə-bükə özü saymağa başladı:–Ələddinin məşinində tapılmış tük ilə saçından sürüşüb düşmüş sancaq sənə dediğin kimi arxivdə saxlanılır. İkincisi, artəldə dərzilik eləyən bir qızda bu qədər pul hardandır? Bunu da əsas tutmaq çətindir. Deyər ki, atamdan, yaxud anamdan qalıb, zayomdan udmuşam... Üçüncü, demək olar ki, əsaslısı qızın yazdığı izahatdakı xətlə Namazovun oğlu Zeynalabdinə vurulmuş teleqramdakı xəttin birinə bənzəməsi, bəlkə də eyni olmasıdır. Vəssalam?

Teymur astadan, tənəkinlə cavab verdi:

–Yox, yoldaş kapitan, dördüncüsü də dustaqda olan qoca Namazovla oğlu Zeynalabdindir. Biz onları üzləşdirə bilərik.

–Hələ biri də var, –deyə Tərlanov fikirli halda Teymuru süzüb gülümsəndi. – Beşincisi isə sövq-təbiidir. Sən hiss eləyirsən ki, bu gün tanış olduğun Güldəstə Şahsüvarova çoxdan bəri axtardığın Turacdır.

–Elədir. Amma sövq-təbii bizim işimizdə əsas ola bilməz.

Tərhanov əllərini havada yelləyib odlu-odlu dilləndi:

–Başa düşə bilmirəm ki, illərlə ovlamaq istədiyini bir şikarı təzədən niyə buraxmısın?

–Məsəl var, yoldaş kapitan, “on gün qovla, bir gün ovla”.

–Nə demək istəyirsən?

–Demək istəyirəm ki, meyvə hələ yetişməyib, kəldir, dərmək olmaz. Mən bu əməliyyat haqqında çox firkiləşmişəm, yoldaş kapitan, əminəm ki, o qız tək deyil. Sizdən xahiş edirəm, gəlin bir müddət o qıza toxunmayaq, qoy bir qədər arxayınlaşsın... Yoldaş kapitan, düzdür, biz əməliyyat aparanda işimizi sövq-təbii əsasında qurmuruq. Ancaq bu heç də o demək deyil ki, biz milis işçiləri sövqi-təbii yerli-dibli boğmalı, ürəyimizdən qoparmalıyıq. Mənə belə gəlir ki, bu çox incə hiss, şeyləri duymaq qabiliyyəti müəyyən müşahidələrin, müəyyən həyat təcrübəsinin nəticəsində inkişaf edir. Bəyəm biz əməliyyat aparanda yalnız əvvəlcədən qurulmuş planla iş görürük? Bəyəm plandan kənar, əlavə məsələlər ortaya çıxmır? Bəyəm biz cinayətkarı dindirəyimiz zaman, bizimlə cinayətkar arasında olan çox dərin, incə psixoloji toqquşmada, düşmənin hiyləsini sövq-təbiilə hiss edib, gözlənilməyən sualla onu tərksilah etdiyimizi danırıq? Mən hiss eləyirəm ki, o qız tək deyil, o dəstənin özəyi çox güclüdür. Gəlin bir qədər gözləyək...

Tərhanov ucadan, həm də ürəkdən güldü:

–Xəyalpərəstsən! Elə bilirəm ki, o da səni gözləyəcək?... Bu saat o bütün zir-zibilin üstünü örtür. Özü də sənə gülür... Nə qədər iş-işdən keçməyib onu yaxalamaq lazımdır!..

–Xahiş edirəm, yoldaş kapitan...

Tərhanov birdən susub diqqətlə Teymurun almacıqları çıxmış tunc üzünə baxdı. Cavan leytenantın gözlərindəki mətinlik, gizli ehtiras və odlu yalvarış onu heyrləndirdi.

–Qərribə oğlansan, –deyə öz-özü ilə danışmış kimi astadan dilləndi, alnındakı qırışlar dərinləşdi. Bir müddət susub qəti bir səslə əlavə etdi:–Mən belə şeylərə adət eləməmişəm. Amma nə deyirəm ki, bir qədər gözləyək... – Sonra yenə dodaqları mızıldandı: –Biz düz iş görmürük. belə yaramaz... cəbhədə bərkədən-boşdan çıxmasaydın, deyərdim ki, intelligentlik eləyirsən... Amma... hər halda gözdə-qulaqda ol.

Teymur təşəkkür və minnətdarlıqla dilləndi.

–Çox sağ olun, yoldaş kapitan!

Tərhanov təəcüblə ona baxdı:

–Mənə çox sağ ol niyə deyirsən?

–Xahişimi rədd etmədiyiniz üçün.

Tərhanov yenə də onu bir müddət süzüb fikirli-fikirli dedi:

–Mənə elə gəlir ki, sən öz xahişində bir növ mənimlə mübahisəyə giririrsən.–Teymur nə isə demək istədi, amma Tərhanov əlinin hərəkəti ilə onu dayandıraraq sözlərinə davam etdi: – Mən bunu çoxdan hiss eləyirəm Bilirəm ki, ürəyin doludur... Mən sənin fikirlərlə razı deyiləm. Ancaq mübahisədən də qaçmıram. Çünki necə deyərlər, mübahisə zamanı həqiqət üzə çıxır. Mən istəyirəm ki, neçə vaxtdan bəri səni üzən, bizim ümumi dil tapmağımıza maneçilik törədən şübhələrdən azad olasan...

Tərhanov deyəsən daha nə isə demək istəyirdi. Amma dinmədi. Otağı sükut bürüdü.

–Gedə bilərəmmi? – deyə bayaqdan başını aşağı dikmiş teymur soruşdu.

Tərlanov ona tərəf baxmadan rəsmi bir ifadə ilə cavab verdi:

- Gedə bilərsən!

Teymur otaqdan çıxdı.

Səhər Teymur işə təzəcə gəlmişdi ki, dünən postdan götürdüyü milis işçisinin işlədiyi şöbədən zəng edib onu çağır-dılar. Teymur Tərlanovun otağına gedib onunla məsləhətləşdi:

-Bilmirəm nəyləyim...

-Yenə nə olub?

-Məsələ qəlizləşir, yoldaş kapitan.

-Yenə Turaca aiddir? – deyə Tərlanov qasqlarını çatdı.

-Bəli.

-Təzə məlumat var?

-Yox, dünənki milis işçisinin məsələsidir.

-Onun Turacla əlaqəsi?

-Onun rüşvət aldığını sübut etmək üçün şahid gərəkdir.

Deməli, indi Güldəstəni başqa bir milis şöbəsinə çağırmaq la-zım gələcək. Bu da ki, onu şəkəndirər, duyuyq sala bilər.

Tərlanov alt dodağını irəli uzadıb fikirli halda gülüm-sündü.

-Belə çıxır ki, bu iki işdən birini uduzmalısən.

-Hansını?

-Sən özün necə fikirləşirsən?

-Mən əlbəttə ki, milis işçisindən əl çəkirdim.

-Nə yolla?

-Mən məcburam deyəm ki, yaman basırıq idi, şahidlərin adlarını yazmağa imkanım olamdı.

-Yaxşı, get, çox ləngimə.

-Baş üstə! – deyib Teymur cəld eşiyə çıxdı.

O, yol uzunlu düşdü müəkkəb vəziyyət haqqında dü-şünürdü. Əgər Güldəstə Şahsuvarovanı duyuyq salsalar, o, ara-

dan çıxı bilər. Çünki belə adamlar azanlıqla adlarını, sənədlə-rini, yerlərini dəyişə bilir və çox tez də yeni şəraitə uyğunla-şırlar. Buna görə də Teymur Güldəstə məsələsi ilə rüşvət almış həmin milis nəfərinin məsələsini müqayisə edib hansının daha vacib olduğunu bir daha qət etdi. O həmin milis nəfərinin işlə-diği şöbənin rəisi ilə görüşüb şahidlərin adlarını yazmağa im-kan tapmadığını ona bildirdi. Milis şöbəsinin rəisi Teymurun izahatından razı qalmadı. O, qarşısındakı kiçik leytenant rütbə-sində olan bu oğlana şübhə ilə baxıb kəkələdi:

-Mənə bax, bəlkə sən səhv eləmişən? Bəlkə o fağır heç kəsdən rüşvət-zad almayıb? Niyə elə hamı sənə gözüne cina-yətkar görünür –O, ayağa qalxıb otaqda gəzməyə və Teymura uzun bir mühazirə oxumağa başladı. –Sayıqlıq yaxşı şeydir, amma adam gərək bilsin harda və kimə qarşı sayıqlıq göstərir. Sən oğrunu, alverçini, qoyub düşmüşən öz yoldaşının dalınca. Belə çıxır ki, biz öz şöbəmizdə siyasi-tərbiyə işlərini pis qurmu-şuq, belə çıxır ki, biz milis işinə təsadüfi adamları götürmüşük. Halbuki biz onların cikinə də, bikiyə də yoxlamışıq: namuslu adamlar olduqlarını qət edib belə şəərəfli işə götürmüşük. Biz indi o kişiyyə nə deyək? Dünəndən yazığı salmışıq gözümçixdı-ya, yoldaşları da ondan üz döndərib, az qalıblar ki, üzünə tü-pürsünlər. İndi mən çağırıb ona nə deyim? Sənəin əvəzinə üzr istəyim?

Teymur fikirlərini aydınlaşdırmaq istəyirmiş kimi əli ilə alnını ovuşdurdu, başını qaldırıb dedi.

-Xahiş edirəm onu bura çağırın. Lazım gələrsə, mən öz-üm ondan üzr istəyəyəm.

Şöbə rəisi zəngi basıb rüşvət almış milis nəfərini içəri çağırırdı. O, içəri girib fağır-fağır salam verdi və əlini yanına sallayıb boynunu əydi. Teymur onu diqqətlə süzüb soruşdu:

–Namusla, vicdanla de görüm, sən dünən həmin mağazanın qabağında bir nəfər qadından rüşvət aldın, ya yox?

Milis nəfəri Teymura cavab vermək əvəzinə, üzünü öz rəisinə tutub, titrək səslə yalvardı:

–Yoldaş naçalnik, xahiş edirəm məni bu adamın əlindən qurtarasınız, üstümə şər atır. Mən heç vaxt, heç kəsdən bir qəpik də rüşvət almamışam. Axı niyə də alım? Hökumət mənə yaxşı maaş, üst-baş verir. Mənim nəyim əskikdir? Qoy sübut eləsin, şahid çağırınsın, mənə rüşvət verəni gətirsin, görüm mən kimdən rüşvət almışam.

Teymur acı-acı gülümsündü:

–Mənim sənənlə şəxsi qərəzliyim var?! Səni ömrümdə birinci dəfə idi ki, görürdüm.

Milis nəfəri, rəisinin susduğunu görüb ürəkləndi. Səsini daha da ucaltdı:

–Nə bilim, bəlkə sən də başqaları kimi o mağazaya soxulub şey almaq istəyirdin?

Teymur onu nüfuzedici bir nəzərlə süzüb dedi:

–Əvvələn, mən heç bir şey almaq istəmirdim, ikini də əgər mən istəsəydim, sənənin üstünə şər atmadan da mağazaya girə bilərdim.

–Bəlkə öz adamlarını içəri buraxmaq istəyirdin? Bəs məni postdan niyə götürdün?

–Deməli rüşvət aldığını boynundan atırsan?–deyə Teymur diqqətlə onun gözlərinin içinə baxıb soruşdu.

–Sübut elə, şahid çağır, de görüm mənə kim rüşvət verib?

Teymurda bu adama qarşı ikrah hissi oyandısı da, o özünü güclə saxladı və ayağa qalxıb üzünü şöbə rəisinə tutdu:

–Çox heyf ki, mağazanın qabağı basırıq idi. Mən o qadının adını, ünvanını yaza bilmədim. Yoxsa bu mənimlə belə

danışa bilməzdi. – Papağını başına qoyub getmək istəyirdi ki, şöbə rəisi onu dayandırdı.

–Bəs bizim şərtimiz?

–Yox, yoldaş rəis, şərtimiz başa tutmayacaq, –deyə Teymur çıxdı.

Teymurun kobud bir səhv buraxdığına əmin olan şöbə rəisi onun günahsız cəza çəkmiş milis nəfərinin üstünə bir növ böhtan atdığı üçün üzr istəməməsini özünə qarşı da bir hörmətsizlik kimi qiymətləndirdi və Teymurun işlədiyi yerə zəng vurub narazılığını baş əməliyyat müvəkkilinə bildirdi. Tərlanov, Teymur Cahangirov haqqında ölçü götürəcəyinə söz verdi.

Sonrakı söhbətlərin birində Tərlanov, Teymur Cahangirova eyhamla başa saldı, bir halda ki, öz sövq-təbiinə bu qədər arxalanır, gərək gah nala, gah mıxa vurmaya, mürəkkəb bir əməliyyat aparmaq istəyən adam tükü-tükdən ayırmağı bacara. İndi ki, məqsədi güldəstə Şahsuvarovanı tutmaq idi, daha milis işçisinə niyə əl qatırdı?.. Deməli, milis işçisinin rüşvət aldığını sübut etmək üçün Güldəstəni çək-çevirə salacaqlarını nəzərdən qaçırmışdı. Tərlanov, Teymur Cahangirovun hərəkətlərindəki məntiqsizliyi qabarıq surətdə təhlil edib dedi:

–Bir yandan məni inandırmağa çalışırsan ki, hələ tezdir, meyvə yetişməyib, gəlin Güldəstəni hürkətməyək. Bir yandan da onu hürkədə biləcək çox kobud səhvlər buraxırsan. Bağışla məni, əzizim, sən mənə gözlərini yumub heç kəsi görməyən, buna görə də heç kəsin onu görmədiyini düşünən sadələvh uşağı xatırladırsan. Açıq, mən sənənin müşahidələrinə çox da inanmıram. Nə üçün sən hökmən sübut eləməyə çalışırsan ki, Güldəstə Şahsuvarova həmin Turacdır. Bəlkə heç Turac adlı cinayətkar yoxdur?.. Bəlkə “Turac” sözü müəyyən bir işarə kimi işlənir?..

Bütün bu söhbət vaxtı Teymur bərk həyəcan keçirməsi-nə baxmayaraq susurdu. Qorxurdu ki, əgər Tərlanovla mübahisəyə girişsə, o, əsəbiləşib öz qərarını dəyişər və Güldəstə Şahsuvarova məsələsini aydınlaşdırmaq üçün təcili ölçü götürər. Tərlanov isə eyni möhkəm məntiqlə fikrini davam etdirdi:

–Teleqramdakı xətlə güldəstə Şahsuvarovanın yaxdığı izahatdakı xəttin eyni olduğu haqda məlumat almışam. Amma gəl bir dəqiqəliyə belə bir ehtimalı da təsəvvürümüzə gətirək: biz vətəndaş Güldəstə Şahsuvarovanı işindən-gücündən ayırıb milis şöbəsinə çağırıyıq. Teleqramı ona göstərib soruşuruq: “Bu-nu siz yazmışınız?” O, teleqrama baxır və çəkinmədən, sadə-lövhlüklə cavab verir: “Bəli, mən yazmışam...” “Bəs niyə öz adı-nızı yazmamısınız? Məgər sizin adınız Turacdır?” –Qız təəccüb-lə çiyinlərini çəkib cavab verir: “Mən başa düşmürəm ki, bu nə sorğu-sualdır? Bir dəfə poçt şöbəsinin qabağından keçirdim. Bir uşaq məni dayandırıb yalvardı ki, xala, bu teleqramın üzünü tə-miz kağıza köçür. Mən tələsirdim. Uşaq çox yalvardı. Lap zəli kimi məndən yapışib əl çəkmədi. Ona yazığım gəldi. Bir də ki, kələ-kötür xətlə yazılmış sözləri oxuyub xeyir xəbər olduğunu gördüm. Poçt şöbəsinə girib üzünü köçürdüm. – Bundan dörd dənə də yaz, –dedi. Məni gülmək tutdu. Soruşdum ki, bəyəm biri bəs eləməz? Dedi, yox, beş ildir xalamın uşağı olmurdu. Qoy qardaşım xəbər tutsun. Stansiyaların birində ona teleqram çatmasa, o birində çatsın, evə əliboş gəlməsin. Bəlkə Urusiyyət-dən yaxşı bir hədiyyə ala bilsin. Uşağa yazığım gəldi. Teleqra-mın üzünü dörd-beş dəfə köçürdüm. Birini də onun üçün özüm verdim pəncərəyə. Uşağın boyu çox balaca idi. Əli çatmırdı... – Tərlanov otaqda gəzə-gəzə danışdı. Birdən dayanıb Teymur-dan soruşdu: –Belə ola bilər, ya yox? İndi də gerisinə qulaq as; biz vətəndaş Güldəstə Şahsuvarovanın izahatına inanmayıb onu Ərəstunla üzləşdiririk. Ərəstunu Güldəstəyə göstərib soru-

şuruq: bu uşaq idi? deyir ki: “bəli”, Ərəstundan da soruşuruq ki, “bu qızı hardan tanıyırsan?” Deyir ki, “bu qız bir dəfə mə-nim üçün teleqram yazıb”. Biz nə qədər çalışırıqsa nə uşaqdan, nə də qızdan əlavə məlumat qopara bilmirik. Başlayırıq Gül-dəstə Şahsuvarovanı dustaqlarla, yəni Namazovla, Zeynalab-dinlə üzləşdirməyə. Onlar da çiyinlərini çəkib başlarını bulayırlar ki, “biz bu qızı birinci dəfə görürük”. Vətəndaş Güldəstə Şahsuvarova bu əməliyyat günlərində o ki var həyəcan keçirir. Nəhayət, vətəndaş Şahsuvarova özünü təhqir olunmuş hesab edir. Bizim başımız bu lüzumsuz işə qarışdığından diqqətimiz başqa məsələlərdən yayınır, gündəlik hadisələrin izinə düşmə-yə, cinayətlərin üstünü isti-isti açmağa imkanımız qaimir. Buna nə deyirsən?..

Teymur istədi desin ki, Tərlanov məsələni həddindən artıq sadələşdirir, vulqarlaşdırır. Amma yenə də özünü sax-layıb başını aşağı dikdi, bir müddət susdu və birdən qamətini düzəldib möhkəm, həm də qəti bir səsle dedi:

–Mən o qızı tanıyıram. “Turac” işarə deyil, ləqəbidir. Özü də Güldəstə Şahsuvarovanın ləqəbidir. Qroznıdakı hərbi xəstəxanadan Bakıya qayıtdığım gecə Güldəstə Şahsuvarovanın dəstəsi məni də soymuşdu. Güldəstə onların bələdçisidir. Özü də şirin danışır. “R” hərfini deyə bilmir. Mənim başıma toppuz dəyəndən sonra həmin qız ölüb-ölmədiyimi yoxladı. Uzun, so-yuq barmaqları üzümdə, gicgahlarımda gəzdi. Dedi ki, hələ sağdır, bir də vurun. Məni yenə də vurdular... Bu məsələdən neçə il keçmişdir. Amma o barmaqlar, “Vu-un! Vu-un”–deyən səsi yadımdan çıxamayıb. O, kənar adamların yanında, xüsusilə əməliyyat apardığı zamanlar elə danışır ki, “r” hərfini deyə bil-məməsi nəzərə çarpmır. Cavanlığına baxmayaraq çox təcrübəli cinayətkardır. Dünən mağazanın qabağında bir hay-küy, bir hərc-mərclik var idi ki, gəl görəsən, pullarının batacağından

qorxan bu qız nəinki tələffüzündəki nöqsanı gizlətməyi, hətta qız xeylağı olduğunu belə unutmuşdu. Amma, sonra məşində özünü ələ aldı. Protokol yazanda adını, familiyasını soruşdum, demədi. Bir də soruşdum. Gülümsünüb pasportunu mənə uzatdı və dedi ki: "alın oxuyun". Çünki familiyasında "r" hərfi var idi. Mən onu hürkütmək istəmirdim. Buna görə də çox ehtiyat və ehtiramla danışdım. Hətta gedəndə onun əlini də sıxdım. Uzun barmaqları bumbuz idi.

Teymurun bu etirafı Tərzanovun qulaqlarında bir ittiham kimi səsləndi. Çünki bu etirafın əsas mənası başqa idi. "Siz, yoldaş kapitan, dərinə getməyi sevmirsiniz. Cəldlik həmişə yaxşı nəticə vermir. Siz əməliyyatı üzdən aparırsınız. Nəticə çıxarmağa tələsirsiniz. Buna görə də Güldəstə-Turac kimi azğın cinayətkarlar hələ də azad gəzirilər. Bəli, yoldaş kapitan, mən sizinlə ciddi bir mübahisəyə girmişəm. Əgər mən Güldəstənin, Turacın-Namazovgilin, bəlkə də daha böyük bir dəstənin bələdçisi olduğunu sübut edəməmsə, bu mübahisəni udmuş oluram. Bunun üçün də ilk növbədə Güldəstənin Turac olduğunu sübut etmək lazımdır. Güldəstə-Turacdır. Çünki mən onun soyuq, uzun barmaqlarını öz gicgahlarımda hiss etmişəm. Çünki onun "vu-un! Vu-un"-deyən səsinə heç vaxt unutmayacağam. Çünki teleqramı da o vurmuşdur. Mənə belə gəlir ki, Ələddini də onun dəstəsi öldürmüşdür, sürücü Muradyanı da! O xrizantema güllərini də Güldəstə qoymuşdu məşində. Nazirliyin arxivində Ələddinin bu vaxta kimi üstü açılmamış işində saxlanmış baş tükü, saç sancağı da Güldəstəninindir. Çünki o gecə Həkimzadənin evindən oğurlanan malların bir qismi Namazovun anbarından çıxmışdır."

Beləliklə, cinayətkar Güldəstə bir-birinə zidd mövqə tutmuş iki əməliyyat müvəkkilinin hansının daha düzgün üsulla

işlədiyini aşkara çıxarmaq üçün qərribə bir məhək daşına çevrilirdi.

Bəli, Teymurun bu gözlənilməz etirafı Tərzanovun heç xoşuna gəlmədi. O, özünü pəncərəyə sarı çevirib qəzəbini boğmağa çalışaraq soruşdu:

—O gecə soyulduğunu və soyğunçulara Güldəstənin bələdçilik elədiyini kim sübut edə bilər?

—Mən özüm.

—Şahidsiz?

—Mənə inanmırsınız?

—Sən milis işçisinin rüşvət aldığı sübut edə bildinmi?

—Yox.

—Nə üçün?

—Şahidim yox idi... Siz ki mənə inanırsınız.

—Belə şey ikinci dəfə təkrar olunanda adam birincisinə də şübhə eləməyə başlayır. Nə üçün sən soyulduğun haqda milis şöbəsinə xəbər verməmişdin?

—Bu məsələni səs-küyə salmaq istəmirdim.

—Nə üçün?.. Soyğunçuların səndən intiqam alacaqlarından qorxurdun?

—Yox.. Hadisə bizim məhəllədə baş vermişdi. Qorxurdum ki, anam, qardaşım xəbər tutsunlar. Anam xəstədir, qardaşım isə dəliqanlıdır. Qorxurdum ki, məhəllədə qan salar, təhqirsiz adamları bizə düşmən edər.

Tərzanovun dodaqları ucunda istehzal bir təbəssüm göründü:

—Sizin məhəllə doğrudan da barıt anbarıdır. Bəzən orda ehtirasların qızıqması üçün bircə kəlmə də kifayət eləyər.. Bir sözlə, sizin məhəllədə ala qarğa bala çıxarmaz.

Teymur yerə baxa-baxa astadan dilləndi:

–Böyük yazıçımız Cəfər Cabbarlı əsərlərinin çoxusunu bizim məhəllədəki evlərdən birində yazıb.

Tərlanov üzünü ona tərəf çevirib şəkli-şəkli soruşdu:

–Nə demək istəyirsən?

Teymur Cahangirov isə cavab vermək əvəzinə birdən hərbi vəziyyət alıb dedi:

–İcazə verin gedim, yoldaş kapitan.

Tərlanov gözlənilmədən güldü və Teymura yaxınlaşdı:

–Sənin düşündüyün qədər də dəymədişər deyiləm. Fik-

rini tamamla.

Teymur da gülümsündü.

–İcazə verin gedim, yoldaş kapitan!

–Bəs Güldəstə məsələsi nə yerdə qalır?

Teymur çox saf, təmiz və mərd baxışlarını onun üzünə dikdi.

–Siz ki bu haqda müəyyən qərara gəlmişdiniz. Əgər səhv eləmirəmsə, siz dünən mənim xahişimlə razılaşıb belə qərara gəldiniz ki, hələlik o qıza toxunmayaq, bu işdə tələsməyək.

Tərlanovun üzü yenə də tutuldu, qaşları düyünləndi.

–Hm... yaxşı... gedə bilərsiniz.

9

Dekabrın axırlarında Tərlanov mayor rütbəsinə keçəcəyi haqqında çoxdan bəri gözlədiyi şad xəbəri eşidib yoldaşlarını və dostlarını evinə dəvət elədi. Onlar həm yeni ili, həm də Tərlanovun “mayor” rütbəsi almasını qeyd etməli idilər. Qonaqların siyahısı otuz nəfərə çatanda Tərlanovun arvadı deyirməyə başlamışdı. “Bu qədər adama tək-tənha necə qulluq eləyəcəyəm?” Tərlanov onu sakit eləməyə çalışıb deyirdi ki, qonaqların arvadları ona əl tutarlar. Yeni ildə hamı belə edir. “Bəs

bu böyüklükdə qonaqlığın bazarlığını kim eləyəcək?” –deyə arvadı soruşmuş və Tərlanov bu dəfə bazarlığı özü eləyəcəyini boynuna götürmüşdü. Dekabrın 31-də o, milis şöbəsinə gəlib işə baş çəkdi, Teymur Cahangirovu yanına çağıraraq bir-iki xırda tapşırıq verib getmək istəyirdi ki, birdən telefon zəng çaldı. Dəstəyi qaldıraraq qulağına yaxınlaşdırdı:

–Mayor Tərlanov sizi eşidir, –həmişə qabağında hazır saxladığı karandaşla o, ağ kağıza cəld nəzər salıb bir müddət telefonla verilən məlumatı dinlədi sonra karandaşı əlinə alıb kağız üzərində qeydlər elədi. –Bu saat axtarısa başlarıq, –deyib zəngi basdı. Teymur gəldi. Tərlanov ağzını açmağa imkan tapmamış, telefon yenə zəng çaldı. Tərlanov tələsik dəstəyi qaldıraraq dedi:

–Mayor Tərlanov sizi eşidir. – O, yenə qulaq asıb kağız üzərində qeydlər elədi. Telefonda deyilənlərə qulaq asdıqca si-fətinin ifadəsi dəyişdi. Nəhayət, dəstəyi asıb Teymura yaxınlaşdı və onunla məsləhətləşirmiş kimi, mülayim səslə dedi:

–Bir gündə iki çətin iş... Özü də belə bir gündə. Bu gün evimə qonaq gələcək. Bir deyil, iki deyil.. Otuz-qırx nəfərdir. Min yerə dəyməliyəm. Burdan da vurdu iş çıxdı mənim üçün.

–Necə işdir, yoldaş mayor?

–Gəcəyarı maşın qaçırlar. Təkcə maşın əhvalatı olsaydı, yenə dərd yarı idi. Üstəlik bu gecə bizim sahədə bir mağaza da yarılib.

–Bəlkə bu iki iş bir-birlə əlaqədardır?

–Mənə də belə gəlir, –Tərlanov başını qaldıraraq Teymur Cahangirova baxdı. Sanki soruşurdu: “Hə, nə deyirsən, belə mürəkkəb işin öhdəsindən gələ bilərsinizmi?”

Teymur Cahangirov özünü toplayıb ciddi bir tövrlə soruşdu:

–Etibar edərsinizmi?

Tərlanov ayağa qalxıb onun əlini möhkəm sıxdı:

–Müvəffəqiyyət arzu eləyirəm!.. – Hiss olunurdu ki, Tərlanov çıxıb gedirdisə də, ürəyinin yarısı burda qalırdı. – Bax, bu kağızlarda bəzi məlumatlar var. Bunu gptür. Dayan.. – Kağıza bir telefon nömrəsi yazıb Teymura uzatdı. – Bu mənim ev telefonumdur.

–Sizin telefonunuzu bilirəm.

–Hər ehtimala qarşı,–deyə Tərlanov tələsik onun sözünü kəsdi. – Xahiş edirəm, mənə tez-tez zəng elə. Hələlik mən özüm sənə şəhərdən zəng vuracağam. İş üstündə olsan, əməliyyatın gedişi haqqında aradır bura xəbər ver. Axşam isə evə zəng vur. Dayan – o, dəstəyi qaldırıb Dövlət Avtomobil Müfəttişliyinə zəng vurdu və qaçırılmış maşının nömrəsini, rəngini, hansı idarəyə mənsub olduğunu, nə vaxt qaçırıldığını onlara xəbər verib, onların da axtarmasını xahiş elədi. Sonra yenə də Teymura müraciətlə dedi:– Hə, əgər işini tez qurtarsan xahiş edirəm, bizə gələsən. Bu gün mənim üçün ikiqat əziz gündür.– Çıxmaq istədi, qapını açıb bir də dayandı, Teymuru bir də süzdü: –Cavansan, çox cavansan. Amma... səndə nə isə var... hə ... nə isə var... işin uğurlu olsun!

Nəhayət, mayor Tərlanov çıxıb getdi.

Teymur Cahangirov serjant Mamayevi özü ilə götürüb əvvəlcə yarılmış mağazaya tələsdi. Bu, xəlvət küçələrdən birində birmərtəbəli, yastı damlı binada yerləşən mədəni mallar mağazası idi. Ucqar yerdə olduğundan burda başqa şeylər də parça, kişi və qadın şlyapası, alt və üst paltarları satılırdı. Mağazanın qabağında camaatın kütləşdiyini görən Babayev ayaq saxlayıb başını buladı:

–Yoldaş kiçik leytenant, səndə bəxt yoxdur.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, bu mağazadan gözünü çək. İçi də, bayırı da o ki, var tapdalanıb, adamlarla doludur. Daha bura it gətirməyin mənası yoxdur. İtsiz də ki, oğruların izinə düşmək... Yox, demirəm ki, mümkün deyil... amma çox çətinidir.

–Yaxşı, peyğəmbərlik eləmə, ağzını xeyirliyə aç, –deyə Teymur ona tərəf döndü.

Serjant Babayev maraqla soruşdu:

–Yoldaş kiçik leytenant, bəyəm sən xeyrə-şərə inanırsan?

Teymur bir anlığa bu məzəli serjantı süzüb bilmədi qəzəblənsin, yoxsa gülsün. Başını bulayıb məzəmmətlə dilləndi:

–Heç yeridir?!

Bir neçə saniyədən sonra onlar mağazanın yanına çatdılar. Serjant Babayev səhv eləməmişdi. Mağazanın içərisi də adamlarla dolu idi. Ortada qoyulmuş kətilin üstündə yarı huşsuz şişman bir qadın oturmuşdu. Ona qırx beş-əlli yaş vermək olardı. Başını qonşu evin süpürgəçisi Umxanım qarının quru sinəsinə söykəmişdi. Bu qadın mağazanın direktoru Madera Osipyan idi. Umxanım qarı onu sakit eləməkdənsə, mərsiyə deyən arvadlar kimi daha da qızıqdırırdı:

–Anan ölsün, ay bala!.. Qara günündür, ay bala!

–Yaxşı, saxla, görüm ! – deyərək serjant Babayev ona acıqlandı və camaata sarı döndü: –Ay camaat, bu mağazada işləyənlərdən başqa hamı çıxsın eşiyə.

–İki nəfər şahid qalsın! – deyərək Teymur astadan serjanta tapşırıq verdi. Serjant cəld çıxıb camaatla məsləhətləşdi və iki nəfərlə içəri girdi. Onların biri tarix müəllimi, o biri isə qoca bir mühasib idi. Teymur şahidlərlə tanış olub bir-birinə qısılarq kənarda dayanmış iki satıcı qıza ötürərək nəzər saldı. Qızların rəngi qaçmışdı. Mağazanı əməlli-başlı yoxlayıb oğruların izinə düşmək üçün maddi dəlil axtarmazdan əvvəl Teymur, hələ də za-

nıdyana Madera Osipyana yaxınlaşdı və bir qədər sərt səsle soruşdu:

–Siz bilmirsiniz ki, mağazanın oğurlandığını görəndə heç bir şeyə əl vurmaq olmaz?! Bilmirsiniz ki, belə hallarda nə özünüz içəri girməlisiniz, nə də başqaları?!

Madera şişib qızarmış gözlərini ona dikib dodaqları əsə-əsə cavab verdi:

–Hardan bileydim, ay qardaş!.. Səhər gəlib gördüm ki, mağazanı dünən axşam necə bağlayıb plomblamışamsa elə də qalib. Qapını açıb içəri girdim. Kaş gözlərim kor olaydı! Nə görə səm yaxşıdır! Gördüm ki, elə bil yuxarıdan içəri bomba salıblar. Tavanda yekə bir dəlik var! Heç bilmirəm özümü necə atmışam küçəyə. Ay qardaş, ağlım başımdan çıxdı, haray saldım. Eşikdən bir neçə nəfərin səsi eşidildi:

–Qorxma, Madera heç nə olmaz! Səni hamı tanıyır! – Teymur narazı halda qapıya sarı döndü. Madera dərdli-dərdli içini çəkib zəif bir səsle dedi:

–Bu məhəllənin adamları neçə ildir ki, məni tanıyırlar. Birevli kimiyyik. Kimdən istəyirsən mənim haqqımda xəbər al! Madera özünü çox itirmişdi.

Teymur şahidlərin müşayiəti ilə mağazanı gəzməyə başladı. əvvəlcə qapının qıfıllarını yoxladı. Sonra işə hələ də bir-birinə qısılib bu vaxta kimi bir kəlmə belə deməyən iki qızın yanından ötür arakəsmənin arxasına keçdi. Bura mal saxlanan yer idi. Teymur diqqətlə ətrafına göz gəzdirdi. Tavanda diametri təxminən yarım metr olan bir dəlik aşılıbmışdı.

Teymur Cahangirov burda iki saata yaxın ləngiməli oldu. Bütün yoxlamaları aparıb şahidləri dindirdi. Mağazadan 82 min 351 manatlıq vəznə yüngül, qiymətə bəla mal aparılmışdı. Əvvəlcə Teymur Cahangirova elə gəldi ki, mağazanı yaranlar çox təcrübəli oğrulardır. Amma kiçik bir şey fikrini də-

yişməyə onu məcbur etdi. Arakəsmənin arxasında döşəmə üzərində yarısı yanib qaralmış xırdaca bir qazet parçası var idi. Qazet parçasını qaldırmazdan əvvəl, Teymur bir-bir mağaza işçilərini çağırıb onların burda qazet yandırıb-yandırmamaqlarını soruşdu. Mağaza işçiləri qazet parçasına xoflu-xoflu baxıb başlarını buladılar. Hətta qızlardan biri cəsarətlənbib dedi:

–İşğımız ola-ola qazet niyə yandıraydıq!

Teymur fikirləşdi ki, əgər oğrular onun əvvəlcə düşündüyü qədər təcrübəli olsaydılar, ciblərində fənər gəzdirər və spicəka çəkib qazet yandırmazdılar. Deməli nə qədər ehtiyatlı olsalar da, təcrübəli deyillər. Əyilib yarısı yanmış qazet parçasını təmiz kağızın üstünə alıb qaldırdı və diqqətlə gözdən keçirdi. Qazetin adından ancaq üç hərf qalmışdı. “OKA”. Teymur yarısı yanib qaralmış, yarısı saf qalmış yazıları oxuyub heç bir şey başa düşmədi. Hər ehtimala qarşı yeganə maddi-dəlil kimi onu kağıza büküb portfelinə qoydu. Oğurlanmış malların artı-kulları, saatların qutuları ilə pasportları mağazada qalmışdı. Teymur gələcəkdə bunların da ona gərək olacağını qət edib küçəyə çıxdı və serjant Babayevlə birlikdə maşın oğurlanmış qarajaya getdi. Orda da adam əlindən tərpnəmək mümkün deyildi. Teymur dodqlarını qəzəblə qısib serjant Babayevə sarı döndü. Serjant təqsirkar adamlar kiçi çiyinlərini çəkdi:

–Bəxtin yoxdur, yoldaş kiçik leytenant. Bura da it gətirmək mümkün olmadı.

Qaraj qapısının qıfılı sınıdırılmışdı. Qıfıl açarla açılıb maşın eşiyə çıxarılandan sonra təzədən bağlanmışdı. Oğurlanmış maşının sürücüsü iddia edirdi ki, maşını aparanlar mühərriki işə salmadan səssiz-səmirsiz küçəyə itələmişlər.

–Siz nə üçün oğruların məhz belə etdiyini fikirləşirsiniz? – deyə Teymur soruşduqda, sürücü inamla cavab verdi:

–Ona görə ki, bizim qarajın sağ divarı çox nazikdir. Həmin divarın arxasında yaşayanlar burda olan bütün səsküyü eşidirlər. Hər dəfə biz qaraja gec qayıdanda o evin kişisi alt tuman-köynəkdə küçəyə çıxıb bizimlə dava salır ki, heç olmazsa gecələr onları rahat buraxaq. Hələ bizim əlimizdən ərizə də vermişdi. Buna görə də biz maşınları elə axşamdan qaraja qoyub bir də səhər çıxarıyıq.

Sürücünün verdiyi məlumatdan belə görünürdü ki, maşını qaçıran adam bu yerlərə, hətta buranın adamlarına da yaxşı bələddir. Lakin bütün bunlar təxmini nəticələr idi. Teymur nə qədər qarajda hərləndisə, əlinə heç bir şey keçmədi. O, yenə də axtardı. Bir də yoxladı: serjant Babayev də çox say göstərdi. Amma heç biri oğruların izinə düşməyə imkan yaradası bir şey tapa bilmədi.

Milis şöbəsinə təzəcə gəlmişdilər ki, dövlət avtomobil müfəttişliyindən zəng vurub oğurlanmış maşının əzilmiş halda Zığ tərəfdə, pivə zavodundan bir az yuxarıda tapıldığını xəbər verdilər.

Teymur serjant Babayevlə birlikdə cəld ora tələsdi. On iki dəqiqədən sonra camaatı yara-yara əzilmiş maşının yanına yetişdilər.

–Bu da üç! – deyə serjant Babayev peysərini qaşdı. – Bəxtiniz açıldı. Yenə də it gətirmək lazım olmayacaq.

Bu dəfə Teymur özünü saxlaya bilməyib ona acıqlandı:

–Əşi, sən də nə yapışmısan itin quyruğundan?! Qoy-mazsan işimizi görək!

Serjant Babayev ilk dəfə pərt oldu.

–Nə deyirəm ki, yoldaş kiçik leytenant. Bu meydan, bu da şeytan. Gör işini...

Serjant Babayev camaatı maşının ətrafından uzaqlaşdıran kimi Teymurla Dövlət Avtomobil Müfəttişliyindən gəlmiş

leytenant Parşin maşının dövrəsini gəzib burda nə kimi bir hadisə olduğu haqda mülahizə yürütməyə başladılar. Leytenant Parşin çox təcrübəli sənətkar idi. Döngəni, maşının tormoz məsafəsini, bütün bucaqları ölçəndən sonra maşının qabağına keçdi. Qabaq buferin sağ ucu əyilib çarxın şininə batmış, şini cırmış və buna görə də sağ çarx havasını buraxmışdı. Leytenant Parşin çox düzgün bir ehtimal üzərində durdu. Maşının tormoz verdiyi nöqtədən gəlib sağ tərəfdəki evin divarına dəydiyi yerə qədər olan məsafə otuz metrədən yuxarı idi. Özü də bu yol həm yaş, həm də palçıqlı idi. Dənizdən su çəkən boru hardasa, təpənin üstündə partlamışdı. Ordan axan dəniz suyu, çölün palçığını da yuyub yolun bu səmtinə atmışdı. Buna görə də bura çox sürüşkən idi. Maşının şinləri xeyli işlənib keçəlləşdiyindən çarxlar burda sürüşmüş, özünü itirmiş sürücü sürətlə gələn maşını tormozla saxlamaq çalışmış və maşın nə sükana, nə də tormozla qulaq asmayıb divara dəymişdi...

Leytenant Parşinin ehtimalı bu yerə qədər gəlirdi. Bu ehtimalın gerisini isə kiçik leytenant Cahangirov davam elətdirirdi: "Oğrular maşını tezliklə işə sala bilməyəcəklərini və bura adam toplaşacağını hiss edib cəld qaçmışlar..."

Lakin oğrular hara qaçmışdılar? Onlar bu maşını hansı niyyətlə qaçırmışdılar?... Hələlik buna cavab tapılmamışdı. Nəhayət, Teymur maşının qapısını açıb içərisini diqqətlə yoxlamağa başladı. Heç bir iz yox idi. Qərribə idi. Ətrafda toplaşmış bu qədər adamın arasında maşını sürən adamın yaxud adamların hansı tərəfə qaçdıqlarını nişan verən tapılmadı. Teymur əvvəlcə fikirləşdi ki, bəlkə görünənlər də nişan verməyə ehtiyat edirlər. Sonra belə qərara gəldi ki, bu ətrafda maşın divarına dəymiş birmərtəbəli, ikigözlü evdən başqa heç bir bina, yaxud tikinti yoxdur. Deməli, maşının qəzaya uğramasından camaat həmin saat xəbər tutamaya da bilərdi. Həm də hava toran idi. Bəs necə

olub ki, bu evdə yaşayanlar maşının onların yaşadığı evin divarında dəydiyindən xəbər tutmayıblar? Teymur cəld hərlənib üzünü dənizə sarı ola evin həyatına girdi. Heç kəs yox idi. Evin qapısından iri bir qifil asılmışdı. Teymur kor-peşman maşının yanına qayıtdı, fikirləşdi ki, indi Tərhanov ona güləcək, deyəcək ki, "başqalarına dərs deyirsən, amma öz əlindən bir iş gəlmir..." Bəli, həm güləcək, həm də qəzəblənəcək ki, belə maraqlı bir işin üstü açılmadı... Deyəcək ki, "yoldaş Cahangirov, indi başa düşdünüzmü cəldlik nədir?" Teymur Cahangirovu hər bilməsə, şeydən artıq həyəcanlandıran o idi ki, əgər bu işlərin üstünü aç bilməsə, Güldəstə-Turac əməliyyatı kimi mürəkkəb bir işin öhdəsindən heç gələ bilməz. Teymur özü də belə fikirləşməsə, başqaları, o cümlədən Tərhanov onun haqqında belə düşünəcək... Teymur o qədər sarsılmışdı ki, nə edəcəyini bilmirdi. "Bu nə xata idi mən düşdüm!" deyər tez-tez təkrar edir, keçirdiyi gərgin vəziyyətdən az qalırdı beyni partlasın. Sonra cəbhədə, kəşfiyyat zamanı olduğu kimi, öz-özünə deyirdi: "Sakit ol, kiçik leytenant, sakit ol... dayan, bir də yoxla... amma sakit... diqqətli ol. Diqqət... diqqət... diqqət!" Maşının qaranlıq bir küncünə xırda bir qəzet parçası ağarırdı. Teymur əylib onu qaldırdı. Gözləri maşının açar yerinə sataşdı... oğru açarı da çıxarıb qaçmışdı... teymur maşının pəncərəsindən iyirmi-iyirmi beş addım aralı dayanmış adamların üzlərinə baxmağa başladı... Serjant Babayev adamlarla maşının arasında dayanıb leytenant Parşinlə nə barədə işə şirin söhbət edirdi. Sonra leytenant Parşin adamları yarıb yol kənarındakı motosikletə mindi və şəhərə sarı yollandı. O öz işini qurtarmışdı. Teymur yenə də serjant Babayevə baxdı. O, nədənsə, bayaqdan bir dəfə də olsun Teymura yaxınlaşmamışdı. "Deyəsən bayaq onunla kobud danışdım. Yəqin məndən inciyib..." – deyər Teymur apardığı iş haqqında deyil, serjant barədə fikirləşməyə başladı. Sonra

düşündü ki, "iş zamanı nə inciklik?... Yox, deyəsən mənim çaşib qaldığımı görür, məni utandırmaq istəmir, buna görə də yaxınlaşmır... axı o çox nəcib adamdır... Nəcibdir... həm də məzəlidir. Yəqin ki, şöbəyə qayıdan kimi camaatı başına yığib mənim "şücaətimdən" gülməli söhbətlər eləyəcək... Teymurun yumruqları qəzəblə xısıldı və sağ ovcunda nəyinsə olduğunu ancaq indi hiss eləyib əlini ağır-ağır açdı. Bayaq maşının içindən tapdığı qəzet parçası idi... Qəzet parçasını sol ovcunun içinə qoyub, sağ əlinin iri, kələ-kötür barmaqları ilə hamarlayıb əzilmiş qatlarını açdı. Qəzet parçasının qatları açıla-açıla cırılmış başlığının, adının hərfləri göründü... Teymur eyni gərginliklə, bu hərflərin mənasını dərk etməyə çalışdı... "Vost..." "Vost" –bu nə deməkdir? "Vost..." Birdən gözlərini qəzet parçasından ayırmadan sağ əli ilə ətrafında nəyi isə axtarmağa başladı, tapa bilmədi. Gözü maşının pəncərəsindən serjant Babayevin əlindəki portfelə sataşdı, ildırım sürətilə maşından eşiyə sıçradı. Portfeli özünü itirmiş serjantın əlindən qapıb yenə maşına sarı qaçdı və qapısını çırpıb portfelindən nə isə çıxartdı. Bu, bayaq yarılmış mağazadan tapıb ağ kağıza sarıdığı yarısı tanmış qəzet parçası idi. İki qəzet parçasını ehtiyatla bir-birinə yaxınlaşdırıb az qaldı ki, çıxırsın. Bu hərflərin birləşməsi "Vostoka" sözünü əmələ gətirirdi. "Vostoka... Vostoka... zarya Vostoka", – deyər Teymur dərinə nəfəs aldı. Bu, iki qəzet parçası iki məchul işi birləşdirib eyni cinayətkarlar tərəfindən edildiyini əsaslı surətdə sübut edən qiymətli bir dəlil idi. İndi bütün cinayətin izini şaqlandıracaq yeganə maddi dəlil bu qəzet parçaları idi. Teymur qəzet parçalarını bir daha nəzərdən keçirib gördü ki, qəzetin adının üstündəki ağ yerdə karandaşla uzun bir rəqəm yazılıb. Ancaq bu rəqəmi yazanın xətti çox pinti idi. Bilmək olmurdu ki, yazdığı min üç yüz yetmiş üçdür, yoxsa min səkkiz yüz yetmiş səkkizdir... Amma burdakı "üç" rəqəmi

“beş” də ola bilərdi. Teymur cəld serjant Babayevi yanına çağıraraq qəzet parçalarını ona göstərdi, birinin məşindən, o birinin isə mağazadan tapıldığını ona dedikdə serjantın gözləri kəlləsinə çıxdı.

– Afərin, yoldaş kiçik leytenant! Deməli bu ikisini evləndirdik. Açıq məni bayaqdan əlimi üzümüsdüm. İstəyirdim sənə deyəm ki, özünün yorma, dur gedək... camaat bizə gülər...

Teymur karandaşla yazılmış rəqəmi ona göstəib soruşdu:

– Sən burda hansı rəqəmləri görürsən?

Serjant nə qədər baxdısa, heç bir şey seçə bilmədi:

– Bu ilan-qurbağa xəttindən heş baş çıxarmaq olar?

Teymur qəti səsə dedi:

– Baş çıxarıq!.. Dur gedək, yoldaş serjant!

– Hara?

– Bu qəzetin abunəçisini axtarmağa.

– Bir milyon əhalisi olan şəhərdə nə ünvanı, nə də ad-familiyası məlum olmayan adamı necə axtarıb tapacağıq?

Teymur gülümsündü:

– Bir milyon yox, Babayev, bir neçə yüz adamın içərisində. Çünki onu ancaq bu qəzetin abunəçiləri içərisində axtaraçam. Bir də ki, oxuya bilmədiyin rəqəm, elə bilirəm ki, abunəçinin ünvanına aiddir. Adətən poçt şöbəsinin işçiləri abunəçilərinin ünvanlarını qəzetin bu yerində yazırlar. Xahiş edirəm yaxında bir yerdən zəng eləyib xəbər verəsən ki, bu maşın daha bizə lazım deyil. Gəlib apara bilərlər. Sonra qayıt, maşını təhvil verib əməliyyata davam edək. Tələs, yoldaş serjant, deyəsən biz kələfin ucunu tapmışıq!..

Yarım saatdan sonra onlar təzədən milis şöbəsinə gəlib müəyyən yoxlamalar aparmağa başladılar. Teymur mağazanın işçilərini və maşını oğurlanmış sürücünü ayrı-ayrılıqda dindir-

di. Tapdığı qəzet parçaları ilə əlaqədar olaraq mağaza işçilərindən heç bir əlavə məlumat ala bilmədi. Amma sürücü ilə apardığı söhbətdən aydın oldu ki, idarə rəisi və onun arvadı bu maşından əməllicə istifadə edir, sürücüyə göz verib işıq vermirlər. Maşını, demək olar ki, günəşni uzaq rayonlara göndərir və oradan cürbəcür ərzaq malları, yer-yemiş gətirirdilər. Üstəlik rəisin arvadı sürücüyə inanmayıb gündə iki-üç dəfə maşının spidometrini yoxlayırdı. Buna görə də az vaxtda üç sürücü dəyişmişdilər. Teymurun dindirdiyi sürücünün familiyası Cüməzadə idi. Cüməzadə özündən qabaq bu maşında işləyənin adını, familiyasını bilirdi. Ondan qabaqkı sürücü Nikolay Kitayev idi. Cüməzadə onun işlədiyi yerə də dedi, bir dəfə ona uzaq yolda rast gəlmişdir. Nikolay Kitayev hərbi hissədə qulluq edirdi. Özü də yük maşını sürürdü. Cüməzadə bu görüş zamanı Nikolay Kitayevdən gileyənib ona demişdi ki, biz gərək bir-birimizə kömək eləyək, bir-birimizin tərəfini saxlayaq, xataya salmayaq. Gərək Kitayev maşını ona təhvil verəndə deyəydi ki, maşının “xozeyini” ətiacı adamdır. Cüməzadə Nikolay Kitayevdən əvvəl bu maşında işləmiş sürücünü tanımırdı. Teymur oğurlanmış maşının mənsub olduğu idarəyə zəng vurub kadrlar şöbəsinədən həmin sürücünün ad-familiyasını öyrəndi. – Ağahüseyn Muxtarov idi.

Teymur Cahangirov, Cüməzadəni də danışdırdıqdan sonra otaqda tək qaldı və plan tutmağa başladı. Nikolay Kitayev və Ağahüseyn Muxtarov haqqında ətraflı məlumat toplamağı qərara aldı. Telefon zəng çaldı. Danışan mayor Tərlanov idi. Şəhərdən zəng vururdu. Teymur gördüyü işlər haqqında ona ətraflı məlumat verdi. Tərlanov onun işini bəyəndi. Bir şeydən narazı qaldığını bildirib dedi ki, nə üçün Teymur əsas maddi dəlilin izini tapmağı serjant Babayevə tapşırıb, özü lüzumsuz sorğu-sualla məşğul olur? Teymur bunun səbəbini izah

elədi: maşını oğurlayan adam, yaxud adamlar o məhəlləyə, hətta oranın adamlarında belə çox yaxşı bələddirlər. Mağaza tavandan yarılib, qarağın qıfılı isə öz açarı ilə açılıb. Deməli oğurları, necə deyərlər, evin içində də axtarmaq lazımdır. Tərhanov Teymurun bu mülahizəsində müəyyən bir həqiqətin gizləndiyini hiss edib istər-istəməz onunla razılaşdı: "Özün bil," – deyib dəstəyi asdı. Beləliklə Nikolay Kitayevlə Ağahüseyn Muxtarov haqqında məlumat tollamağı perspektiv planda saxladı.

Serjant Babayev mərkəzi poçt şöbəindən zəng vurub xəbər verdi ki, poçt rəhbərliyinin dediyinə görə belə uzun rəqəmli ev nömrəsi ancaq Maşağa qəsəbəsində ola bilər. İlin axırı olduğundan poçt şöbəsində yoxlama aparıb bütün abunəçilərin ad-familiyasını öyrənməyə imkan yox idi. Buna görə də Teymur Cahangirovla serjant Babayev birbaşa Maşağa qəsəbəsinə getdilər.

Qəsəbənin poçt şöbəsində o ki var qurdalanandan sonra ancaq axşama yaxın öyrəndilər ki, bu il Maşağa qəsəbəsində heç kəs "Zarya Vostoka" qəzetinə abunə yazılmayıb. Bircə məktublara baxan qarayabız qız hey qurdalanırdı.

Serjant Babayev də tez-tez ona deyirdi:

–Hə, qızım a-a! Hə, dönüm gözünə! Sən onu bilirsən ki, "aslanın erkəyi-dişisi olmaz" məsələni maşağalılar üçün çəkiqlər. Hə, qızım a-a! Hə, dönüm gözünə! Yaxşı-yaxşı bax!..

Birdən qızın Teymurla serjanta dikilmiş gözlərinin iri, qara gilələri elə bil aydınlaşdı. Yorğun halda stolun üstündəki kağız-kuğuzu kənara itələyib ayağa qalxdı:

–Yadıma düşdü, iyul ayına kimi bizim qəsəbədə bir nəfər "Zarya Vostoka" qəzeti gəlirdi... sonra daha gəlmədi.

Teymur cəld soruşdu:

–Bəs bayaqdan deyirdilər ki, burda o qəzetə abunə yazılan olmayıb?

Qız əlini havada yelləyib güldü.

–Əlbət ki, olmayıb. Amma o qəzeti alan cəmi bir ildki ki, Tiflisdən bura köçüb. deyəsən elə orda abunə yazılıb.

–Harda işləyir? Adı, familiyası nədir? – deyə Teymur cəld soruşdu.

–Adı İdris, familiyası Həməzəyevdir. Qəsəbənin o başındakı ərzaq mağazasında işləyir, xırdaca mağazadır.

İdris Həməzəyevin işlədiyi ərzaq mağazasının binası o qədər köhnə idi ki, azca yana əyilmişdi. Mağazanın qabağında, kuzası bo. yeşiklərlə dolu bir yük maşını dayanıb dar küçənin yarisindən çoxunu tutmuşdu.

Teymur Cahangirovla serjant Babayev içəri girdilər. Rəflərdə müxtəlif konservlər, çaxır və ərzaq şüşələri düzülmüşdü. Sol tərəfdə, tərəzinin yanına xeyli çörək yığılmışdı. Sağ tərəfdə iri bir çəllək var idi, yanında da piva vuran nasosu divara söykəmişdilər. Elə ordaca böyrü üstə iki yeşik qoyulmuşdu. Görünür, qəsəbənin cavanları pivəni elə mağazada içirdilər.

Əyninə sırtlı geymiş üzü tükü, ortayaşlı bir kişi cabinədən yəndəmsiz bir alışqan çıxarıb, damağındakı sönmüş papirosunu yandırdı, sonra alışqanı cibinə qoyub barmağında dolağı narın zənciri hərləməyə başladı. Zəncirin ucunda xırdaca bir açar var idi. Bu, maşın açarı idi.

Piştəxtanın arxasında dayanmış otuz yaşlarında olan bəstəboy bir kişi kağızları yoxlayıb nə isə yazır, hesablayır və qol çəkirdi.

–Nə buyursunuz? – deyə işindən ayrılmadan soruşdu: Serjant Babayev ona yaxınlaşdı.

–Bizə İdris Həməzəyev lazımdır.

Kişi göy gözlərini qaldıraraq Babayevə baxdı.

–Bu saat, –deyib arxadakı otağa keçdi.

Serjant Babayev Teymura sarı dönüb astadan dedi:

–Gözlərini gördün?

–Nə olsun ki?

–Nə rəngdə idi?

Teymur təəccüblə serjanta baxıb cavab verdi:

–Göy idi.

–Eşitməmişən ki, deyiblər, “müsəlmanın göygözündən qorx?”

Teymur başını bulayıb məzəmmətlə dedi:

–Bu gün sən lap fantan eləyirsən, serjant.

–Nədə?

–Nəticə çıxarmaqda...

Göygöz kişi əlində möhür qayıdıb kağızlara möhür bas-basa serjanta sarı baxmadan işguzar tövrlə dedi:

–Buyurun, mən sizi eşidirəm.

Serjant yenə təkrar etdi:

–Bizə İdris Həmzəyev lazımdır.

–İdris Həmzəyev mənəm. Dedim ki, sizi eşidirəm.

Teymur irəli keçib asta, lakin sərt səslə dedi:

–Əvvəl əlinizdəki işinizi qurtarın.

İdris Həmzəyev Teymurun səsinin ahəngindəki sərtliyi hiss edib elə bil diksindi, o dəqiqə başını qaldırdı, bu yekəpər oğlanın zəhmli baxışları onu qorxutdu. Möhür vurduğu kağızları sıyrıqlı geymiş kişiye uzatdı. Kişi kağızları alıb yoxlamağa başladı. Deyəsən qəsdən ləngimək istəyirdi. Teymur ona tərəf dönüb soruşdu:

–Siz hələ işinizi qurtarmamışsınız?

Kişi gözlərini kağızdan ayırdı.

–Necə bəyəm, mən sizə mane oluram?

–Bizə yox... küçədən keçən nəqliyyata,– deyə Teymur dik onun gözlərinin içinə baxdı. –Maşını pis yerdə saxlamısınız.

Kişi deməyə bir söz tapmayıb kağızları cibinə dürtüdü və küçəyə çıxdı.

İdris Həmzəyev daha da qorxdı. Maşın guruldayıb uz-aqlaşandan sonra Teymur mağazanı bri də nəzərdən keçirib İdris Həmzəyevin üzünə baxdı. İdris Həmzəyev gecəni yatmayan yuxusuz adamlara oxşamırdı. Teymur soruşdu:

–Bu gün mağazanı saat neçədə açmısınız?

–Hər gün açdığımız kimi, saat səkkizdə.

–Niyə belə tezdən?

–Burda alver tezdən başlayır, camaat səhər işə gedəndə bir az şey-şüy alır...

–Burda tək işləyirsiniz?

–Yoox, bir satıcım da var.

–Bəs o hardadır?

–Yeni il qarşılamağa hazırlaşır... İcazə verim getdi evə. Cavan qızıdır...

–Adı, фамилиясы nədir?

–Serafima Kostrova.

–Necə işləyir?

–Hələlik çox razıyam. Komsomolçudur.

–O da işə səhər tezdən çıxır?

–Bəli, səhər tezdən mənim pəncərəmi döyür, birgə gəlirik işə. Bağışlayın, axı nə olub?

Teymur onun sualına cavab vermədi.

–Serafima Kostrova burda yaşayır?

–Bəli, kirayənişindirlər. Bir otaq tutublar. Bir anasıdır, bir də özü. –İdris Həmzəyev divardan asılmış kəfkarlı satta baxdı. – Hələ evdə olar.

–Onun ünvanını bizə verin,–deyə Teymur İdris Həmzəyevin üzünə baxa-baxa xahiş elədi. İdris qələmi alıb bir kağız parçasında ünvanı yazmağa başladı. Teymur diqqətlə onun əli-

nə baxdı. İdris Həmzəyevin əli əsmirdi. Ünvanı ondan alıb serjant Babayevə uzatdı:

–Yoldaş Babayev, xahiş edirəm Serafima Kostrovanı tapıb deyəsən ki, onu burda gözləyirik.

– Baş üstə! – deyər serjant Babayev cəld mağazadan çıxdı.

İdris Həmzəyev Teymurla üz-üzə qalıb özünü gülümsəməyə məcbur etdi.

–Axı nə olub, yoldaş kiçik leytenant. Heç olamzsa ucundan qulağından deyin, biz də də bilək.

–Siz burda haçandan işləyirsiniz?

–Bu ilin fevralından.

–Bundan qabaq harda işləyirdiniz?

–Tiflisdə, adaxlım burda, Bakıda yaşayırdı. Qızı mənim yanıma buraxmadılar. Mən də bura köçdüm.

–Evlisiniz?

–Bəli, evləndik... Elə burda, qəsəbədə oluruq.

–Tiflisdə siz qəzetə abunə yazılmışdınız?

–“Zarya Vostoka”, bir də “Pravda” qəzetlərinə yazılmışdım.

Teymur cırıq qəzet parçalarını portfelindən çıxarıb İdris Həmzəyevə göstərdi.

–Bu sizin qəzetinizdir?

İdris Həmzəyev özünü itirib çiynlərini çəkdi.

–Nə bilim... Doğrusu mən atlı aydır ki, bu qəzeti almıram, çünki yarım illik abunə yazılmışdım.

–Ünvanına baxın.

İdris Həmzəyev boynunu irəli uzadıb qəzetin qırağında güclə gözəçarpan karandaş yazısını oxudu. Teymur cəld soruşdu:

–Bu ünvan sizə tanışdır?

İdris Həmzəyev udqundu.

–... Bəli.

–Deməli bu qəzetin sizin evdən çıxdığını inkar etmirsiniz?

–Niyə inkar eləyim, yoldaş kiçik leytenant. Ünvandən görünür ki, bu qəzet mənimdir. Axı nə olub?

–Səhərə yaxən şəhərdə bir mağaza yarılıb, bir dənə də maşın qaçırılıb.

İdris Həmzəyev yenə çiynlərini çəkdi:

–Bunların bu qəzetə nə daxli var?

Teymur qəzet parçalarını bir-birindən ayırıb ona göstərdi.

–Qəzetin bu yanıq parçası yarılmış mağazadan, bu parçası isə qaçırılmış maşından tapılmışdır.

İdris Həmzəyev təəccübdən iriləmiş gözlərini qəzet parçalarından ayırıb Teymurun zəhmli gözlərinə dikdi.

–Mən yenə bir şey başa düşə bilmirəm.

–Mən də! – deyər Teymur sərt səslə dilləndi. – Necə olub ki, sizin evinizdən çıxan qəzetin parçaları...

İdris Həmzəyev cəld onun sözünü kəsdi.

–Mənim evimdən yox, bu mağazadan.

–Nə üçün? Məgər qəzeti mağazaya gətirirlər?

–Yox, mən özüm gətirirəm bura. Özünüz yəqin ki, bilirsiniz, kağızdan yaman korluq çəkirik. Oxunmuş qəzetləri yığıb bura gətiririk. Müştəri bir şey alanda, kağız olmayanda qəzetə büküb veririk. –İdris Həmzəyev arxa otağa keçib qucağında bir yığın qəzet qayıtdı və piştaxtanın üstünə qoyub dedi: – Buyurun baxın...

Teymur bəzilərinin kağızı köhnəlib saralmış, bəziləri isə təzə qalmış qəzetləri dinməz gözdən keçirdi. Nəhayət “Zarya Vostoka” qəzeti əlinə keçdi. Qəzetin qırağında həmin ünvan

yazılmışdı. Eyni xətt, eyni ünvan... Teymur fikirləşdi ki, məsələ daha da mürəkkəbləşir. Çünki, İdris Həmzəyevin dedikləri həqiqətə bənzəyirdi. Müharibədən sonra hələ bəzi sahələrdə istənilən səliqə yaradılmışdı. Doğrudan da mağazalarda kağızdan korluq çəkirdilər. Bəlkə doğrudan da İdris Həmzəyev camaata mədəni xidmət göstərmək üçün evində yığılmış qəzetləri mağazaya gətirirdi?.. Teymur hər ehtimala qarşı İdris Həmzəyevdən soruşdu:

–Bəlkə yadınızdadır, dünən yaxud srağagün kimə mal buraxanda bu qəzetə büküb vermisiniz?

İdris Həmzəyev firkiləşib başını buladı.

–Yəni sizin mağazaya gələnlərin arasında elə bir adam yoxdur... demək istəyirəm ki, sizin şübhələndiyiniz bir adam yoxdur?.. Çünki özünüz yaqın başa düşürsünüz... Bu qəzetin üstündə sizin ünvanınız var. Bu bizim əlimizdə maddi dəlildir. Deməli bu işdə sizin də adını olmalıdır. İndidən işə düzgün istiqamət verməkdə siz mənə kömək edə bilərsiniz. Heç şübhəsiz ki, o mağazanı yaran adam, yaxud adamlar sizin mağazaya gəlib-gedir və sizdən şey alırlar. Xahiş edirəm bir də fikirləşin, yaxşı fikirləşin.

İdris Həmzəyev yenə də çiynlərini çəkib gözlərini məchul bir nöqtəyə zillədi. Elə bu vaxt serjant Babayev ucaboy bir qızla içəri girdi. Qızın yaşıla çalan iri gözləri gülürdü:

–Eşitmişəm ki, Şerlok Holms bizə qonaq gəlib, –deyə Teymurla İdris Həmzəyevin arasında dayandı. –Məni də dəstə-nizə götürərsiniz?

Teymur da eyni şən əda ilə cavab verdi:

–Oğər bizə kömək eləsəniz, əlbəttə...

–Canla-başla!.. – Qız güldü. – Buyurun!

Teymur əhvalatı qıza başa salıb xahiş etdi ki, srağagün bu qəzetə sarıdığı malı kimə buraxdığını xatırlasın.

Serafima şəhadət barmağı ilə qaşının üstünü ovuşdura-ovuşdura xeyli fikirləşdi, çəkməyə başladı... birdən elə bil bir adda ilişib dayandı...

–İsfəndiyar... İsfəndiyar.. İsfəndiyar! –tələsik Teymura yaxınlaşdı. – Bəli, İsfəndiyar idi.

–Siz onu yaxşı tanıyırsınız? – deyə Teymur soruşdu.

–Yox... amma...

–Amma nə?

–Mənim ondan heç xoşum gəlmir..

–Nə üçün?

–Bilmirəm...

–Bu qəsəbədə olmur?

Bu dəfə idris Həmzəyev cavab verdi:

–Yox, deyəsən şəhərdə olur.

–Siz də onu tanıyırsınız?

–Adını bilirəm, qabaq bu aralarda tez-tez görünərdi. Bizim mağazalardan birində qəşəng bir sabunçulu qızı işləyirdi. O qızla gəzirdi. Sonra araları dəydi.

Teymur “kələfin ucunu” təzədən ələ keçirdiyini hiss edib cəld soruşdu:

–O qız yenə də öz yerində işləyir?

–Yox, –deyə İdris Həmzəyev cavab verdi,– onu işdən çıxardılar. Deyəsən adaxlısı qoymadı işləməyə.

–Adaxlısı nəçidir?

–Deyəsən neftçidir, mühəndisdir. Hə, belə eşitmişəm.

Deyirlər ki, elə o da Sabunçuda olur.

Teymur Serafima ilə serjant Babayevdən xahiş elədi ki, qızın işlədiyi mağazaya gedib onun ünvanını və mümkünsə işdən çıxmasının səbəbini öyrənsinlər. Onlar gedəndən sonra yenə də İdris Həmzəyevdən soruşdu:

–Görəsən bu İsfəndiyar indi harda işləyir?

–Eşitdiyimizə görə Buzovna tərəflərdə işləyir.

Teymur fikrə getdi...

–Əgər o qızla araları dəyibsə, onda buralarda niyə hər-lənir?.. Həm də ki, o qız daha bura işləmir...

İdris Həməzəyevin qaşları çatıldı.

–Mənə belə gəlir ki, indi də o, bizim Serafimanı qarala-yıb. Eşitmədiniz, qız özü dedi ki, ondan xoşu gəlmir... Doğru-dan da yaman şorgöz adama oxşayır.

Hava çoxdan qaralmışdı. Serafima ilə serjant Babayev qayıdıb qızın ünvanının və ad-familiyasını dedilər. Qızın adı Səfiyyə, familiyası Vəlixanova idi. İşdən öz xahişi ilə çıxmışdı.

Teymur, İdris Həməzəyevə və Serafima Kostrovaya tə-şəkkür etdi. Serafima sevincək soruşdu:

–Mən gedə bilərəm?

–Bəli

Serafima qapıya tərəf gedib birdən dayandı. Teymurla serjant Babayevə sarı dönüb mehriban bir səslə dedi:

–Yəni iliniz qabaqcadan mübarək olsun!

Teymur razılıqla başını tərpətdi:

–Çox sağ olun! Sizinlə birlikdə. Yeni ildə sizə xoşbəxtlik arzu edirik.

Qız güldü:

–Bəs mən sizə nə arzu edim?.. Hə, arzu edirəm ki, yeni ildə bütün cinayətlərin kökü kəsilsin.

Teymur qəmgin-qəmgin gülümsündü.

–Bu bir ilə düzələn iş deyil, Serafima.

Yarım saatdan sonra Sabunçunun ucqar küçələrindən biri ilə addımlayan iki milis işçisi bir darvazanın qabağında da-yandılar. Onlar Teymur Cahangirovla serjant Babayev idi. Sə-fiyyə Vəlixanova burda yaşayırdı. Serjant Babayev həyatə girib bir neçə dəqiqə sonra qayıtdı və tərləmiş alnını yaylığı ilə silib köksünü ötürdü.

–Yox, yoldaş kiçik leytenant, səndə bəxt yoxdur.

–Nə olub?

–Qız evdə yoxdur.

–Hardadır?

–Toyda.

–Kimin toyunda?

–Öz toyunda. Qızın atasından sotsudum ki, bu yeni il gecəsi nə toybəzliqdır? Dedilər ki biz nəinki bu axşam, heç vaxt qızımızın o tərəkəməyə getməsinə razılıq verməzdik. Qız özü çıxıb gedib.

–Oğlanın ünvanını öydəndin?

–Öyrəndim.

–Gedək.

Lazım olan evi tapıb ikinci mərtəbəyə qalxanda serjant Babayev 11 nömrəli mənzilin qapısını döymək istədi. Teymur onun əlini tutub saxladı.

–Dayan.

Bir müddət susub içəridən gələn klarnet səsinə qulaq as-dılar. Kimsə zilə qalxıb zəngulə vururdu. Teymur qonşu qapı-ları gözədən keçirib sol tərəfdəki on üç nömrəli qapıya yaxın-laşdı. Astadan döydü. Bir azdan sonra qapı açıldı, altmış-yetmiş yaşlı bir kişi göründü.

–Bağışlayın, –deyə Teymur ona nəzakətlə müraciət elədi. – Bir dəqiqəliyə qonaq qəbul edərsinizmi?

Qoca bu qərribə qonaqları təəccüb və narahatlıq içərisində süzüb soruşdu:

–Axı nə olub?

Teymur gülə-gülə cavab verdi:

–Narahat olmayın, xeyir işdir. Sizinlə məsləhətləşmək istəyirik.

Qoca nə isə fikirləşib razı oldu.

–Buyurun içəri.

Teymurla sejnət içəri girib papaqlarını çıxartdılar. Onların bu hərəkəti qocanın xoşuna gəldi. Tanış oldular. Qoca keçmiş buruq ustası Artaşes Arutyunoviç Mirimanov idi. Teymur çox vacib bir məsələ üçün qonşu mənzildəki gəlinlə görüşməli olduğunu, o qızdan bir neçə şey soruşacağını qocaya bildirib ondan məsləhət istədi:

–Siz, Artaşes Arutyunoviç, yaxşı bilirsiniz ki, belə məclisdə qanqaralıq eləmək olmaz. Necə eləyək ki, heç kəsin ürəyi inciməsin?

Qoca qaşqabağını sallayıb dinmədi. Teymur eyni mülayim səslə əlavə etdi:

Artaşes Arutyunoviç, əgər siz bizə kömək eləməsiniz, biz toy məclisinə bir az qanqaralıq salacağıq. Çünki borcumuzu yerinə yetirməliyik...

Artaşes Arutyunoviç narazı halda mızıldandı:

–Camaat şadlıq eləyir, yeni ili qarşılayır. Siz isə...

Teymur qocanın fikrini tamamlayırmış kimi bir qədər incik halda dedi:

–Biz isə özümüzə iş tapmışıq, eləmi... Siz elə bilirsiniz biz özümüz də bu saat orda çalib-oylayan adamlar kimi şadlıq eləmək, yeni ili öz evimizdə, ailəmizdə keçirmək istəmirik?

Qoca Teymurla serjantı bir daha süzüb razılaşdı:

–Yaxşı, gedim görüm nə qayıraram...

–Bir dəqiqə, –deyə Teymur onun qolundan tutub dayandırdı. – Bəlkə əvvəlcədən məsləhətləşmək yaxşıdır...

Qoca, Teymuru təpədən-dırnağacan süzüb onun əlini dinməzəcə kənar elədi:

–Belə işdə qadınlar bizdən ağıllı olur, –deyib çıxdı.

Bir azdan sonra Artaşes Arutyunoviç qarabuğdayı bir qızla qayıtdı. Bu onun qızı Siranuş Artaşesovna idi. Qəsəbədə uşaq həkimi işləyirdi. Teymuru diqqətlə dinləyib məsələnin nə qədər vacib olduğunu başa düşəndən sonra bir qədər fikirləşib dedi:

–Yaxşı, mən Səfiyyəni oynamağa çağıraram. Oynaya-oynaya başa salaram ki, bir bəhanə ilə eşiyə çıxsın...

... On-on beş dəqiqədən sonra qapı açıldı və əynində gəlin paltarları olan xırdaca bir qız oğrun baxışlarla dəhlizi süzüb otağa girdi. Bu, Səfiyyə idi. Teymurla setjanta yaxınlaşıb boy-boxununa yaraşmayan bir cəsarətlə soruşdu:

–Məndən nə istəyirsiniz?

Teymur cavab verməzdən əvvəl Artaşes Arutyunoviçə baxdı və qoca qızı Siranuşun qolundan tutub dəhlizə çıxdı:

–Bizə İsfəndiyanın ünvanı lazımdır, –deyə Teymur sözbəşlədi.

Qız eyni cəsarətlə soruşdu:

–İsfəndiyar kimdir?

Teymur ona yaxınlaşıb iti nəzərlərlə qızın odlu gözlərinə baxdı.

–Uzatmayın. Siz bu otaqda çox qala bilməzsiz.

–Mən İsfəndiyar adlı adam tanımıram.

–Çox yaxşı eləyirsiniz ki, indi onu tanımaq istəmirsiniz. Amma onu həmişəlik unutmazdan əvvəl, gərək familiyasını və şəhərdəki ünvanını bizə deyəsiniz.

–Mən heç nə bilmirəm.

Teymur qəti bir səslə dilləndi:

–Heyif... biz sizin toyunuza qanqaralıq salmaq istəmir-dik. Ancaq özünüz buna məcbur edirsiniz. İndi adaxlımızı da bura çağırmalı olacağıq.

Qız Teymurun yolunu kəsməyə hazırlaşmış kimi özünü yığışdırdı:

–Onu neyləyirsiniz ki?!

–İsfəndiyar haqqında ona bir-iki sual verməli olacağam.

–Ona nə üçün?

–Yəqin ki, əvvəllər İsfəndiyarla görüşdüyünüzü bilməmiş olmaz.

–Bilmir.

–Onda özünüz deyın.

–Axı nə istəyirsiniz?

–İsfəndiyarın familiyasını və əhər ünvanını.

–Şəhərdə olmur. Bacısının yanında olur. Familiyası Mərdəliyevdir. Bacısı da Əhmədli kəndində yaşayır...

Səfiyyə sorğu-sualı uzatmamaq üçün tələsik ünvanı, hətta evin səmtini də deyib getməyə icazə istədi.

–Gedin, bacım... Xoşbəxt olun. Ancaq çalışın ki, adamları yaxşı tanıyın. –Teymur gülümsündü. Qız da, nə işə başqa milis işçilərindən bir az seçilən bu zabıtelı oğlana baxıb gülümsündü:

–Çox sağ olun... Siz də xoşbəxt olun.

–Bəlkə bizə yenə də lazım oldunuz.

Bu dəfə Səfiyyə qorxdı:

–Yox, yox, xahiş edirəm... Daha mənə toxunmayın... Məni bədbəxt eləməyin. Adaxlım qısqancdır, yaman qısqancdır.

–Qorxmayın, –deyə Teymur onu qrxayın etdi. – Bir də sizi narahat etmərik. İndi gedin, yoxsa nigaran qalarlar...

Səfiyyə səssizcə çıxdı. Teymur Artaşes Arutyunoviçlə qızı Siranuşa təşəkkür edib serjant Babayevlə şəhərə yola düşdü.

Yenə Zığa sarı uzanan asfalt yol... Fənərlərin işığı gecə qaranlığını parçalayır, üzüyuxarı şığıyır. Bu gur işıq bir anlığa yerdən aralanıb göyləri, alçaq buludları yalayır. Maşın yoxuşda dayanır, fənərlər sönür; elə bil əfsanəvi bir canlı alışıb-yanan gözlərini yumur. Teymur Cahangirovla serjant Babayev maşından çıxırlar. İndi də əl fənərinin işığı asfaltda, bu aralıqda yetim kimi görünən evin divarında gəzir..

Teymur Cahangirovun səsi eşidilir:

–Oğurlanmış maşını yaqın ki, buksirlə aparıblar. Burdan əlini uzatsan, Əhmədliyə çatır.

Serjant Babayevin səsi ona cavab verir:

–Belə çıxır ki, maşından düşüb oğurluq şeyləri aparanda onları heç kəs görməyib... Deməli hava hələ açılmayıbmış...

–Hər halda onlar daha bizim əlimizdən qaça bilməzlər.

–Heyf ki, biz hələlik İsfəndiyar Mərdəliyevdən başqa heç kəsin izinə düşə bilməmişik.

–Düşmüşük.

–O kimdir?

–Ağahüseyn Muxtarov. Vaxtı ilə həmin qaçırılan maşının sürücüsü olub.

–Deməli sən ondan şübhələnirsən?

–Çox.

–Nəyə əsasən?

–Bunu hiss edirəm... Oğurlanmış maşını işə salmadan qarajdan çıxaran adam nəinki o maşına, qaraja, hətta bütün məhəlləyə yaxından bələddir. Özü də, mən bilən, qarajın da, maşının da açarları onda vardır. Çünki nə qarajın qapısından asılan qıfıl sındırılıb, nə də maşının açar yerinə bir xətər dəyib. Oğru qapını kamali-ehtiramla açıb, maşını qonşu eşitməsin deyə, işə salmadan küçəyə itələyib və qarajın qapısını eyni ehtiyatla, səsizcə bağlayıb. Ancaq oğrular bir şeydə ehtiyatsızlıq ediblər.

–Nədə?

–Bu işi çox səliqə ilə görməkdə.. elə bil oğru öz səliqəsi ilə deyir: “Çox uzağa getməyin, mən burda, evin içindəyəm...”

–...Ağıl yaşda deyil, başdadır!.. Afərin, yoldaş kiçik leytenant.

–Vaxtıdır, gedək!..

Maşının qapıları çırpılır. Motor uğuldayır, faralar qatı qaranlığı qılinc kimi kəsir. Teymur astadan əmr edir:

–Fəraları söndür, xırda işıqlar kifayət edər...

Teymur maşını İsfəndiyar Mərdəliyevin bacısı evindən xeyli uzaqda saxlatdırıb sürücüyə tapşırdı ki, podfarnikləri də söndürüb silahını ayaqda saxlasın. Divar dibi ilə gedərək səs salmadan axtarıqları evin qapısını tapıb ehməllə itələdilər. Qapı arxadan bağlı idi. Həyətdə it hürməyə başladı. Bu itin səsinə əvvəlcə yaxın, sonra isə uzaq həyətlərdəki itlər səs verdi. Bir hürüşmə başladı ki! Serjant Babayev yaşına yaraşmayan bir çevikliklə alçaq hasarı aşib üstünə atılan köpəyə təpik vura-vura qapını arxadan açdı. Teymur bir anda həyətdə girib fənərin işığını itin gözlərinə saldı və əlinə keçən ilk daşı onun belinə ilişdirdi. Köpək zingildiyə-zingildiyə, artırmaya sarı qaçdı və otaqdan çıxan arvadı görən kimi, təzədən gəlib Teymurla Babayevin üstünə cumdu. Teymur işığı eyvanda dayanmış arvadın üstünə salıb uacadan dedi:

–Köpəyini tut, saxla!

Arvad dinməzəcə artırmadan aşağı endi və itə sarı tələs-

di:

–Çaqqal!.. Çaqqal!.. Kəs səsinə! Bəri gəl! –Cəld köpəyin boğazındakı qayıqdan yapışib artırmayın altına apardı və zəncirlədi.

–Evdə kim var? – deyə Teymur soruşdu.

–Məndən savayı heç kəs... – arvad işıqdan qamaşan gözlərini əli ilə örtüdü.

Teymur serjant Babayevə sarı dönüb astadan dedi:

–Həyat qapısını cəftələ.

–Baş üstə.

Teymur artırmaya sarı addımlayıb arvadla üz-üzə dayandı.

–İti niyə açıq saxlayırsan?

–Tək arvadam, qorxuram...

–Bəs qardaşın hardadır?

–Hansı qardaşım?

–Sənin neçə qardaşın var?

–Bir.

–Daha niyə soruşursan ki, “hansı qardaşım?” İsfəndiyar hardadır?

–Nə bilim... Bu gecə bayramdadır. Kim bilir hansı cəhənnəmədir. Subay oğlandır...

Serjant Babayev onlara yaxınlaşıb sözə qarışdı:

–Bura soyuqdur, yoldaş kiçik leytenant. Keçək bir az içəridə isinək.

Arvad cəld artırmaya qalxıb onların yolunu kəsdi.

–İçəridə nə ölümünüz var?!

Babayev xırıltılı səsilə güldü:

–Bir gün mollaın papağını oğurlayırlar. O da gedib oturur qəbiristanlıqda. Ondan soruşurlar ki, ay molla burda neyləyirsən? Deyir ki, bəs hali-qəziyyə belə... papağımı oğurlayıblar. Soruşurlar ki, daha qəbiristanlıqda niyə gözləyirsən? Deyir ki, hara getsələr, yenə də axırı bura gələcəklər.

–U-uy!.. İraq olsun! – deyər arvad ətrafını küfkürdü. –

Mənim evimi qəbiristanlığa niyə oxşadırsan, ay qardaş?!

–Ürəyini sıxma, bacı, söz məsəlidir, dedim.

Arvad artırmaya qalxan pilləkənin məhəccərlərindən iki əli ilə yapışib onları hədələdi:

–Bu saat çıxıb camaatı yığiram bura!

–Pis olmaz, –deyə Teymur astadan dilləndi, –onsuz da axtarış aparmaq üçün bizə şahid lazımdır.

İsfəndiyarın bacısı bir addım geri çəkilib hikkəli-hikkəli soruşdu:

–Sənə kim ixtiyar verib ki, mənim evimdə axtarış aparasan? Ölkə dərəbəylikdir bəyəm?!

Teymur dinməzəcə əlini cibinə salıb bura gəlməmişdən qabaq rayon prokurorundan axtarış üçün aldığı icazə vərəqəsini çıxardı və fənərlə işıqlandırılıb arvada göstərdi.

–Oxu!

Arvad gözücu vərəqəyə baxıb qalın dodaqlarını iyrənc bir tərzdə büzdü:

–Savadım yoxdur.

Teymur serjant Babayevə sarı döndü.

–Qonşu evlərdən iki nəfər şahid çağır. Qayıdanda qapını arxadan cəftələməyi unutma.

–Baş üstə!

Serjant Babayev həyətdən çıxdı. Artırmanın altında bağlanmış köpək zəncirini dartıb hürməyə başladı. Arvad elə bir birdən süstəldi, köpəyə baxıb pilləkənin məhəccərinə söykəndi.

Teymur onu yaxşı görmək üçün fənərlə üzünü, bütün boy-buxununu işıqlandırdı. Arvad hamilə idi. Bayaqdan onunla sərt danışdıqları üçün Teymur bir növ sıxıntı çəkməyə başladı və mülayim səslə soruşdu:

–Bəs sənə kimin hardadır?

–Sənə nə!

–... Özün bil, istəmirsən demə.

Arvad Teymura sarı baxmırdı.

–Desəm də, deməsəm də nə xeyri.

Onun üzündə çox kifir idi. Teymur fikirləşdi ki, “görəsən belə kifir, yaşlı, həm də acıdır arvada kim meyil salıb evlənməmişdir?” Onun ərinin necə adam olduğunu təsəvvür etmək istədi. Bacarmadı. Bəlkə yerli-dibli heç əri olmayıb, –deyə ehtimal etdi. Arvad elə bu qaranlıqda onun fikirlərini sərt, kədərli baxışlarından oxudu və deyindi:

–Bu dünyanın binası yalanla qoyulub, elə hamı bir-birini aldadır, yalan satır...

–Sən ancaq pis adamlara rast gəlmişən. Buna görə özün də bulnlara oxşamağa başlamısən.

–Mən neyləmişəm?

–Bayaqdan bizə o ki var yalan satmışan.

Arvad mənasız baxışlarla bir müddət Teymurunu süzüb ağır-ağır aşağı çökdü və pilləni üstündə oturdu.

Köpək hürüb yerindən sıçradı. Həyətin qapısı açıldı, qoca arıq bir kişi ilə qoltuq ağaclarına sökəyib, poqonsuz hərbi paltar geymiş bir oğlan artırmanın yanında dayandılar. Arvad onları görüb üzünü əlləri ilə örtüdü və hönkürtü kəsildi. Başını qaldırıb dedi:

–Evi alt-üst eləməyin. Nə gətiribsə, divanın içində gizlədib. Yan mütəkkəllərini çıxardın qapağını qaldırın. Sağ tərəfdə, küncdədir.

–Orda nə var? – deyə Teymur soruşdu.

–Deyəsən qol saatlarıdır.

–Bəs qalan şeylər?

–Apardılar.

–Hara?

–Bilmirəm.

–Kiminlə apardı?

–O gedəni birinci dəfə görürəm.

–Adını eşitmədin?

–Yox, indi özü gələr, soruşarsan.

Teymur qoca ilə əlil oğlana müraciətlə:

–Xahiş edirəm içəri keçək, –dedi və serjant Babayevdən soruşdu:– Qapının cəftəsini vurdun?

–Bəli.

–Sən həyətdə qal.

–Baş üstə.

Serjant Babayev bir müddət həyətdə gizlənib cavan leytenantın əməliyyatı necə təmkinlə apardığı haqda düşünür və ancaq bircə şeyi başa düşə bilmirdi ki, nə üçün Teymur ona tez-tez deyirdi ki: “Həyət qapısını arxadan cəftələ!” Birdən köpək hürüb tanış adamın gəldiyinə sevinməyə, zingildəməyə başladı. Kimsə qapını ehtiyatla itələdi və bağlı olduğunu görüb cəftənin altındakı dəliyə uzun bir bıçaq keçirdi. Serjant Babayev indi başa düşdü ki, əgər bu adam qapının açıq olduğunu bilsəydi, şübhələnib həyətə girməz və aradan çıxardı.

Bıçaq cəftəni səssizcə qaldırdı. Qapı ağır-ağır açıldı. Uzunboy bir kişi həyətə girdi. Evin sol tərəfində, qaranlıqda daldalanmış Babayev ona mane olmadı. Uzunboy kişi qapını cəftələyib artırmaya sarı tələsdi. Köpək zingildədi. Kişi artırmanın pillələri üstündə ayaq saxlayıb astadan “Çaqqal!” –deyər onu səslədi. Köpək ona yaxınlaşdı. Kişi zəncir səsi eşidib dikəldi,

yan-yörəsinə baxdı. Heç kəsi görmədi. Birdən köpək yenə də ucadan hürdü. Kişi kiminsə küçədə, qapı arxasında dayandığını başa düşüb, evin işıqlı pəncərəsinə nəzər saldı. İçəridə bir neçə kölgə göründü. Bir an yerindən tərpənmədi, daş kimi quruyub qaldı, pəncərədən süzülən işıqda alnı parıldamağa başladı. Bu soyuq tər idi. İt zingildəyib şikayətli bir tərzdə əsnədi, səsi kəsildi. Küçə qapısının arxasındakı adamın çıxıb getdiyinə, yaxud bir qədər uzaqlaşdığına əmin olan kişi ora tələsdi, yaxud bir qədər uzaqlaşdığına əmin olan kişi ora tələsdi, qapını açıb küçəyə atılmaq istədi, lakin kimsə bir göz qırpmında onun yolunu kəsdi, tapanca sinəsinə dirədi. uzunboy kişi geri sıçradı. Arxadan da kürəyinə tapança lüləsi dirəndi Kişi təngnəfəs halda dayandı.

Küçədəki adam Teymurgilin sürücüsü, arxadakı adam serjant Babayev, onların arasında dodaqlarını gəmirə-gəmirə dayanıb həm qəzəbdən, həm də qorxudan əsən adam isə İsfəndiyar Mərdəliyev idi...

Ertəsi gün Teymur Cahangirov gördüyü işlər haqqında mayor Tərlanova izahat verdi. Mayorun üzü nədənsə yenə də tutqun idi. Teymuru axıra qədər dinləyib başını bir dəfə də qaldırmadı, təşəkkür etmədən soruşdu:

–Bəs nə üçün mənə zəng eləyib əməliyyat haqqında hesabat vermirdi?

–... İmkan olmadı, yoldaş mayor.

–İmkan, yoxsa ehtiyac?... Sənə elə gəlir ki, mənimlə məsləhətləşməyə daha bir ehtiyacın yoxdur.

–İcazə verin gedim, yoldaş mayor.

Bu dəfə mayor Tərlanov lap özündən çıxdı:

–Nə üçün açıq danışmağa gələndə, sən həmişə icazə alıb getmək istəyirsən. Nə üçün mənimlə açıq danışmaqdan çəkinir-sən?!

–Mən dünən gecə sizi narahat eləmək istəmirdim.

–Elə şeylər var ki, biz milis işçiləri üçün yeni ili bayram eləməkdən daha vacibdir.

–Elədir, yoldaş mayor.

–...Get istirahət elə, işin gerisini mən özüm apararam.

Teymur hərbi salam verib baş əməliyyat müvəkkilinin otağından çıxdı.

11

Mayor Tərланov Teymurun başladığı əməliyyatı çox tez və ustalıqla axıra vurdu. Şahidlər dindirildi. Oğurlanmış saatlarla mağazada qalmış qutuların içindəki kağızların bir-birinə mənsub olduğu sübut edildi, mallar qaytarıldı. Ağahüseyn Muxtarovun arvadını şahid sifətində İsfəndiyarla görüşdürəndə bu qırx beş yaşlı arvad: “Evinə allah yıxsın!” –deyib onun üstünə cumdu. Arvadı güclə tutub saxladılar. O isə dişinin dibindən çıxanları İsfəndiyarın üstünə yağdırdı: “Ay nacins! Ay nəmərd! Kişim başını aşağı sahib yetim-yesirini birtəhər dolandırır. Onu yoldan sən çıxartdın, sən azdırdın. Sənə demədim ki, bu işin axırı yoxdur?! Demədim ki, onun balalarına rəhmin gəlsin?! Ay şümür, ay yezid, ay mürtəd, demədim sənə ki, xatanı bizdən uzaq elə?! Mənim kişim bu yaşa çatmışdı, amma bir kəsin bircə çöpünə də göz dikməmişdi. Sən onu yoldan çıxardın. Onun ağlını, beynini zəhərlədin. Səni görüm ki, heç dünyada üzün gülməsin. Səni görüm ki, xoş gün görməyəsən!”

İsfəndiyar bütün təqsirləri Muxtarovun, o isə İsfəndiyarın üstünə yıxır, məsələnin daha da sürətlə həll olunmasına öz-ləri kömək edirdilər. Məlum oldu ki, İsfəndiyar bundan əvvəl də oğurluq üstə bir dəfə həbs cəzası çəkib. Muxtarovun dedi-

yindən daha bir şey aşkara çıxırdı. İsfəndiyar vaxtı ilə Maştağa-da satıcı vəzifəsində işləyən Səfiyyə adlı bir qızla da o mağazanı yarmağa yol tapmaq üçün yaxınlıq eləyirmiş. Sonralar Səfiyyə-dən əli üzöldüyü üçün, Serafima adlı satıcı qıza yaxınlaşmaq istəmiş, amma müvəffəqiyyətsizliyə uğramışdı. İsfəndiyar da təqsiri Muxtarovun üstünə yıxıb sübut etməyə çalışırdı ki, əgər o, həmin qarajın və maşının açarlarının ona verməsəydi, mağazanın planını onun üçün çəkməsəydi, o da bu gunahı etməzdi. Məsələ aydın idi. Beş gündən sonra Tərланov işi təhvil verib Teymurunu yanına çağırırdı:

–Əməliyyatı yaxşı aparmısan, Teymur, –dedi, –Hər şey öz yerində, hər şey düşünülüb. Yaxşı səliqən var. Mən demişəm ki, səndə nə isə var! – O güldü. Güləndə üzü çox nəcib və məlahətli göründü. – Bu o deməkdir ki, sənə yavaş –yavaş müstəqil iş tapdırmaq olar.

Teymur sevincindən Tərланovu bağrına basmaq istəyirdi.

–İcazə verin, yoldaş mayor!

–Buyurun.

Teymur sıxıla-sıxıla, çox çətinliklə dilləndi:

–Xahiş edirəm... xahiş edirəm, Güldəstə Şahsuvarovanın əməliyyatını mənə tapşırırsınız.

–Mən elə bilirdim ki, biz sənənlə barışmışıq.

–Biz heç vaxt küsməmişik, yoldaş mayor.

–Deməli, mənimlə mübahisəyə girişmək fikrindən daşınmısan. Başa düş, Teymur, əgər sənənin şübhələrin boş çıxsa... Heç bilirsən nə çətin, nə mürəkkəb işdən yapışmaq istəyirsən. Bizim sahədə sən hələ əməlli-başlı bərkdən-boşdan çıxamısan. Düzdür, bu son əməliyyatı çox yaxşı aparmısan. Amma sən özün də yaxşı başa düşürsən ki, bu, o qədər də çətin əməliyyat deyildir.

–Elədir.

–Deməli...

–Xahiş edirəm, yoldaş mayor!..

Bayaqkı sevinc, mehribanlıq Tərlanovun üzündən silindi. O, qaşqabaqlı dedi:

–Fikirləşirəm. Mən hələ fikirləşməliyəm... Bu, uşaq oyununu deyil. Çox çətin, mürəkkəb bir əməliyyatdır...

O gecə Teymurun başına daha bir əhvalat gəldi. O, həmişə olduğu kimi yenə də milis şöbəindən gec çıxmışdı. Evlərinə çatmağa iki dalan qalmış, tini burularkən yekə bir it hürmədən, mırıldanmadan onun üstünə atıldı. Teymur itin isti nəfəsini öz hülqumunda hiss edib geri sıçradı və divara qısıldı. Qaranlıqda səs eşidildi:

–Tut onu, Cek! Tut onu, tut onu! Yaxala!

Teymur səsi tanıdı. Bu, Çapıq Şəmsinin səsi idi.

İt yenə də hürmədən, mırıldanmadan yerindən sıçrayıb Teymurun üstünə atıldı. Teymur üç-dörd addım da geriləyib qatı qaranlıq içərisində kölgə kimi görünən Çapıq Şəmsiyə dedi:

–Yaxşı deyiblər, keçinin əcəli çatanda buynuzunu çobanın çomağına sürtər.

Kölgə güldü:

–Başqa bir məsəl də var: “iki qoçun kəlləsi bir qazanda qaynamaz”.

–Mən sənə neyləmişəm?

–Hər dəfə səni görəndə elə bilirəm ki, yenə də dustaqlayam. Elə bilirəm ki, səni mənim qapımda gözətçi qoyublar.

–Mən ki hələ bir dəfə də olsun sənin qapına gəlməmişəm.

–Cek, tut onu! Tut onu! Yaxala!

Bu dəfə it atılmadan Teymura sarı sürünməyə başladı. Teymur istədi silahı çıxarsın. Amma özünü saxladı.

–İtinə sakit elə, Şəmsi! – deyə boğuq əslə dilləndi. O, hələ də bu itin nəfəsini hülqumunda hiss edirdi. Amma bu dəfə daha geri çəkilmədi və möhkəm bir səslə təkrar etdi:

–İtinə sakit elə, Şəmsi!

–Mən it dili bilmirəm, sən sakit elə.

–Şəmsi, bu axmaq zarafatların axırı çox pis qurtarar. Özünü yaxşı apar. Mən sənə toxunmaq istəmirəm.

–Sən istəsən də mənə toxuna bilməzsən, çünki sən qorxaqsan. Qorxaq olduğun üçün də bu paltarı əyninə geymisən. Amma mən onsuz da səninlə haqq-hesabımı çürüdəcəyəm. Sən ya bu məhəllədən çıxıb getməlisən, özü də həmişəlik, burdan alini üzməlisən, ya da...

–Mən səni çox bağışlamışdım, Şəmsi, bundan sonra özündən küs.

–Sən mənə heç bir şey eləyə bilməyəksən, heç bir şey! Məni heç bir işin üstündə tuta bilməyəksən. Ona görə ki, səndən ağıllıyam. Gedib şikayət eləyəcəksən ki, səni hədələyirdim. Mən də deyəcəyəm ki, üstümə şər atır, uşaqlıqdan mənimlə düşməndir. Vəzifəsindən istifadə edib məndən heyif almaq istəyir.

Teymur gülümsündü. Bu yaxınlarda bir rüşvətxor milis işçisinə də onun rüşvət aldığı sübut edə bilməmişdi. Daha doğrusu, gələcəkdə aparılacaq “Güldəstə Şahsuvarova” əməliyyatına xələl gətirməmək üçün sübut etməkdən boyun qaçırmışdı. İndi də Çapıq Şəmsi onun yolunu kəsib güclə: “İşini-gücünü qoyub mənimlə məşğul ol”, –deyirdi. Amma “Güldəstə Şahsuvarova” əhvalatı, Ələddinin, Muradyanın ruhu onu ahənrüba kimi çəkib aparır, qorxunc, həm də son dərəcə təhlükəli bir cinayətkar dəstəsini tapıb darmadağın etmək arzusu onun hey-

siyyətinə toxunan, onu qəzəblərindən xırda hisslərə üstün gəlirdi.

–Çəkil yolumdan, Şəmsi!

–Mən sənin yolunu kəsməmişəm.

–İtini də çək.

Çapıq Şəmsi güldü:

–İtdən qorxma, hələ tutmur. Hələ körpədir, bir yaşı tamam olmayıb. Hələ oynaqlaşır... Amma vay o gündən ki, yaşı tamam ola! Onda daha bu dälənlərdən keçə bilməyəcəksən. Onda gərək evə gün-günorta qayıdasan, daha gecələr onun-bunun evini yıxa bilməyəsən.

Teymur yaxınlaşıb onunla burun-buruna dayandı. Şəmsidən başgicəlləndirici iy gəlirdi.

–İndi görürəm sən niyə mənimlə belə cərasətlə danışırısan!.. Səni danışdıran çəkdiyin zəhərdir. – Teymur ondan aralandı. Bir neçə addım uzaqlaşdı ayaq saxladı, üzünü geri döndərərək:

– Məsləhət görürəm, bir də bu vəziyyətdə mənim qabağıma çıxamayasən! – dedi.

Qaranlıqda şəmsinin istehzal səsi eşidildi:

–Atarsan məni?!

–Yox.

–Bəs neylərsən?

–Səni dəlixanaya apararlar!

–O nə üçün?

–Ona görə ki, sən sayıqlayırsan. Ağlın başında deyil! Bir də bu vəziyyətdə mənim qabağıma çıxma, Şəmsi!.. Əgər məni hədələdiyini sübut eləməsən də dəli olduğunu sübut edə bilərəm!

Teymur yoluna davam etdi; evlərinə təzəcə çatmışdı ki, arxadan yenə də Şəmsinin səsi eşidildi:

–Görərik hansımızı dəlixanaya apararlar!..

Teymur ona cavab vermədi. Ancaq ürəyi bərk sıxıldı. Elə bil Şəmsi nəyə isə işarə edirdi. Özü də birinci dəfə deyildi. Geri dönüb onu qaranlıq içərisində yaxalamaq, nəyə işarə vurduğunu güclə də olsa onun dilindən qoparmaq istədi. Lakin yenə də fikirləşdi ki, Çapıq Şəmsi elə yeniyetmə vaxtlarından yalançılıq, saxtakarlıq, böhtançılıqla məşğuldur, son zamanlar anasaya güc verəndən bəri lap ağlını itirib...

Sonrakı üç gecədə Çapıq Şəmsi Teymurun yoluna çıxmadı. Dördüncü gün mayor Tərhanov onu çağıraraq dedi ki, “Güldəstə Şahsuvarova” əməliyyatına başlaya bilər. Teymur isə bilmədi, öz təşəkkürünü necə izah eləsin. Ürəyi sözlə dolu idi, amma tərs kimi biri də dilinə gəlmirdi. Axırda ancaq bunu deyə bildi:

–Çox sağ olun, yoldaş mayor!.. Sizin etimadınızı doğrultmaq üçün var gücümü sərf edəcəyəm!

–Amma ehtiyatlı ol, məsləhətləşməyi özünə ar bilmə.

–Baş üstə... İcazə verin işə başlayım.

–Başla. Amma ehtiyatlı ol.

–Baş üstə!.. icazə verin gedim.

–Uğur olsun!

Teymur Cahangirovun “Güldəstə Şahsuvarova” əməliyyatına başladığı gündən iki həftə keçirdi. Amma son dərcə ehtiyatlı addımlar atan əməliyyat müvəkkili ancaq öyrənə bilmişdi ki, indi isə şəhərin ucqar yerlərindən birində olan arteldə dərzilik edir. Onun atası 1942-ci ilin ortalarında həbsə alınmışdı, çünki yoxlama zamanı onun işlədiyi mağazada 120 min manatlıq ərzaq çatışmamışdı.

Əvvəl Teymur belə qərara gəlmişdi ki, adi paltar geyib bu qızın işdən sonra nə işlə məşğul olduğunu ehtiyatla öyrənsin, onun izinə düşsün, onun kimlərlə əlaqədə olduğunu nəzarət altına alsın. Sonra bu fikrindən daşındı, tək əldən səs çıxarmaz, deyə belə çətin əməliyyatı aparmaq üçün camaatın köməyindən istifadə etmək qərarına gəldi. Hər təsadüfi adama da inanmaq olmurdu. Bunun üçün müraciət etməli olduğu adamın özünün şəxsiyyətini yoxlamalı, ictimai təşkilatlardan onun haqqında xasiyyətnamə almalı idi.

Uzun axtarışlardan sonra o, belə bir adamı tapdı. Bu, Bakı kinoteatrlarından birinin mexaniki Lütfi Əhmədzadə idi. Həm kinoteatrın direktoru, həm də rayon komsomol komitəsinin rəhbərliyi komsomolçu Lütfi Əhmədzadə haqqında çox gözəl xasiyyətnamə verdilər.

Teymur Cahangirov bu oğlanın köməyindən ona görə istifadə etmək istəyirdi ki, o, Güldəstə Şahsuvarova ilə üzbəüz evdə ikinci mərtəbədə yaşayırdı. Həm də Güldəstə ilə yaşıd idi. Güldəstə şəhərin mərkəzə yaxın dar, xudmani küçələrindən birində ikimərtəbəli, köhnə də olsa, möhkəm bünövrəli bir binada yaşayırdı. Bu evin birinci mərtəbəsində olan mənzillərin qapısı küçədən, ikinci mərtəbədəki mənzillərin yolu isə həyətdən idi. Buna görə də birinci mərtəbədə olanlarla ikinci mərtəbədə yaşayanlar arasında heç bir əlaqə yox idi daha doğrusu, birinci mərtəbədə olan üç mənzildən biri aptek şeyləri saxlanan anbara çevrilmişdi. O birində vaxtı ilə Güldəstə Şahsuvarovanın ailəsi, indi isə tək özü yaşayırdı. Lap kənarda, qonşu məktəbin binası ilə yapışmış otaqda isə qoca bir coğrafiya müəllimi olurdu. Lütfinin otağının pəncərələri Güldəstənin otağının pəncərələrinə baxırdı. Lütfinin ata-anası dəyirmanı işləyirdilər. Böyük qardaşı cəbhədə həlak olmuş, kiçik qardaşı müharibə zamanı yatalaq xəstəliyinə tutulub ölmüşdü. Lütfi isə anasının dediyinə

görə süd yanığı olmuşdu. Ona görə də ağıllı-başlı artmamışdı; bədəcə zəif, nərmənazik qalmışdı. Ancaq boyda atasına çəkirdi, elə hey uzanırdı. Gözləri atasının gözləri kimi qara, saçları anasının saçları kiçik bir qədər sarışın idi. Bir dəfə qarlı havada pilləkənlərdən sürüşüb yıxılmış və ombası yerindən oynamışdı. İndi bir az axsaya-axsaya yeriyirdi. Lütfinin böyük qardaşı məhəllə uşaqlarının arasında, demək olar ki, hamıdan güclü idi, ona görə də üzbəüz yaşayan Güldəstəni dəcəl uşaqlardan müdafiə edirdi. O zaman Güldəstənin cəmi 11-12 yaşı var idi. Amma onun çox qəşəng bir qız olacağını hamı duyurdu. Hətta böyüklər də ona baxıb: "Ölmüş elə bil şəkildir", –deyirdilər. Güldəstə böyüdükcə Lütfinin qardaşı onu kölgə kimi izləyir, elə bil hər şeydən-qardan, yağışdan, küləkdən də qorumağa çalışırdı. Lakin Güldəstə, deyəsən onun canfəşanlılığını heç vecinə də almırdı. Güldəstə 15 yaşına dolanda artıq sinəsi qabarmış, bədəni püxtələşmiş, qara, cazibədar gözlərində minbir mənə gizlənmiş bir qız oldu. Bir dəfə Lütfi böyük qardaşının bütün gecəni yatmadığını müşahidə etdi. Qardaşı Güldəstəyə məktub yazırdı. Çünki şəhər Lütfi bu məktubların cırlıb atılmış parçalarını otağın küncündən tapdı. Onun qardaşı, Güldəstəyə, dost olub həmişə bir yerdə gəzməyi təklif edirdi. Bu, o zaman məktəb şagirdləri arasında təsadüf edilən adətlərdən biri idi. Güldəstə Lütfinin qardaşını yaxın buraxmadı. Lütfinin yaxşı xatırlındadır. Onun qardaşı dəli kimi gəzirdi. Bir sözlə, Güldəstə böyüyüb bir qızı kimi gözə çarpmağa başladığı vaxtdan onalrın məhəlləsində tanış olmayan cavanlar göründü.

Bir il də keçdi. Müharibə başladı. Lütfinin böyük qardaşını əsgər apardılar. Lütfi özü də səbəbini bilmədən bütün boş vaxtını pəncərənin qabağında keçirir, gözünü Güldəstənin yaşadığı pəncərələrə dikir, onun kölgəsini, yaxud əlini pəncərə qırağında görəndə belə ürəyi həsrətlə döyünürdü. Lütfi şikəst

olduğuna görə uçaqlarla az oynayır, küçəyə az-az çıxırdı. Məktəbdən gələn kimi dərslərinə baxıb boş vaxtlarını maraqlı hekayələr, romanlar oxumağa sərf edirdi. Nədənə bütün romanlarda təsvir olunan qız qəhrəmanlar Lütfinin xəyalında Güldəstəyə bənzəyirdi. Lütfi Güldəstəni dinməz, gizləncə sevirdi. Onun bu uşaq məhəbbətində əvvəlcə bir mücərrədlik, qeyri-müəyyənlik var idi. O, Güldəstəni bir əsərin, sevimli bir kitabın qəhrəmanı kimi sevirdi. Onunla bu qəhrəman arasında həmişə sonsuz bir məsafə olurdu. Lakin o özü də yaşa dolduqca bu sonsuz məsafə get-gedə qısımğa və nəhayət iki evi bir-birindən ayıran bir küçə qədər kiçilməyə başladı. Güldəstə elə bil kitabın sətiirləri və vərəqləri arasında çıxıb: "Mən canlıyam, mən varlığam, mənə sevmək olar, mən də süvə bilərəm", -dedi. O da hərdən bir küçəyə çıxarkən üzbəüz səkidə, küçə qapısının mərmər pillələri üstündə heç kəsə qarışmayan bir oğlanın, bir yaşıdının kitab oxuduğunu görmüşdü. Hətta Lütfiyə yaxınlaşıb oynaq bir səslə onun hansı kitabı oxuduğunu soruşmuş, Lütfinin nədənə boğazı qurumuş, dili söz tutmamış, cavab vermək əvəzinə ancaq kitabın cildini göstərmişdi.

-Sən Lütfi deyilsən? - deyə Güldəstə etinasız halda ondan soruşmuşdu.

Lütfi yenə də udqunub ona yazıq-yazıq baxmış və başının işarəsi ilə Lütfi olduğunu təsdiq etmişdi.

-Bəs niyə belə cansızsan? - deyə Güldəstə gülmüşdü. Lütfi təqsirkar adamlar kiçi ona baxıb heç bir söz deyə bilməmişdi. Güldəstə yenə də gülmüşdü:

-Sənə nə olub? Nitqin kəsilib! Öllərin niyə əsir?

Güldəstənin onunla belə, bir növ istehzal davranışı, səndəki etinasızlıq, suallarındakı quruluq Lütfinin ürəyini elə sıxmışdı ki, illərdən bəri xəyalında yaşatdığı, sonsuz həsrətlə

sevdiyi bu qıza baxıb deməyə söz tapmamış, yalnız gözlərində acı, yandırıcı-yaxan yaş damcıları parıldamışdı.

-Bu lap dəlidi ki! - deyə Güldəstə Lütfinin sifətindəki bu qəribə dəyişikliyi görüb qorxmış və cəld ondan uzaqlaşmışdı. Bundan sonra o, bir daha Lütfiyə yaxın düşməmiş, Lütfinin məhəbbəti bu vaxtadək ona məlum olmamışdı. Bu, Güldəstənin Lütfi ilə ilk və son danışığı idi. Güldəstənin "r" hərfini deyə bilməməsi onu Lütfinin gözlərində son dərəcə adıləşdirmişdisə də, yenə də bu qızın xasiyyətiindəki hikmət onun üçün açılmamış qalmışdı. Lütfinin yoldaşlarından, dostlarından,, ata-anasından belə gizlətdiyi yeganə sirri onun Güldəstəyə olan məhəbbəti idi.

Teymur bunu bilmirdi. Ancaq belə gözəl bir qızla qonşu olan cavan oğlanın hökmən bu qızla yaxından maraqlandığını, bəlkə də vaxtı ilə məktəb, məhəllə yoldaşı olduğunu güman etdiyindən, məhz Lütfi Əhmədzadə ilə görüşməyi qərara almışdı.

Onlar kino-mexanik budkasının qabağında görüşdülər. Lütfi filmin özünə düşən hissəsini göstərib yoldaşına "başla", - deyə işarə etdikdən sonra onu dəhlizdə gözləyən Teymurun yanına getdi:

-Buyurun.

-Mən səni çox vacib bir məsələ üçün narahat edirəm, Lütfi,- deyə Teymur çoxdankı tanışi ilə söhbət edirmiş kimi sözə başladı.

-Nə məsələ?

-Sən bizə kömək etməlisən, lütfi. Çox vacib məsələdir.

-Bizim kinoteatra aiddir?

-Yox.

-Axı nə məsələdir?

Teymur bir qədər ara verib sözə başladı:

–Mən sənin yanına təsadüfən gəlməmişəm. Əvvəla, həm müdiriyyətiniz, həm də rayon komsomol komitəsi sənin haqqında çox gözəl xasiyyətnamə veriblər. Bu işin həllinə təsadüfi adamlar cəlb etmək olmaz. Buna görə də əvvəlcədən səndən xahiş edirəm ki, bizim görüşməyimiz barədə və bizim səninlə olan söhbətlərimiz haqqında heç kəsə deməyəsən.

–Aydındır, –deyə Lütfi razılaşdı. Lakin narahatlığını gizlədə bilməyib hövsələsiz halda soruşdu: –Axı nə məsələdir?

–Dayan, mən hələ sözümlü qurtarmamışam, ikincisi də mən ona görə məhz səndən kömək istəyirəm ki, sən güldəstə Şahsuvarova ilə yaşıdsan, bir məhəllədə böyümüsən. Bəlkə uşaqlığınız da bir yerdə keçib.

Güldəstənin adını eşidən kimi, Lütfinin rəngi ağardı. Teymur bunu duydu, lakin üzə vurmadı.

–Mən izə nə haqda məlumat verə bilərəm?

–Demək istəyirəm ki, o qız haqqında bildiyin hər bir şeyi, hətta ən adi şeyləri belə bizdən gizlətməməlisən.

Lütfi ağıllı oğlan idi. O diqqətlə Teymuru süzüb dedi:

–Yəni mənə adi görünən, əslində isə...

–Bu sonra məlum olacaq. De görüm sən Güldəstə Şahsuvarovanın hal-hazırda nə ilə məşğul olduğunu bilirsənmi?

Lütfi əvvəlcə Güldəstə haqqında bildiklərini gizlətməyə, onunla maraqlandığını danmağa çalışdı. Bunun üçün nə qədər söz axtardısı tapa bilmədi, çünki vicdanı buna yol vermədi. Sonra fikirləşdi ki, axı onun Güldəstə haqqında bildiyi şeylərdə Güldəstənin adını, özünü ləkələyəcək heç nə yoxdur. Odur ki, Güldəstənin harda işlədiyini, nə ilə məşğul olduğunu açıb dedi. Atasının tutulduğu haqda məlumat verdi. Bütün bunları Teymur özü də bilirdi. Ancaq o, hələlik Lütfidən bircə şeyi dəqiq halda öyrəndi, bu da Güldəstənin anasının əhvalatı idi. Bu əhvalatı Lütfi öz ata-anası arasında olan söhbətdən öyrənmişdi.

Güldəstənin atası Mürşüd Şahsuvarov həbsə alındıqdan sonra anası demək olar ki, olan-qalan şeyləri yığışdırıb evdən çıxıb getmiş, 15-16 yaşlı qızını təkbəşinə buraxmışdı.

Teymur sorğu-sualını tez-tez kəsməli olurdu. Çünki Lütfi özünü çox narahat hiss edirdi. O, hər beş-altı dəqiqədən bir kino nümayiş etdirilən budkaya girib gözlükdən baxır, hissənin nə vaxt qurtaracağını yoxlayır və öz növbəsinə gecikməməyə çalışırdı. Milis leytenantının Güldəstə ilə belə yaxından maraqlanması onu təşviş salırdı. Əgər rayon komsomol komitəsində Lütfinin Güldəstəyə bəslədiyi bu ülvəi hisslərə bələd olsaydılar, bəlkə də Teymurun bu adama yaxınlaşmasını məsləhət görməzdilər. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, Lütfi öz vicdanını, namusunu bu qıza bəslədiyi hisslərə qurban verməyə hazır idi. Bu bir növ imtahan idi. Özü də həyatda. Lütfi ilk dəfə idi ki, belə bir imtahan qarşısında dururdu. O, daxilində gedən hisslərlə mübarizə aparır, fikirlərini, düşüncələrini aydınlaşdırmağa çalışırdı. Teymurun suallarına cavab vermək, öz hiss və xeyallarını bu milis işçisi qarşısında açmaq demək idi. Lakin onun bu hisslərindən, məhəbbətindən heç kəsə zərər toxunmamışdı. Lütfi bu hisslərin saflığını indi də qorumağa çalışırdı. İndi isə o öz sevimli Güldəstəsinə bir cinayətkar kimi şahid çıxacaqdı.

Əvvəlcə o, Teymura çox cüzi məlumat verirdi. Onun dedikləri çox qısa, bəzən də eyri-müəyyən olurdu: “görmüşəm”, “bilirəm”, “gəlirdi”, “bəlkə də”, “xəbərim yoxdur”. Bu cür cavablar əsasında ehtimal qurmaq, əlbəttə, Teymurla olan görüşlərdən sonra Lütfi istər-istəməz yenə də boş vaxtlarını pəncərə qarşısında keçirir. Güldəstənin evə nə vaxt gələcəyini izləyirdi. Qərībā idi. Teymurun onu sorğu-suala tutduğu vaxtdan bəri nədənsə Güldəstənin pəncərələrində işıq hər gecə yanmırdı. Deməli, o, hər gecə evdə olmur. Lütfi bu müşahidələri haqqın-

da Teymura bir söz demirdi. Çünki Teymur da bu haqda ondan soruşmurdu. Bir dəfə Teymur sonuncu seans qurtarandan sonra Lütfini saxlayıb yanında oturdu, bir qədər sərt səsle dedi:

–Sən Güldəstəni sevirəsən?

Lütfi az qaldı ki, çığır: “Yox!” – desin. Amma bu “yox” inkar kimi deyil, ürək ağrısı kimi səslənirdi. O, iradəsini topla-yıb dumanlanmış gözlərini bir nöqtəyə zillədi. Rəngi ağappaq ağardı.

Teymur eyni səsle sözüne davam etdi:

–Əlbəttə, belə işlərə qarışmaq yaxşı deyil, amma sən bi-zə kömək edirsən. Biz də sənə kömək etmək istəyirik.

Lütfinin sual və qorxu dolu nəzərləri Teymura dikildi. Teymur sözüne davam etdi:

–Bir halda ki, onun ürəyi sənə tərəf dönmür, demək, Güldəstə səni heç vaxt sevməyib? Bəs nə üçün sən özünü bu qə-dər üzürsən? Bəs sənin heysiyyətin? Axı sən cavan oğlansan, ki-şisən. Bu nədir, onun adı çəkilən kimi rəngin qaçır? Sənin haq-qında mənə xasiyyətnamə verəndə dedim ki, yəqin möhkəm, cəsarətli bir oğlansan. Təəssüf... Mənə elə gəlir ki, sizin ulduzla-rınız heç vaxt barışmayacaq. Güldəstə çox qorxulu bir cinayət-kardır.

Lütfi qulaqlarında inanmadı. Teymurun üzünə baxdı. Onun gözləri heç bir şeyi ifadə etmir, şüşə kimi parıldayırdı. O, ancaq bunu deyə bildi:

–Ola bilməz! Güldəstə?!

–Bəli, Güldəstə! Sən onu təkcə Güldəstə kimi tanıyırsan. Biz onu oğru kimi, qatil kimi tanıyıırıq. Amma bizə onun haq-qında az şey məlumdur. İndi sən başa düşürsənmi, biz sənə ne-cə şəərəfli iş tapşırıırıq?

Lütfinin səsi titrədi:

–Mən nə etməliyəm?

–Əgər bir vətəndaş kimi, bir komsomolçu kimi, cəmiy-yətimizi belə canilərdən təmizləməyə bizə kömək etmək istəyir-sənsə, gərək Güldəstə Şahsuvarova haqqında bildiklərini və bundan sonra biləcəklərini bizə deyəsən. Çünki bir çox cinayət-lərin üstünü açmaq üçün bizə Güldəstə Şahsuvarovanın şəxsiy-yətini ətraflı öyrənmək lazımdır.

Lütfi Əhməd zadə çoxdan bəri sevdiyi, həsrətini çəkdiyi Güldəstə haqqında eşitdiyi dəhşətli xasiyyətnamə bir müddət inana bilmədi. Onu Teymurun hücumlarından, acı təhqirlərin-dən qorumaq istədi, lakin rayon komsomol komitəsinin və ki-noteatr müdiriyyətinin, daha düzü, ictimaiyyətin ona bir vəzifə kimi tapşırıldığı və ondan gözlədiyi köməyindən boyun qaçır-mağa vicdanı yol vermədi. O, ürəyi ağrıya-ağrıya bütün bildik-lərini, yeniyetmə vaxtından müşahidə etdiyi şeyləri Teymura nağıl etməyə, özü də gözləmədiyi bir halda Güldəstənin bəzi hərəkətləri onun üçün doğrudan da şübhəli bir məna kəsb et-məyə başladı.

Lütfinin verdiyi məlumatdan aydın oldu ki, onların mə-həlləsində bu qəşəng qızla yoldaşlıq, dostluq etməyə kənardan gələn cavanların arasında bir oğlan var idi. Lakin Lütfi onun si-fətini heç vaxt yaxşı görməmişdi, adını da bilmirdi, çünki o oğ-lan Lütfigilin məhəlləsindəki oğlanların heç biri ilə, necə deyər-lər, curluq eləməirdi. Deyəsən, Güldəstə bu qədər oğlanların ara-sından ancaq onu seçib bəyənmişdi. Özü də oğlan hələ Güldəs-tənin atası həbs edilməmişdən onların evinə ayaq açmışdı. Hət-ta Güldəstə tək qalandan sonra da həmin oğlan onun yanına gəlib-gedirdi. Lütfiyə elə gəlmişdi ki, o, bəzən gecələr də Gül-dəstəgildə qalırdı.

Güldəstənin kimlərlə əlaqə saxladığını müəyyən etmək üçün təkcə Lütfi Əhməd zadənin verdiyi məlumatlar kifayət de-yildi. Buna görə də Teymur Cahangirov müşahidəçilərin sayını

artırır və bu işin mümkün qədər dərindən öyrənilməsi üçün tez-tez onlara müraciət edirdi. Özü də Teymur Cahangirovun əlaqə saxladığı adamlar hərtərəfli yoxlanmış etibarlı adamlar idi. Güldəstənin işlədiyi artellə üzbəüz binada yerləşən uşaq bağçasının müdiri Şölə xanım 1928-ci ildən kommunist idi; Güldəstənin yaşadığı evin altındakı aptek malları anbarının gözetçisi ləzgi Əbdürrəhman kişini isə, necə deyirlər, “milyona da satın almaq olmazdı”; milis şöbəindən isə serjant Babayevlə təzəcə işə başlamış Vladimir Skvartsov adlı 22 yaşlı bir milis nəfəri idi. Teymur Vladimir Skvartsova tapşırırmışdı ki, bu əməliyyat axıra çatdırılmayınca əyninə milis paltarını geyməsin. Ola bilsin ki, Güldəstə Şahsuvarova bu şöbədə işləyən milis nəfərlərinin hamısını tanıyır. Amma Vladimir Skvartsovun bu şöbədə qulluq etdiyindən xəbəri yoxdur. Bu da imkan verər ki, Skvartsov Güldəstəni bilavasitə öz nəzarəti altında saxlasın.

Vladimir Skvartsov ucaboy, qırmızıyanaq bir oğlan idi. Bozumontul gözlərindən ərköyün uşaqlara xas olan bir ötkəmlik oxunurdu. Lakin bu, ilk baxışda belə görünürdü. Sonralar Teymur bu oğlanla isinişməyə başladı, hiss etdi ki, çox dəyanətli və mərd oğlandır. Bircə qızların əlindən yaxasını qurtara bilmirdi. Milis işinə girməmişdən qabaq pioner dəstə rəhbəri idi. Başqa pioner dəstələrinin rəhbərləri olan qızlar və onun yaşıdları Vladimir Skvartsovu təkcə duzlu, qəşəng oğlan kimi deyil, “nazlı oğlan” kimi də sevirtilər. Bu da ondan irəli gəlirdi ki, Vladimir Skvartsov həzircavab deyildi. O, daxilən hər şeyi hiss etsə də, həm də zarafatların çox vaxt dayaz olduğunu duysa da, nə isə cavab verməyə çətinlik çəkir, qızarır və buna görə də kefi pozulur, özünə acığı tuturdu. Teymur Cahangirov təbiətinə xas olan bir həssaslıqla Vladimir Skvartsovun xasiyyətindəki bu xüsusiyyəti görüb, serjant Babayevə tapşırırmışdı ki, onunla zarafat eləməsin.

Əməliyyata qoşulduğu cəmi üç gün idi, amma bu cavan milis işçisi cürbəcür planlar qurur, gəlib böyük həvəs və həərətlə Teymur Cahangirova danışır. Vladimirin zəngin xəyal aləmi var idi. Ona qulaq asanda Teymura elə gəlirdi ki, maraqlı bir macəranı dinləyir, yaxud kitabdan oxuyur. Bu qırmızıyanaq, cəsarətli oğlana Teymur zarafatla “Üç müşketyor” romanının baş qəhrəmanı D’Artanyanın adını vermişdi. Hər dəfə ona qulaq asıb gülümsünür və “bir az da yerə en” deyirdi. Nəhayət, Vladimir Skvartsov fəzalarda uçan xəyalını cilovlayıb yerə endirdi və çox sadə, həm də çox ağıllı plan qurdu.

–Yoldaş kiçik leytenant, –deyə Teymur Cahangirova müraciət etdi, –mənim milis şöbəində işləməyimi özümkülərdən başqa bir kimsə bilmir. İcazə verin Güldəstə Şahsuvarovanın işlədiyi arteldə mən də işə girim.

Teymur maraqlandı:

–O necə işdir?

–Yükdaşıyan. Sonra yavaş-yavaş tikiş maşınının içəlatı ilə tanış olub – oranın mexanikidir, texnikidir, nəyidir – ondan olaram. Deyirlər indi orda işləyən oğlardan çox narazıdırlar. Yaman içir, qızlarla kobud rəftar edir, söyüş söyür.

Teymur fikirləşib Vladimir Skvartsovun bu təklifini bəyəndi və iki-üç gündən sonra işə düzəlmiş “Volodya” əyninə yamaqlı şalvar, köhnə bir sıırıqlı, başına qulaqlı papaq geyib kənar bir yerdə paltarını Teymura göstərdi. Teymur onun geyimini bəyənib müəyyən tapşırıqlar verdikdən sonra razılıqla başını tərpətdi.

–Yaxşı, get, Volodya, uğurlar olsun!

Vladimir Skvartsov yük maşınından yüngülcə yerə hoppanıb yarım mərtəbə aşağı enən pillələrlə düşəndə içəridə işləyən qızların bir neçəsi maşınını saxlayıb bu oğlanın cındır paltar içindən elə bil işıq saçan sifətinə baxdılar. Volodya bunu hiss edib, özünü yəndəmsiz və pinti göstərməyə çalışdı, kirli yaylığını çıxarıb ucadan burnunu sildi, qulağının biri sökülüb sallanmış köhnə papağına yağlı bir qapaz çəkib gözlərinin üstünə basdı və artel müdirinin tapşırığı ilə hazır paltarları bir kənara yığıb maşındakı parçaları aşağı daşımağa başladı... Arada fürsət tapıb ona tərəf baxan Marusya adlı bir qıza göz vurdu. Marusya "bir buna bax!" – deyirmiş kimi ağzını əyib, çiyinlərini dartdı və maşınını işə saldı. Qızlar gülüşdülər. Güldəstə də onalra qoşulub gülürdü. Marusya qızların hamısından təkbürlü və dəymə-düşər idi. Yükdaşıyan oğlanın məhz ona göz vurması lap yerinə düşmüşdü.

Beləliklə, Vladimir Skvartsov Güldəstə Şahsuvarovanın işlədiyi arteldə yükdaşıyan oldu.

Güldəstə Şahsuvarovanın yaşadığı evin altındakı aptek malları anbarının gecə keşikçisi ləzgi Əbdürəhman hələlik Güldəstənin gecələri haqqında heç bir tutarlı məlumat verməmişdi. Lütfi bu vaxta qədər verdiyi məlumatlara yeni bir şey əlavə edə bilməmişdi. Artellə üzbəüz binadakı uşaq bağçasının müdiri Şölə xanım da susurdu.

Serjant Babayevə yenə elə gəlirdi ki, bu iş heç bir nəticə verməyəcəkdir.

Beləliklə Güldəstə Şahsuvarova Teymur Cahangirovun qurduğu torların arasında bacarıqla sivişib çıxır, bütün əməliyyat günləri ərzində onun hərəkətləri heç bir şübhə doğurmur-

du. Teymura elə gəlirdi ki, kimsə Güldəstənin əlindən tutub ona bələdçilik edir: "Burda ehtiyatlı ol... Bax burda sənə tələ qurublar... Burdan uzaq göz..." – deyirdi. Lakib bu adam kim idi? Nə Vladimir Skvartsov, nə Şölə xanım, nə Əbdürəhman, nə Lütfi, nə serjant Babayev, nə də Teymur özü bu adam haqqında heç bir şey bilmirdi.

Vladimir Skvartsov bir an da olsun rahat qalmırdı. Şahsuvarovanın kimlərlə əlaqə saxladığını öyrənmək üçün gündə bir şey fikirləşir və çox vaxt Teymur Cahangirov onun çoxğun və xəyalını sarınlətməli, macəralı firkilərindən daşıdırmalı olurdu. Lakin Vladimir Skvartsovin təklifləri içərisində çox qiymətli firkilərə də təsadüf edilirdi. Məsələn, o indi artıq komsomola qəbul olunmuş keçmiş pionerlərindən üç nəfər cəsarətli oğlanı və Mərcan adlı bir qızı öz dəstəsinə cəlb etmək istəmiş və Teymur onların xasiyyətnamələri ilə tanış olub Vladimir Skvartsovla razılaşmışdı. Lakin bu gənclər də hələlik heç bir izə düşməmişdilər...

Bir gün Vladimir Skvartsov Teymurla görüşüb dedi ki, Güldəstə bəzən cümə axşamları məscidə gedir. Teymur cəld soruşdu:

–Orada kiminlə görüşüb danışır?

Vladimir çiyinlərini çəkib, dodaqlarını büzdü.

–İçəri girə bilmirəm... Qorxuram deyərlər ki, bu rus balası məsciddə nə axtarır.

–Yaxşı eləyirsən ki, məscidə girmirsən, –deyə Teymur qət etdi. – Amma uşaqlardan birinə tapşır ki, cümə axşamları Güldəstənin məscidə nə məqsədlə getdiini öyrənsinlər. Tapşır ki, ehtiyatlı olsunlar.

Növbəti görüşdə Vladimir Skvartsov ətrafına topladığı komsomolçuların verdiyi məlumatları Teymura çatdırdı: "Güldəstə Şahsuvarova məsciddə heç kəslə görüşmür, heç kəsdən

bir şey almır, hamının pul qoyduğu yerə o da pul qoyur. İçəri keçib arvadlara məxsus olan bölmənin kəndərində oturur, məscidə gələrkən çadrasayağı başına saldığı qara örpəyini bir az aşağı çəkib üzünü örtür, ancaq heç vaxt ağlamır... Sonra da heç kəslə görüşüb danışmadan çıxıb gedir..." Güldəstənin qərribə adətlərindən biri də köhnə dəblə keçirilən adamların toylarına getməkdir. Çox vaxt o qədər də tanış olmayan adamların toyuna gedir, şənlik edir, tez-tez ortaya atılıb oynayır, özü də çox qəşəng oynayır. Ağır rəqsləri o qədər zərif, coşqun rəqsləri o qədər odlu oynayır ki, peşəkar rəqqasələrin çoxları ona həsəd apara bilirlər. Komsomol dəstəsinin üzvü Mərcanın verdiyi məlumatlara görə Güldəstə oynayanda məclis yaman qızıdır, arvadlar tez-tez "Ay qız, ay gəlin, sən allah, bir də oyna!" – deyər yer-yerdən ona yalvarırlar. O da heç kəsin ürəyini sındırmadan həvəslə oynayır. "Nə qəşəng qızıdır! Görəsən kimlərdəndir. Ölmüş elə bil şəkildir!" – deyiləndə Güldəstə heç qızarmır, həyə etmir. Guya heç bu tərifləri eşitmir. Ondan soruşanda ki, qızım, kimlərdənsən, deyir ki, "siz tanımazsınız, mən buralı deyiləm, salyanlıyam". Soruşanda ki, "qızsan yoxsa gəlin". Deyir ki, "ərdəyəm". Suallara verdiyi cavablardan məlum olur ki, əri burda deyil. Güldəstə bəzən qarmonu çalğıçı arvaddan alıb özü çalır, hətta bəzən pxuyur da. Mərcanın müşahidəsinə görə Güldəstə qarmonçalan arvadla uzaqdan –uzağa tanışdır. Özü də deyəsən toy məclislərində tanış olublar. İndi də harda yaxşı toy olacağını Güldəstə həmin qarmonçalan arvaddan xəbər bilib ora gedir...

Teymur bu qərribə məlumatları saf-çürük eləməyə başladı.

Birinci-Güldəstə kimi cavan bir qızın cümə axşamları məscidə getməsi yalnız onun dindarlığı ilə əlaqədardımı?

İkinci – tanımadığı adamların toylarına çağırılmamış bir qonaq kimi getməsi bu qızın mənəvi ehtiyacındandı, yaxud oynayıb oxumaq, pal-paltarını geyib camaata göstərmək həvəsindənmi irəli gəlir? Yoxsa bu adətin daha dərin kökləri var? Güldəstə kimi cinayətkarlıqla məğul olan bir adamın bəzən gördüyü işlərin, onu addım-addım izləyən adamın qaçmaq üçün tez-tez belə məclislərə gedib əylənmək, fikrini dağıtmaq istəməsi mümkün sayıla bilən psixoloji bir cəhətdir. Lakin başqa bir ehtimal da ortalığa çıxırdı. Güldəstə belə toy məclislərinə bir bələdçi kimi də gedib, "yağlı yer" axtara bilər, sonra da onun dəstəsi həmin evi yara bilərdi.

–Üçüncü – Güldəstənin pasportunu yoxlamış Teymur orda onun ərdə olduğu haqda qeydə təsadüf etməmişdi. Bəlkə Güldəstə Şahsuvarova Teymurla olan görüşdən sonrakı bu qısa zaman içərisində ərə getmişdi? Əgər belə olsaydı, ya özü ər evinə köçməli, ya da əri onun evinə gəlməli idi. Güldəstə isə əvvəlki kimi öz evində, həm də tək yaşayırdı, özü də onun yanına bir kimsə gəlib-getmirdi. Elə isə Güldəstənin əri kim idi, harda idi, nə üçün bir yerdə yaşamırdılar? Bəlkə kiminləsə gizlincə yaxınlıq edir? Belə işi heç açıb deyərləmi? Bəs nə üçün Güldəstə ərdə olduğunu iddia edirdi? Bəlkə də o, "ərim yoxdur" desəydi, qadınlar onunla daha çox maraqlanar, elçilik edə, Güldəstəyə dinclik verməzdilər... Güldəstə kimi cinayətkarlıq ehtirasına tutulmuş bir qadın sakit həyat qurub ərinə, uşağına qulluq etməyi bacarardımı?..

Teymur bütün bu məlumatlar haqqında mayor Tərlanovə izahat verdikcə baş əməliyyat müvəkkili gülür və:

–Sənin yerinə olsam, nə qədər gec deyil, o qızı qamarlararam, –deyirdi. – Yoxsa görürəm ki, o səni gün-gündən azdırır. Gör ortalığa nələr çıxır: məscid, toy, ər, heç birində də əlinə tu-

tarlı bir şey keçmir. Bəlkə sizin fikrinizi toyda, məclisdə yayın-
dırır, öz işimi görür?

Teymur bir müddət fikirləşib cavab verdi:

–Axı bu son vaxtlarda elə bir hadisə olmayıb.

–Nə bilirsən ki, onlar təkcə Bakıda, Abşeronda iş görür-
lər? Bəlkə bu saat rayonları, yaxud başqa şəhərləri gəzib ev ya-
rır, adam öldürürlər?

–İcazə verin, əməliyyatı davam etdirim.

Tərlov yenə də gülümsündü:

–Mən sizə çoxdan icazə vermişəm. Amma qoyma o hiy-
ləgər qız səni azdırın.

–Çalışaram.

–Çətinliyə düşsən utanma, gəl yanıma məsləhətləş...

–Baş üstə...

Son günlər Teymur özü də müəyyən tərəddüd keçirmə-
yə başlamışdı... “Bəlkə mən doğrudan da gərək aman vermə-
dən onu yaxalayaydım? Bəlkə doğrudan da Tərlovun dediyi
kimi Güldəstə bütün işlərinin üstünü ört-büsdür edib izləri ta-
mamilə itirmiş, indi də mənimlə, mənim adamlarımla oynayır
və mənə gülür? Görəsən, mən nə kimi bir səhvə yol vermişəm
ki, Güldəstə niyyətimi başa düşüb və məni azdırmağa başla-
yıb?” – deyərək Teymur dönə-dönə düşünür və bir ehtimal get-ge-
də onun beyninə daha çox yer eləməyə başlayırdı: Güldəstəni
kimsə duyuq salmışdı. Kimsə Güldəstəni bütün təhlükələrdən
qoruyur, ona yol göstərir, xəbərdarlıq edirdi. Bu məchul adam
kim idi?

Teymur öz işçilərindən, öz adamlarında şübhələnmək
istəmirdi. Çünki onların namuslu və təmiz adamlar olduğuna
məhkəm əmin idi. Bəs kimdən şübhələnmək olardı?

Nəhayət, Teymura elə gəldi ki, çoxdan bəri axtardığı bir
şeyi tapdı. Lakin bu elə bir şey idi ki, Teymur onu tapanda se-

vinmək əvəzinə çox kədərlandı. O, rüşvət almış milis işçisini
xatırladı. Güldəstəni çək-çevirə salmamaq üçün Teymur həmin
milis nəfərinin təqsirkar olduğunu sübut etməkdən boyun qa-
çırmış və mağazanın qabağında basırıq olduğundan həmin qa-
dının adını, familiyasını, ünvanını yazmadığını bildirmişdi.
“Bax, deyəsən elə ən ciddi səhvim burda olub, –deyə Teymur
təhlilə başladı, –bəlkə həmin rüşvət almış milis nəfəri Güldəstə-
ni yaxşı tanıyır? Yoxsa Güldəstə necə cəsarət edib ona rüşvət
verə bilərdi? Əgər belədirsə, onlar yəqin ki, yenə də görüşüblər
və o, Güldəstəyə buna oxşar bir şey demişdir: “Yaxşı ki, o kiçik
leytenant Cahangirov sənin ad, familiyanı, ünvanını yazmağa
imkan tapmamışdı, bacı, yoxsa sənin ucbatından əlli-ayaqlı
getmişdim”. Bu, əlbəttə ki, Güldəstəyə qərribə gəlmişdir: “Necə
yəni yazmayıb, –deyə şübhələnməmişdir. – Axı, o, pasportumun
dalınca evimizə də gedib, evimi də görüb. Bəs nə üçün bunu
sizdən gizlədib?” Beləliklə, Güldəstə Teymurun əsas niyyətini
başla düşmüş və onu azdırmağa başlamışdır. Teymur nədənsə
mayor Tərlovun ona dediyi sözləri xatırladı: “...sən mənə
gözlərini yumub heç kəsi görməyən, buna görə də heç kəsin onu
görmədiyini düşünən sadələvh uşağı xatırladırsan”.

Suya atılmış daşın əmələ gətirdiyi dairələr getdikcə ge-
nişləndiyi, genişləndikcə də pozulduğu kimi Güldəstə Şahsuva-
rovanın da işi genişlənir, genişləndikcə də pozulmağa başlayır-
dı...

Teymur öyrəndi ki, rüşvət almış milis işçisini çoxdan şü-
bhədən çıxarıblar. Onu da öyrəndi ki, indi həmin adam Mərdə-
kan qəsəbəsidəki istirahət evlərindən birində inzibati vəzifədə
işləyir. “Deməli məndən narazı qalsalar da sözün məhkəm təsir
eləyib. Bu adamın milis işinə yararlı olmadığını başa düşüblər, -
deyə Teymur düşündü, - əməliyyata başladığım gündən bu
vaxta kimi Güldəstə bir dəfə də olsun həmin adamla görüşmə-

mişdir. Bəlkə telefonla danışılar? Amma... mən inanmıram ki, Güldəstə elə kütbeyin bir adamla əlaqə saxlasın... Bəs Güldəstəni kim duyuq salmışdı?..”

Bəli, bu gərgin mübarizədə üstünlük açıq-aydın Güldəstə Şahsuvarovanın tərəfində idi. Əməliyyat dövründə o, şübhə doğura bilən hərəkət etməmişdi. Bu əməliyyatı aparmağa cəlb olunanların içərisində də Güldəstə Şahsuvarova adlı həmin qəşəng qızın cinayətkar olduğuna inanmırdılar. Hər gün eyni yerdə durub, eyni adamın eyni hərəkətlərini izləmək, sıxıcı bir yeknəsəqlik yaradır, xüsusilə cavanları darıxdırmağa başlayır, onların diqqətini kütləşdirirdi. Lakin Teymur Cahangirov işi inadla davam etdirir, heç cürə təslim olmaq istəmirdi.

Müşahidəçiləri ruhlandırmaq üçün tez-tez onlarla söhbət edir, bu əməliyyatın əhəmiyyətini onlara dönə-dönə başa salırdı. Müşahidəçilərin bəziləri ilə təyin olunmuş yerlərdə görüşür. Şölə xanıma zəhmət verməmək üçün iş qurtarandan sonra bir az uşaq bağçasında ləngiməsini xahiş edir və artel bağlanandan sonra ömrü boyu yüzrlərlə uşaqlara analıq eləmiş, gözələrində həmişə kədərli bir təbəssüm işıqlanan ağsaçlı Şölə xanımın yanına gəlirdi. Diqqəti cəlb eləməmək üçün əyninə adi palıtar geyirdi.

Bu axşam da Şölə xanımla görüşmək üçün uşaq bağçasına gələndə müdiri öz otağında tapmadı. Şölə xanım yataq otağında bir oğlan uşağı üçün yer düzəldirdi. Teymur ağlamaqdan burnunun suyu axan bu uşağa ötəri nəzər salıb Şölə xanıma tərəf dönmək istəyirdi. Lakin nədənsə bir də uşağa baxdı. Uşaq o dəqiqə susdu. Ağlamaqdan qızarmış gözləri təəcüb və qorxu ilə Teymura zilləndi. Teymur onu kiməsə oxşatdı, əlini uzadıb uşağın başını sığalladı, saçını alnından çəkdi.

–Oğlum, adın nədir? – deyər mülayim səslə soruşdu.

Uşaq dinmədi. Onun əvəzinə Şölə xanım cavab verdi:

–Adı Fəxrəddindir.

Teymur uşağdan soruşdu:

–Niyə ağlayırsan?

Uşaq dinmədi. Yenə də onun əvəzinə Şölə xanım cavab verdi:

–Anası xətlənib... Uşağa baxan yoxdur. Sağalana kimi burda qalacaq... Bizim uşaqları bura gətirəndə yox, burdan aparanda ağlayırlar, - deyər Şölə xanım vüqarla cavab verdi.

–Demək bu uşaq sizin bağçanın uşağı deyil?

–Xeyr, Fəxrəddin qonşuluqda olur, neçə dəfə demişəm anası bağçaya verməyib. Uşaq evdə tək-tənha qalıb bəhşi kimi böyüyür. Elə bir az səndən qabaq anası xəbər göndərdi ki, bəs bərk naxoşlamışam, uşağı sənə tapşırıram.

Şölə xanım Fəxrəddimi balaca, alçaq stolun qabağında oturdub ona bir stəkan süd, şirin qoğal verdi, oyuncaqların yerini göstərər tapşırırdı ki, darıxmasın, anası sağalan kimi evlərinə gedəcək.

Dibçəklər düzülmüş dəhlizdə müdir otağına gedə-gedə Teymur Şölə xanımdan soruşdu:

–Nə var, nə yox, Şölə xanım?

Şölə xanım Teymuru irəli buraxıb özü onun ardınca otağına keçdi və əllərini daraqlayıb cavab verdi:

–Açıq, mən başa düşə bilmirəm ki, siz o qızdan nə istəyirsiniz. Gül kimi qızıdır, gözəl, göyçək. Orda işləyənlərin hamısı onun xətrini istəyir.

Teymur pəncərə kənarındakı dibçəkdən küt-küt boylan məxmərə bənzər qızılı güllərin ləçəklərini oxşaya-oxşaya astadan dilləndi:

–Siz elə bilirsiniz ki, pis adam yumruqlarını sinəsinə vurub “ay camaat, mən pis adamam, mən cinayətkaram”,–deyə çıxır. – Bunu hansı axmaq edər?! Əgər o qız belə məharətlə

maskalanıbsa, deməli, çox təcrübəli, çox hiyləgər cinayətkardır...

Şölə xanım ağırlaşmış göz qapaqlarını endirib çətin bir məsələni həll etmək istəyirmiş kimi soruşdu:

–Başa düşə bilmirəm, başa düşə bilmirəm ki, o yaşda qızda siz deyən təcrübə, hiylə hardan olsun. O ki hələ uşaqdır. Necə olub ki, o qədər korlanıb?

–Mən də bu haqda çox fikirləşmişəm, –deyə Teymur dalğın halda cavab verdi, –mənə belə gəlir ki, bu təhər adamların hələ yeniyetmə vaxtlarından əvvəl şüursuz olaraq cinayətkarlıq yoluna düşmələri, sonradan isə elədikləri cinayətlərə görə heç bir cəza çəkmədən daha təhlükəli cinayəti eləmələrinin əsl səbəbkarlarından biri müharibə olmuşdur. O ki qaldı, bu qıza, onun tərbiyəsi elə əvvəldən pis verilmişdi.

Şölə xanım daraqlanmış barmaqlarını sinəsinə sıxıb nə isə fikirləşdi, tərəddüdlə dedi:

–Nə deyim, oğlum. Belə şeyləri sən məndən yaxşı bilərsən...

Araya sükut çökdü. Teymur söhbəti dəyişib soruşdu:

–Bəlkə o uşağın anasında bir kömək lazımdır.

–Hansı uşağın?

–Fəxrəddinin.

–Narahat olma, nə lazım gəlsə özüm edəərəm.

–Xəstəliyi nədir?

–Deyirlər təngnəfəslikdir. Yaman boğulur.

–Cavan adamı bu hardan tutub?

–Cavan deyil, əlli iki yaşı var.

Teymur təəccübləndi.

–O yaşda arvadın, belə xırda uşağı var?

–Özünün deyil, oğulluğa götürüb.

–Bəs uşağın ata-anası hardadır?

–Kim bilir... Arvad deyir ki, bir səhər uşağı qonşudakı bağda skamya üstündən tapıb, milis idarəsinə xəbər verib. Uşağın heç bir doğum evində qeyd olunmayıbmış. Görünür ki, evdə, ya da gizli mamaçılıq eləyən bir qadının yanında doğub, sonra da küçəyə atıb. Bu Fatma arvad da, yazığı gəlib, övladı olmadığından uşağı oğulluğa götürüb, adını da Fəxrəddin qoyub.

Teymur köksünü ötürdü.

–Yazıq uşaq! – deyib Şölə xanımla vidalaşdı.

Vladimir Skvartsov yük daşımaqda məharət göstərirdi. Top-top bağlanmış uşaq paltarlarını yerdən götürməyi ilə yük maşınının kuzasına tullamağı bir olurdu. Arteldə işləyənlər ona isinişməyə başlamışdılar. Hətta təkəbbürlü Marusya belə. Volodya ona göz vuranda daha ağız-burnunu əyib, çiynlərini çəkmirdi: o da gülümsünürdü. Volodya ailə tərbiyəsi görməmiş məzəli, həm də yurdsuz bir uşağı andırırdı. Buna görə də arteldəki qızlar, qadınlar özlərində bu böyük uşağa qayğı göstərmək ehtiyacı duyurdular. Fasilə zamanı artel işçiləri evdən gətirdikləri xırdaca bağlamalarını açıb, yeməklərini ümumi süfrəyə qoyur və Volodyanı da öz süfrələrinə dəvət edirdilər. Amma o, cəmi bir-iki dəfə bir tikə çörək və göy soğan götürüb yemiş, sonralar isə fasilə zamanı arteldən çıxıb qızların gözüne görünməyə çalışmışdı. O, bir şeyi də müşahidə etmişdi: Güldəstə də həmişə ümumi süfrədən yeyir, axırda süfrə yığılana yaxın köhnəlmiş çantasını açır, iş yoldaşlarına şirniyyat paylayırdı. Qızlar deyirdilər ki, "Güldəstə o qədər şirinsəvərdir ki, bütün qazandığını üst-başına yox, şirniyyata xərcləyir..." Volodya Güldəstə

nin təkidinə baxmayaraq bircə dəfə də olsun onun gətirdiyi şirniyyatdan dadmamışdı. Ona elə gəlirdi ki, bütün bunlar başqalarının alın təri ilə, yaxud qanı ilə yoğrulmuşdur. Çünki Vladimir Skvartsov Teymurun bu qız haqqında dediklərinə ürəkdən inanır və başqalarından fərqli olaraq ruhdan düşmür. Güldəstənin kimlərlə əlaqə saxladığını öyrənmək üçün bütün bacarığını sərf edirdi. Qızlar isə bunu bilmir, çox iştahla, həvəslə yeyirdilər. Marusya da yeyirdi. eyirdilər və Güldəstəyə təşəkkür edirdilər. Bəli, Güldəstə özünü istətmişdi. O hər şeyi görür, eşidirdi. Yaman cümləqayğı idi. Hər kəsə xırdaca da olsa bir yaxşılıq ələməyə çalışırdı. Bir dəfə Volodyanın başındakı qulaqlı papağı dinməzəcə qapıb öz yerinə keçdi və iynəni saplayıb, sökülüb salanmış qulağını, qaytanlarını tikdi. Volodya da ona təşəkkür etməli oldu.

Artel ikimərtəbəli bir evin altında yerləşirdi. Evin həyat qapısı qonşu küçəyə çıxdığı üçün arteldə işləyənlər üzbəüz həyatə qaçmalı olurdular. Volodya özü də ora gedirdi. Qızlar ora heç varxtək getmirdilər: pıçılदाşib ikilikdə, yaxud üçlükdə qaçırdılar. Güldəstə də arabir onlarla qaçırdı. Bəzən tək gedirdi. Volodya Güldəstənin həmin həyatın birinci mərtəbəsindəki mənzildən çıxdığını görüb orda kimin yaşadığını öyrəndi. Bura Fatmanın mənzili idi. Əvvəllər Güldəstə Fatmanın yanına getməzdi. Amma arvad xəstələndən sonra tez-tez gedirdi. Bu ilk nəzərdə o qədər də şübhəli görünməməli idi. Çünki ətraf evlərdə yaşayanların çoxu arteldə işləyənlərlə tanış idi. Arabir qızlarla məsləhətləşir, bəzən də təcili bir işləri olanda qızlar onlara kömək edirdilər. Güldəstə hamıya qayğı göstərirdi. O cümlədən ağır xəstələnmiş Fatmaya da qayğı göstərməsi nə üçün şübhə doğurmalı idi?

Vladimir Skavartsov bütün bu müşahidələri haqqında teymura məlumat verdikdən sonra kiçik leytenant Güldəstənin

davranışındakı bu cəhətləri təhlil edib Vladimir Skvartsovun yeni müşahidələri ilə həmin qızın elədiyi cinayətlər arasında heç bir rabitə görmədi və çox məyus oldu.

Fatma doğrudan da Fəxrəddini oğulluğa götürmüşdü. Bunu sənədlər də təsdiq edirdi. Teymura kömək ələməyə çalışan Şölə xanım da neçə gündən bəri yanında qalan Fəxrəddini şirin dillə dindirib atasının, anasının adını soruşmuş, Fəxrəddin isə "anamın adı Fatmadır, atam yoxdur", – demişdi.

Teymur Lütfi Əhməd zadə ilə bir görüşüb ərdə olduğunu iddia edən Güldəstə haqda söhbət açmış və Lütfi bu xəbəərə heç cürə inanmaq istəməmişdi. Lakin Teymur çox incə yollarla elə bil Lütfinin yaddaşını aydınlaşdırmış və o, 1943-cü ilin əvvəllərində Güldəstənin iki-üç ay yox olduğunu və buna görə də Güldəstədən yaman nigaran qaldığını bildirmişdi. Teymur Lütfidən həmin dövrdə Güldəstənin görkəmində, davranışında gözəçarpan bir dəyişiklik olub-olmadığını soruşmuş, o isə heç bir dəyişiklik görmədiyini demişdi.

Teymur Fəxrəddini sonralar da, bir neçə dəfə görmüşdü. Uşağın qaynar baxışları, qara gözləri kiçik leytenant kimisə xatırlatmışdı. Bəlkə də bu gözlər Güldəstənin idi. Çünki Fəxrəddinin beş yaşı var idi. Fatma onu 1943-cü ilin baharında tapmışdı. Həmin vaxtlarda Güldəstə üç ay müddətində məhəllədən yox olmuşdu... Teymur çox çalışırdı ki, heç olmazsa bu uşağın Güldəstənin oğlu olduğunu sübut edə biləcək bir dəlil tapsın. O, həmişəki kimi uşaq bağçasına adi paltarda gəlir və həmişə Şölə xanımdan xahiş edirdi ki, Fəxrəddindən öz analığı Fatma xanımdan əlavə daha kimi tanıdığını və həmin adamın adını öyrənməyə çalışsın. Amma Fəxrəddin elə tutuquşu kimi eyni cavabı verirdi: "Bilmirəm... heç kəs... bilmirəm... heç kəs".

Neçə gün idi ki, qar yağır, bütün küçələrə, şəhərə ətraf-dakı dağlara ağ örtük çəkirdi... Adətən qar üzünə həsrət qalan Bakı uşaqlarının şən hay-küyləri səhər-axşam küçələrdən kəsilmirdi... Qartopu oynayan kim, xizək qayıran kim, sürüşüb qarın içinə yuvarlanan kim!..

Axşamqabağı idi. Arteldə işin qurtarmasına az qalırdı. Volodya uşaq bağçasının qabağında bir təcili yardım maşınının dayandığını görüb nə hadisə baş verdiyini öyrənmək üçün cəld ora qaçdı. Bir qədər keçmiş bağçanın qapısı açıldı və Şölə xanım qucağında uşaq gəlib maşına mindi. Volodya bir müddət maşının yanında dayanıb qəmgin halda artelə qayıtdı və "orda nə olub" – deyə soruşan qızlara cavab verməzdən əvvəl başını bulayıb dərindən ah çəkdi.

–Eh, nə bilim, deyəsən uşaq yatalaq xəbəsinə tutulub. Qaragöz bir oğlandır, adını birtəhər dedilər... Hə, Fəxrəddin.

Bu sözləri deyərkən Volodya gözücu Güldəstəyə baxdı. Güldəstə diksinmədi, çığırma, onun əlləri əsmədi... Qızlar səs-küylə artelin qapısı ağzına çıxdılar. Volodya bir-birinin üstünə yığılmış bağlamalarının iplərini tarıma çəkə-çəkə Güldəstənin hərəkətlərini izləyirdi. Güldəstə tələsmədən işlətdiyi maşını saxlayıb ayağa qalxdı, paltarını hamarlayıb qamətini düzəltdi, ağır addımlarla divardan asılmış qırıq güzgünün qabağına keçib saçını rahladı, qayıdıb çantasında nəyi isə axtarmağa başladı. Elə bil "baxın, mən heç yerə tələsmirəm, heç bir həyəcan keçirmirəm. Bunların mənə nə dəxli var?... " – demək istəyirdi. Sonra o da geyinib qızlarla birgə eşiyə çıxdı. Qızlardan kimsə dedi:

–Bəlkə gedib Fatma xalaya xəbər verək?

Güldəstə cəld cavab verdi:

–Gic-gic danışma a-az, xəstə adama elə sözü necə deyəcəksən!

Hamı razılaşıb dağılışdı. Güldəstə də həmişə getdiyi istiqamətdə uzaqlaşdı... Artelin qapısı qıfıllandıqdan sonra Volodya adəti üzrə qulaqlı papağını gözünün üstünə basıb yoluna düzəldi.

Elə bu vaxt, təcili yardım maşınının içində üzünü xırda-cə pəncərənin tərləmiş şüşəsinə yapışdırmış Fəxrəddin geniş açılmış qara gözləri ilə qarlı küçələri, qar topası oynayan uşaqları, Bakının qış mənzərəsini seyr edir, yanında oturub onu qucaqlamış Şölə xanıma göstərir:

–Ora bax, Şölə xala... Ora bax, Şölə xala! – deyə sevincək dillənirdi.

Əlbəttə, Fəxrəddin xəstə deyildi. Bu qəribə hadisə Vladimir Skvartsovun növbəti hiyləsi idi. Neçə gün idi ki, Fəxrəddin şıltaqlıq edir, Şölə xanım onu heç cür sakitləşdirə bilmirdi. Axırda Vladimir Skvartsovun təklifi ilə razılaşıb Fəxrəddinə dedi ki, gəl səni maşında gəzdirim, istəyirsən?..

Fəxrəddin səsinə kəsib cəld soruşdu:

–Hanı maşın?

Şölə xanım Fəxrəddinin əlindən tutub öz otağına apardı və telefon dəstəyini qaldırıb təcili yardımda işləyən həkim bacısına zəng etdi. Onunla xeyli danışdı. Nəhayət, rahataca nəfəs alıb dəstəyi yerinə qoydu.

–Hə, gəl tez geyinək! – deyə yerindən qalxdı.

Gəzmək görməyən uşaq hələ də Şölə xanıma şübhə və tərəddüdlə baxırdı...

Nə qəribə səyahət idi. Onlar maşına mindi. Elə ki maşın uğuldayıb yola düşdü, Şölə xala onun yanaqlarında öpüb gülə-gülə dedi:

–Hə, otur pəncərənin qabağında.

Fəxrəddin cəld qalxıb pəncərənin qabağına keçdi. Nə qəribə idi. Adamlar, işıq dirəkləri, evlər, maşınlar, tramvaylar,

buz üstündə sürüşən uşaqlar –hər şey Fəxrəddinin gözləri qarşısından qaçırdı. Görəsən, onlar hara qaçırdılar?

Fəxrəddinin sevincinin hüdudu yox idi. İlk dəfə idi ki, maşında gəzirdi. Özü də belə bir gündə, bütün şəhər ağappaq örtüyə bürünmüşdü.

Axşam Şölə xanım bağçada öz iş otağındakı divanın üstündə gecələməyi qərara aldı. Çünki Teymur Cahangirovla Vladimir Skvartsovun düşündüyünə görə bu axşam hökmən uşaq bağçasına zəng vurub Fəxrəddinin vəziyyəti ilə maraqlanan olmalı idi.

Güldəstə özünü çox möhkəm saxlamışdı. Əgər uşağın anası o idisə, özü zəng eləməsə də uşağın atası, yaxud onların dəstərləindən olan bir nəfər zəng eləyib Fəxrəddinin vəziyyəti ilə maraqlanmalı idi. Teymur buna çox böyük əhəmiyyət verirdi. Lakin o axşam nə uşaq bağçasına, nə də təcili yardıma bir kimsə zəng edib Fəxrəddinin səhhəti ilə maraqlanmadı. Əksinə, qərribə bir hadisə baş verdi.

Quşbaşı qar yağır, Vladimir Skvartsov səkiləri örtmüş qalın qar təbəqəsini xırçıldada-xırçıldada harasa tələsirdi. Artel-də işə girməmişdən əvvəl Vladimir Skvartsov zövqlə geyinər və həmişə də diqqəti cəlb edirdi. İndi isə, arteldə işləyənlərin birinə rast gələrsə şübhə doğurmamaq üçün işdən sonra da elə bu paltarda gəzməli olurdu. Birdən kimsə onun yolunu kəsdi. Volodya ayaq saxladı. Güldəstə idi. Volodya təəcüblə soruşdu:

–Hara belə?

–Evə, –deyə Güldəstə kirpiklərinə qonmuş qarı silib gülümsündü.

Volodya onun əlindəki içi dolu çantaya nəzər saldı.

–Deyəsən, yükün ağırdır.

Güldəstə yenə də gülümsündü.

–Yaman.

Volodya papağını gözüünün üstünə basıb burnunu çəkdi: –Əlimdən heç nə gəlməsə də, yük daşımağı bacarıram.

–Çox sağ ol, –deyə Güldəstə çantasını ona uzatdı.

Volodya onunla yanaşı gedirdi. Çantanı sol əlində tutmuşdu. Güldəstə sağ tərəfə keçib sürüşmək üçün bərk-bərk onun qolundan yapışdı. Gecə qaranlıq idi. Quşbaşı yağın qar ətrafı daha da pərdələmişdi. Güldəstə Volodyanın qolundan elə mehriban yapışmışdı ki, o, bu cinayətkar qızın bir qadın kimi nə qədər cazibədar olduğunu indi daha çox hiss etdi. Güldəstə onun qolundan belə ərlə tutması ilə sanki: “Mən nə istəsəm, sən də onu edəcəksən... mən bircə baxışım, bircə sözümlə səni özümə əsir edəərəm”, – demək istəyirdi.

Güldəstənin yaşadığı evə çatanda, aptek malları anbarının qabağında, kətilin üstündə oturub qızarmış kömürlə dolu vedrənin üstündə əllərini qızıqdıran Əbdürrəhman kişi əyninə geydiyi iri kürkün içərisinə başını çıxarıb maraqla Güldəstəyə baxdı. Güldəstə evin qapısını açmadan ona yaxınlaşdı:

–Salam əmi.

Əbdürrəhman kişi bu vaxta kimi onunla bir dəfə də olsa salamlamışdı, indi bu qızın birdən-birə ona müraciət etməsinə təəccüblənib cavab verdi:

–Axşamın xeyir, qızım...

–Əmi, –deyə Güldəstə bir az da ona yaxınlaşdı, – bəlkə mən sabah iki üki-üç günlüyə Salyana getdim. Zəhmət olmasa mənim də qapıma baxın...

Əbdürrəhman kişi əllərini ovuşdura-ovuşdura soruşdu:

–Xeyir ola, qızım, bu qarda-çovğunda səfərə niyə çıxırsan?

–Xalam xəstələnib, əmi.

–Salyanda olur?

–Yox. Salyandan da uzaqdadı. Bankə qəsəbəsiyədi... yoldaşı balıqçıdı.

Əbdürrəhman kişi başını tərpətdi.

–Nə olar ki, get, qızım, yaxşı yol. Evindən arxayın ol.

–Çox sağ olun...

Güldəstə pullələri qalxıb evinin qapısını açanda Əbdürrəhman kişi guya gəzinmək məqsədi ilə ayağa qalxıb Volodyaya sarı addımladı, onun üzünə diqqətlə baxıb qızınmaq üçün qollarını tərpədə-tərpədə əvvəlki yerinə qayıtdı... Qaranlıqda Güldəstənin səsi eşidildi.

–Gəl, Volodya.

Volodya çantanı qapıya qədər aparıb mütərəddid halda dayandı.

–Mən gedirəm..

Güldəstə onun qolundan yapışıb eyni ərklə içəri dartdı.

–Elə şey olmaz. Keç evə. Sənin üçün yaxşı çay dəmləyəcəm.

Volodya içəri keçdi.

Otaqla küçə qapısı arasında daha bir qapı var idi. Bu iki qapının arası xırdaca dəhlizə bənzəyirdi. Burda paltarasan, süpürgə, xəkəndaz və sair şeylər var idi.

Güldəstə küçə qapısını örtüb Volodyaya tərəf döndü və kiçik bir uşağı soyundurmuş kimi onun əynindəki cındır sırtıqlanan düymələrini açmağa başladı. Volodya Güldəstənin nazik, soyuq əllərindən yapışıb təəccüblə soruşdu:

–Neyləyirsən?

–Adam evin içinə paltoda keçməz. Bunu soyun.

Gərgin fikirlər Vladimir Skvartsovun beynində ildırım sürəti ilə cərəyan edir, bu gözlənilməz vəziyyətdə hər şeyi ətraflı düşünüb müəyyən qərara gəlmək üçün vaxt çatışmırdı. “Görəsən orda, içəridə kim var? Bu hiyləgər qız məni nə üçün

içəri dartır. Əlbət ki, bir məqsədi olmasa məni evinə gətirməzdi. Görəsən məqsədi nədir? Bəlkə Fəxrəddin əhvalatı ilə maraqlanacaq? Bəlkə də məni başqa sorğu-suala tutacaq. Heç olmazsa, əvvəlcədən Teymur Cahangirovla məsləhətləşsəydim, bilərdim ki, bu qızın evində özümü necə aparım. Teymur çox uzaqgörəndi. Tükü-tükdən seçir. O saat başa düşərdi ki, nə üçün Güldəstə məni öz otağına dartır. O məndən şübhələnir. Şübhələnməsəydi mən Fəxrəddin xəstələndiyi haqda xəbər gətirəndə heç olmazsa, kənar bir adam kimi maraqlanıb bir şey soruşardı. Amma heç mənə sarı baxmadı. Məndən Şübhələnir. Görəsən, gedim, yoxsa diri-diri atım özümü oda?”

–Sənə nə oldu. Volodya? – deyə Güldəstə gülümsündü. Volodya bu səsə elə bil diksinib yuxudan ayıldı, dik Güldəstənin iri giləli gözlərinə baxdı:

–Qorxuram.

Güldəstənin nazik dodaqları ucunda xəfif bir təbəssüm göründü:

–Məndən?

–Yox, özümdən.

–Nə üçün?

–Mən hələ ömrümdə sənə kimi qəşəng qız görməmişəm.

Güldəstə Volodyanın papağını da çıxarıb onu otağa itələdi:

–Keç evə. Gic-gic danışma!

Vladimir Skvartsov saçlarını rahlamadan otağa göz gəzdirdi... Uca tavanlı böyük otaqda heç bir şey yox idi. Divarların, döşəmənin, pəncərə çərçivələrinin rəngi çox yerdən qopub tökülmüşdü. Sol tərəfdə açılan qapıdan carpayı ayaqları görünürdü. İrəlidəki qapı yaqın ki, içəri dəhlizə və mətbəxə açılırdı.

Vladimir Skvartsovun qulaqları səsdə idi.

–Oyləş! – deyə Güldəstə oynaq bir tərzdə ona əmr etdi.

Vladimir Skvartsov stolun yanındakı ucaq söykənəcəklə qədim stullardan birinə əyləşdi. Özü də elə oturdu ki, kürəyi pəncərələrə sarı olsun. Beləliklə qapıların üçün də öz nəzarəti altında saxlayırdı. O, yaylığını çıxarmaq niyyəti ilə əlini şalvarının cibinə salıb silahını ayağa çəkdi. Güldəstə paltosunu çıxarib çay dəstgahı hazırlamağa başladı. O gah bu qapının, gah o qapının arxasında gözdən itir, tez-tez qayıdır və yenə yox olurdu. Otaq çox soyuq idi. Güldəstə pilləni gətirib stolun yanında yandırdı, dolu çayniki üstünə qoyub stola nımdaş bir süfrə saldı. Vladimir Skvartsovun həmişə imtina etidiyi şirniyyatı süfrəyə düzdü:

–Ye, Volodya.

Volodya burnunu qırışdırdı:

–Şirnidən zəhləm gedir.

–Bəs nəyə qonaq eləyim səni?

–Neçə otağın var?

–İki.

–Burda tək olursan?

–Hə..

–Ata-anan hardadır?

–Atam dustaqdadı, anam da məni qoyub qaçıb...

Güldəstə bütün suallara açıq, düzgün cavab verirdi. Qonşu qapılardan da heç bir səs-səmir gəlmirdi. Vladimir Skvartsov nisbətən sakitləşmişdi. Amma bir şeyi başa düşə bilmirdi ki, Güldəstə onu öz evinə nə üçün gətirib...

Sonra Vladimir Skvartsov nəyisə xatırlayıb bir az da sakitləşdi. Əbdürrəhman kişi onun bu evə girdiyini görmüşdü. Deməli, şahid olan yerdə bu evdə ona heç kəs toxuna bilməzdi. Elə isə nə üçün Güldəstə bütün tərcümeyi-halını danışır, otaq-

larının qapılarını onun üzünə açıb sanki: “əgər məndən şübhələnirsinizsə, baxın bu mən, bu da mənim ev-eşiyim”, - deyirdi.

Güldəstə qalxıb stəkan-nəlbəki də gətirdi. O, hərəkət etdikcə Vladimir Skvartsov diqqətlə Güldəstəni süzür, onun necə zərif, mütənasib biçimli olduğunu görürdü. O həm Volodya üçün, həm də özü üçün çay süzüb onunla üzbəüz əyləşdi.

–İç, Volodya.

Volodya çayı içməzdən əvvəl yaylığını çıxarib burnunu sildi. Əlbəttə, o, yaxşı bilirdi ki, süfrə başında belə hərəkət etməzlər. Güldəstənin ona məzəmmətlə baxdığını görüb iri bozumtul gözlərini təqsirkar uşaqlar kimi qıprdı. Güldəstə mehriban tövrlə dilləndi:

–Deyəsən, sən də mənim kimi yetimsən.

“Əsl mətləb başlanır”, – deyə Vladimir Skvartsov düşü-nüb cavab verdi:

–Yox, mənim atam da, anam da var. Atam müharibə əli-lidir. Anam müharibə illərində neftayırma zavodunda operator köməkçisi idi, indi ev işləri ilə məşğuldur.

–Deməli, ata-ananın yeganə balasısan.

–Yox, bir qardaşım, bir də bacım var idi. İkisi də cəbhə-dən qayıtmadı. Onların dərdi anamın belini бүkdü.

Güldəstə yoxlayıcı nəzərlə ona baxıb astadan dedi:

–Qəm yemə, Volodya, mən sənin bacın!

–Çox sağ ol, Güldəstə.

–Danışdıq, bu gündən mən sənin bacın.

Volodya gülümsündü.

–Mən belə bacı-qardaşıqlardan qorxuram.

–Niyə?

–Sən çox qəşəngsən.

–Gic-gic danışma. Mən səndən böyüyəm.

–Nə olsun ki?

–Dedim ki, gic-gic danışma. Mən sənin bacınam, vəs-salam.

–Yaxşı, bacı-qardaş kimi biz neyləyəcəyik?

–Mən sənin qayğını çəkəcəyəm, sən də mənim.

–Necə?

–Lap əvvəl mən sənə kostyum tikəcəyəm.

Volodya təəccübləndi.

–Necə yəni kostyum tikəcəyəm? Səndə o qədər pul hardandır?

Güldəstə cəld yan otağa keçib bahalı parçadan tikilmiş bir kostyum gətirdi və Volodyaya göstərüb dedi:

–Bunu balca düzəltdim, gey əyninə. Atam da sənin kimi boylu-buxunlu idi.

–Bəyəm indi atan sağ deyil?

–Nə bilim.

–Məktublaşmırsınız?

–Yox.

–Nə üçün?

–O da məni bədbəxt eləyib, anam da... İndi mən tək-tən-ha qalmışam. Bu dünyada adamın adamı olmadı, nə fayda... Qoy sənə bacılıq eləyim. Qəşəng oğlansan, geyin-kecin, mən də baxım sevinim. Kimi bəyənsən düşüm qabağına alım, lap toyunu da eləyim.

Volodya sadəlövhliklə soruşdu:

–Bəs mən sənin üçün nə eləməliyəm?

–Sən öz bacını pis adamdan müdafiə edəcəksən. Qoy bilsin ki, mən tək deyiləm... Sən də desən, mən eləyəcəm. Mən də nə desəm, sən eləyəcəksən. Çayını iç... bəlkə təzələyim?

Vladimir Skvartsov çaydan bir qurtum içib eyni sadəlövhliklə soruşdu:

–Sənə sataşan var bəyəm?

Güldəstə çiynlərini çəkdi:

–Mən tək qızam...

–Özü də qəşəngsən.

–Elə demə.

–Sən çox qəşəngsən.

–Kaş qəşəng olmayaydım.

–Sənə sataşan kimdir?

Güldəstənin gözləri uzaqlara dikildi.

–Pis adamdı. Çox pis adamdı. Təhlükəli adamdı...

–Axı kimdir?

–Yox, yox... hələ yox... Bu çox ciddi məsələdi... Hələ sənı yoxlamalıyam. Hələ sən sübut etməlisən ki, mənim kimi baciya layiqsən.

Volodya birdən yerindən sıçrayıb qızgın bir qətiyyətlə dilləndi:

–Elə bilirsən ki, mən qorxağam?! Sən onu mənə göstər, gör qaranlıq küçələrin birində nəfəsini necə kəsirəm. Sənın yolunda mən nə desən elərəm, lap adam da öldürərəm. Amma...

–Amma nə?

–Amma bir təqsiri olsa...

Güldəstə kədərli halda başını tərpətdi.

–Yox, Volodya, təəssüf ki, o adam sağ qalmalıdı.

–Nə üçün?

–Ona toxunmaq olmaz.

–Axı o səndən nə istəyir?

Güldəstə dinmədi, həya ilə başını yerə dikdi. Birdən başını qaldırıb qəti bir səslə dedi:

–Daha sənə heç-zad deməyəcəm, –qalxıb pencəyi götürdü və Volodyaya uzatdı. – Bunu gey əyninə baxım.

Volodya da ayağa qalxdı.

–Yox, Güldəstə, əvvəlcə sənə qardaş olduğumu sübut eləyim, sonra.

–Boş-boş danışma, Volodya, gey əyninə.

–Yox, Güldəstə. Mən heç kəsə, hətta sənə də borclu qalmaq istəmirəm. Borclu qalmağı bacarsaydım, gəlib yükdaşıyan olmazdım. Nə deyirsən eləyim, ancaq qoy sənin məhəbbətini də, bu kostyumunu geymək haqqını da öz zəhmətimlə qazanım.

Volodya Güldəstə ilə açıq-aydın saziş bağlamaq istədiyinə işarə edirdi.

–Yaxşı... – deyə Güldəstə bir qədər fikirləşəndən sonra cavab verdi, –qoy hələ məsələ soyusun.

–Salyana haçan gedirsən?

–Sabah.

–Artel müdirindən icazə almısan?

–Almışam.

–Haçan gəlibsən?

–İki-üç günə.

–Gələrsən danışarıq.

–Yaxşı.

Vladimir Skvartsov yenə də tərbiyə görməmiş uşaqlar kimi şalvarını çəkib, əlinin dalı ilə burnunu sildi və qapıya tərəf addımladı.

Güldəstə yerindən tərpənmədi. Volodyaya çox diqqətlə baxırdı. Volodya sıırıqlı ilə qulaqlı papağını geyib ona sarı döndü.

–Gecən xeyrə qalsın.

–Sağ ol, Volodya.

Vladimir Skvartsov küçəyə çıxanda qar seyrəlmişdi. Əbdürrəhman kişi evin qabağında gəzişirdi. Volodyanı görüb bir anlığa ayaq saxladı.

Vladimir Skvartsov Əbdürrəhman kişinin onların müşahidəçilərindən biri olduğunu bilirdi. Ancaq bunu bürüzə vermirdi. İndi də dinməzcə qocanın yanında keçib dar, qaranlıq küçəyə döndü.

Bir neçə addım atmamışdı ki, kimsə onun yolunu kəsdi. Vladimir Skvartsov sol əlini cəld şalvarının cibinə saldı.

–Volodya?! –deyə qarşısında dayanmış adam təəccüblə soruşdu. Bu, Teymur idi. – Sən onun evində nə qayıırırdın?

Vladimir Skvartsov Teymura qibtə ilə baxır, “kiçik leytenant işinin çox möhkəm qurub!” – deyə düşünürdü.

–O məni özü apardı.

Qaranlıqda Teymurun asta, lakin sərt səsi eşidildi:

–Burda dayanmaq olmaz. Sən irəlidə get!..

Onlar iki tin o yanda qarnlıq bir küçədə dayanıb işığını söndürmüş maşına mindilər.

Əbdürrəhman kişi çox cəld tərpənmiş və qiymətli xəbəri eşidən Teymur, nəhayət ki, Güldəstənin yanına gələn adamı görə biləcəyinə sevinmişdi. Lakin indi onun təəccübünün hüdudu yox idi. Çoxdan axtardığı adamın əvəzində Vladimir Skvartsovu görmüşdü.

Vladimir Skvartsov bu axşam başına gələn əhvalatı yerli-yerində Teymura danışdı. Elə bil Güldəstə Teymura çox qəribə bir tapmaca vermiş və gülərək: “Axtar tap!” – demişdi.

Bu tapmaca ondan ibarət idi ki, Güldəstə hər şeyi olduğu kimi deyir, hətta, sadəlövhəsinə Əbdürrəhman kişiye yaxınlaşıb qoca gözətçinin onun müşadidəçisini olduğunu bilirmiş kimi hara, nə üçün gedəcəyini xəbər verir, Volodyanı evinə aparır və bütün bu hərəkətləri ilə guya deyirdi: “Mən düz, təmiz adamam. Məndən nə istəyirsiniz?!”.

Görünür ki, hazırda Güldəstə “ən böyük biclik – düzlükdür” şüarını əsas tutmuşdu. Lakin Güldəstənin seçdiyi bu

yeni yol sürüşkən idi. o öz düzlüyünü sübut etməyə çalışaraq ardınca müşahidəçi qoyulmuş adamları tanıdığını bürüzə vermişdi. Nə üçün? Ya səhv addım atmışdı, ya da özünə çox qürələnirdi. Bəs Vladimir Skvartsovun elədiyi söhbəti necə başa düşmək olardı? Bir halda ki, Güldəstənin yanına, xüsusilə əməliyyat dövründə, heç kəs gəlib-getmirdi. Deməli Vladimir Skvartsovu öz evinə dartıb aparmasını heç də onun şiltaqlığı kimi qiymətləndirmək olmazdı. Əlbət ki, Güldəstə Vladimir Skvartsovdan şübhələnirdi. Oun doğrudan da yükdaşıyan olub-olmadığını öyrənmək istəyirdi. Çünki Volodya öz rounu məharətlə oynasa da, həmin arteldə məhz "Güldəstə Şahsuvarova" əməliyyatına başlanan dövrdə işə girmişdi. Buna görə də onu öz evinə aparmış, orda onlar bir-birinin ailə vəziyyəti ilə maraqlanmışdılar. İkisi də həqiqəti demişdi. Güldəstə ona kostyum təklif etmiş, Vladimir Skvatsov isə qəbul eləməmişdi. Güldəstə kimi adamla belə ehtiyatla davranmaq çox düzgün idi. Çünki əgər Vladimir Skvartsov onun təklif etdiyi kostyumu qəbul etsəydi, Güldəstə ondan daha çox şübhələnərdi.

Teymur Güldəstənin "bacı-qardaş olmaq" və onu məchul bir adamın əlindən qurtarmaq təkliflərinin də, kostyum bağışlamaq kimi hiylə olduğunu qət edib Vladimir Skvartsova dedi:

–Güldəstəni izləyən məchul adamı öldürməyə hazır olduğunu deməklə ciddi səhvə yol vermişən.

Vladimir Skvartsov təəccüblə soruşdu:

–Nə üçün?

–Ona görə ki, Güldəstə sənə bu sözlərinə inanmayıb. İndi səndən daha çox şübhələnir.

Vladimir Skavartsov baş barmağı ilə burnunu qurdalayıb razılışdı.

–Elədir, yoldaş kiçik leytenant, mən bir az hissə qapılmışam.

–Bir az yox, çox!

–Elədir, yoldaş kiçik leytenant.

–Bəs Fəxrəddin məsələsinə nə deyirsən?

Vladimir Skvartsov bu mürəkkəb məsələnin qarşısında çətinlik çəkirdi.

–Mən uşağın adını çəkəndə Güldəstə heç vecinə də almadı. Amma o biri qızlar səs-küy qaldırdılar... Mənə belə gəlir ki, uşaq məsələsində biz özümüzü azdırırıq.

–Bəs o uşağın gözləri? Elə bil Fəxrəddin öz gözlərinin Güldəstədən borc almışdır. Güldəstə ilə o uşağı bir yerdə görsən heyrətə gəlersən.

–Bakıda o qədər bir-birinə oxşayan qaragöz adam vardır ki... Bir də mənə belə gəlir ki, ən əzəzil ana da uşağının xəstələndiyini eşitsə, dözə bilməz.

–Məni hər şeydən artıq çaşdıran da budur... – deyə Teymur cavab verdi.

Vladimir Skvartsov soruşdu:

–Yoldaş kiçik leytenant, Güldəstəni Bankə qəsəbəsinə kimi müşayiət edənlərlə olacaqmı?

–Sən necə bilirsən?

–Məncə, olmalıdır.

–Mən də belə fikirləşirəm.

–Kimi göndərəcəksiniz?

–Səni göndərmək olmaz.

–Aydındır.

–Mayorla məskəhləşmək lazımdır. Bəlkə mən özüm getdim.

Teymur evə həmişəki kimi gec gəldi. Milis idarəsində işləyəndən bəri nə anası, nə də qardaşı onu əməlli-başlı görə bilmirdilər. Son zamanlar Teymurla Cavahir arasında müəyyən bit narazılıq əmələ gəlmişdi. Teymur gecə saat birdə, ikidə evə qayıdanda anasının yatmayıb onu gözlədiyini görür, anasını başa salsın ki, bundan sonra həmişə gec gələcək, özünü üzməsin: "Əvvəla, işdə əməlli-başlı çay-çörək yemək üçüm yaxşı bu-fetimiz var, ikincisi də uşaq deyiləm ki, ürəyim bir şey istəsə, özüm taparam, odun üstünə qoyub qızdıraram. Sən yat, ana..." – deyirdi. Cavahir isə balaları evə qayıtmayınca rahatlıq bilmirdi. "Siz mənə baxmayın, – deyirdi, – mənim üçün xoşdur. Sizi evdə görməsəm, gözümə yuxu getməz... Seymur yenə yaxşıdır. Ertədən gəlir evə. Sən də ananı istəsən, bir az tez gələrsən".

Teymur nə qədər çalışdısa evə gecə yarısından tez qayıda bilmir, bəzən də səhərə yaxın gəlirdi, anasını oyaq görəndə lap özündən çıxırdı. Amma son günlər daha dinmirdi. Anası süfrə açıb üstünə çay, yemək qoyanda heç bir şeyə əl vurmur, qaşlarını çatırdı.

Bu gecə də evə gələndə Cavahir həmişəki kimi onun üçün süfrə açdı. Teymur heç bir şeyə əl vurmadan uzunboğaz çəkmələrini çıxartdı.

Cavahir kandarda dayanıb səssiz-səmirsiz ağlayırdı. Onun gözləri necə də xırdalaşmışdı.

– Nə olub, ana? – deyə Teymur özü anasını dindirdi.

Cavahir hıçqırıqlarını boğub soruşdu:

– Mən sənə nə eləmişəm?

Teymurun ürəyi əsdi, kövrəldi.

– Axı nə olub?

– Bala da anasından üz döndərər?

Teymur anasına yaxınlaşıb onu möhkəmcə qucaqladı. Cavahir çoxdan bəri onu boğan hıçqırıqları saxlaya bilmədi.

Seymur hövlnak yuxudan ayılıb çarpayıya oturdu. Heç nə başa düşə bilmədi. Qucaqlaşmış anası ilə qardaşına baxdı. Teymur anasını bir qədər də nazlayıb onun gözlərindən öpdü, qardaşına yaxınlaşdı, adəti üzrə gülümsünüb onun saçlarına oxşamaq istədi. Amma, nədənsə dayandı. Seymurun üzündə nə isə bir dəyişiklik əmələ gəlmişdi. Hə, bığ buraxmışdı. Teymur istədi soruşsun ki, bu nədir, haçandan bəri bığ qoymağa başlamısan? Amma dinmədi. Qızıliya çalan açıq sarışın bığ Seymurun çəhrayı sifətinə yaraşır, onu qəşəngləşdirirdi...

Seymur yuxulu gözlərini ovuşdurub qardaşına dedi:

– Universitetdən sənə kağız göndəriblər.

– Nə kağız?

– Yazırlar ki, qalan üç imtahanını da verməlisən.

Teymur köksünü ağır-ağır ötürdü.

– Qalsın qayıdandan sonraya.

– Hara gedirsən ki?

– Heç, ana, əlimdə bir iş var... Bir-iki yaxın rayona dəyməliyəm.

Cavahir təşvişlə soruşdu:

– Neçə günlüyə gedirsən?

– İki-üç günlüyə... Nigaran qalma, ana.. kiçik bir yoxlama aparacağam – deyə Teymur iştahası olmasa da, stol başına keçib çörək yeməyə və serjant Babayev haqqında məzəli əhvalatlar danışmağa başladı.

Cavahirlə Seymur ona qulaq asır, qəhqəhə çəkib ürək-dən gülürdülər. Cavahir güləndə də gözləri yaşarırdı. İndi də o, yaşarmış gözlərini silib Teymura dedi:

–Sən orda hər gün teatr görürmüşsən ki! Mən də burda ürəyimin içini yeyirəm ki, görəsən uşağımın başında nə var. Belə sözhətləri tez-tez elə mənim üçün də!

Ertəsi gün Güldəstə Şahsuvarova Bakı-Astara qatarı ilə Salyana sarı yola düşdü. Bu qatarda onu iki nəfər müşayiət edirdi. Biri Vladimir Skvartsovun komsomol dəstəsindən olan Aleksey Filippov, o iri kiçik leytenant Teymur Cahangirov idi. Aleksey Filippov Güldəstə ilə bir vqonda, Teymur isə üç vqon aralı gedirdi. Salyana kimi Güldəstə dayanacaqların heç birində bir kimsə ilə görüşüb eləmədi. Vqonda isə bir çoxları ilə tanış olduğu kimi Aleksey Filippovla da söhbətə girişdi.

–Hara gedirsiniz? – deyə Aleksey ondan xəbər aldı.

–Bankəyə – deyə Güldəstə on yeddi-on səkkiz yaşlarında olan bu oğlana cavab verdi. Aleksey Filippov sevinmiş halda dilləndi:

–Mən də ora gedirəm.

–Sən bankəlisən?

–Yox, moskvalıyam. Balıqçılıq texnikumunda oxuyuram. Bankəyə təcrübə keçməyə gedirəm.

–Çox yaxşı.

–Bankə qəşəng yerdir? Mənzərəsi necədir?

–Mən özüm də heç Bankədə olmamışam. Xalam xəstələ-nib... Moskvadan çoxdan gəlmişən?

–On-on beş gün olar. Əvvəl istəyirdim bir az Bakıya yaxın yerdə təcrübə keçim; Yalamada, Bilgəhdə. Amma oralarda bu saat tora bir şey düşmür.

–Demək. Bankədə qalacaqsan.

–Bəli.

–Lap yaxşı oldu. Salyandan o yana özüməyol yoldaşı tapdım.

Aleksey Filippov ədəblə cavab verdi:

–Çox şadam. Əgər bir kömək-zad lazım olsa, utanmayın, deyin.

–Yaxşı...

–Mənim xalam çox qonaqcıldı, istəsən bizdə qalaq.

–Fikirləşirəm, axı əziyyət olar...

Dayanacaqların birində Aleksey Filippov qatıq almaq bəhanəsi ilə qatardan düşüb adamların arasında Teymur Cahangirovla görüşdü və Güldəstə ilə olan söhbətini ona xəbər verib soruşdu:

–Necə bilirsiniz, yoldaş kiçik leytenant, bəlkə mən onun təklifini qəbul edim.

–Qorxmursan ki?

–Nədən qorxuram? – Teymurun ona necə diqqətlə baxdığını görüb gülümsündü: –Onların nəyinə gərəyəm.

Teymur Bankə qəsəbəsində qalacaqları günlər ərzində və təcili hallarda Aleksey Filippovla görüş üsulları haqda bir də danışı ondan ayrıldı.

Aleksey qatığı əvvəlcədən alıb saxlamışdı ki, Güldəstə ondan şübhələnməsin.

Salyanda Aleksey Filippov şeylərini arxa çantasına yığib çiyinlərinə keçirtirdi və Güldəstənin ağır çamadanını yol kənarına qədər apardı. Orda onlar Bankə qəsəbəsinə sarı gedən adamla dolu bir yük maşınına mindilər.

Teymur onlardan iki saat sonra yola çıxdı... Buralara qar düşməmişdi. Düzənliyə səpələnmiş qırmızımtıl kolluqlar üfüqə qədər yayılırdı. Sol tərəfdə, dərin yarğanın arası ilə sakit-sakit axan Kür, yolçuları uzun zaman müşayiət edirdi...

Arabir maşın yolu bağlı-bağatlı kəndlərin içərisindən keçir, sonra yenə də qırmızı kolluqlar və dərin, sonsuz mavi səma görünürdü...

Teymur ilk dəfə idi ki, Salyan – Bankə tərəflərə gedirdi. Əgər Güldəstə əhvalatı olmasaydı, yəqin ki, bu mavi səma onun gözlərinə daha dərin, üfüqlə birgə hərlənn qırmızımtıl yer isə daha geniş görünərdi. Lakin indi onun beynində yalnız bir-cə fikir fırlanırdı.

Maşın qalın ağaclar arasından keçib süd rəngli Kürün sahilində dayandı. Çayın kənarında kiçik bir körpücük var idi. Bərə “Ford” markalı köhnə yük maşınını o biri sahilə, bir az çəpəki istiqamətdə görünən eyni şəkilli gödək körpücüyün yanına aparırdı. Bir nəfər arıq, uzunboy kişi bir sahilədən o biri sahilə çəkilməmiş qol yoğunluğunda kanat boyu üzən bərəyə tez-tez istiqamət verir, o biri sahiləki körpüyə tuşlayırdı. Çay, bərəni öz axını boyu aparmaq istəyir, kanat isə buraxmırdı, beləliklə çayın gücü hədəf getmir, ağır yüklənmiş bərəni o biri sahilə itələyirdi...

Teymur fikirləşirdi ki, əgər təcili bir iş olsa bu biri adamı yamanca ləngidər. Çünki o biri sahilə yükün boşaldıb qayıdana kimi bir saata yaxın vaxt keçir. Əgər bərə yükünü boşaldan kimi qayıtsaydı, ən çoxu on beş-iyirmi dəqiqə vaxt aparardı. Amma uzunboy kişi o biri sahilədən tərpanmək istəmirdi. Deyəsən orda da müştəri gözləyirdi...

Onsuz da Teymur tələsmirdi. “Qoy Güldəstə ilə Aleksey yərbəyer olsunlar”, –deyə düşündü.

Aleksey Filippov xalasının evini tapmaqda Güldəstəyə kömək edirdi.

Güldəstə dodaqlarını bir-birinə sıxaraq ağır çamadani aparan bu zərif oğlana baxır, başını bulayırdı.

–Səndən xəcalətliyəm, Alyoşa.

Aleksey Filippov dinməzəcə gülümsünürdü.

Uzun axtarışlardan sonra çəpərlərinə köhnə balıq toru sərilmiş bir həyatə yetişib dayanırlar.

–Nəcəbət xala! Ay Nəcəbət xala! – deyə Güldəstə həyatə girmədən çağırırdı.

Beş-altı yaşlı iki topuş uşaq evin artırməsindən görünürdü. Elə bil bir alma idi, yarı bölünmüşdü. Əkisdilər. Güldəstə ilə Alekseyə mat-mat baxırdılar, sonra birdən evə qaçıb kök bir arvadla eşiyyə çıxdılar. Arvad da bir neçə an təəccüblə Güldəstə ilə Alekseyə baxdı.

–Nəcəbət xala, qonaq qəbul eləməzsən? – deyə Güldəstə gülərlərlə soruşdu.

Arvad cəld pillələri enib çəpərə yaxınlaşdı. Diqqətlə baxdıqda Nəcəbətin suyu bir az Güldəstəyə çəkirdi. Amma yaz qış havada, çöldə, çay kənarında olduğundan üzü qaralıb bərki-mişdi.

–Güldəstə olmayasan? – deyə Nəcəbət heyrətlə soruşdu.

–Güldəstəyəm.

Nəcəbət əllərini döşlüyünə silib küçəyə çıxdı. güldəstəni bağrına basıb quş lələyi kimi qaldırdı və öpə-öpə həyatə çəkdi. Güldəstə canını onun öpüşlərindən qurtarıb güldü və üzünü hələ də çəpərin arxasında dayanıb gözləyən Aleksey Filippova çevirdi:

–Alyoşa, gəl, küçədə niyə dayanmısan? Gəl xalamla tanış ol.

Nəcəbət Alekseyi həyatə çağıraraq Güldəstədən soruşdu:

–Bu uşaq kimdir?

–Yolda tanış olmuşuq. Mənə çox yaxşılıq eləyib. Moskvalıdır.

Nəcəbət onu da gülərlərlə qarşıladı. Güldəstə artırmada dayandı, hələ də onlara təəccüblə baxan topuş uşaqları qucaqlayıb kirli yanaqlarından öpdü.

–Sizdən xəcalətliyəm, –dedi,– uşaqlar böyüyüb ancaq bir dəfə də gəlib görməmişəm. Özü də belə qəşəng oğlan uşaqları.

Nəcabət vüqarla qamətini düzəltdi.

–Bəs nə bilirdin!

Güldəstə ona sarı döndü.

–Nəcabət xala, axı mən sənin bu iki qəşəng oğlunun ikisi üçün qız oynucağı, qız çəkməsi, qız paltosu almışam.

Nəcabət güldü:

–Canın sağ olsun. Elə özün bizi yad eləyib gəlmisən, böyük işdir. Heç olmasa sən bizim üzümüzü qara eləyən o ləçər anana oxşama.

Güldəstə də dikəldi:

–Allah eləməsin!

Yerbəyer olandan sonra Aleksey Filippov çay kənarındakı balıq laboratoriyasına tələsdı. Axşam düşənə kimi oranın müdiri ilə görüşüb sənədlərini təqdim etməli idi. Lakin əsas məqsədi Teymur Cahangirovla görüşüb Güldəstənin ünvanını ona bildirmək idi. Bütün bu əməliyyat, uzaq yol, Güldəstə ilə tanışlıq, Güldəstənin təklifini qəbul edib onun xalasıgildə qalmaq –Aleksey Filippovun xəyalını qanadlandırır, o özünü çətin bir döyüşün qəhrəmanı kimi hiss edirdi.

Onlar kiçik leytenant Cahangirovla əvvəlcə təyin olunmuş yerdə, qonaq evinin yaxınlığında görüşdülər. Aleksey Filippov bütün eşitdiyini, xala ilə bacıqızının necə görüşdüyünü danışdı.

–Deməli, xalasının oğlu, yaxud qızı olduğunu da əməlli-başlı bilirmiş – deyə Teymur öz-özü ilə danışmış kimi dilləndi və cəld Alekseydən soruşdu: –Xalası doğrudan da xəstədir?

Aleksey güldü:

–Pəhləvan kimi arvaddır.

Teymur yaxındakı tikinti idarəsi işçiləri üçün qurulmuş müvəqqəti evlərdən birini göstərüb Alekseyə dedi:

–Məni orda, idarənin partkomunun otağında taparsan.

Aleksey laboratoriyaya getdi. Teymur isə onu səhərdən bəri gözləyən adamla görüşüb Güldəstənin xalasının və onun ərinin haqqında məlumat aldı:

Məlumata görə Nəcabət Bankə qəsəbəsində yaşadığı dövrə özünü nəcib, xeyirxah bir adam, işlək bir qadın kimi tanıtmışdı. Əri Xəlid Xəlilov isə prinsipial, təmiz bir adamdı. Barəkəs sürür, balıq ovu vaxtı tor atır, ov olmayanda barj daşıyır... Bakıdan, yaxud başqa şəhərdən onların ünvanına məktub gəlmir. Xəlid Xəlilovun ata-anası arabir, xüsusilə qış aylarında Sabirabaddan bura gəlir, bir həftə, on gün qonaq qalır, sonra yenə də öz evlərinə, kolxozlarına qayıdırlar. Bakıdan ilk dəfədir ki, onlara qonaq gəlir.

“Yenə də Güldəstə bizi azdırır”, – deyə Teymur fikirləşdi və nə qədər çalışdısa, onun bura, neçi ildən bəri əlaqəsi kəsilmiş xalasının yanına nə üçün gəldiyini başa düşə bilmədi. “Görəsən, çamadanda nə gətirib? Bəlkə xalasını da özünə sirdaş eləmək istəyir? Bəlkə də xalasına deyəcək ki, atamı həbsə almamışdan əvvəl bu qiymətli şeyləri-daş-qaşı, qızıl-gümüşü başqa yerdə gizlətmışdim. İndi qorxuram əlimdən çıxsın, sizdə qalsa qorxusu olmaz. Ara sakitləşəndən sonra gəlib apararam. Sənin də payına bir şey düşər... Elə isə nə üçün o çamadanı Alekseyə qızmışdı. Güldəstə hiyləgərdir. Bəlkə qəsdən belə eləyirdi ki, çamadan heç kəsdə şübhə oyatmasın. Çamadanı öz mühəkəmə yaşasaydı, bu daha çox şübhə doğurardı... Bir az gözləyək. Görək Aleksey özünün necə aparacaq. Diribaş oğlana oxşayır...”

Vladimir Skvartsov kimi Aleksey Filippov da Bakıda anadan olub, Bakıda boya-başə çatmışdı. Hər ikisi Azərbaycan dilini yaxşı bilirdi. İndi də Nəcabətin bəşirdiyi ətirli toyuq çığırtmasını yeyə-yeyə Xəlid Xəlilovla balıqçılıq haqqında söhbət edir, həm də xala ilə bacıqızının söhbətini dinləyirdi. Uşaqlıqdan

Xəzərin sahilində böyümüş Aleksey doğrudan da mahir balıqçı idi. Heç təsadüfi deyildi ki, Vladimir Skvartsov bu əməliyyatda iştirak etmək üçün məhz onu cəlb etmişdi.

Aleksey Nəcəbatlə Güldəstə arasındakı söhbətdən başa düşdü ki, Nəcəbat öz bacısının əlindən zəncir çeynəyir, əgər əlinə keçərsə, yaşda özündən böyük olmasına baxmayaraq, onu öz əlləri ilə boğub öldürməyə hazırdır. Güldəstənin anasından məktub alıb-almadığını soruşanda, o, başını bulayıb "yox" dedi. Öz işindən danışdı. "İstəyənin var?" – deyə xalası soruşdu. Güldəstə qeyri-müəyyən bir hərəkətlə çiynlərini çəkdi. Xalası güldü. "Olsa utanma, xəbər elə, gəlim görüm kimdir, necə adandır..."

Güldəstə xalası ərinin səhər ertədən barj daşıyacağını eşidib xahiş elədi ki, onu da özü ilə aparsın. O, Alekseyə tərəfə dönüb:

–Alyoşa, sən də gedək bizimlə, – deyə təklif etdi.

Aleksey mütərəddid halda ona baxıb astadan dilləndi:

–Axı mən təcrübəyə başlamalıyam.

–Sabah da dincəl. Yaxşı?

Aleksey fikirləşib razılaşdı.

–Yaxşı. Mən də gedərəm.

–Alaqaaranlıqdan durmalıyıq ha! – deyə Xəlid onları xəbərdar etdi.

Güldəstə Alekseyin də yerinə cavab verdi.

–Biz öyrəncəliyik.

–Onda ertədən yatın, yuxunuzu alın.

Aleksey bütün gecəni gərgin keçirtirdi. Qulaqları səsdə idi. Güldəstə qonşu otaqda xalası və xalası uşaqları ilə yatırdı. Onlar orda bir müddət söhbət etdilər. Güldəstə Xəlid haqqında soruşdu. Nəcəbat ərindən şox razılıq elədi. "Amma yaman zabitəlidir", dedi. Uşaqların biri şıltaqlıq edir, tez-tez oynayır.

Nəcəbat onu yatırıb təzədən Güldəstənin yanına qayıdırdı. Aleksey onun yalın ayaqlarının səsinə eşidirdi... Sonra hamı yatdı. Təkcə Aleksey sübhü gözləri ilə açdı. Səhər alaqaaranlıqdan Xəlidlə birgə qalxıb buz kimi soyuq su ilə əl-üzünü, boynunu, qollarını yudu. Yuxusuzluğu keçdi. Nəcəbat, deyərsən, onlardan da qabaq oyanmışdı. Həyatda ocaq çırtıldaıyır. Güldəstə isə hələ yerindən qalxmamışdı.

Aleksey Xəlidə dedi:

–Mən hər səhər bir kilometr qaçıram.

–Lap yaxşı eləyirsən, – deyə Xəlid cavab verdi. – Sağlam olarsan.

Aleksey soruşdu:

–Nəcəbat xala çay hazırlayınca yola çıxıb bir az qaçsam mənə gülməzlər ki?

–Nə qədər istəyirsən qaç, – deyə Xəlid təmkinlə cavab verdi. – İndi kənd içində adama rast gəlməzsən. Hələ hava açılmayıb.

Aleksey cəld həyatdan eşiyə çıxdı.

–Çox ləngimə, – deyə Xəlid onu səslədi, – naharı soyutma.

Aleksey yolun kənarı ilə yüyürə-yüyürə cavab verdi:

–Yaxşı.

Yeddi-səkkiz dəqiqədən sonra Aleksey ləhləyə-ləhləyə həyatə girdi. Onun gözlərindən xoşbəxtlik duyulurdu. Teymur Cahangirovla görüşə bilmişdi.

Çay içəndən sonra üçü də vətəgə körpüsünə sarı yollanırdı. Yarım saat keçmiş Xəlid Xəlilovun barkası, ağır barjı çəkə-çəkə Kürü üzüyuxarı qalxmağa başladı.

–Ora bax! – deyə Aleksey Güldəstənin qoluna toxundu.

Güldəstə dönüb Kürün Xəzərə axdığı səmtə baxdı. Sanki dəniz arxasında nəhəng bir tonqal qalanmışdı. Göydə donub qalmış bulud parçaları get-gedə rəngdən-rəngə düşür, elə incə

boyalara bəzənirdilər ki, onları seyr edən Aleksey heyratından donub qalırdı. Sakit axan Kürün bulanıq suyu indi güzgülü kimi parlaq görünür, al-əlvan buludlara bəzənmiş mavi-çəhrayı səmanı özündə əks etdirirdi.

–Elə bil şəkildi...– deyə Güldəstə təəccüblə dilləndi.

Kürün o biri sahili sıx kolluq və ağaclıq idi. Həmişə balıq iyi verən barkasa adət eləmiş qağayılar bütün yolu barjla barkası müşayiət edir, arabir qıy vurub daş kimi çaya düşür, xəlif şappıltı ilə suya çırpılıb təzədən havalanırdılar...

Bir saata yaxın yol gedəndən sonra barkas üzbəüz sahildəki müvəqqəti qurulmuş körpücüyə yan aldı. Körpücük şikayətlə cırıldadı, barkas boğuş fit verdi, Aleksey barkasdan atılıb əlini Güldəstəyə uzatdı. Güldəstə də hoppandı. Aleksey yüyürə-yüyürə uca sahilə qalxanda, topraq ayağının altından qaçdı, az qaldı arxası üstə yıxılsın. Güldəstə qorxub ani olaraq çığırdı. Ancaq Aleksey müvazinətini saxladı. Güldəstə güldü. Aleksey əlini uzadıb Güldəstəni də yuxarı dartdı. Onlar bir an sahilə dayanıb Xalidin öz işini necə təmkinlə gördüyünə tamaşa etdilər: Motor uğuldadı. Barkas bir az da irəli üzüb arxasınca çəkdiyi barjı körpüyə yaxınlaşdırdı. İki nəfər brezent plaşlı oğlan barjı kanatla körpücüyə bağladılar. Barkas yenə də boğuş fit verdi. Deyəsən, kimisə çağırır, yaxud yük qəbul etməyə hazır olduğunu xəbər verirdi.

Güldəstə Alekseyin əlindən tutub ardınca çəkdi. Xalid barkasın göyərtəsindən çığırdı:

–Sahildən uzaqlaşmayın! O tərəflərdə partlayış işləri aparılır.

–Yaxşı! – deyə Güldəstə də çığırib cavab verdi.

Gün xeyli boylanmışdı. Alekseylə Güldəstə artıq süd rənginə çalan Kürün uca sahilindəki sıx kolların arasında gəzə-gəzə şirin söhbət edirdilər. Getdikcə böyürtkən kolları qalınla-

şır, onların yolunu kəsir, Güldəstə tez-tez ufuldayıb ayaqlarına ilişən tikanlı budaqları əlləri ilə aralayırdı. Birdən diksinib Alekseyə qısıldı. İki-üç addımlığından nə isə kolların dibindən qopub iri qulaqlarını şəkldə və ildırım sürəti ilə ucsuz-bucaqsız düzənliyə sarı götürüldü.

–Qorxma, dovşandır, – deyə Aleksey gülümsünüb onu sakit etdi.

Güldəstə maraqla Alekseyə baxıb sadəlvhlüklə soruşdu:

–Heç ovda olmusan?

“Nəçə vaxtdan bəri sənin yırtıcı dəstənin izinə düşməyə çalışan ovçulardan biri də mənəm”,– deyə düşünən Aleksey Filippov cavab verdi:

–Ancaq balıq ovuna çıxmışam...

Güldəstə get-gedə seyrələn ağacların arasından uzaqlara, düzənliyə baxdı. Orda iki traktor gurultu salıb nə isə bir yerdə hərələnir, nəyi isə dartır, gah irəli, gah geri hərəkət edirdi. Birdən lap uzaqdan fit səsi gəldi, bir az sonra elə bil bir neçə topdan yaylım atəşi açıldı. Güldəstə ilə Alekseyin ayaqları altında yer titrədi.

–Görəsən, orda nə partladılar? – deyə Aleksey soruşdu.

–Gedək baxaq,– deyə Güldəstə onu ardınca çəkdi. Bu qız heç bir şeydən qorxmurdu. Böyürtkən kolluqlarının içərisindən çətinliklə keçib düzənliyə çıxan kimi Güldəstə irəli qaçdı. Aleksey onu qovmadı. Ondən xeyli aralanmış Güldəstə birdən nə isə bir səs eşidib ayaq saxladı... Otuz-qırx addımlığında kolluqlar içərisində turac oxuyur, elə bil haray salıb deyirdi: “Dad, məni tutdular” Kolluğun arasında sərcələr civildəşir, bir yerdən başqa yerə qonur, bu zaman turac susur, sonra yenə də ətrafa haray salırdı: “Dad, məni tutdular... Dad, məni tutdular”.

–O nə quşdur? – deyə Aleksey Güldəstəyə çatıb təəccüb-lə soruşdu.

Güldəstə çiynlərini çəkib cavab vermədi. Yenə də Alekseyin əlindən tutdu və onlar bir yerdə Ceyran düzünə sarı qaçdılar.

–Ey, o tərəfə getməyin!– deyə kimsə onları səslədi.

Alekseylə Güldəstə ayaq saxladılar.

Traktorun, iri rişələri ilə bir yerdə qopardığı nəhəng kö-tüyün üstündə oturmuş on altı-on yeddi yaşlı oğlan əlindəki dürməkdən iri bir dişdəm vurub çeynəyə-çeynəyə onlara baxır-dı:

–O nə deyir? – deyə Aleksey Güldəstədən soruşdu.

Güldəstə Alekseyə cavab vermədən kötük üstündə otur-muş oğlana yaxınlaşdı:

–Niyə olmaz?

–Eşitmirsiniz, oranı partladılar.

–Nə üçün?

–Burdan kanal çəkəcəklər. Bu düzənlikdə başdan-başə pambıq əkiləcək.

Güldəstə yarğanın dibi ilə axan Kürə sarı baxıb soruşdu:

–Bəs çayın suyu kanala necə qalxacaq?

–Üzən nasos gətirəcəklər. Nasos da suyu kanala vura-caq.

–O necə şeydi?

–Nə bilim. Deyirlər paraxod kimi bir şeydir. İstədiyi ye-rə üzüb suyu vurur çölə.

Güldəstə oğlanın dediklərini Alekseyə tərcümə edib ət-rafına baxdı. Gah orda, gah burda, kolların yanında özünü yerə vermiş inəklər, camışlar tənbel-tənbel kövşəyirdi.

–Adın nədir? – deyə Güldəstə oğlandan soruşdu.

–Əlifəğa.

–Çobansan?

Əlifəğa başının hərəkəti ilə çoban olduğunu təsdiqlədi. Onlar tanış olub söhbətlərinə davam etdilər. Əlifəğa onları ma-raqlandıran bütün suallara bilici bir adam kimi cavab verirdi. Sonra onlar daş atmağa başladılar. Deyəsən, uzaq atmaqdan mərc çəkmişdilər. Güldəstə oyundan tez çıxdı. Əlifəğa Alekse-yə qalib gəldi. Amma Güldəstə onları qızıqsdırıb gah hoppanma-ğa, gah yüyürməyə, gah da güləşməyə həvəsləndirirdi. Onların üçünün də səsi düzənliyə yayılıb uzaqda hərəkət edən traktor-ların gurultusuna qarışırdı.

Traktorların yerdən qoparıb çıxardıqları kötökləri barja aparmaq mümkün deyildi. Buna görə də onları partladıb parça-layırdılar. Sonra bu parçaları barja yükləyirdilər.

Teymur da kanalın tikilişində işləyən fəhlələr kimi əyninə brezent plaş geymişdi. O, yerdən qoparılmış iri kötüyün altındakı dərədə oturub Güldəstənin yaşca özündən kiçik olan bu oğlanlarla oynayıb-gülməsinə baxır, qaşları çatılırdı. Doğ-rudan da, qərribə bir mənzərə idi. Nəhayətsiz mavi səma və qır-mızı kolluqlarla örtülmüş düzənlik arasında üç cavan oynayıb-gülür, mübahisə eləyir, çığırışır, onların zil səsləri göyün əngin-liyinə ucalırdı...

Teymura bir anlığa elə gəldi ki, orda, o iki oğlanla meh-ribancasına gülüb-oyनayan Güldəstənin heç bir təqsiri yoxdur. O da həmin iki oğlan kimi saf və təmizdir. "Axı nə üçün, nə üç-ün mən işimi-gücümü buraxıb gəlib çıxmışam bura? Nə üçün mən Güldəstəni addımbaaddım izləməliyəm? Gör nə gözəl qız-dır! Necə şirin, necə ürəkdən gülür!... Bu saat cingiltili səsi gö-yün ənginliyinə ucalan bu gözəl-göyçək Güldəstə də müharibə-nin qurbanlarından biridir. Müharibə insanların hamısını eyni silahla məhv etmir..." Teymur cəbhədə hitlerçilərin od vurub alışırdıqları evlərdə diri-diri yanib külə dönmüş adamların

meyitini, döyüş yoldaşlarını gözü qabağında qolsuz-qıcsız qalib həlak olduğunu dəfələrlə görüb sarsılmışdı. Lakin Güldəstə sağ idi...

Bəzən düşmənin çoxdan bəri tərk etdiyi yerlərdə minalanmış sahələr, evlər, anbarlar qalır müharibənin çoxdan bəri qurtarmasına baxmayaraq dinc quruculuq illərindən də bu minalar gözlənilmədən partlayır, yeni qurbanlar, yeni faciələrə səbəb olurdu... Teymjur cəsur bir istehkamçı kimi bu minalanmış sahəni axtarırdı, Güldəstə isə onu azdırıb bura, Kürün sahilinə gətirib çıxarmışdı... Necə də məharətlə maskalanmışdı. Ona kənardan baxanda adam bəzən tərəddüd keçirir: "Heç rəvamıdır ki, belə ceyran kimi qızı o cürə bağışlanmaz cinayətlərdə təqsirləndirəsən? Əgər müharibə olmasaydı, Güldəstənin həyatı necə keçərdi?" – deyə Teymur təsəvvür etməyə çalışdı... Cəbhələrdə, əllərində silah tutub vuruşmaq əvəzinə qurub-yaratmaqla məşğul olan gənclərin içərisində Güldəstə də özünə xeyirli bir iş tapar və müharibə zamanı yuvalarından çıxıb nəzarətsiz qalmış yeniyetmələri, gəncləri öz təsiri altına alan cinayətkarların cənağına keçməzdə. Güldəstə çox gözəl idi. Özü də göründüyü kimi, çox diribaş, ayıq, istedadlı qız idi. Əgər o bütün bacarığını, istedadını cəmiyyətə, insanlara xeyir verə biləcək işlərə sərf etsəydi, bəlkə də görkəmli bir ictimai xadim, müğənni, mühəndis, yaxud istedadlı bir həkim olardı. Güldəstə bütün gənclərin məclislərinin gözü, sevimli, xeyirxah dost, yaxşı bir həyat yoldaşı, mehriban bir ana olardı. Lakin... Lakin indi Teymur bütün bu fikirlərini etibar edib Güldəstə üçün danışsaydı, o, kiçik leytenant heyərlə baxıb, sırtıq-sırtıq dik onun üzünə gülər. "Axmaq adam, get bu mahnıları uşaq-muşaq üçün oxu!" – deyərdi.

Əgər Güldəstə ələ keçərsə, bağışlanmayacağını yaxşı bilirdi, çünki çox ağır cinayətlərin iştirakçısı olmuşdu. Buna görə də ələ keçməməyə çalışır və "islanmışın yağışdan nə pakı" –

prinsipi ilə yaşayırdı. İndi ələ keçməmək üçün o daha ağır cinayətlərə belə, əl atmağa hazır idi. Lakin hələlik o, Teymurla oynaqlaşıp, onu azdırmağa çalışırdı "Tutdu qatıq, tutmadı ayran!"

O qədər oynadılar ki, Güldəstə corablarının sürüşüb düşdüyünü hiss etdi, oğlanlardan uzaqlaşdı, qırx-əlli addımlıqda qaralan kötüyə sarı qaçdı.

Gözü oğlanlarda idi ki, ardınca yüyürməsinlər. Kötüyün dalına keçib corabının birini qaldırdı, ikincisini qaldıranda birdən diksinib çığırdı. Teymur kötüyün arxasından çıxıb gedə bilməmiş və onlar qəflətən üz-üzə gəlmişdilər. Güldəstə ətəklərini cəld aşağı salıb çıpaq qıçlarının üstünü örtdü.

Teymur fəhlə paltarında idi, üzü də xeyli tüklənmişdi. Güldəstə ona baxır, dönüb burdan uzaqlaşmaq, qaçmaq əvəzinə, nədənsə yerindən tərpənmirdi. Sanki bu adamı harda gördüyünü xatırlamaq istəyirdi. Xatırlaya bilməyib tez aralandı. Yuxarıda ayaq saxlayıb bir də Teymura baxdı və qəti addımlarla uzaqlaşdı. Tezliklə onun səsi yenə də oğlanların səsinə qarışdı.

Teymur özünü itirmişdi. "Görəsən məni tanıdı, ya yox? – deyə düşündü. – Əgər tanıyıb, özünü belə məharətlə rəngdən-rəngə sala bildisə, hayıf ondakı bu istedad!.. Əgər tanıyıbsa, daha məsələni uzatmağa dəyməz. Ancaq burda bir cəhət də vardır. Əgər Güldəstə məni tanıyıbsa və aramızdakı pərdəni qaldırmaq istəmirsə, mən nə üçün tələsməliyəm? Görək bu oyunun axırı hara gətirəcək. Mən Güldəstəni iki ay bundan qabaq da tuta bilərdim. İndi də tuta bilərəm. Ancaq Güldəstə bütün izləri itirdiyi üçün heç bir şeyi etiraf etməyəcək. Güldəstə də duru, mən də dururam. Hələlik apardığımız əməliyyatın bir xeyri olub: Güldəstənin adamları qorxuya düşüb heç bir cinayət eləmir. Hər halda Güldəstənin xalasığıl ilə də uzaqdan-uzaqqa

tanış olduq. Düzdür, bütün bu səyahətləri ilə Güldəstə bizi azdırmağa çalışır. Eybi yoxdur, qoy çalışsın. Bu qədər səbir eləmişik, yenə də elərik...”

Teymur yanındakı köyük parçasını çiyinə qaldırıb barja odun daşıyan adamlara qarışdı.

16

Səhər tezdən Güldəstə Aleksey Filippovla vidalaşib Bkiya yola düşdü. Çamadanını xalasının yanında qoydu, əl çantasını götürüb getdi.

İki gün sonra Bankə qəsəbəsindəki laboratoriyanın müdiri Aleksey Filippovu yanına çağıraraq dedi ki, təcrübə keçmək üçün ən münasib yer Qumbaşı balıq zavodudur. Ancaq ora sərhədə yaxındır, ora getmək üçün xüsusi buraxılış vərəqəsi olmalıdır. Buna görə də Aleksey Filippov Bakıya qayıtmalı idi.

Aleksey Filippov o saat hiss elədi ki, bu, Teymurun işidir. Elə o günü yola düşdü.

Bakıya çatan kimi Teymur Cahangirov Vladimir Skvartsova tapşırırdı ki, müşahidəni davam etdirsən, özü isə mayor Tərlanovla görüşüb Bankəyə səyahəti haqqında izahat verdi. Hətta Güldəstə ilə qəflətən rastlaşdığını da dedi.

–Necə, o səni gördü? – deyərək Tərlanov təşvişlə soruşdu.

–Bəli.

–Elə isə daha məsələni uzatmağa dəyməz. Bu saat Güldəstəni tutmalısən.

Teymur yerindən tərpənmədi. Mayor təəccüblə soruşdu:

–Nə durmusan?

–...İcazə verin, yoldaş mayor.. Biz onu iki ay bundan qabaq da tuta bilərdik. Bu qədər gözləmişik, bir az da gözləyək.

Görək bu ikigünlük fasilədən sonra Güldəstənin adamları onunla necə görüşəcəklər. Heç olmazsa bir-iki nəfər də ələ keçirək, işimiz yüngülləşər, bir çox məsələlərin üstü açılar.

Mayor Tərlanov narazı halda cavab verdi:

–Özün bil. Sən məndən məsləhət istəyirsən, mən də sənə ağıllı məsləhət verirəm. Həmişə də məsələ onunla qurtarır ki, sən təzədən möhlət istəyirsən. Bu möhləti nə qədər uzatmaq olar?!

–Qoy bu axırıncı möhlət olsun, yoldaş mayor.

–Özün bil...

Axşam Teymur serjant Babayevdən soruşdu:

–Hə, yoldaş Babayev, zıncırov məsələsi nə təhər oldu?

–Fıs çıxdı, yoldaş Cahangirov.

–Necə yəni fıs çıxdı?

–Deyirəm yəni içi boş çıxdı. Orda iki qoca şeyid olur.

Amma deyəsən yaxşı bağbandırlar. Həyətdə nə cür ağac istəyirsən var: əncir, tut, gavalı, qaysı. Meynələri də zor meynələrdir. Teymur, deyəsən, serjantı eşitmirdi. Onunla fikirli halda vidalaşib Vladimir Skvartsovla görüşməyə tələsdi.

Güldəstə Bakıya gələn günü evini sahmana salıb hamağa getdi, ordan birbaşa evinə qayıtdı. Axşam evdən çıxmıdı. Səhər tezdən artelə gedib iş yoldaşları ilə görüşdü. Volodya onunla xüsusilə mehriban rəftar etməyə başlamışdı. O qədər mehribançılıq göstərirdi ki, bu vaxta kimi özünü ona qarşı nisbətən laqeyd aparan Marusya əsəbiləşir və heç bir təqsiri olmayan rəfiqələrini acılayırdı. Güldəstə isə elə bil neçə gün bundan əvvəl Volodyanı evinə dartıb ona bacı olmaq istədiyini bildirən istiqanlı qız deyildi. Volodya daha da hücumla keçir, Güldəstə isə onun işarələrinin başa düşürmüş kimi təəccüblənirdi. Teymur, Vladimir Skvartsova tapşırırmışdı ki, qaçanı qovsun. Bir halda ki, Güldəstə ona bacı-qardaş olmağı təklif etmişdi, nə üçün o, belə

bir təklifi qəbul etməməli idi. Vladimir Skvartsov öz müəllimi Teymurun tapşırığı ilə özünü bu cür mehriban apardığı kimi Güldəstə də deyəsən, öz müəllimininmi, gözəgörünməz bələdçisininmi təkidi ilə yükdaşıyan oğlanla belə soyuq davranmağa başlamışdı.

Güldəstənin qəlbinə girməyə, onun sirdaşı olmağa cəhd edən Volodya gözənilmədən başqa bir adamın qəlbinə girmiş və onun bu vaxta kimi dəyanətlə gizlətdiyi sirri açmışdı...

Bir neçə gün bundan sonra, işin axırında, Marusya eşiyə çıxanda qapının ağzında dayanıb papirosunu tüstülədən Volodyanın ovucuna gizləncə bükülü bir kağız qoydu. Volodya dönüb təəccüblə baxanda ani olaraq marusyanın iti baxışlarını gördü... Marusya geri dönmədən uzaqlaşdı:

–O nə idi? – deyə Güldəstə ehmalca Volodyanın qoluna toxundu.

Volodya diksinib üzünü geri döndərdi:

–Nə?

Güldəstə dinmədi. Gülümsünüb gözləri ilə onun möhkəmcə sıxılmış yumruğuna işarə etdi. Volodya da eyni tərzdə gülümsündü:

–Nə var ki?

–Kağız... – deyə Güldəstə qardaşının sirrinə bələd olmaq istəyən bacı kimi təkidlə dilləndi: –Aç oxu.

Volodya güldü və şən, qayğısız bir əda ilə cavab verdi:

–Sonra oxuyaram.

–Aç ikimiz də oxuyaq.

–Yaxşı düşməz axı.

–Bacın deyiləm?

–Salaməleyküm! – deyə Volodya incik halda qaşlarını çatdı. – Üç gündü ki, Volodya adlı qardaşın olduğunu yadımdan çıxarmısan. Necə oldu ki, birdən-birə yadına düşdüm?!

–Yaxşı, Volodya, uşaqlıq eləmə, dedim ki, sənin bacınam, vəssalam.

Volodya daha da qızışır, neçə gündən bəri ona əziyyət verən şübhələrini, incikliyi Güldəstənin üzünə çırpırdı.

–Yox, Güldəstə, mən sənün üçün oyuncaq deyiləm ki, könlün istəyində oynadasan, istəməyində tullayasan. Adamın ürəyinə girirsən, adamı nazlayırsan, özünə öyrədirsən, sonra da ələ salırsan. Sən elə bilmə ki, mən kostyum düşkünüyəm. Yox, Güldəstə, qoy o kostyumu sənün atan geysin. Başqasının kəmköhnəsinə qalmamışam. Yükdaşıyan olanda nə olar ki! Yükdaşıyanın da heysiyyəti var. Mən qoymaram ki, nə özümün, nə də başqasının heysiyyətinə toxunsunlar.

–Sənən dolu imiş ki! – deyə Güldəstə təəccüblə dilləndi.

–Necə yəni başqası? Başqası kimdi?

–Lap Marusya!

Güldəstə ürəkdən güldü:

–Sən lap uşaqsan ki. O sən, o da kağız, get özün oxu.

–Xeyr, mən uşaq deyiləm.

–Uşaqsan, keç güzğüdə özünə bax. Az qalırsan ağlayasan.

–Xeyr, onu görməzsən!

Bu dəfə Volodya öz rolunu əla ifa etmişdi. Çünki Güldəstə doğrudan da, onu sakit eləməyə, ürəyini almağa çalışırdı.

O axşam Volodya Güldəstə ilə barışmadı. Artelin qapısı qifillənəndən sonra yoluna düzəldi və ovucunda möhkəmcə tutduğu kağızı açıb oxudu. “Axşam saat səkkizdə Kommunist küçəsində, poçt şöbəsinin qabağında ol. Vacib sözüüm var. Hökmən gəl. M.”

Vladimir Skvartsov təbəbbürlü Marusyanın birdən-birə kağız yazıb gizləncə ona çatdırmasının səbəbini son zamanlar baş vermiş hadisələrin içərisində araşdırıb tapmağa çalışırdı.

Artəldə görüşdüyü ilk gündən bu vaxta kimi Marusya ilə öz arasında olan adi, hətta başqalarından daha rəsmi münasibəti haqqında düşünür, ən xırda, əhəmiyyətsiz hərəkətini belə mənalandırmağa çalışır, yenə də bu gözlənilməz görüşün nə ilə əlaqədar olduğunu başa düşə bilmirdi. Çünki Marusya həddindən artıq, hətta çox vaxt xoşagəlməz dərəcədə təkəbbürlü olurdu. Özü də o qədər də qəşəng qız deyildi. Amma onun üzünə, davranışına diqqətlə baxanda həssas adamlar müəyyən vaxtdan sonra hiss edə bilərdilər ki, bu qızın daxilində çox gözək, zəngin hisslər aləmi gizlənir. Marusya da bu aləmin qapısını möhkəmcə bağlayıb qərribə bir qısqıncılıqla heç kəsi ora yaxın buraxmaq istəmir... Belə bir qızın gözlənilməyən halda görüş təyin etməsini Vladimir Skvartsov hələ də ağılına sığışdırı bilmirdi. Lakin kağız onun möhkəm sıxılmış ovcunda idi...

Görüşə getməzdən əvvəl Vladimir Skvartsov Teymur Cahangirova zəng eləyib onunla məsləhətləşdi. Marusyanın Vladimir Skvartsova görüş təyin etməsi Teymura da qərribə gəldi. "Ehtiyatlı ol, Volodya. Hissə qapılma. Etirafa yol vermə, xəta çıxarsan!" – deyə ona tapşırıq verdi.

Hələ səhərdən əsməyə başlamış soyuq külək axşam daha da güclənib adamları küçələrdən qovur, səkiəri kələ-kötür eləmiş buzlu qarı süpürləyib divar dibinə qalaqlayır, havaya qaldırır, küçələrdə tək-tük görünən adamların üzünə çırpırdı.

Saat səkkizə altı-yeddi dəqiqə qalmış Vladimir Skvartsov universitetin əsas qapısına yetişib poçt şöbəsi yerləşən binanın tininə baxdı. Belə çovğunda Marusyanın görüşə gələ biləcəyini təsəvvür etmirdi. Lakin səhv eləmişdi. Marusya orda idi. Vladimir Skvartsovun ürəyi həyəcanla döyündü. "Görünür, çox vacib, ciddi, təxirəsalınmaz bir məsələdir ki, bu soyuqda məni görüşə çağırıb", – deyə papağını gözünün üstünə basıb mümkün qədər sakit görünməyə çalışaraq poçt şöbəsinin qabağında so-

yuqda büzüşüb o baş-bu başa gəzən Marusya yaxınlaşmağa başladı.

Marusya Volodyanı görən kimi ona sarı tələsdi, bir addım aralı üz-üzə dayandılar. Marusyanın gözləri soyuqdan yarsarmışdı. Şiddətli külək Volodyanı itələyib daha da Marusyaya yaxınlaşdırmaq istəyir, o isə enli kürəyini küləyin qabağına verib ayaqlarını yerə möhkəmcə basırdı ki, durduğu yerdən tərpənməsin. Marusya bədənində xeyli iri gələn nimdaş paltonun güvə yemiş xəz yaxasını iki əli ilə göyərməmiş yanaqlarına sıxıb soyuqdan dişləri bir-birinə dəyə-dəyə, lakin həmişəki kimi təkəbbürlə dilləndi:

–Yaxşı ki, gəldin.

Volodya öz roluna məxsus bir yöndəmsizliklə cavab verdi:

–Bu çovğunda nə vacib düşmüşdü!

–Gedək.

–Hara?

–Burda sənə soyuq dəyər.

Volodya onun əsim-əsim əsdiyini görüb cəld qolundan yapışdı və poçt şöbəsinin içərisinə çəkdi. Bura adamlarla dolu idi. Çoxu trolleybus gözləyirdi. Axı belə havalarda Bakının nəqliyyatı çox ləng işləyir.

–Məni bura niyə gətirdin? – deyə Marusya narazı halda soruşdu.

–Bir az isin.

–Mən öz evimizdə də isinə bilərdim. Gedək.

–Hara?

–Bilmirəm, elə bir yer tap ki, orda bizi eşidən olmasın.

–Sən məni lap qorxudursan, nə olub ki?

–Burda yox, Volodya... Bir yer tap. Deyəsən mən bərk soyuqlamışam. Amma səninlə danışmasam, getməyəcəm. Eşirdirsən, tez ol bir yer tap!

Volodya dinməz onun qolundan tutub ardınca çəkdi, adamları yara-yara qarlı çovğunlu küçəyə çıxardı. külək onları tindəki məktəbin qabağına qovdu. Vladimir Skvartsov cəld məktəbin qapısını açıb Marusyanı irəli buraxdı, özü də onun ardınca içəri girdi Bu məktəbdə gündüz uşaqlar, axşam istehsalatda işləyən gənclər oxuyurdu.

Qapıçı qadın Vladimir Skvartsovla Marusyanın yolunu kəsdi və birdən əyninə cındır sıırıqlı geymiş ucaboy oğlanı tanıyıb sevinc qarışıq təəccüblə soruşdu:

–Volodya! Səndən nə acəb, oğlum?

Bu görüş qapıçı Raziyə xalanı nə qədər sevindirdisə, Vladimir Skvartsovu bir o qədər qorxutdu.

–Axşamınız xeyir, Raziyə xala.

Raziyə xala məzəmmətlə başını bulayıb onu danlamağa başladı:

–Adam da bitirdiyi məktəbi belə yaddan çıxarar?

–Elə yada salıb gəlmişəm,–deyə Vladimir Skvartsov cəld arvadın sözünü kəsdi,–olar oxuduğum sinfi Marusyaya göstərim?

–Niyə olmur, bala, göstər. Bu qız sənə nəyəndir?

–Bir yerdə işləyirik, - deyə Volodya tələsik cavab verdi və arusyanın əlindən tutdu, - gedək, Marusya.

Raziyə xalanın sorğu-sualından canını qurtarmaq üçün Marusyanın buza dönmüş xırdaca cod əlini bərk-bərk sıxıb yuxarı mərtəbəyə qalxdı. geniş, işıqları söndürülmüş dəhlizdə gedə-gedə bir-bir qapıların üstündəki yazıları oxuyan Volodya “10-cu a” sinfinin qabağında ayaq saxlamaq istədi, lakin tələsik

yoluna davam eləyib o biri dəhlizdəki “7-ci b” sinfinin qapısı qabağında dayandı.

–Mən bu sinifdə oxumuşam, - deyə Marusyaya sarı döndü.

Lakin bu saat marusya belə şeylərlə maraqlanmırdı. O, əsə-əsə içini çəkib dedi:

–Volodya, gəl bir yerdə oturaq.

Vladimir Skvartsov “7-ci b” sinfinin apısını ehtiyatla açıb içəri baxdı. Sinif boş idi.

–Gəl, deyə içəri keçib Marusyanı çağırdı. Ürəyində özünü bərk danlayırdı ki, Marusyanı məhz bura, özü bitirdiyi məktəbə gətirib. Digər tərəfdən, hardan biləydi ki, Raziyə xalaya rast gələcək... İndi qorxurdu Marusya ondan soruşsun ki, “Volodya, onilliyi bitirib yükdaşıyan niyə olmusan? özünə başqa sənət tapa bilmirdin?” Bütün bu arzu edilməz suallara yol vermək üçün Vladimir Skvartsov sinfin qapısını örtüb cəld Marusyaya dedi:

–Hə, Marusya, de görüm nə olub? Gəlib-eləyən olar, bir az tez ol.

Marusya köksünü ötürüb ağır-ağır cavab verdi:

–Əgər tez deyə bilsəydim, elə bayaq yolda deyərdim. – Volodyanın ona necə hövsələsiz baxdığını görüb əlavə etdi: – Məni tələsdirmə,– yenə susdu və nədənsə oğlanın üzünə baxmağa cəsarət etmədən mətləbə keçməyə çalışdı. Hiss olunurdu ki, çox çətinlik çəkir: –Ürəyinə başqa şey gətirmə. Volodya... Onun başına belə pərvanə kimi fırlandığını görəndə adamın ürəyi partlayır.

–Kimin?

–Özün yaxşı bilirən... Sözümü kəsmə, Volodya, yoxsa yenə də fikrim qarışar... Nə üçün sən onun qarşısında belə

alçalırsan? O səni oynadır, ələ salır, Volodya. Ona inanma. İnanma ona, Volodya!

–Axı o kimdir? – deyər Volodya səbirsizliklə soruşdu.

–Güldəstə! O səni heç vaxt sevməyəcək.

Volodya təəccüblə Marusyaya yaxınlaşıb kobud səsle soruşdu:

–Elə bunun üçün bu çovğunda camaatı yerindən eləmişən?

Kobudcasına deyilmiş bu sözlərdən təhqir olunmuş Marusya xasiyyətinə uyuşmayan bir məyusluqla köksünü ötürüb titrək səslə cavab verdi:

–Elə buna görə, Volodya...

–Ay-hay! – deyər Volodya əlini yellədi. – Mən də deyirəm görəsən nə olub!..

–Volodya, sən hayıfсан!

–Oğlanın borcudur, qızın başına pərvanə kimi fırlansın. Özü də Güldəstə kimi bir qız ola!

–Mən demirəm ki, Güldəstə pis qızıdır. Amma, Volodya, o səni heç vaxt sevməyəcək.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, başqası ilə görüşür.

–Yalan deyirsən!

–Görüşür, Volodya.

–Güldəstə gül kimi qızıdır. Təmiz, namuslu... Sən bizim aramıza niyə girirsən?!

–Sən özün onunla sevgilisini arasına girmək istəyirsən.

–Onun sevgilisi yoxdur.

–Var, Volodya, mən onları bir neçə dəfə bir yerdə görmüşəm. Özü də qəşəng oğlandı.

–Yalan deyirsən!

–Deməli məni yalançı da elədin.

Volodya ötkəm uşaqlar kimi çiynlərini oynatdı.

–Sən mənim hörmət elədiyim bir adamı quru-quru ləkə-ləyirsən, Marusya. Deyirsən ki, Güldəstə başqası ilə görüşür. Əgər doğrudan da bir başqası varsa, onun adı, фамилиясы məlum olmalıdır.

–Bilmirəm. Bilsəydim adını da deyərdim ki, sən Güldəstənin qarşısında alçalmaıasan.

–Mən sənə inanmıram.

Marusyanın vüqarını, heysiyyətini elə bil əlindən almışdılar. O, yalvarmğa başladı:

–Nəyə deyirsən and içim, Volodya!

Vladimir Skvartsov Marusyanın göz yaşları ilə dumanlanmış qumral gözlərindəki səmimiyyəti, məyusluğu görüb az qalırdı ki, təslim olsun. Amma Güldəstənin də məharətlə rola girdiyini xatırlayıb özünü ələ almağa və yükdaşıyan Volodya kimi kobud, yöndəmsiz görünməyə çalışdı.

–Mən heç bir anda inanmıram.

–Bəs sən nəyə inanırsan?

–Gözlərimə!..

Marusyanın gözlərini dumanlatmış, yaş, otağın istidənmi, keçirdiyi həyəcanın təsirindənmi alışıb-yanmağa başlamış yanağına diyirləndi, bir anlığa ilişib dodaqlarının ucunda qaldı və elə bil bu acı göz yaşı qızın heysiyyətini, vüqarını özünə qaytardı. Marusya başını dik tutub təkəbbürlə:

–Sənin gözlərin kordur, Volodya! – dedi və qapını arxasınca çırpıb getdi. Yox, getmədi, qaçdı. Volodya onun tuflilərinin taqıltısı kəsilməyə qədər yerindən tərpənə bilmədi.

“Yox, min dəfə yox! Marusya Güldəstənin tapşırığı ilə gəlməyib. O öz ürəyinin əmri ilə gəlib! Marusya!.. Marusya!.. Deməli, sən məni sevirsən... Bunu mən heç xəyalıma da gətirə bilməzdim!”.

Həyat mürəkkəbdir. Ağır cinayətlərin izini axtaran Vladimir Skvartsov nəcib bir məhəbbətin izinə düşmüşdü!

17

Səhərə yaxın külək yatdı. Hava günəşli və şaxtalı idi. İşə çıxan kimi Volodya Marusyanı yerində görməyib yaman nigran qaldı. Qıza nə isə bir bədbəxtlik üz verdiyini hiss etdi. Güldəstə də öz maşınının arxasında deyildi. Volodya özünü o yola qoymayıb bir müddət gözlədi. Lakin nə Güldəstə gəldi, nə də Marusya. Qızlar da rəfiqələrindən nigran qalmışdılar. İşdən sonra hökmən hər ikisinə baş çəkməyi qərara aldılar.

Vladimir Skvartsov özü üçün bir az kolbasa, çörək almaq bəhanəsilə tindəki baqqaliyyə mağazasına girib telefonla Alekse Filippova tapşırırdı ki, Mərcanı da xəbərdar etsin və Marusya ilə Güldəstənin harda olduqları haqda tezliklə bir şey öyrənsinlər. Xahiş etdi ki, vacib bir xəbər olarsa, Şölə xanıma zəng vurub bir bəhanə ilə onu telefona çağırırsınlar.

Üç saatdan sonra Şölə xanım xidmətçi qadını göndərüb Volodyanın ağır bir palma dibçəyini qaldırıb yerini dəyişdirməyə kömək etməsini xahiş elədi. Volodya müdirdən icazə alıb getdi Bağça müdirinin otağına girib qapını ardınca möhkəm bağladı və stolun üstündəki telefon dəstəyini qaldırıb qulağına yaxınlaşdırdı. Aleksey Filippov xəbər verdi ki, Marusya bərk xəstələnib... Gecə qızdırması qırx dərəcədən yuxarı imiş. Onu təcili yardım maşınına xəstəxanaya aparıblar. Semaşko xəstəxanasında yatır. Deyilənə görə ikitərəfli sətəlcəm olmuşdur. Güldəstə isə bu səhər evdən həmişəkindən gec çıxdığından küçələ-

rin birində gözlənilmədən taksi maşını tutmuş və bu o qədər qəflətən olmuşdu ki, Mərcan maşının nömrəsinin ancaq son iki rəqəmini yadda saxlaya bilmişdi: "...19", özü də süd rəngli "Pobeda" idi...

Vladimir Skvartsov bu hadisələr haqda cəld Teymur Cahangirova məlumat verib öz yerinə qayıtdı.

Teymur Cahangirov nömrəsi "...19" rəqəmi ilə qurtaran "Pobeda" markalı, süd rəngli taksi maşınını şəxsən axtarmağa başladı. Öyrəndi ki, Bakıda 78 dənə süd rəngli "Pobeda" markalı taksi maşını var. Bunlardan cəmi on dördün son nömrələri "...19" idi. Lakin bu maşınların üçü parkda təmir olunurdu. Qalan on biri şəhər içərisində, yaxud Abşeron yollarında işləyirdi. Teymur avtomobil müfəttişliyinə müraciət edib axtarılan maşının mümkün qədər tez tapılmasını onlardan da xahiş elədi.

Teymur Cahangirov bu axtarışı aparan zaman başqa əhəmiyyətli hadisələr də olmuşdu.

Səhər yüksək qızdırma içərisində qovrulan Marusya gözlərini açıb Güldəstəni öz çarpayısının yanında gördü.

–Qəm yemə, Maşa, –deyə Güldəstə gülümsünüb onu mehriban-mehriban sakit eləməyə başladı. – Həkim dedi ki, on-on beş günə sağlalaçaqsan.

Bir gecənin içərisində tanınmaz dərəcədə sınıxıb-solmuş Marusya zəif səslə soruşdu:

–Anam hanı?

–Anan bütün gecəni yatmamışdı. Mən onu əvəz eləsəm, açığın tutmaz ki?

Marusya təqətsiz halda, xeyli Güldəstəyə baxıb ona yalvarmağa başladı:

–Əgər mənə doğrudan da yaxşılıq eləmək istəyirsənsə...

–De, çəkinmə! –deyə Güldəstə fədakarlıqla dilləndi.

–Onu incitmə...

–Kimi?
–Volodyanı.
–Başa düşmədim, Maşa. Mən onun üçün nə eləməliyəm ki?

–Aç hər şeyi ona de.
–Nəyi?
–De, ki sən öz istəklən var.
–Mənim istəklən?
–Xahiş edirəm, Güldəstə.
–Yalan deyim?
–Yox... Doğrusunu de... Mən özüm səni görmüşəm.
–Kiminlə?
–Adını bilsəydim elə Voldoyaya deyərdim ki, səndən uzaqlaşsın. O, mənə inanmır.
Güldəstə heyrlə Marusyaya baxıb asta, lakin sözləri uzada-uzada dedi:
–Yazıq qız, sən ona aşıq olmusan...
–Bilmirəm...
–Qulaq as, Maşa, mən ona yalan deməyəcəm. Çünki sən səhv salmusan. Mənim heç kəsə yoxdu. Mən heç kəsə yaxın-lıq eləməmişəm. Eşitdin?

Marusyanın gözləri yenə də yaşardı:
–Sən çox gözəlsən... Amma ürəksizsən, qəddarsan.
–Yox, Maşa, –deyə Güldəstə qətiyyətlə ayağa qalxdı. – Sən hələ mənə yaşı bələd deyilsən. Mənə diqqətlə qulaq as, Maşa bəlkə biz daha ... yox.. mən sənə başqa söz deyəcəkdik, əlvida, Maşa! O sən, o da Volodya! Xoşbəxt olun!

Sevincinmi, böyük həyəcanınmi, yüksək qızdırmanınmi təsirindən Marusya huşunu itirdi...

... Günorta Aleksey Filippov Güldəstəni evinə yaxın bir küçədə görüb sevindi və onu izləməyə başladı. Güldəstə, nə-

dənsə, bu şaxtada evinə getmir, şəhəri dolanırdı. Sonra o, gündüz günorta çağı kinoya girib biletdi. Aleksey də biletdi alıb onun ardınca kinoteatra girməli oldu...

...Vladimir Skvartsov işdən sonra Semaşko xəstəxanasında yatan Marusyanın yanına gedib hava qaralana kimi onun yanında oturdu. Zəifləyib huşunu itirmiş Marusyanın yanından tərənəmədi. Marusyanın anası Volodya ilə tanış olub adını eşidən kimi ona mənalı-mənalı baxdı və köksünü ötürüb dedi:

–Bütün gecəni sayıqlayırdı. Sizin adınızı çəkirdi.

Valdimir Skvartsov əvvəlcə Marusyanın anasının üzünə baxmağa utanırdı. Sonra qəti qərara gəlib başını qaldırdı:

–Daha heç kəsə adını çəkmirdi ki?

–Çəkirdi. Mənim də, atasının da, qardaşının da adını çəkirdi. Amma hamıdan çox sizinlə, bir də Güldəstə ilə danışdı.

–Güldəstə ilə?

–Bəli, – deyər arvad yaşarmış gözlərini qurudub cavab verdi. – Sizin ikiniz də onun fəryadını eşidib gəldiniz.

–İkimiz də?

–Hə, Güldəstə şəhər gəlmişdi...

Vladimir Skvartsov susdu. Bir neçə dəqiqə oturub Marusyanın anası ilə vidalaşdı. Çox fikirli idi. "Deməli Güldəstə hamıdan qabaq Marusyanın yanına gəlmişdi. Dünən də Marusyanın mənə gizlənc kağız verdiyini o saat görmüşdüm. Görünür, şübhələnib. İşə bir bax... Mən onu güdürəm, Güldəstə də mənə güdür... İndi də Marusyadan şübhələnir. Belə çıxır ki, Marusya onu doğrudan da bizim axtardığımız adamlardan biri ilə, bəlkə də ən vacibi ilə görmüşdü. Bu, bizim əsaslı şübhələndiyimizi bir daha sübut edir. Amma onları ələ keçirməyə bizə heç bir yeri imkan vermir. Çünki Marusya o adamı ancaq üzdən tanıyır. Nə adını, nə də peşəsini bilir. Güldəstə belə bir tanış olduğunu çox asanlıqla inkar edə bilər..."

Hava qaralmışdı. Əbdürrəhman kişi öz köhnə vedrəsinin içərisində ocaq qalayıb qızınmağa başlamışdı.

Güldəstə hələ də evə qayıtmamışdı. O, kinodan çıxandan sonra daha bir neçə yerə baş çəkdi. Onu addım-addım izləyən Aleksey paltosunun yaxasını qaldırıb üzünün Güldəstədən gizlətməyə çalışırdı. Güldəstə də soyuqdan qorunmaq üçün yun şərf ilə ağzını, burnunu örtmüşdü. Bircə qıyılmış gözləri görünürdü: O, yaşadığı evə yaxınlaşıb bir anlığa ayaq saxladı və fikrindən daşınıb tələsik addımlarla uzaqlaşdı. Aleksey də onun ardınca tələsdi, Güldəstə bu axşam özünü çox qərribə aparırdı...

Nəhayət, Teymur Cahangirov nömrəsi "...19" rəqəmi ilə qurtaran süd rəngli "Pobeda" maşınının sürücüsünü tapıb onunla ətraflı danışdıqdan sonra öyrəndi ki, səhər saat doqquza on beş dəqiqə qalmış Güldəstənin nişanələri ilə düz gələn qır qızı dəniz vağzalına aparmışdır. Sərnişin sürücü ilə elə ordaca hesablaşıb onu buraxdı. Sürücü, bu qəşəng qızın ardınca bir müddət baxdığını da etiraf etdi. Qız vağzalın kassalar olan salonuna girdi...

Kassalardan birində işləyən arvad da belə bir qızın Krasnovodskaya bileti aldığını xatırladı...

Teymur, Aleksey Filippovla görüşməyə tələsdi. Lakin o öz yerində yox idi. Güldəstənin də pəncərələrində işıq yanmırdı. "Güldəstə Krasnovodskaya bileti alın. Gəmi bu saat dənizin ortasındadır... Əgər Güldəstə həmin gəminin göyertəsindədirsə, deməli maskalanma üsulunu dəyişib, çünki əvvəllər atdığı hər addımı haqda özü bizə xəbər verirdi. Bizim sayıqlığımızı kütəldirib aradan çıxmışdır. Əlbəttə, ələ keçəydi, deyəcəkdik ki, Özbəkistana anamın yanına gedirəm. Əgər Güldəstə həmin gəminin göyertəsindədirsə, onu həmişə kölgə kimi izləyən Aleksey Filippov hardadır?" – deyə Teymur narahatlıq keçirirdi.

Əbdürrəhman kişi Teymura xəbər verdi ki, bir saat əvvəl Güldəstəyə oxşayan bir qız bu evə yaxınlaşdı, sonra nədən-sə cəld uzaqlaşdı. Deyəsən kimdənsə şübhələnmişdi. Aleksey də onun ardınca getdi.

Aleksey Filippov qızı izləyə-izləyə gəlib Quba meydanının ətrafındakı əyri-üyrü dalanlara çıxmışdı. Küçərlərdə və dalanlarda kimsə görünmürdü. Birdən qaranlıq içərisindən kişi səsi eşidildi.

–Dilavər, sənsən?

Alekseyin izlədiyi qız ayaq saxlayıb sevincək cavab verdi:

–Yorulдум ki! Bircə baxın görün o kimdir düşüb mənim dalımcı.

Aleksey tələyə düşdüyünü o saat hiss etdi. Qız Güldəstə deyildi. Ancaq paltosu və şərfi Güldəstənin paltosunun və şərfinin eyni idi. Bədənə də bir-birlərinə çox bənzəyirdilər. Soyuqdan təbii olaraq ağz-burnunu sarıdğına görə Aleksey onu uzaqdan ağıllı-başlı görə bilməmişdi. Səsi yoğun və kobud idi. "R" hərfini də çox yaxşı tələffüz edirdi.

Aleksey geriləyib dalanın o biri ağzına sarı qaçmaq istədi. Amma ordan da yolu kəsilmişdi. Aleksey bu uzun, dar dalanın içərisində, yavaş-yavaş sıxlaşan kölgələrin arasında qalıb nə edəcəyini bilmirdi. Əgər o qız Güldəstə olsaydı; özünü tanış verib Aleksey olduğunu və bankı səyahətindən sonra onu unuda bilməyib dalınsınca düşdüyünü etiraf edəcəkdik. Lakin indi... "Güldəstə məni aldatdı. – deyə Aleksey divara qısıldı. – Məhv oldum". Ətrafına göz gəzdirdi. Qaranlıqda gözüne heç bir daş-kəsək dəymədi.

–Adə, qoduq, xalxın arvadının dalınca niyə düşmüşən! Qız sənin üçün qəhətdir? – deyə qaranlıqdan xırıltılı bir səs eşidildi.

Aleksey ağzını açın heç kəsi izləmədiyini demək istədi. Lakin gürz kimi ağır bir yumruq zərblə onun dişlərinə dəydi. Aleksey çıxırmağa imkan tapmamış daha güclü bir yumruq daş kimi onun sifətinə yapışdı. Sonrakı zərbələrin ağrısı o qədər kəskin olmadı: Alekseyin itadəsi möhkəm olsa da, o, bədənəcə zəif idi. Üçüncü zərbə onu şaxtadan bərkimiş palçıqın içinə yıxdı. Qabırğasından dəyən təpiklərin gətirdiyi ağrı içərisindən eyni xırıltılı səsi eşitdi:

–Bəsdır. Birdən ölüb-elər, itlər düşərlər dalımızca.

Kölgələr səssizcə göründükləri kimi, səssizcə də yox oldular.

Bir saatdan sonra Aleksey Filippov özünə gəldi, laxtalanıb ağzına dolmuş qanla bir yerdə üç dişini palçıqın içinə tütürdü, yavaş-yavaş ayağa qalxdı. Ombasında dözülməz bir ağrı vardı. Divardan tuta-tuta, çətinliklə geri qayıtmağa başladı. Birdən başını soyuq divara söykəyib uşaq kimi hönkür-hönkür ağladı. Ağrıdan ağlamırdı, qəzəbindən ağlayırdı...

Yarım saatdan sonra Mərcan Lürfigilin həyatında Alekseyin yaralarını yuyub onu sakit eləməyə açlır, o isə başına gələnləri yerli-yerində xatırlayıb kəsik-kəsik cümlələrlə Teymura danışdı. Alekseyi tanımaq mümkün deyildi. Sol gözünün qapağı elə şişmişdi ki, sallanıb gözünün üstünü örtmüşdü. Burnunun sümyü sinmişdi. Burnundan hələ də qan gəlirdi. Başı bir neçə yerdən şişib öz formasını itirmişdi. Teymur ona baxdıqca ürəyi parçalanır, Vladimir Skvartsov isə qəzəbindən yumruqlarını divara döyəcəliyib ağzına gələn söyüşü yığdırırdı.

Həmin gecə respublika milis idarəsinin gün ərzində baş vermiş hadisələr haqqında hazırladığı məlumatda Krasnovodsk-a gedən gəmidən alınmış bir xəbər də var idi. "Axşam saat doqquza yaxın vətəndaş Güldəstə Mürşüd qızı Şahsuvarova dənizə atılıb boğulmuşdur".

Bu xəbəri eşidən Teymur tamamilə çaşıb qalmışdı. "Əgər həqiqətən belədirsə, demək Güldəstə izi yerli-dibli itirdi", - deyər fikirləşdi. Lakin Güldəstə kimi bir hiyləgər cinayətkarın öz canına qəsd etməsi heç cürə Teymurun ağına sığışmırdı. "Yox, belə deyil, Güldəstə ölməyib, Güldəstə sağdır. Bu onun əməliyyat işini pozmaq üçün işlətdiyi məkrli hiylədir".

Lakin bir neçə gündən sonra Krasnovodskdan Bakıya qayıtmış gəmi Teymur Cahangirovu daha çox sarsıda biləcək bir xəbər gətirdi...

Adətən, sərnəşin gəmisinə qayda-qanunu qorumaq üçün təhkim olunan əməliyyat müvəkkili starşına Şirinov, Teymur Cahangirovu respublika milis idarəsinin dəniz şöbəsinə çağırırdı. Starşına Şirinov əhvalatı nağıl etməyə başladı:..

–Axşam saat doqquza yaxın bufetdə çay içərkən göyərtdə dəhşətli çıxırtı eşidib ora qaçdım. Bir neçə saniyə içərisində kiminsə suya atıldığı haqda gəmiyə səs yayıldı. Bütün sərnəşinlər göyərətə axışmış, ara qarışmışdı. O qədər adam arasında intihar etmiş qızı suya atılan vaxt kimin gördüyünü öyrənə bilmədim. Əvvəlcə mənə belə gəldi ki, onu düşmənçiliklə suya itələyiblər. Özü də dənizin ortasında, gəminin vinti işləyən yerdə... Geə qaranlıq idi, göz-gözü görmürdü... Suyu proyektor saldıq. Yenə də heç bir şey görmədik. Dənizə atılan adamın kim olduğunu da bilmirdik. Axırda camaatdan xahiş elədik ki, beş dəqiqəliyə hər kəs öz biletinə uyğun olaraq yerini tutsun. Bundan sonra ikinci klasda kimsəsiz bir çanta, yun şal, bir də qara palto tapdım... Hal şahidlərinin yanında çantanın içini yoxladım. Ordan bir bile, beş yüz əlli manat pul, güzgü, daraq və pasport çıxdı...

Starşında Şirinov pasportu, güzgünü, darağı və pulları stolun üstünə qoydu. Teymur əlini uzadıb pasportu götürdü, açılıb baxdı. Elə bil ki, birdən-birə bədəni soyudu. Pasport Güldəstə

tənin idi. Həmin bu pasportu bir neçə ay bundan əvvəl də öz əlində tutmuşdu.

–Siz əminsiniz ki, Güldəstə doğrudan da dənizə atılıb? – deyə Teymur starşına Şirinovdan soruşdu.

Starşına Güldəstənin paltosunu və baş şalını da göstərdi. Yun şala bir neçə saç tükü də ilişib qalmışdı.

–Həmin paltonun cibindən bir açar çıxıb, –deyə starşına Güldəstənin evinin açarını da stolun üstünə qoydu. Elə bil o Teymuru birdən dəhşətə gətirməmək üçün tədricən hazırlayırdı.

–Bəs elə isə... – deyə Teymur təəccüblə soruşdu:– Siz bilən onu kim dənizə atıb və özü də nə üçün bu işi eləyib?

–O, təqsiri sizin üstünüzə yıxır, yoldaş kiçik leytenant,– deyə starşına üzr istəyirmiş kimi, astadan dilləndi.

Teymur gərgin hallarda olduğu kimi, indi də gülümsündü.

–O, ki özünü öldürmüşdür. Məni necə təqsirləndirə bilərsiniz?

Lakin Starşına Şirinov zarafat etmirdi. O, siyirmədən daha bir kağız çıxarıb Teymura uzatdı.

–Bu kağız da onun paltosunun cibindən çıxmışdır.

Teymur nədənsə kağızı ondan almağa tələsmir, ya ehtiyat edir, ya da özünü ələ almağa çalışırdı. Nəhayət kağızı ələ starşının ona sarı uzanmış əlində oxudu: “Mənim meyitimi külək bir sahilə çıxaracaq. Amma mənim üçün heç kəs ağlamayacaq. Anam məni qoyub qaçıb. Atam məni bədbəxt edib. İndi də mənim öz evimdə tək olduğumdan istifadə edən milis işçisi Teymur Abbas oğlu Cahangirov məni qoxudur, hədələyir. Əgər onunla yaşamasam, üstümə min cür ləkə atacağını bildirir. Yox, mən namssuz olmaq istəmirəm. Namussuz olmaqdan,sa,

qoy baliqlara, xərçənglərə yem olum. Qoy o vicdansız da öz cəzasını çəksin. Güldəstə Mürşüd qızı Şahsuvarova”.

–Bu iftiradır! – deyə Teymur iki əlini srola söykəyib ayağa qalxdı. – İndi mən əminəm ki, Güldəstə sağdır.

Lakin sonrakı əməliyyat da heç ir nəticə vermədi. Açır doğrudan da Güldəstənin evinin açarı idi. Güldəstə özünü öldürəcəyi haqda orda da kağız yazıb qoymuşdu. Baş şalında ilişib qalmış tüklər, arxivdəki tükün eyni idi. Bilet, güzgü, daraq üstündəki barmaq izləri də vaxtilə Teymurun gizlincə götürdüyü izlərin eyni idi. Kağızdakı xətlə Güldəstənin vaxtı ilə yazdığı izahatdakı xətt də eyni adamın xətti idi... Marusya da din-dirilən vaxt Güldəstənin son görüşündə dediyi sözlərin qəribə təsir bağışladığını təkrar edir, “əlvida” – dediyini xatırlayırdı. Teymur bütün bu hadisələr haqda mayor Tərlanova izahat verib, onun qərarını gözləyirdi.

–Səndən əməliyyat müvəkkili çıxmaz! – deyə Tərlanov əsəbi halda otaqda gəzinə-gəzinə çoxdan bəri yığılıb ürəyində qalmış acını Teymurun üzünə çırpmağa başladı. – Sən bəlkə də yaxşı bir nəzəriyyəçi ola bilərsən... Amma konkret işdə sən heç bir səriştən yoxdur. Düzdür, bir dəfə yaxşı əməliyyat aparmısan, o da ki çox asan əməliyyat idi. Sən nəzəriyyəçi də olsan nəzəriyyəni bizim təcrübəmizlə düz gəlməyəcək. Sən qəhrəman olmaq istəyirdin, hamıdan seçilmək istəyirdin. Amma bir şey çıxmadı. Sən Güldəstəyə də uduzdun, mənə də. Daha doğrusu, sən bizim aramıza girib bizi açıq-açıqma çarpışmağa qoymadın. Güldəstəyə bütün izləri itirməyə, aradan çıxmağa imkan verdin. Sən biabırçılıqla məğlub oldun. Hələ bir cəsarət eləyib mənimlə mübahisəyə girişmişdin. “Xahiş edirəm yoldaş mayor! İcazə verin, yoldaş mayor! Möhlət verin, yoldaş mayor!” Bəs mən sənə nə deyirdim?! Özündən böyüyə qulaq asmaq istəmədin. Baş böyüklüyün axır bax, belə olar! Həm özünə zərər

verdin, həm də dövlətə. Güldəstə Şahsuvarova öz ölümündə səni təqsirləndirir. Heç bilirsən bu nə deməkdir?!

Teymur dinmirdi.

–Cavab ver! – deyə Tərланov əmr etdi.

Teymur başını qaldıraraq yorğun bir səslə cavab verdi.

–Bu o deməkdir ki, raport yazıb məni bu əməliyyatdan kənar etməni xahiş etməliyəm.

–Xeyr, məsələ təkcə bununla bitmir. Bu o deməkdir ki, bundan sonra sənə heç bir əməliyyat tapşırmaq məsləhət deyil. – Tərланov dərinədən nəfəs aldı. – Elə bilmə ki, Tərланov bu saat sənin müvəffəqiyyətsizliyindən istifadə edib belə sözlər deyir. Mən sənin haqqında düşündüklərimi çoxdan demək istəyirdim.

–Çox sağ olun.

–İstəhza edirsən?!

Teymur dinmədi. Tərланov lap özündən çıxdı.

–Bəlkə demək istəyirsən ki, Güldəstə ilə heç mən də bacarmazdım.

–...

–De!

–...

–Onsuz da mənim şöbəmdən gedirsən... De! Söz verirəm ki, sənə heç bir cəza verməməm.

–... Daha bundan ağır cəza olmaz...

Tərланov rahatlıq bilmirdi.

–Demək istəyirsən ki, mən Güldəstə ilə bacarmazdım

–...

–Axı belə desən heç kəs səninlə razılışmaz... Hamı məni tanıyır. Mən təcrübəliyəm. Sən özün də mənə bunu bir neçə dəfə demisən.

–Elədir.

–Əgər belədirsə...

Teymur qətiyyətlə Tərланovun gözlərinin içinə baxıb dedi:

–Siz laqeydsiniz. Peşəkar bir əməliyyat müvəkkilisiniz. Amma dərinədən baxanda...

– Kimə qarşı laqeydəm? Dövlətə qarşı, yoxsa oğrulara qarşı?

–Hər iki tərəfə. Yoxsa belə asanlıqla işləri bitmiş hesab etməzdiniz. Cinayətlərin kökünü axtarıb tapmayınca rahatlığınız olmazdı.

Tərланov qəzəblə Teymur Cahangirova baxıb soruşdu:

–Belə çıxır ki, mən ehtirassız bir işçiyəm.

–Yox, sizdə ehtiras var. Amma bu, ovçu ehtirasıdır.

Tərланov özünü ələ alıb başın buladı və stolun arxasına keçib oturdu.

–Söz vermişdim ki, mənə deyəcəyin ağır sözlər üçün sənə heç bir cəza verməməyim. Sözümün üstündə duraram. Ancaq sən çox nankor adamsan, Cahangirov. Mənə elə gəlirdi ki, təvazökar oğlansan. Görünür ki, səhv eləmişəm. Əməliyyatı belə biabırcasına uduzandan sonra yenə də başqalarına meydan oxuyursan.

Teymur qapıya sarı gedib dayandı və çox sakit bir səslə, təmkinlə cavab verdi:

–Mən əməliyyatı uduzmamışam, yoldaş mayor. Mənə böyük bir bədbəxtlik üz verib. Elə bilirəm ki, küçə ilə gedərkən üstümə qəflətən ev uçulub, yaxud da sürdüyüm gəmi sualtı qaya ilə toqquşub...

–Başa düşə bilmirəm.

–Mən isə bunu hiss edirəm.

–Yenə hissiyat?!

–Bəli!.. Biz insanıq.. Öz hisslərimizi heç vaxt boğmamalıyıq...

Elə o günü Teymur Cahangirov raport yazıb apardığı əməliyyatdan kənar olunmasını xahiş etdi və bir neçə gündən sonra onu çoxdan bəri başqa şəhərə ərinin yanına köçmək istəyən pasport stolu rəisinin yerinə təyin etdilər.

“Güldəstə Şahsuvarova” əməliyyatına Krasnovodskaya getmək üçün biletdən, qara çanta, qara palto, baş şalı, güzgü, dəri, pasport və kağızdan başqa yeni bir şey əlavə olunmadı. Heç bir iz də qalmadı.

Bankdə aparılan yoxlama da heç bir nəticə vermədi. Güldəstənin çamadanında xalasıgilə gətirdiyi bəxşisdən başqa bir şey olmadı. Fəxrəddin haqda olan şübhələr də əsaslandırılıb bilinmədi.

İki ay da keçdi. Amma gizləncə göz-qulaqda olan Vladimir Skvartsov və onun komsomolçu yoldaşları Güldəstə Şahsuvarova haqda heç bir şey öyrənə bilmədilər.

Vladimir Skvartsov Teymur Cahangirovun yerinə əməliyyat müvəkkilinin köməkçisi vəzifəsinə keçmişdi. Bu iki ay ərzində diqqətəlayiq bir yenilik əmələ gəlmişdisə, o da Vladimir Skvartsovla Marusyanın həyatında baş vermişdi. Vladimir artədən çıxmışdı. Amma hər gün xəstəxanaya gedib bütün boş vaxtını Marusyanın yanında keçirir, onlar dinməz-söyləməz, səssiz-səmitsiz bir-birini sevir, baxışları ilə öz məhəbbətlərini izhar edir heç vaxt ayrılmaq istəməyə and içirdilər.

Marusya xəstəxanadan çıxıb bir ay da istirahət etdi və yenə də işlədiyi artelə qayıtdı... Daha bir aydan sonra Vladimir Skvartsovla ZAQS-a gedib kiçik bir məclis düzəldilər. Bu məclisdə Teymur Cahangirov da iştirak edirdi.

Marusya çox xoşbəxt idi. O, bir də ona görə xoşbəxt idi ki, sevgilisi milis idarəsində əməliyyat müvəkkilinin köməkçisi olmuşdu.

Güldəstə ilə olan mübarizədə uduzmuş Teymur Cahangirov nə qədər qəzəblənmişdisə, bir o qədər də özünü itirmişdi. Əgər gəmidən dənizə atılmış qız doğrudan da Güldəstə idisə, deməli, Teymurun düşündüyündən daha təhlükəli bir cinayətkar idi. O hətta özünü öldürəndə belə yalan deyib ölmüşdü və beləliklə də ələ keçə biləcək yoldaşlarını Teymur kimi amansız bir əməliyyat müvəkkilinin pəncəsindən qurtarmışdı. Həm də, demək olar ki, Teymurun silahını əlindən almışdı.

Teymur əmin idi ki, Güldəstə ölməmişdir. Lakin o, bunu nə ilə sübut edə bilirdi? Onsuz da ona “xəyalpərəstsən, hər şeyi şişirdirsən, hər şeyə şübhə ilə baxırsan” deyirdilər.

Teymur daha da qaradın olmuşdu. O, nəinki yoldaşları ilə, hətta evdəkilərlə də çox vaxt dinib-danışmırdı. Onun bu sülhü, kəlfən ucunu itirmiş adamlar kimi vurnuxması Cavahirin ürəyini parçalayıb, Seymurun kədərliyə gətirirdi. Elə vəziyyət əmələ gəlmişdi ki, həmişə qardaşının qarşısında əmrə müntəzir duran Seymur belə, ehtiyatlı olsa da, Teymura yol göstərməyə, məsləhət verməyə çalışırdı.

–Üç-dörd aya diplomu alıb qoyursan cibinə. Deyirəm, bəlkə ayrı işə girəsən. Bu saat o qədər iş var ki. Cəbhədən gəlmişən, ali təhsil var, cibində də partiya bileti.

Belə vaxtlarda Teymur iri əlini uzadıb qardaşının səliqə ilə darıxmış xurmayı saçlarını qarışdırır, ürəyi ağrısa da gülməsünürdü. Amma nə qədər edirdisə, işlədiyi milis şöbəsinə, tez-tez onunla məsləhətləşən Vladimir Skvartsovdan ayrılıb bilmirdi. Ona elə gəlirdi ki, bir gün yenə də əməliyyat işi ilə məşğul olacaq və şəxsən ağırlığını çəkdiyi, şahidi olduğu bir çox cinayətlərin üstünü açacaq, bu cinayətləri törədənlərin kökünü kəsəcəkdir.

Aylar keçir, illər dolanır, Teymuru əməliyyat işinə qaytarmırdılar. Artıq o, ali təhsilli bir hüquqşünas idi. Lakin elə bil onun içərisində vaxtilə qaynayıb-çağlayan kəşfiyyatçılıq ehtirası, əməliyyat müvəkkili kimi işləmək həvəsi çoxdan sönüb getmişdi. Arabir onu həyəcanlandırır və düşündürən anası Cavahir olurdu. Cavahirin saçları bu bir neçə il ərzində tamamilə ağarıb gümüşə dönmüşdü. Elə bil o, birdən-birə qocalmışdı. Özü də daha Teymurun başına hərlənib yalvarmırdı ki, evlənsin. Elə bil o, bütün arzularını, istəklərini içərisinə salıb boğmuşdu. Ancaq tez-tez yanıqlı-yanıqlı ah çəkirdi. Teymur əgər evənməzsə, qardaşı Seymurun da heç bir vəchlə evlənməyəcəyini bilirdi. Evlənsəydi də, bu iki xırda otağa gəlin gətirmək çətin idi. Buna görə də son zamanlar özünə bir mənzil tapıb bu evdən köçmək qərarına gəlmişdi. Bəlkə onda daha üz-üzdən utanmaya. Seymur evlənə, anaları da gəlin görə, nəvə görə. Bunun üçün də Teymur respublika milis idarəsinə ərizə yazıb yeni tikilən evlərdə ona bir mənzil verilməsini xahiş etmişdi. Başqaları üçün çətinliklə düzlən bu məsələdə Teymurun bəxti gətirmişdi. Daha doğrusu, böyük ailəsi olan işçilərdən biri ona təklif edilmiş mətbəxi, vanna otağı və iri bir otağı olan mənzilə köçməyə razılıq verməmişdi. Buna görə də Teymur qabağa düşmüşdü. Bu, Mingəçevir tikinti idarəsinin bakıda ucaltdığı binalardan idi. Teymur bu evə taxt, bir yazı stolu, iki stuldan başqa artıq şey gətirmədi. Hələlik xörəyini anasının yanında yeyirdi.

Bir dəfə nahar etdikdən sonra Seymuru yanına çağıraraq dedi:

–Bura bax, sən məni gözləmə, işində ol. Əgər gözəltin varsa, utanma. Anan yazığın gəlsin.

Seymur gözlərini yerə dikib bir müddət dinmədi. Sonra astandan cavab verdi:

–Yox, Teymur, sən necə, mən də elə: səndən qabağa düşməyəcəm.

Teymur özü də hiss etmədən səsinə ucaltdı:

–Sənə deyirəm evlən.

Seymur başını aşağı salıb dinmədi. Teymur soruşdu:

–Gözəltin var?

Seymur güclə eşidiləcək bir səslə cavab verdi:

–Yoxdur.

–Bəs bu axşamlar tez-tez hara gedirsən?

Seymur fağır-fağır cavab verdi:

–Hərdənbir kinoya, teatra gedirəm. Bəzən də, bir də görürsən təcili sifarişlər olur; biri kurorta getməyə tələsir, biri məzuniyyətə çıxır, deyir işlərimi düzəlt sal yerinə. Mən də gecələr işləyirəm.

–Teatra-kinoya tək gedirsən?

Seymur yenə dinmədi. Çünki iki qardaş arasında heç vaxt bu mövzuda söhbət olmamışdı. Teymur qaşlarını çatıb asta, lakin qəti bir səslə dedi:

–Özün bil. Mən bu evdən ona görə köçdüm ki, sənün üçün yer olsun gəlin gətirməyə.

Seymur ona nə “hə” dedi, nə də “yox”. Teymur çıxıb getdi.

Bir gün Çkalov küçəsi ilə enərkən İncəsənət muzeyinin qarşısında vurulmuş böyük elanı oxudu “Gənc rəssamların işlərinin sərgisi”. İstirahət günü olduğu üçün Teymur boş vaxtını səmərəli keçirmək niyyətilə biletdən alıb muzeyə girdi. Həmişə olduğu kimi, indi də burda adam çox deyildi. Hər otaqda beş-on nəfər görünüb o biri otağa keçir, arabir şəkillərə baxıb pıçiltı ilə müzakirə edirdilər. Teymur otaqları gəz-gəzə neftçilərin, şairlərin, qəhrəman ananın, ekskavatorçunun canlı portretləri, Sumqayıtda, Mingəçevirdə gedən tikintilərin əmətinə əks edən gö-

zəl şəkilləri seyr edir, dənizdə, Neft daşlarında yaranan qərübə neft mədənləri mənzərəsinə baxır, otaqdan-otağa keçdikdə elə bil bütün Azərbaycanda baş verən böyük yeniliklər onun gözləri qarşısında canlanır, sanki o, son illərdə yaranmış nəhəng tikintilər, bu tikintilərdə çalışan insanlar haqqında maraqlı bir dastan oxuyurdu. Bəs o kim idi? Teymur uzaqdan ötürü nəzərlə baxıb keçdiyi bir şəkə yaxınlaşdı. Bu bir milis işçisinin karan-daşla işlənmiş portreti idi. Altında "milis işçisi" sözləri yazılmışdı. Rəssamın adı L.Əşrəfzadə idi. Qərübə portret idi: milis işçisi hərbi bir adamdan daha çox, filosofa bənzəyirdi. O, dərin, mənalı baxışlarını uzaqlara dikmişdi. Bu baxışlarda bir səfəliq duyulurdu. Elə bil bu adam həm olduqca ağıllı, həm də sadə-lövhdür. Teymura nədənsə elə gəldi ki, bu portret bir qədər onun özünə çilət vurur. Sonra şəkli çəkən rəssamın adını bir də oxudu.

Çoxdan, bir neçə il bundan əvvəl onun ürəyini həyəcanlandıran, xəyalını qanadlandıran, lakin onu yaxına buraxmaq istəməyən, "məni bir daha axtarmayın" deyən rəssam qızı xatırladı. Ürəyi kədərdən sıxıldı.

Ləman Əşrəfzadənin işləri əsasən portretlərdən ibarət idi. Burda hər cür portretə təsadüf etmək olurdu. Uşaq portreti necə təbii, inandırıcı boyalarla verilmişdi. Elə bil kimsə uşağı çağırmış, o da çox vacib bir işlə məşğul olduğundan bir anlığa geri dönmüşdü. Rəqqasə paltar geyinib, özü öz gözəlliyinə həyran qalmış, həm də bir qədər duruxub durmuş yeniyetmə qızın da portreti çox maraqlı idi...

...Üstündə köhnə zərflər olan stola dirsəklənmiş qoca bir qadın... Deyəsən, o öz gənclik illərini xatırlayır. Cavanlıqda çox qəşəng olmuşdu...

...Quyuya buraxılan iri açarla borunu bərkidən, möhkəm əzələləri az qala partlayan gənc neftçi...

...Xəlvət xiyabanda imtahana hazırlaşan iki qız... Kitablər, dəftərlər nədənsə bir yana qoyulmuşdur. Yox, onlar dərş oxumurlar. Deyəsən, öz ürək sirlərini bir-birinə deyərək xəyalə dalmışlar. Görəsən, hər şey onların düşündükləri kimi olacaqmı?

İnsan qəlbini, insan psixologiyasını açan bu portretlərin altında Ləman Əşrəfzadənin adı yazılmışdı.

Teymur muzeyin otaqlarını gəzib qurtardıqdan sonra eşiyə çıxıb Çkalov küçəsi ilə üzəuşağı getdi. Ləmanın çəkdiyi portretlər elə bil bu qızın ürəyini, hisslərini Teymura açmışdı.

Bir həftə keçdi. Yenə istirahət günü yetişdi. Teymur daxilində bir də incəsənət muzeyinə gedib Ləmanın çəkdiyi portretlərə tamaşa etmək ehtiyacı duydu. Çünki Teymur da insanların ən gizli fikirlərinə, psixologiyasına yaxından bələd olmağı seçirdi. Ləmanın çəkdiyi portretlərdə isə onun təbiətinə yaxın olan cəhətlər çox idi. Elə bil bu portretlər onu çağırırdı...

Bu dəfə həmin portretlərə baxdıqca Teymura elə gəlirdi ki, keçən dəfə görmədiyi bir çox şeyləri indi görür. Elə bil rəssam bu şəkilləri yenidən işləyib, bu portretlərə yeni-yeni cizgilər əlavə etmiş, bu insanların daxili aləmində daha dərin hissləri açmışdı.

Arxadan kimsə onu çağırırdı:

–Salam, yoldaş leytenant (Teymurun poqonunda bir ulduz artmışdı).

Səs Teymura çox tanış gəldi. O, dönüb əyninə yüngül yay paltar geymiş Ləmanı gördü. Ləman heyrlərlə gülümsündü, qaşları dartıldı, gözlərinə inanırmış kimi soruşdu:

–Siz hara, bura hara?

Teymur əli ilə alnını ovuşdurub papağını başından götürdü. Onu cod, qıvrım saçları üzünə ötkəm bir ifadə verdi.

–Yadınızdadırmı, mən sizə demişdim, bəlkə vaxt gəldi, sizin sərginizə tamaşa etməli oldum.

Ləmanın dodaqlarında donub qalmış təbəssüm nədənsə birdən-birə əridi, üzü ciddiləşdi, lakim heyran ifadəsi gözlərindən çəkilmədi.

–Necədir? Bəyənirsiniz?

–Mən ikinci dəfədir ki, sizin çəkdiyiniz şəkillərə tamaşa eləməyə gəlirəm.

–Yəqin ki, mənə burda görəcəyinizə əmin idiniz.

–Yox, bu mənim ağılıma gəlməmişdi.

Onlar, nədənsə, susdular və Ləman bu qərribə sükutu pozmaq üçün bir ev yiyəsinin qonağa müraciət etdiyi kimi, dilləndi:

–İstəyirsiniz bu şəkillər haqqında sizə izahat verim.

–Yox, qoyun mən danışım, siz də qulaq asın.

Ləmanın qaşları təəccüblə dartıldı:

–Buyurun...

Teymur qapının yanında vurulmuş uşaq şəklinə yaxınlaşdı.

–Bu uşağın üç-dörd yaşı var. Özü də atası işdə olanda anası qonşularla söhbət etməyi çox sevir. Onların aynabəndi var, aynabənd həyatə çıxır. Onun anasının danışmağa o qədər həvəsi var ki, bəzən yanaşı aynabənddə durmuş qonşusu ilə elədiyi söhbət saatlarla uzanır. Bu uşaq tək qalır, nə istəyir eləyir. Özü də yaman dəcəldir. İndi də iki üzbəüz durmuş stolun ayağına ip bağlayır... anası burdan keçəndə ayağı ilisəcək, uşaq isə qəhqəhə çəkib güləcək. Mən o uşağın anasına məsləhət görərdim ki, qonşusu ilə o qədər söhbət etməkdənsə, bir az da bu uşaq ilə məşğul olsun, çünki bu, çox görüb-götürən uşağa oxşayır. O hər şeyi bilmək istəyir, özündən nə isə ixtira etməyə

çalışır. Mənə elə gəlir ki, qonşulara gedəndə onlar bu uşağın alından zara gəlirlər...

Ləman xoşbəxt idi: Özünü saxlaya bilməyib ürəkdən güldü. Onlar qonşu şəkllə yanaşdılar. Teymur sözünə davam etdi:

–Məncə, bu sizin tədris hissə müdiriniz Cəfərzadənin şəkllidir. Düzdür, ilk baxışda ona o qədər də oxşamır, amma onu tanıyırlar, onu həyatda görünlər bu adamın hökmən Cəfərzadə olduğunu təsdiq edirlər. Çünki siz burda əsas fikri onun sifətinin bənzəməsinə yox, xarakterini, onun daxili aləmini açmağa çalışmısınız, özü də deyəsən, açə bilmisiniz.

–Bilirsiniz, –deyə Ləman astadan dilləndi,– Cəfərzadə çəkdiyi portreti bitirə bilmədi. O öldü. Bu şəkil bir növ ona həsr etdiyim xatirədir.

–Hayıf, –deyə Teymur astadan cavab verdi.

Onlar hörmətli bir adamın xatirəsini yad edirmiş kimi bir anlığa susdular. Sonra Teymur o biri şəkllə yaxınlaşıb dedi:

–Bu qız mənim çox xoşuma gəlir. Özü də sizə oxşayır. Düzdür, o sizdən kiçikdir, özü də rəssam deyil, rəqqasədir. Bu sizin yeniyetmə vaxtınızdır. –O, vüqarla oturmuş ağsaçlı qadının şəkllini göstərdi: –Bu isə sizin qocalığınızdır. –O, Ləmana sarı dönüb gülümsündü: –Əlbəttə, mən sənətsünas deyiləm, amma mənə belə gəlir ki, sizin çəkdiyiniz portretlərdə uydurma yoxdur; necə hiss edirsinizsə, elə də yaradırsınız.

Ləman qərribə bir vəziyyət keçirirdi. O nədənsə daha dönüb həmişəki kimi mənalı təbəssümlə Teymura baxa bilmirdi. Elə bil Teymur onun çəkdiyi şəkllərdən deyil, ona bəslədiyi hissələrdən, necə həsrətin çəkdiyindən danışdı. Ləmana elə gəldi ki, Teymur bu şəkllər haqqında elə danışdı ki, ona bəslədiyi məhəbbəti izhar etdi. Ləman bərk sıxıntı keçirməyə başladı. Nə üçün? Teymurun dediyi sözlər onun ürəyindən deyildi-

mi? Əlbəttə, ürəyindən idi. Daha doğrusu, Ləmana elə gəlirdi ki, o gözlənilmədən nə isə son dərəcə qiymətli bir şey, yaxud bütün həyat yoluna, yaradıcılıq yoluna istiqamət verəcək, dəyərli, dərin, həm də yüksək bir mövzu tapmışdır. Bəs nə üçün o sıxıntı çəkirdi? Bu vaxtadək Teymur ağıllı-başlı tanımadığı üçün və daha nə üçünsə... Ləman ilk dəqiqələr bunu başa düşə bilmədi. Bəzən insanın hisləri dəryalar qədər dərin olur...

Onlar şəkillərə baxıb otaqdan çıxdıqdan sona əvvəlcədən şərtləşmədən dinməzcə dəhlizə gedib küçəyə çıxdılar. Ağır-ağır sahilə sarı enməyə başladılar. Ləman Teymura ani nəzər saldı. Gözləri qamaşdı. Çünki Teymur çox ucaboy idi. Ona baxmaq üçün başını geri atmalı oldu. Elə bil təkcə bu mərd baxışlı, bir qədər yorğun sifətli oğlanın özü deyil, onun əynində olan bu milis paltarı da Ləmanın gözlərində tamamilə başqa bir məna kəsb etdi.

Onlar belə dinməzcə dəniz sahilinə gəlib boş skamyalardan birində ayləşdilər.

–Bəs sizin işləriniz necə gedir? – deyə Ləman astadan soruşdu.

–Nə üçün, pis deyil.

Ləman qardaşı Nərimandan söhbət açıb onun artıq tələbə olduğunu, Politexnik institutda oxuduğunu xəbər verdi. Atasının qocalığından, anasının son zamanlar deyingən olduğundan gileyləndi. Teymur qızın söhbətlərindən onun hələ də ərdə olmadığını hiss etdi.

–Bəs siz nəyi gözləyirsiniz? – deyə birdən qıza sarı dönüb soruşdu.

Qız Teymurun nəyə işarə vurduğunu başa düşdüsə də, həyə edib özünü o yerə qoymadı.

–Necə yəni?

–Daha məktəbi qurtarmısınız. Əməlli-başlı rəssam olmusunuz, gözəl-göycək qızsınız...

Ləman gülümsünüb kürəyini skamyanın söykənəcəyinə dayadı, sadələvhlüklə cavab verdi:

–Mən bədbəxt adamam. Hər adam xoşuma gəlmir, bunu da hamı bilir. Yəqin buna görə də heç kəs mənə yaxın düşmür.

Elə bu vaxt arıq, uzunboy, sarışın bir oğlan ayağını çəkə-çəkə onların yanından keçirdi.

–Lütfi! – deyə Teymur istər-istəməz ayağa qalxdı. Oğlana sarı bir addım atdı. Oğlan durub gözlərini qıydı. Onun saçları ilə uyuşmayan qara gözləri birdən nifrətlə parıldadı, dodaqları əsdi. Möhkəm iradəsinə baxmayaraq Teymur bu arıq cüssəli oğlanın qarşısında özünü itirdi.

–Məni tanıyırsan?

–Tanıdım... Tanıdım, –deyə Lütfi dodaqları əsə-əsə cavab verdi. – Sən qatilsən, sən adam öldürənsən. Güldəstəni sən öldürmüşsən, sən yaramazsan, sən pis adamsan, sən kariyera axtarırsan, sən adamları aldadır, onların ürəklərini parçalayırsan. Sən cavanları qocaldırısan! ..

Teymur həyatında çox ağır vəziyyətlərə düşmüşdü. Lakin heç vaxt belə təhqir olunmamışdı. Əgər bu sözləri ona Lütfi deyil, başqa bir adam desəydi, o bu təhqirə dözməzdi. Amma Lütfinin qarşısında lal-dinməz durmuşdu. İlk görüşlərində Güldəstənin adını eşidərkən gözləri gizli həsrətlə parıldayan Lütfinin sifəti, onun sözləri, məhəbbət dolu titrək səsi-hər şey onun hafizəsində canlandı. Teymur gözlərini yumaraq, əgər Lütfi öz təhqirini davam etdirərsə, yenə də dözə biləcəyini bildirmiş kimi, dinməzcə quruyub qalmışdı...

Kimsə Teymurun əlindən dartdı. O diksindi. Elə bil ağır bir yuxudan oyandı. Ləman geniş açılmış gözlərini onun üzünə zilləmişdi:

– Nə üçün... Nə üçün o elə ağır sözlər deyirdi? Siz kimi öldürmüsünüz? Mən inana bilmirəm. İnana bilmirəm ki, sizin kimi adam qatil ola bilsin. Axı topal oğlan nə üçün sizi təhqir etdi? Nə üçün siz onun sözlərinə dözdünüz?..

Teymur qızın əlindən tutub yenə də skamyaya əyləşdi:

–O oğlan sevirdi... Ona görə də bu sözü deməyə haqqı vardır. Amma gərək bu sözləri mənə deməyəydi.

–Axı nə üçün? Burda nə sirr var?

Teymur Ləmanın səmimi bir həyəcanla ona dikilmiş gözlərinə baxıb sözə başladı:

–Yadınıza gəlirmi, sizi ilk dəfə nə üçün izlədiyimin səbəbini danışacağıma söz vermişdim. İndi qulaq asın, vaxt çatmışdır...

... Teymur cəbhədən qayıtdığı gecə hadisəsindən başlayaraq ta bu günə qədər başına gələn hadisələri yerli-yerində Ləman üçün danışmağa başladı. Ləman onu çox diqqətlə, bir kəlmə sözünü, bircə hərəkətini belə nəzərdən qaçırtmadan dinləyir, ürək sirlərinin ilk sirdaşı olduğu üçün, belə dəhşətli bir sirri etibar edib ona danışdığı üçün ürəyində Teymura təşəkkür edirdi. Həm də Teymur danışdıqca onun müşahidələrinin nə qədər dərin, fikir və hiss aləminin nə qədər zəngin olduğu aşkara çıxırdı. Ləman onun çekdiyi əzablara şerik olmaq üçün hər cür fədakarlığa razılıq verə biləcəyinə inanmağa başlayırdı. Daha doğrusu, o, ürəyində buna and içirdi...

Teymurun çətin, mürəkkəb həyatına yeni, gözəl səhifələr yazılırdı... Onlar tez-tez görüşürdülər. Bəxtlərindən havalara yaxşı keçirdi. Ləmanla Teymur həmişə gəlib dəniz sahilində özlərinə gözəl mənzərəli bir yer seçir, şirin-şirin söhbət edir, danışır, bir-birinin qəlbində yeni, zəngin aləmlər açırdılar.

Bir dəfə onlar axşam görüşdülər. Ulduzlar təzəcə yuyulmuş daş-qaşlar kimi parıldayıb sayrırdı. Ləman başını geri

atıb kürəyini skamyanın söykənəcəyinə dayamış, bu dərin, sonsuz səmanı seyrə dalmışdı.

Ləman göylərə, ulduzlara, Teymur isə Ləmanın qarənliqda az qala işıq saçan üzünə, gözlərinə baxırdı. Birdən o, astadan saymağa başladı:

–Bir, iki, üç, dörd, beş, altı...

Ləman soruşdu:

–Ulduzları sayırsan?

–Yox, sənin üzündəki xalları. Biri də olsaydı, deyərdim ki, göydəki o yeddi qardaş ulduzlar səni yanaqlarına qonublar. Ləman nədənsə cəld dikəlib əlini boğazına apardı. Hətta Teymura elə gəlirdi ki, Ləmanın yanaqları qızardı. Çoxdan bəri müşahidə etdiyi bir şey onu ilk dəfə düşünürdü. Ləman həmişə boğazına bir şey sarıyırdı: qışda isti şərf, yayda isə ipək bir yaylıq.

–Sənə nə oldu? – deyə Teymur təəccüblə soruşdu.

Ləman pörtmüş halda cavab verdi:

–Heç...

Yeddinci xal, ən böyük “qardaş” Ləmanın qəşəng boynundan aşağı, sinəsinə yaxın bir yerdə idi. Diqqəti cəlb etməmək üçün o həmişə boynuna ipək yaylıq bağlayırdı. Teymur elə bil ancaq indi bu sirri başa düşüb, əlini Ləmanın boynundakı ipək yaylığa sarı uzatdı... Ləman, nədənsə, ona mane ola bilmədi. Özünü itirmiş halda müti baxışlarla Teymurun iradəli, qaynar, odlü gözlərinə baxdı. Teymur istər-istəməz barmaqlarını ipək yaylığa ilişdirib bir anlığa dayandı və əlini ağır-ağır geri çekdi.

Ləmanın gözlərində təşəkkür parladı...

Bir ay sonra onlar evləndilər. Teymur Cavahirin istədiyi kimi toy etməmişdisə də, anasının sevincinin, şadlığının həddi-hüdudu yox idi.

Ləman Teymurun təzə mənzilinə köçdü. Yeganə otağı öz zövqünə uyğun olaraq elə qəşəng bəzədi ki, bura gələn nə isə heç getmək istəmirdi.

Otaq tək olduğundan həm yataq, həm iş, həm də qonaq otağı sayılırdı. Onlar xörəyi mətbəxdə yeyirdilər.

Teymurla Ləman xoşbəxt idilər.

Ləmanın həyatı Teymurun həyatından daha maraqlı keçirdi. Ona elə gəlirdi ki, Teymur öz işindən istədiyi kimi mənəvi qida ala bilmir. Təkcə onun mehribanlığı, məhəbbəti, bu evdə yaratdığı səliqə-sahman, hər işini Teymura göstərib, öz fikirlərini, düşüncələrini ona açması Teymur üçün kifayət deyildi. Odur ki, Ləman axır zamanlar öz ərinin taleyi haqqında tez-tez düşünür, başa düşürdü ki, Teymur bir hüquqşünas kimi, yaxud milis işini sürən bir mütəxəssis kimi də daha çox xeyir verməyə çalışır və indiki vəziyyəti onun qəlbini sıxır.

Onlar boş vaxtlarında tez-tez gəzməyə çıxır, xüsusilə şəhərin dağlıq hissəsini seyr edir, ordan Bakının mənzərəsinə baxırdılar. Dağüstü parkın arxasında radio-televiziya idarəsi binasının divarları, az qala buludlara toxunan qülləsi ucalırdı. Bir az o tərəfdə, vaxtı ilə gizli yuvaları xatırladan binaların yerində geniş asfalt yollar çəkilir, bu asfaltın kənarında uca, qəşəng naxışlı, şəbəkəli, insan ruhunu oxşayan zərif sütunlu evlər cərgələnirdi. Aylar keçdikcə Bakının bu yeri yeni, gözəl və əzəmətli bir şəhərə çevrilirdi, indi burda yaşamağa başlayanlar özlərindən bir az şüursuzları tərbiyə edir, onları böyük bir ailənin üzvü olmağa çağırır.

Bakılılar bu tikintinin əsas küçələrinə Nərimanov və İnşaatçılar prospekti adını vermişlər.

Ləman istiqanlı gəlin idi. Teymur məşğul olanda, o tez-tez yuxarı məhəlləyə, qayınanası Cavahirin yanına gedirdi. Onlar uzun-uzadı söhbət edirdilər. Cavahir indi də Seymurun nədənsə evlənmək istəmədiyindən şikayətlənirdi.

Artıq Ləmanın çəkdiyi portretlər arasında Cavahir də var idi. Özü də Ləman onu bir neçə cürə çəkmişdi...

Cavahirlə Ləmanın anası Siddiqə bir-birlərinə çox isinişmişdilər. Cavahir Siddiqədən yaşca böyük həm də ürəyi xəstə olduğundan evdən çox gec-gec çıxır, beləliklə hamı onun yanına gəlirdi. Ləmanla Seymur hələ də bir-birləri ilə əməlli-başlı dil tapa bilməmişdilər. Ləman anasına çəkən bu qəşəng oğlanın portretini yaratmağa nə qədər həvəs göstərmişdisə də Seymur nədənsə razılaşmamışdı. O özünü elə aparırdı ki guya utanır, eyni zamanda Ləman hiss edirdi ki Seymur ona həddindən artıq hörmət göstərir, böyük qardaşının arvadı kimi hətta onu sevirdi. O, bəzən Ləmana qiymətli hədiyyələr verirdi. Paltoluq, paltarlıq parçalar arabir də çətin tapılan zövqlə işlənmiş bəzək şeyləri gətirirdi. Özü də Teymurgilə gələndə çox oturmurdu. Elə bil çətin bir tapşırığı zəruri bir işi görmək üçün, qardaşına hörmətini bildirmək üçün gəlib biraz oturur, çıxıb gedirdi. Gələndə də heç vaxt əliboş gəlmirdi. Hər dəfə onun gətirdiyi bağlamaları açıb qəşəng hədiyyələri gördükdə Ləman özünü çox narahat hiss edirdi. Bir dəfə o Teymura dedi;

—Bu nədir daha Seymurda var yox qalmadı ki, əlinə nə keçirsə bura gətirir. Məm onunla açıq danışa bilmirəm heç olmasa sən danış.

Teymur gülümsünüb cavab verdi:

—Sən cəmi iki-üç ildir ki onu tanıyırsan, həm də yaxın

qohum ola-ola bir dil tapa bilmirsən, amma mən bütün ömrüm boyu onunla dil tapa bilməmişəm. Köhnə adamlar kimi arada pərdə saxlayır bu hörmət pərdəsini heç cürə qaldırmaq istəmir. Bəlkə də elə buna görə də hamı qocalı cavanlı ona hörmət edir.

Ləman fikrə getdi çətin bir məsələ həll edirmiş kimi qaşlarını dardtı:

–Axı bizim zaman hara keçmiş zaman hara. İndi qayna-yıb qarışmaq lazımdır. Bəlkə də adama bir kömək bir məsləhət lazım oldu. Axı Seymur daha uşaq deyil, onun tayları oğul uşaq sahibidir.

Teymur Ləmanın təzəcə çəkib qurtardığı və üzü divara sarı qoyduğu bir şəkli çevirib diqqətlə baxdı:

–Mən elə adamlar tanıyıram ki, onlar Seymurdan da bö-yükdürlər, amma hələ oğul uşaq sahibi olmayıblar. Teymur sözlərinin necə təsir etdiyini bilmək üçün başını Ləmana sarı döndərdi.

Ləman qıpqırmızı qızarmışdı. O gün Ləman öz sevimli ərinə daha bir sirr açdı. O ana olacaqı.

Teymurun qaşlarının düyünü açıldı. Alnında tez-tez yı-ğışan və minbir kədər, əzabın, axtarışın, gərgin bir mübarizə-nin şahidi olan bu qırıqlar yavaş-yavaş hamarlandı. O, ata ola-caqdı. Bu hiss Teymura tanış deyildi, lakin nə qədər şirin idi. Elə bil hər şey onun gözlərində başqa bir mənə kəsb etməyə başlamışdı, hətta deyəsən yenidən əməliyyat müvəkkili olmaq və ömrünü cinayətkarları tutmağa həsr etmək həvəsi də ya-vaş-yavaş soyuyurdu. İndi Teymur daha sakit bir vəzifədə işlə-məyə razılıq verərdi. Bu onun daxilində yaranmağa başlayan qərribə bir dəyişiklik idi...

Cavahir oğlunu və gəlinini düşbərəyə çağırmışdı. Tey-mur Ləmanı maşınla aparmaq istəyirdi. Amma o razı olmadı.

–Həkim deyir ki mən çox gəzməliyəm, çox hərəkət et-məliyəm-deyə nazla astadan dilləndi.

Teymur Ləmanın qolundan tutub şəhərin dağlıq hissə-sində tikilən yeni binaların yanından keçir, vaxtı ilə bu yerlərdə qaçdı tutdu oynadıqlarını xatılayıdı: Ləman geri döndü. Bakı-nın mənzərəsinə baxıb fərəhlə dedi:

–Bir neçə ildən sonra buralar şəhərimizin ən gözəl guşə-si olacaq... Amma eşitmişəm ki bəzi adamlar bu təzə evlərə köç-mək istəmir, “uzaqdır” – deyir. Başa düşmərlər ki beş-on ilə bu-ra Bakının mərkəzinə çevriləcək... Adam baxdıqca ürəyi açılır... Əgər orda aşağıda xırda bəcəklər kimi hərəkət edən maşınlar, trolleybuslar olmasa adam elə bilir ki bu mənzərə qüdrətli bir rəssamın fırçası ilə çəkilmiş pannodur. Teymur bir ora bax gör bizim Bahı necə əzəmətlidir!

–O ərinin qolundan möhkəm yapışib ona qısılmışdı... Nədənsə mən mərhum Cəfərzadənin çəkdiyi bir şəkli xatırlayı-ram: uca dağın zirvəsində dayanıb qollarını geniş açaraq bütün təbiəti qucmaq, yaxud qanad açıb uçmaq istəyən yeniyetmə qız... İndi bu saat mən də Bakının göylərini o ürpərmiş firuzəyi dənizi, açıqürəkli, həm də qüdrətli bir fəhləni andıran şəhəri bağrıma basıb oxşamaq istəyirəm!... Teymur de görüm sən də öz içərinə belə bir ehtiyac hiss eləyirsən, yoxsa fikirləşirsən ki arvadın dəli olub?

Teymur gülümsündü

–Düz deyirsən bu mənzərəni seyr edəndə mənim də ürəyimdə belə bir arzu oyanır...

Onlar bu əzəmətli mənzərəni bir müddət də dinməz seyr edib yollarına davam elədilər. Teymurgilə çatmazdan əv-vəl yenə də hələlik sökülməmiş iki dar dalanın içərisindən keçməli oldular.

İkinci dalanın axırında, kiçik su budkasının yanında

ucadan danışib gülən cavanlarla pivə içən Çapıq Şəmsi Teymur arvadı ilə yaxınlaşan görüb birdən dayandı: Teymur da onu gördü. Əgər bu dəfə də Çapıq Şəmsi ədəbsizlik edərsə onunla başqa cür danışacağını qət etdi. Çapıq Şəmsinin susduğunu görən cavanlar nə isə xoşagəlməz bir hadisənin baş verəcəyini hiss edib səslərini kəsdilər.

Teymur Ləmanın qolundan tutub addım-addım onlara yaxınlaşırdı. Çapıq Şəmsi əlindəki pivə parçının dibindəki köpüyü səkinin üstünə boşaldıb budkanın piştaxtasına qoydu. Teymur addımlarını yavaşıtıdı, amma dayanmadı. Budkanın qabağında kütləşmiş oğlanlarla bərabərləşəndə Ləmanı irəli buraxıb bir anlığa ləngidi. Lakin hamının o cümlədən Teymurun da gözlədiyi toqquşma olmadı. Deyəsən Çapıq Şəmsi arvad yanında Teymura ağır söz deməyi özünə ar bilmişdi. Gərgin saniyələr keçəndən sonra cavanlar yer-yerdən Teymuru ədəblə salamladılar. Teymur onların salamını alıb yoluna düzəldi. "Çapıq Şəmsidən nə əcəb"-deyə təəccübləndi. Teymur eşitmişdi ki, Şəmsi tankerlərdən hansındasa aşpazlıq edir. Bir neçə gün dənizdə bir neçə gün evdə olur. Bəzən tanker təmir üçün dayananda uzun zaman evdə qalır və məhəllədə xırda şuluqluqlar salır. Son zamanlar bu ətrafdakı evlərin çoxu söküldükdən sonra Çapıq Şəmsinin curlarının bir qismi şəhərin başqa-başqa rayonlarına dağılmışdılar. Odur ki onlar təsadüfdən təsadüfə görüşürdülər.

—Onlar kim idi?-deyə Ləman təşvişlə soruşdu

—Heç...məhəllə uşaqlarıdır-deyə Teymur heç bir şey olmayıbmiş kimi gülümsündü.

Cavahirin bışirdiyi düşbərə çox dadlı idi. Bütün ailə süfrə başında yığışmışdı. Cavahir xoşbəxt idi.

Xörəkdən sonar qardaşlar nərd oynamaqla qadınlar isə qab-qacağı yığışdırıb mətbəxə aparmaqla, yuyub təmizləməklə

məşğul oldular. Ləmanın əl-ayağı ağırlaşdığı üçün Cavahir ona yalvarırdı ki oturub dincəlsin. Amma Ləman əksinə bir yerdə qərar tutmur qayınanasının mətbəxini par-par parıldatmağa çalışır, özünə iş axtarırdı. Cavahir qaz pilotəsinin üstündəki çaynikə yaxınlaşıb birdən dayandı.

—Bu nədir? A, huşuma bax a, çayniki qoymuşam pilotənin üstünə, ancaq yandırmaq yadımdan çıxıb. Qızım o kibriti ləmədən mənə ver.

Ləman ləmədəki kibriti götürüb özü pilotəyə yaxınlaşdı:

—Ana siz çəkilin mən yandırım

—Muğayat ol, qızım qazla zarafat eləmək olmaz

Ləman kibrit qutusunu açıb gülümsündü

—Burda cəmi iki kibrit çöpü qalıb ki?

Cavahir Ləmanın çiyini qucaqlayıb zarafatla dilləndi:

—İndi görək bizi yarıdacaqsan ya yox. Ancaq kibritlər də yaman kibritlərdir ha. Yandırırısan ucu sıçrayıb divara dəyir.

Ləman kibriti qutuya çəkdi. Onun qığılcımı sıçrayıb lap Cavahirin burnunun yanından keçdi. Gəlin qayınana gülüşdülər.

Ay Teymur bircə gəl bu qazı yandır. Kibritlər yaman xarabdır-deyə Ləman ərini çağırırdı. Teymur mətbəxə gəldi. Qutunu ondan alıb dedi:

—Daha kibritlər niyə deyirsən ki burda cəmi bir kibrit çöpü qalıb ki...

Ləman biraz geri çəkilib dedi:

—İndi elə bil ki kimsəsiz bir adadayıq. Soyuq çovğun ələmi götürüb. Bir dənə də kibritimiz var. Bütün həyatımız da bu kibrit çöpündən asılıdır.

—Uy irəğ olsun-deyə Cavahir əllərini havada yellədi.

Teymurla Ləman güldülər. Teymur kibriti qutuya çəkdi. Lakin bunu nə qədər ehtiyatla elədisə kibrit çöpünün ucu qo-

pub fişəng kimi evin divarına tərəf uçdu.

–Qaldıq çaysız – deyə Cavahir yaylığını başına salıb qonşuya getmək istədi.

Ləman başını mətbəxin qapısından çıxarıb Seymuru səslədi:

–Seymur qardaş kibritin var?

Seymur cəld özünü mətbəxə yetirdi, əlini cibinə salıb zərif bir alışqan çıxartdı. Alışqanla kağız parçasını yandırır pilatənin üstünə tutdu. Balaca desteyi burdu qaz yeknəsəq bir uğultu ilə yandı. Qardaşlar yenə də nərdin başına keçdilər.

–Zəri kim atacaq deyə Teymur soruşdu.

Seymur zərləri cütləyib ona uzatdı

–Deyəsən sən atacaqdın

Teymur zərləri götürüb ovucunda oynada-oynada birdən dedi:

–Alışqana baxım.

Seymur cəld alışqanı çıxarıb qardaşına uzatdı, Teymur soruşdu:

–Papiros çəkirsən?

–Hərdənbir. Başıma düşəndə. Xoşun gəlir qoy qalsın səndə.

Teymur üstü tapança dəstəyi kimi zərif işlənmiş, yanları cilalanıb pul-pul olmuş, hər iki tərəfdən üstündə, caynaqlarında dairəvi bir şey tutmuş qartal nişanı olan bu zərif alışqanı qardaşına qaytardı.

–Belə şeyləri hardan tapırsan?

–Quba meydanından almışam. Çoxdan almışam. On ildən çox olar. Atmışdım emalatxananın bir küncündə qalmışdı. Al qoy cibinə. Mən onsuz da itirəcəyəm, ya da bir adama bağışlayacağam.

–Yəni Quba meydanında belə alışqanlar satılır?

Seymur çiyinlərini çəkib cavab verdi:

–Müharibə illəri idi. Bəzən belə şeyləri müharibə əlillərindən almaq olurdu.

Teymur nədənsə fikrə getdi.

–Elədir, hətta bəzi şüursuzlar özləri ilə silah da, tapança da gətirib ona-buna satırdılar və çox vaxt tapançalar canilərin, oğruların əlinə keçirdi.

Seymur alışqanı cibinə qoydu. Teymur zərləri atdı, oyun qızıxdı. Cavahirlə Ləman çay süfrəsi açdılar. Çay dəstgahı qurtarandan sonra, Teymur pencəyini geyib ayağa qalxdı. Ləmanla Cavahir öpüşdülər, həyəətə çıxdılar. Cavahir talvardan asılmış qora salxımlarını ona göstərib dedi:

–Qızım bax, bu salxımlardan sənin üçün yaxşı abqora tutacağam. Özü də utanma ürəyin nə istədi, mənə de.

Elə bu vaxt eşiyə çıxmağa hazırlaşan Teymur onu ötürmək istəyən qardaşına dönüb dedi:

–O alışqanı ver bir də baxım.

Seymur ciblərini axtarıb alışqanı tapdı və qardaşına uzatdı.

–Deyirəm mənə lazım deyil, qoy cibinə.

–Mənim nəyimə lazımdır?

Seymur güldü.

–Görürəm gözün tutub. Qoy cibinə– O yenə güldü.– Amma papiros çəkməyəsən ha. Bəzən adamlar qəşəng alışqan, qəşəng papiros qutusunun həvəsinə papiros çəkməyə başlayırlar.

Teymur alışqanı atıb-tutub cibinə qoydu və gülüm-sünüb xudahafizləşdi.

Bütün axşam fikri dağınıq oldu.

–Bu nədir? yenə qəm dəryasına batmısan?–deyə Ləman arxadan onun çiyinlərini qucaqlayıb əllərini ərinin cod qıvrım

saçlarında gözəldirdi.

—...Heç Seymurun fikri məni alıb.

—Axı nə olub?

—O niyə evlənmir

—Yəqin hələ xoşuna gələn bir qıza rast gəlməyib... Elə buna görə də qanın qaradır?

—Əlbəttə

—Ürəyini sıxma, hər şey düzəldər. Bir də gördün o da birinin əlindən tutub gətirir ki, "ana xeyir-dua ver".—Ləman axırının sözləri yeyə-yeyə danışdı. Yüngülcə əsnədi—yatmırsan?

—Sən yat mən bu kitabı axıra vurmaq istəyirəm. Bir işi başa vurmayanda yaman əzab çəkirəm. Qoy görüm necə qurtarır.

Ləman böyük işığı söndürüb yerinə uzandı. Teymur yazı stolunun üstündəki lampanın işığında arxasını Ləmana çevirib kitabı aldı, lakin oxumaq əvəzinə əlindəki alışıqanı bir də diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı.

Alışqanın alt qapağının ucunda zədə var idi. Bu, güllə zədəsi idi, Teymur son döyüşdə yaralanmazdan əvvəl, komandanlıq onu bir neçə yoldaşı ilə vacib tapşırığa göndərmişdi. Onların yolu Rostov ətrafındakı meşədən keçmişdi. Orda Teymurun yoldaşları qarın içinə yığılıb qalmış bir alman əsgərinə rast gəlmişdilər. O, hələ sağ idi. Onu öz hissələrinə gətirib təcili yardım göstərmişdilər. Hebert adlı bu əsgər onlara çox qiymətli məlumat vermişdi. Onun sözündən belə çıxdı ki, o özü cəbhə xəttini keçib Sovet ordusunun hissələrindən birinə yetişməyə can atırmış. Yolu azıb meşədə ilişib qalmışdır. Herbrtin verdiyi məlumat düzgün çıxmışdı. Hitlerçilər onun dediyi səmtədən atəş açıb hücumə keçmiş və Teymurun qolu bu son döyüşdə yaralanmışdı. Qəlpələrdən biri üst köynəyinin döş cibində gizlətdiyi bu alışqana toxunub keçmişdi. Alışqanı isə ona Herbert

bağışlamışdı. Teymur bu alışqanı başqa şeylərin arasında çamadanə qoyub Bakıya gətirmişdi. Bunu hökmən qardaşına bağışlayacağını qət etmişdi.

Qəribə olmuşdu: alışqan doğrudan da onun qardaşına çatmışdı. Amma nə yolla?

Bu çoxdan baş vermiş əhvalat idi. İndi həqiqəti axtarıb tapmaq çox çətin olacaqdı. Lakin dünyalar qədər sevdiyi əziz qardaşından şübhələnmək də Teymura ağır gəlirdi. Ancaq Teymur heç cürə ağılına sığışdırı bilmirdi ki, bu şeyləri alan müharibə əlili ola bilərdi. Çünki cinayətkarlar əgər məntiqlə düşünsələr heç vaxt oğurluq malları hərbi geyimli adama satmazdılar. Bəlkə də onlar bunu qəsdən etmişdilər? Axı müharibə əlillərindən şübhələnen az tapılar və oğurluq malı onların əli ilə satmaq daha asan ola bilərdi.

Nə qədər qarışıq fikirlər!.. "Axı mən nə haqla, nə haqla bu kiçik alışqanın üstündə öz doğma qardaşımdan şübhələnib, gecənin yarısına qədər cürbəcür ehtimallar qururam!?"—deyə Teymur kitabı örtüb ayağa qalxdı, işığı söndürdü, soyunub yerinə girdi.

Bununla da möhkəm iradəli adamlara xas olan bir qətiyyətlə ürəyində doğub bir neçə saat yaşamış olan şübhələrə son qoydu.

Ləman Teymura bir oğul bağışladı.

Teymurun sevinci yerə-göyə sığmırdı. İki ailə—Ləmanın ata-anası, Politexnik institutunun üçüncü kursunda oxuyan qardaşı Nəriman, Teymurun anası ilə qardaşı və Vladimir Skvartsovla Marusya hamı bir yerdə onu doğum evindən gətirib məclis qurdular. Ləmanın atası tarı əlinə alıb, bir müəllim kimi yox, bir tarzən kimi tarı dilə gətirdi. Teymurun Abbas adlı

körpə oğlunun bu evdə eşitdiyi ilk musiqi tarın tərənəsi oldu. Hamının dediyinə görə uşaq Teymura oxşayırdı.

Bir gün Ləman uşağı çimdirib geyindirəndən sonra gəlib Teymurun yanında əyləşdi.

–Məndən bir kitaba cild çəkməyi xahiş ediblər. Bu gün nəşriyyatda idim. Deyirəm bəlkə ora sənin xoşuna gəldi...

–Nə işdir?

–Nəşriyyata hüquqşünas lazımdır. Mən onlarla danışdım. Deyirlər ki, məmnuniyyətlə götürərik. Sənin də əlində diplomun var. Görürəm pasport şöbəsində darıxırsan.

Teymur biraz tüklənmiş üzünü ovuşdurub dedi:

–Qoy fikirləşim.

Ləman bu məsələni hər gün Teymurun yanında salır, Teymur da deyəsən yavaş-yavaş razılaşmağa başlayırdı. Nəhayət Ləman istədiyinə nail oldu. Teymur nəşriyyatda işə girmək qərarına gəldi. Amma işə girməzdən əvvəl nəşriyyatdakı işin xarakteri ilə tanış olmaq istədi. Bunun üçün də o, ertəsi gün məzuniyyətə çıxdı. Özü də ikillik məzuniyyətini birdən götürdü. Onlar Ləmanla tələsmədən nəşriyyata yollandılar.

İlq, günəşli bir gün idi. Ləmanla Teymur mağazaların vitrinlərinə tamaşa edə-edə kino, futbol, teatr elanlarını oxuyaxuya yollarına davam edirdilər. Nəhayət, Ləman sevimli ərinə öz sakit, dinc aləminə çəkə bildiyi üçün çox sevinirdi.

Birdən Teymur ayaq saxladı. Elə bil onun başı hərləndi. Kürəyini divara verib gözlərini bir nöqtəyə zillədi.

–Sənə nə oldu?–deyə Ləman təşviş içində ərinə baxdı.

Teymur ona cavab vermədi, hətta bir qədər kobud tərzdə onu özündən kənar etdi və gözləri ilə kimi işə izlədi. “Və-tən” kinoteatrının tağları arasından, əyninə boz parçadan tikilmiş qəşəng biçilmiş şal kostyum geyinmiş, xırdaca şlyapasının üstündən üzünə xallı xallı tor salmış cavan bir qadın, gümrah

lakin təmkinli addımlarla keçib küçənin tininə yetişdi və tin-dəki gül mağazasına girdi. Qadın elə bil Teymuru ahənrübü kimi öz arxasınca çəkdi. O, Ləmana bir kəlmə də demədən adamların arsından keçib gül mağazasına yaxınlaşdı.

Ləman Teymurun bu hərəkətindən həm bərk təşvişə düşmüş, həm də bərk incimişdi. Teymurun Ləmanı kobud bir surətdə özündən kənar etməsi, bir kəlmə də demədən küçənin ortasında qoyub getməsi Ləmana çox ağır gəlmişdisə də yenə ürəyi davam gətirməyib Teymurun ardınca tələsmiş və ona ancaq gül mağazasının qapısında çata bilmişdi.

–De görüm birdən-birə sənə nə oldu?

Teymur yenə dinmədi. Bir-birinə möhkəm qısılmış dodaqlarının rəngi qaçmışdı. Onun gözlərinin ifadəsi Ləmanı daha da qorxutdu.

Ləman küçədə olduğunu unudaraq ərinin yaxasından yapışib silkələdi:

–Teymur sənə nə oldu?

Teymur gözlərini qapıdan ayırmayıb özünə də yad olan boğuq bir səslə cavab verdi:

–Heç... heç bir şey...–onun dodaqlarında soyuq bir təbəssüm göründü:–Deyəsən mənə qara basır...

Ləman daha artıq təşvişə düşdü:

–Sənə nə olub Teymur, sən nə danışırısan?

Elə bu vaxt əlində bir dəstə xrizantema gülü tutmuş qadın mağazadan çıxıb onlara yaxınlaşmağa başladı. Bu həmin qadın idi. Elə bil gözəlliyini gizlətmək üçün üzünə tor salmışdı.

O, Güldəstə idi...

Güldəstə bir qadın kimi püxtələşmiş, özü də kökəlməyə başlamışdı. Buna görə də yerişi daha təmkinli, daha cazibədar görünürdü. O Teymuru tanımadı deyəsən, heç görmədi də. Çünki Teymur xeyli dəyişmişdi. Onun vaxtilə şəvə kimi buruq

saçlarına dən düşmüşdü. Bundan əlavə təzə işlə tanış olmaq üçün Teymur əyninə mülki paltar geyinmişdi. Bir də ki, üç ilə yaxın idi Teymur qalın bığ buraxmışdı. Bu isə onun sifətini tamamilə dəyişmişdi. Güldəstənin vaxtilə milis paltarında gördüyü almacıqları çıxmış iti baxışlı yekəpər leytenantın əvəzinə indi sanballı görkəmi olan bığlı bir kişi dayanmışdı. Özü də deyəsən arvadı ilə nə haqdasa mübahisə edirdi. Bəlkə də gül almaq istəyirdilər? Hər halda Teymurun son dərəcə dəyişməsi, onun Ləmanla bir yerdə olması Güldəstənin duyqu düşməsinə səbəb oldu. Teymur Ləmana sarı dönüb ondan üzr istədi və xahiş etdi ki, evə getsin. Ləman ona nə isə dedi, yalvardı lakin, Teymur bu saat onu nə yanında hiss edir, nə də eşidirdi. Əlini Ləmanın əlindən qoparıb adamların arasında gözədən itdi. Ləman onun ardınca bir neçə addım gedib tezliklə izini itirdi. İki üç küçə arasında bir neçə dəfə hərlənib vurnuxdu Teymuru tapa bilməyib kor-peşman evə qayıtdı.

Teymur evə ancaq axşamüstü gəldi. Ləman onun qarşısına çıxmadı. Mətbəxdə oturub uşaq üçün köynək tikirdi. Teymur duydu ki, Ləman küsüb şapkasını paltarasandan asdı və yağun-yoğun mətbəxdəki stolun başında oturdu. Yoğunluqdan onun səsi də xırıldayırdı.

–Çayın var?-deyə soruşdu

–Bu saat qızdıraram-Ləman incik halda ayağa qalxıb çayniki odun üstünə qoydu.

–Ləman –deyə Teymur eyni xırıltılı səslə dilləndi–Mən öz işimdən ayrılma bilməyəcəyəm. Ləmanın bütün incikliyi qorxuya çevrildi. Cəld ərinə yaxınlaşdı

–Yenə nə olub?

–Hələ heç bir şey olmayıb... Mən hiss edirəm ki öz işimdən ayrılmamalıyam–Teymur elə dərin həyəcan keçirirdi ki, öz şübhələrini ən əziz ən yaxın adamı olan Ləmana da aç-

mağa ehtiyat edirdi. Ləman ərinə yalvarmağa başladı:

–Teymur əl çək bu xatalı işlərdən. Abbasa mənə yazığın gəlsin. Teymur dinmirdi. Ləman ona daha artıq yalvarmağa başladı:

–Xahiş edirəm, Teymur, bu daşı tök atəyindən. Bu gün nəşriyyatda bizi gözləyirdilər. Mən sabah deyərəm ki xəstə idi. Biz sabah gedərik. Niyə dinmirsən ay Teymur?

–Mənə bir stəkan çay ver boğazım quruyub.

Ləman əri üçün çay tökdü, gəlib onunla üzbəüz aylaşdı.

Teymur çayı ağır –ağır içir nə barədəsə fikirləşirdi. Sonra ayağa qalxıb Ləmana yaxınlaşdı, onun xumarı saçlarını oxşayıb başını sinəsinə sıxdı və qəti şəkildə dilləndi:

–Yox Ləman mən öz işimdən ayrılmayacam

Ləman üzünü yana çevirdi, Teymur ona təsəlli vermədi, otağına keçib işığı yandırdı. Ləman onun ardınca getmədi, o səssiz səmirsiz ağlayırdı.

Teymur səhər tezdən ayağa qalxıb uzun uzadı fikirləşdi. Təzədən milis şöbəsinə qayıdıb şöbə rəisindən onu işə çağırmasını və mütləq əməliyyat müvəkkili vəzifəsinə keçirməsini xahiş etmək istədi. Sonra fikirləşdi ki təzədən işə girişib. "Güldəstə-Turac" əməliyyatına başlamaq üçün əlində bu əməliyyatın zəruri olduğunu sübut edən dəlillər olmalıdır. Lakin onun təzi şübhəsi də təxmini bir əsas üzərində qurulmuşdu, necə deyərlər adam adama bənzəyir. Bəlkə də o Güldəstə deyildi? Əgər Güldəstə idisə (buna Teymur daha çox inanırdı) o özünü

“öldürdükdən” sonra eyni adla dirilə bilməzdi. Yəqin ki indi onun adı da familiyası da başqadır. Bu əməliyyata başlamazdan əvvəl bir neçə məsələləri həll etmək lazım idi. Güldəstənin təzə familiyasını, bu neçə vaxtı harda gizləndiyini, yeni sənədləri nə yolla ələ keçirdiyini, bu neçə ili Bakıdakı “adamlarla” nə yolla əlaqə saxladığını, həm də bu neçə ili nə ilə məşğul olduğunu müəyyən etmək lazım idi.

Teymur heç kəsin xəbəri olmadan məzuniyyətini bu şeyləri öyrənməyə sərf etdi. O yenə də xalqın, adamların köməyindən istifadə etmək qərarına gəldi.

Öyrəndi ki, Güldəstənin vaxtilə yaşadığı evdə indi cavan bir kompozitor olur. Teymur pasport stolunun işi ilə əlaqədar olaraq öz işinə aid məsələlərlə maraqlanmış kimi bütün milis şöbələrinin pasport işçiləri ilə görüşüb, son bir neçə ay ərzində Bakıya gəlib yazılmış adamların sənədlərini və şəkillərini gözdən keçirdi. Axırda pasport stollarından birində Güldəstənin Şəklinə rast gəldi. Daha doğrusu Güldəstəni bu şəkildə tanımaq çox çəti idi. Onun düzgün telləri indi məharətlə burulub qəşəng sifətini çalma kimi kölgələmişdi. Özü də kökəlib dəyişmişdi. Baxışında bir təkəbbür, güclü adamlara xas iradə dururdu. İndi onun adı Sünbül familiyası Mədətova idi. Teymur öyrənmişdi ki o Bakıya əri ilə gəlmişdir. Özü də Batumidən gəlmişdir. Əri hərbi xidmətçidir. Polkovnik rütbəsində olan bu adam işləmək üçün Bakıya təyin edilmişdir. Sifətindən enli kürekələrindən məlum olur ki, boylu-buxunlu qırxbeş-əlli yaşlarında bir kişidir. Qərribə idi ki uşaqları da yox idi...

Teymur Batumi ilə əlaqə saxlayıb bir neçə gün sonra məlumat aldı ki, Sünbül Əsgərova Batumiyə yeddi il bundan qabaq Kazan şəhərindən gəlmiş, özü də yolda pasportunu və bütün sənədlərini itirdiyindən Batumidə təzə pasport almışdı. Sonra da ərə getmiş familiyası Mədətova olmuşdu.

Bu məlumatları alan Teymur Kazanla əlaqə saxladı və Kazandan ona xəbər verdilər ki, doğrudan da orda Sünbül Əsgərova adlı adam bir ilə yaxın müddətdə yaşamış və naməlum istiqamətə çıxıb getmişdi.

Teymur Güldəstənin Kazana gəlməmişdən qabaq harda olduğunu heç cürə təyin edə bilmədi. Bu barədə heç kəs ona heç bir dəqiq məlumat verə bilmədi. Ancaq Kazandan gələn əlavə məlumatların birindən aydın oldu ki, Sünbül Əsgərova ora Moskva tərəflərdən gəlmiş və yolda sənədlərini itirdiyini bildirib Sünbül Əsgərova adına pasport almışdır. Buna da əsas onun göstərdiyi bir arayış olmuşdur. Bu arayış həkim komissiyasına təqdim etmək üçün Sünbül Əsgərova adlı adama verilmişdir.

–Görəsən Güldəstə bu arayışı haradan əlinə keçirmişdir?– deyə Teymur fikirləşdi.– Yəqin ki bir adamın çantasından və yaxud cibindən çıxartmışdır. Deməli Sünbül Mədətovanın Güldəstə Şahsuvarova olmasını sübut etmək üçün Teymurun əlində heç bir dəlil yox idi. Bu dəlilləri toplamaq üçün Teymur məzuniyyətdə olmasından istifadə edib həmişə mülki paltarda gəzir, gözə görünmədən Güldəstə-Sünbülü izləyirdi.

O Güldəstənin hər addımına hər işinə bələd olmaq üçün can atır, buna görə də evdə tapılmırdı. Ləman isə evdə oturub saatlarla onu gözləyir, soyunmadan taxt üstündə yuxulayırdı. Bu həyat Ləmanı yormağa üzməyə başlamışdı. Onun əqidəsinə görə subay vaxtlarında Teymur özünü belə apara bilərdi. Lakin evləndikdən sonra, öz həyatını başqa bir adamın həyatı ilə bağladıqdan sonra, uşaq atası olduqdan sonra belə etmək yarayarmı? Elə bil nə evi, nə arvadı, nə uşağı vardı, yalnız və yalnız böyük ehtirasla bağlı olduğu işindən başqa onun heç bir şeyi yox idi. İlk nəzərdə Güldəstə-Sünbül heç bir şübhəli işlə məşğul olmurdu. O, bəzi hərbi xidmətçilərin cavan həm də evdar qa-

dınları kimi gündüzlər mağazaları gəzir: gah qadın salonuna girir, dırnaqlarını rənglətdirir, saçını düzəltirir, gah dərziyə gah da bazara gedirdi...

Teymur gözə görünmədən bacarıqla onu izləyir. Bəzən lap yaxınında olur, danışarkən dediyi sözlərə, tələffüzünə diqqət yetirir və bəzən "r" hərfini deyə bilmədiyini görəndə Teymurun ürəyi həyəcanla vururdu. "Sən Güldəstəsən bu dəfə mənim əlimdən canını qurtara bilməyəcəksən".

Güldəstə elə bil kiminsə onu izlədiyini duyurdu. Duy-masa da təxmin edirdi. Bəlkə buna görə də əvvəlki yoldaşlarından heç birinin evinə tərəf getmirdi. Bəlkə o, əgər onu güdür-lərsə, heç kəslə əlaqə saxlamadığını və ümumiyyətlə güdənlərin düşüdükləri adam olmadığına sübut etmək üçün belə hərəkət edirdi. Bəlkə bu ilk bir neçə ay ərzində bütün şübhələri əritmək və vaxtilə yaşadığı şəhərin iqliminə yenidən uyğunlaşmaq üçün işlətdiyi hiylə idi. Lakin bu vaxtadək davam edə bilirdi? Görə-sən Güldəstə öz keçmişi ilə əlaqəsini birdəfəlik qırmışdı? Bu suala Teymur bir həftə sonra yəni noyabrın yeddisində cavab tapdı. Özü də bu cavab Teymuru daha da sarsıtdı. Güldəstənin əri hərbi-rəsm keçiddə iştirak edirdi. Buna görə də Güldəstə hə-mişəki kimi bütün şəhər camaatının küçəyə axışmasından isti-fadə edib, nəhayət qəti bir addım atmağı qərara almışdı. O, ev-dən saat doqquz radələrində çıxdı. Teymur bu qədər adamın içində onu itirməmək üçün addım-addım izləməli oldu. Hamı dəstə-dəstə yığışib oxuyur, nümayişə getmək üçün toplaşanlar çalib-oyunayırdılar.

Güldəstə tində oturmuş qarışa yaxılaşmış bir stəkan tum alıb yaylığının içərisinə doldurub kiçik çantasına qoydu. O Bakı Sovetinə qalxıb Kommunist küçəsilə Çkalov küçəsinə sarı get-mək istədi. Lakin Kommunist küçəsi bağlı olduğundan Bünyad Sərdarov küçəsinə döndü və Lermontov küçəsilə üzüyuxarı

qalxmağa başladı.

Küçələrdə o qədər adam var idi ki, ondan otuz-qırx ad-dım aralı gedən Teymuru istəsəydi də görə bilməzdi.

Güldəstə Lermontov küçəsindən Saryakin küçəsinə ora-dan da bakılıların "İngilis parkı" adlandırdığı yaşıl bağa endi. Döngələrin birində ayaq saxlayıb o tərəf-bu tərəfə baxdı və ağa-ların arası ilə keçərək altına qəzet salıb oturmuş bir adama ya-xınlaşdı.

Teymur ehtiyatla onun ardınca bir neçə addım da atdı. Birdən ilan vurmuş kimi geri sıçradı, dizləri vuruldu, ölümcül yaralanmış adamlar kimi inildədi.

Oğlan Seymur idi...

21

Necə olmuşdu ki, Teymur Cahangirov öz doğma qarda-şı Seymurun cinayətkarlarla əlaqədar olduğunu bu vaxtadək başa düşməmişdi? Digər tərəfdən Teymur heç cürə ağına sığış-dıra bilmirdi ki, belə gözəl, təmiz ailədə tərbiyə almış qardaşı Seymur cinayətkarlarla əlbir olsun.

Bəs alışıqan? Bəs anasının həmişə təşvişlə baxan gözləri? Bəs Seymurla Güldəstənin görüşü? Bəs Fəxrəddin? O uşaq elə bil Seymurla Güldəstənin illərdən bəri yaxın olduqlarını sübut etmək üçün dünyaya gəlmişdi. Çünki həm Seymura bənzəyirdi həm də Güldəstəyə. Əlbəttə Teymur bu uşağı ilk dəfə görəndə onun atasının Seymur olduğunu ağına gətirə bilməzdi. Çünki o vaxtlar qardaşı Teymurun üzərində heç bir şübhə doğurma-mışdı.

Teymur elə bilirdi ki yuxu görür. Özü də dəhşətli bir yuxu. Bəli, yalnız yuxuda bu qədər gözlənilməz və məntiqsiz hadisələr ola bilərdi. Həqiqətdə isə..

Teymur son illər işlədiyi milis şöbəsinin apardığı əməliyyatlar içərisində təsadüf edilən hadisələri xatırladı. Bu əməliyyatları Vladimir Skvartsov aparır, yeri gəldikdə də əvvəlki kimi Teymurla məsləhətləşirdi. Bu hadisələr Teymura ona görə qəribə görünürdü ki, oğurluq yaxud xuliqanlıq üstündə məsuliyyətə cəlb olunanların içərisində bəzən elm yaxud incəsənət sahəsində çalışan görkəmli xadimlərin uşaqlarına da təsadüf edilirdi. Bu əməliyyatın təhlili həmin görkəmli xadimlərin uşaqlarının hansı səbəblərə görə pozğunçuluq etdiyini açıq-aydın göstərirdi. Ata həmişə işdə, elmi şurada, laboratoriyada böyük əhəmiyyəti olan ixtiralarla məşğul olduğu üçün həyatın, ailə məişət məsələlərinin "xırdalıqlarına" getmək istəməmiş, yaxud da bu "xırdalıqları" görməmişdi. Ana uşağının bütün şıltaqlıqlarına dözmüş, uşaq nə istəmişsə etmiş, nə qədər pul tələb eləmişsə, anası onun cibini doldurmuş, cibi pullu uşağın təsadüfi tanış olduğu yoldaşları yavaş-yavaş onu öz təsirləri altına almışdılar. Onlar kənarda yeməyə, hətta içməyə, ictimai yaşayış normalarını pozmağa başlamışdılar. Belə həyat həmin uşağa maraqlı, əyləncəli görünmüşdü. O, gündə yeni bir qəbahətə yol vermiş və nəhayət, cinayətkar olmuşdu...

Bəs Seymuru bu yola necə çəkmişdilər? Axı onun atası cəbhədə həlak olmuşdu. Böyük qardaşı cəbhədə vuruşmuşdu. Seymur xəstə anasının yanında qalmış, evin dirəyi olmuşdu. Həm də onlar– ana-bala pul və ərzaq cəhətdən korluq çəkməsələr də əlavə xərclərə heç bir imkanları olmamışdı. Demək onların maddi həyatı müəyyən çərçivədən kənara çıxmamalı, Seymur da heç bir kənar şeyə adət etməməli idi. Lakin belə olmuşdu. Göründüyü kimi, Seymur az qala yeniyetmə vaxtlarında

cinayətkarların təsiri altına düşmüş və get-gedə bu cinayət bataqlığında boğulmağa başlamışdı...

Bəs necə olmuşdu ki, bu vaxtadək Seymur bir dəfə də olsun ələ keçməmiş, ələ keçən cinayətkarların heç biri öz izahatında onun adını çəkməmiş, ümumiyyətlə Seymurun adına heç bir cinayət işində təsadüf edilməmişdir?

"Belə çıxır ki, mən özüm hər dəfə planlarımı açıb Seymura xəbər vermişəm,-Teymur fikirləşdikcə daha da dəhşətə gəlirdi,- axı mən çox vaxt ürəyimdən keçənləri, düşündüklərimi Seymura deyirdim. Bəzən onunla məsləhətləşirdim də. Adam da öz evində fikirlərini, şübhələrini doğma qardaşından gizlədərmidi? Özü də çox sevdiyi, çox inandığı qardaşından?" İki saata yaxın idi ki, Teymur qardaşı ilə Güldəstəni gördüyü yerdən uzaqlaşmışdı. O, küçələri veyillənir, hansı küçəyə nə vaxt, niyə döndüyünü bilmirdi. Hara getsin? Gedib bütün əzabını, ürəyinin başında gəzdirdiyi ağrının acısını anası Cavahirin üstünəmi yağdırsın? Bəlkə onun heç bir şeydən xəbəri yoxdur? Bəlkə onun gözlərində gizlənmiş əbədi qorxu və şübhələri, gələcəkdə hardansa yeni bir fəlakətin üz verəcəyini xəbərdar edən sövq-təbii idi...

Teymur başa düşürdü ki, bu gün gördükləri və düşündükləri haqda anasına bir kəlmə də deməməlidir, çünki bu dəhşətli xəbər Cavahiri sarsıdıb öldürə bilər, yaxud da xəbərin ağırlığına dözsə də dilini saxlaya bilməyib bir hərəkəti ilə oğlu Seymuru duyqu salardı. Seymur isə çox ayıq, çox arif oğlan idi..

"Seymur, o qəşəng ağbəniz oğlan! Anasının pambıq içində böyütdüyü, həmişə qardaşına və anasına böyük məhəbbət bəsləyən, özündən böyük qardaşının hörmətini saxlayan, həmişə itaətdə duran, ağıllı, istedadlı Seymur! Onu o qəddar, xəbis cinayətkarlar dəstəsi ilə yaxınlaşdıran nə idi? Bəlkə Güldəstənin gözəliyi idi? Bəlkə alışqan əhvalatını mənə Seymur

olduğu kimi danışmamışdı? Bəlkə onu doğrudan da bir adamdan almışdı,-deyə Teymur bir işıq ucu axtarır, qardaşına bəraət qazandırmağa, onu bütün şübhələrdən uzaqlaşdırmağa çalışırdı-Bəlkə Güldəstə ilə indicə lap təzəcə tanış olublar? Axı Güldəstə hiyləgər qadındır. O ərdə olduğunu Seymurdan gizlədə bilər. Axı biz dönə-dönə Seymuru tələsdirirdik ki, tez evlənsin. Seymur da ona vurula bilər. Axı onlar mənim Güldəstə-Sünbülü gördüyüm o gündən qabaq da görüşə bilərdilər. Bəlkə hələlik təhlükəli bir hadisə baş verməmişdir? Bəlkə mən qardaşımı gələcəkdə baş verə biləcək təhlükədən, bədbəxtlikdən qurtar biləcəyəm? Təhlükə ki, lap Güldəstə vaxtilə cinayətkar olub. Axı o da cavan idi. Onu da yoldan çıxarıb korlamışdılar. Bəlkə bu on ilə yaxın müddətdə Güldəstə öz adamlarından uzaqlaşdı-ğı bu dövrdə səhvini başa düşüb ömrünün sonrakı bu illərini namusla yaşamışdır, elə isə bəs nə üçün ərinə aldadır?

Teymur yenə də qardaşını bütün şübhələrdən mühafizə etmək üçün özlüyündə bir suala cavab tapmağa çalışırdı: "Axı Güldəstə ərinə nisbətən çox cavandır. Bəlkə o ərinə heç vaxt sevməmişdir? Seymuru isə ilk baxışdan sevmişdir. Seymuru ilk baxışdan sevmək olar! O çox qəşəng, gözəl oğlandı..."

Lakin bütün bunlar bir arzu bir xəyal idi. Həqiqət isə daha sərt daha amansız idi. Fəxrəddin və alışıqan bu həqiqətin amansız şahidləri idi.

Teymur istər-istəməz Lütfi Əhməd zadənin gənclik illərində baş vermiş hadisələri xatırlayır, cavan, qəşəng bir oğlanın Güldəstəgilə ayaq açdığını dönə-dönə fikrindən keçirir, Güldəstənin Fəxrəddini oğulluğa götürmüş Fatmagilə arabir gizlincə getdiyini yadına salırdı. Yenə də istər-istəməz anlaşılmaz yollarla qardaşının əlinə keçmiş alışıqan elə bil get-gedə böyüyərək onun gözü qabağına gəlir, həmin alışıqanın altındakı zədəni Teymur açıq-aydın görürdü. Elə bil bu zədə alışıqanın üzərində

deyil, Seymurun üzündə onun vicdanında idi. Özünü də adi zədə deyildi. Qorxunc bir damğa idi!

"Bəlkə onlar doğrudan da çoxdan əlaqə saxlayırlar? Bəlkə Güldəstəgilə gedən oğlan Seymur imi? Bəlkə elə Fəxrəddin da Güldəstə ilə Seymurun oğludur? Marusya da Güldəstənin bir nəfər qəşəng oğlanla yaxınlıq etdiyini Volodyaya xəbər vermişdi. Bu qəşəng oğlanın Seymur olduğunu ehtimal etmək çətin deyil. Əgər belədirsə mən Seymura heç bir xəbərdarlıq edə bilmərəm. Əgər o belə bir ustalığ və həyasızlıqla bu neçə ili məni aldadıb qulağımın dibində qatillərlə əlaqə saxlayırdısa, mən onu heç bir cinayətin üstündə tutmadığım halda, indi o cinayətkarlarla əlaqədar olmadığını boynuna alırmı? Əgər mən əlimdə heç bir dəlil olmadan onu təqsirləndirsəm, bizim aramızda əmələ gələ biləcək bu dəhşətli münasibəti görün anam həmin faciəyə dözə biləcəkmi? Yox bu məsələni belə asanlıqla, belə tezliklə həll etmək mümkün deyil. Mən Seymurun Güldəstə ilə nə vaxtdan yaxın olduğunu, onun dəstəsi ilə nə vaxtdan bağlı olduğunu hərtərəfli öyrənməmiş bu iş haqqında heç bir qərar qəbul edə bilmərəm."

Bütün bu əzab və işgəncələrdən canını mümkün qədər tez qurtarmağa çalışan Teymur nə qədər eləyirdisə, bir çıxış yolu tapa bilmirdi. Ürəyini Ləmana da açmağa çəkinirdi. Çünki Ləman Seymurun xətrini çox istəyirdi. Bir hərəkəti, bir işarəsi, bir baxışı ilə Seymuru şübhələndirə bilərdi. Bəli Ləman heyrətini heç cürə gizlədə bilməzdi.

Nəhayət məsələni hərtərəfli ölçüb-biçdikdən sonra, Teymur Vladimir Skvartsovla məsləhətləşməyi qərara aldı...

Hər yan al-əlvan neon lampaları ilə, bayraqlarla bəzənmişdi. Bakının küçələri çil-çıraqban içində alışıb yanır, göz qamaşdırır, izdihamlı meydanlarda rəqs edən gəncliyin sevinc gətirən mahnıları, cingiltili gülüşləri bütün şəhər üzərində xoş bir

bayram ahəngi yaradırdı.

Teymur bu saat, belə bir vaxtda Ləmandan, oğlu Abbasdan ayrı gəzdiyi üçün heyfsilənirdisə də vəzifəsinə sədiq qalaraq, Vladimir Skvartsovun yanına tələsirdi.

Bu bayram axşamı Vladimir Skvartsov da şöbənin bir çox işçiləri kimi növbədə idi. Teymur içəri girən kimi Vladimir Skvartsov cəld ayağa qalxdı. Rütbəsi böyümüşdüsə də yenə Teymuru müəllim kimi sevir, ona əvvəlki kimi hörmət edirdi.

—Axşamınız xeyir Teymur müəllim, bayramınız mübarək!

—Səninlə belə Volodya!

Teymur, Vladimir Skvartsovla üz-üzə əyləşdi və köksünü dərinədən ötürüb bir müddət susdu. Vladimir Svartskov hiss etdi ki, müəllim həm fikirlidir, həm də sözlü adama oxşayır.

—Xeyir ola, Teymur müəllim?..

—Eh, Volodya, xeyirlə şəər bir-birinə elə qarışmış ki, adam lap başını itirir. Vladimir Svartskov iti baxışlarını Teymurun üzünə zillədi. Teymur soruşdu:

—Əvvəlcə de görüm: mənim ezamiyyəyə çıxdığım bu nəçə gündə bizim şöbəni sahəsində nə kimi hadisələr olub?

Svartskov yazı stolunun siyirtməsindən bir qovluq çıxarıb açdı və öz müəlliminə hesabat verirmiş kimi izahata başladı:

—Demək olar ki bu ətrafda əsasən sakitlikdir. Bir tələbə yaralanıb...

—Kim yaralanıb?

—Heç kim. Yadıma gəlirmi, keçən həftə günorta üstü şiddətli külək qopdu. Yuxarıdakı təzə binada Tərlan Mahmudova adlı bir qadın səhər işə gedəndə otaqların havasını dəyişmək niyyətilə pəncərələri açıq qoyubmuş. Külək həmin pəncərələri çırpmış, şüşəsi parç-parça olub aşağı tökülmüşdü. Sən

demə bu vaxt binanın altındakı mağazanın qabağında üç nəfər xırda uşaq oynayırmış. Həmin tələbə bir göz qırpmında özünü uşaqlara yetirib bədəni ilə onların üstünü örtməyə güclə macal tapmışdır. Şüşə parçalarının biri onun boynuna düşüb, yazığı bərk yaralamışdı. Deyirlər nə bilim hansısa əzələsi qırılıb. Bəlkə də daha boynunu döndərə bilmədi. Omənzildə yaşayan Mahmudovanı şöbəyə çağırıdım. Ağlayıb özünü öldürür deyirdi: "Səhər otağın döşəməsinə mastika sürmüşdüm, içəridə hava ağırlaşmışdı, pəncərəni açıb otağın havasını dəyişmək istədim. Özüm də işə tələsirdim. Gedəndə pəncərənin içəri taylarını bağlamışam, bayır tayları bağlamaq yadımdan çıxıb. Kaş o şüşə mənim başıma düşəydi".

Vladimir Skvartsov qovluqdakı işləri vərəqləyərək izahatına davam edirdi:

—Mərcangilin həyatindəki 7 nömrəli mənzildə Sonya Sanyar adlı evdar qadın uşağını tək qoyub tindəki ərzaq mağazasına getmişdi. Dəcəl uşaq qaz pilətinin açarını burub otağı qazla doldurmuş, özü də bərk zəhərlənmişdi. Yaxşı ki hələ kirbit yandırmamışdı. Yoxsa bütün evi partladardı.

—Uşağı xilas edə biliblər?—deyə Teymur fikirli halda soruşdu.

—Bəli... —Svartskov gözlərini qovluqdan ayırmadan dodaqaltı dilləndi. —Görək bu günlərdə daha nə kimi hadisələr olub?.. İki nəfər sərxoş... Bu heç... Bir xuliqanlıq... Hə yadıma gəlmirmi, mənim işlədiyim artellə üzbəüz evdə Fatma adlı bir qadın yaşayırdı? Fəxrəddin adlı bir uşağı oğulluğa götürmüşdü.

Teymur cəld başını qaldıraraq Svartskovun üzünə baxdı.

—Yadıma gəlir!

—Keçən həftə Fatma xala rəhmətə getdi... Mən Fəxrəddini internata düzəltdim.

—Yuxarıdakına?

–Bəli!

–Fatma xala öz əcalı ilə ölüb?

–Bəli. Xəstəxanada ölüb. Çoxdan xəstə idi. –Skvartsov yenə də Teymurun üzünə baxdı–Necə bəyəm?

–De görüm, Fatma xala xəstəxanaya getməmişdən əvvəl onun evində heç bir hadisə baş verməmişdi? Bəlkə onun yanına gəlib-gedən olub?

–Yox heç bir hadisə baş verməyib. Ancaq o, xəstəxanada öləndən bir neçə gün sonra, naməlum qadın gəlib onu soruşmuş və Fatmanın öldüyünü bilib Fəxrəddini xəbər almışdır. Nə adını demişdir nə ünvanını çıxıb getmişdir.

–Bəs o qadının şəxsiyyətini təyin edə bilməmisiniz? Skvartsov çiyinlərini çəkdi.

–Açıqı o qadın bizi heç maraqlandırmamışdı da. Bəlkə Fatmanın uzaq qohumlarından biri imiş...

Araya sükut çökdü. Birdən Teymur başını qaldırıb qəti bir səslə dilləndi:

–İstəyirsən mən deyim o qadın kim idi?

–Kim idi?

–Güldəstə!

Vladimir Skvartsov qeyri-ixtiyari ayağa qalxdı.

–Kim?

–Güldəstə!

–Hm... Demək Güldəstə dirildi? Nə odda yanır, nə suda boğulur, nə də bizim əlimizə keçir... Siz onun Güldəstə olduğuna tamamilə əminsiz?

Teymur dinmədi.

–Skvartsov soruşdu:

–Bəs nə üçün belə tutqunsan? Bu ki şad xəbərdir. Güldəstə öz ölümündə sizi təqsirləndirmişdi. O, sizin üstünüzlə ləkə atmışdı. İndi bu ləkə sizin üstünüzdən götürüləcək, həm də

sizin o vaxtkı əməliyyatı düzgün apardığınıza bəraət qazandıracaq. Bu isə o deməkdir ki siz yenə əməliyyat işləri aparacaqsınız.

Teymur yanıqlı-yanıqlı ah çəkdi.

–Eh, Volodya, kaş mən Güldəstəni təzədən görməyəydim. Kaş o heç dirilməyəydi. Kaş mən hər yerdən qovaydılar. Gedib yük daşıyırdım amma başıma bu fəlakət gəlməyəydi.

–Axı nə olub?

–Dərdimi dağa desəm dağ əriyər. Dilim gəlmir deyim.

–Siz mənə lap qorxudursunuz, Teymur müəllim. Xahiş edirəm mənə nigaran qaymayın deyin görüm nə olub?

Teymur bir müddət susub sanki boğulmuş kimi dilləndi:

–Sən heç bilirsən bugün mən Güldəstəni kiminlə görmüşəm?

–Kiminlə görmüsünüz?

–Öz doğma qardaşım Seymurla.

Vladimir Skvartsovun boğazı qurudu. Lakin o, özünü ələ aldı:

–Səhv salmamısınız ki?

Teymur dinmədi. Elə bil danışmağa, deyəcəyi həqiqətdi özü də eşitməyə qorxurdu.

Vladimir Skvartsov təşviş içində ona baxıb astadan soruşdu:

–Yaxından gördünüz?

Teymur yenə dinmədi. Danışmağa dili gəlmirdi.

Vladimir Skvartsov ona ürək-dirək vermək istədi:

–Yəqin ki səhv salmışınız!

Teymur başını tərpədirib, yana-yana cavab verdi:

–Kaş səhv salaydım Volodya!

–Yox dayanın, dayanın, belə olmaz! Necə yəni sizin

qardaşınız?!-deyə Skvartsov qızdırmalı adamlar kimi yeni-yeni, kəsik-kəsik danışmağa başladı:-Bəlkə o sizin qardaşınızdır, qız heç Güldəstə deyil?! Bəlkə sizi qara basıb?

Teymur dərddli-dərddli gülümsədi.

-Bu saat dediklərinə sən özün də inanmırsan Volodya! Məni qara basmayıb. Bax bu saat səni gördüyüm kimi onları da açıq-aydın gördüm. Kaş gözlərim kor olaydı!

Sükut... Ağır bir sükut çökdü.

-Nə olsun...-deyə Vladimir qərribə bir laqeydliklə sükutu pozdu,-tutaq ki, lap elə səhv salmamısınız. Güldəstə qəşəng qız idi. O indi də əvvəlki kimi qəşəngdirmi?

-Bir az kökəlib... Ətə-cana dolub...İndi də bir qadın kimi cazibəlidir.

Vladimir Skvartsov gülümsündü.

-Seymurun gözləri necə görür?

-Bunun mətləbə nə dəxli var?

-Dəxli odur ki, əgər Seymurun gözləri yaxşı görürsə, o da Güldəstənin cazibəli qadın olduğunu qiymətləndirə bilər, hətta onunla tanış olmağa səy göstərərdi. Subay oğlandır...

Teymur başını qaldırmadan çətinliklə dilləndi:

-İnanırsınız! İnanırsınız məni Volodya! Dağıt mənim şübhələrimi

Vladimir Skvartsov daha da cəsarətləndi.

-Tutaq ki, Güldəstə ilə gördüyünüz oğlan lap Seymurun özü idi. O nə biləydi ki həmin qəşəng qız məhz Güldəstədir. Cavan qəşəng bir oğlan, cavan, qəşəng bir qadınla tanış olub, ilk dəfə, yaxud ikinci dəfə görüşüb. O hardan bilsin ki, bu qəşəng qadının keçmiş şübhəli yaxud ləkəli olmuşdur?

Skvartsov danışdıqca özü də dediklərinə inanır və daha da həvəslənirdi.

-Bir də son bir neçə il ərzində elə bir hadisə olmayıb ki,

Güldəstəgilin adamlarının əvvəlki kimi fəaliyyət göstərdiyindən xəbər versin. Mənə belə gəlir ki, elə o vaxt əməliyyatı siz apardığınız zaman bu dəstə dağılmış, çoxları əvvəl-axır bizim pəncəmizə keçəcəyindən qorxub daha heç bir fəaliyyət göstərməmiş, yaxud da yerli-dibli bu peşədən əl çəkmişdir. Güldəstə o zaman da sizin əlinizdə idi. Amma siz onu tutmurdunuz. Elə bilirsiniz, o dəstənin adamları başa düşürdülər ki, siz nə üçün belə edirsiniz? Onlar yaxşı başa düşürdülər ki, siz işi gözüyumuş aparmırsınız. Onlar sizin çox ağıllı həm də onlar üçün təhlükəli bir əməliyyat müvəkkili olduğunuzu hiss etmişdilər. İndi gəlin, bir dəqiqəliyə təsəvvür edək ki, sizin gördüyünüz qadın Güldəstənin özüdür. Bəlkə bu neçə il ərzində öz keçmiş peşəsindən əl çəkib. Axı "Güldəstə Şahsuvarova" əməliyyatından təxminən on il keçir. Əgər bu dövrdə o, heç bir cinayət eləməyib, əgər bu dövr ərzində bizim orqanlar tərəfindən axtarılmayıbsa, demək, indi bizim ona toxunmağa haqqımız yoxdur. Əgər o qadın Güldəstədirsə onda bu qanunları çox yaxşı bilir, ildiyinə görə də daha heç bir cinayət eləməmişdir. Çünki cəsarət edib Bakıya qayıtmışdır.

Vladimir Skvartsov fikrini tamamlayıb, özündən razı halda müəlliminə baxdı. Teymur ağır-ağır başını tərpətdi:

-İnanmıram ki, Güldəstə öz keçmiş peşəsindən əl çəksin. Əgər əl çəkmək istəsə də, keçmiş tanışları onu rahat buraxmayacaqlar. Çünki Güldəstə başqa cinayətkarlardan bir də ona görə seçilir ki, öz peşəsinə çox möhkəm yiyələnmişdir. Cavanlığına baxmayaraq çox təcrübəli və hiyləgərdir. Özü də gözəldir. Cinayətkarlar belə adamı əllərindən buraxmazlar. Bir də ki sən bilirsən Güldəstə yaxud onun adamları bu neçə ildə ölkənin başqa şəhərlərində heç bir cinayət eləməyiblər? Düzdür o vaxt biz onları sıxışdırıb Bakıdan çıxartdıq. Amma bir neçə nəfəri ələ keçirə bilmədik... Sən, Volodya, gözdə qulaqda ol, təkcə bizim

şöbənin yox, başqa şöbələrin də sahəsində baş verən hadisələr-dən xəbər tutmağa çalış... Sən mənə inan, Volodya cürbəcür cinayətkarlar var. Elələri var ki, necə deyərlər ipə-sapa yatır, tez islah olur. Amma elələri də var ki bu peşədən ayrılı bilmirlər. Dəfələrlə həbs cəzası çəkdikdən sonra yenə də cinayət edirlər. Teymur dərindən nəfəs alıb sözüne davam etdi.-Bir zamanlar Hindistanda adamyeyən pələnglərə təsadüf edilirdi. Bu çox qəribə əhvalatdır, Volodya. Hindistanlıların bir qismi vəfat edən adamlarını yandırır. İş elə gətirir ki, onlara fəlakət üz verir, yoluxucu xəstəliklər camaatı qırır. Camaat ölümləri yandırmğa macal tapmır. Meyitləri aparıb çayın kənarına atırlar. Ac pələng bu meylitləri yeməyə başlayır. Həmin yerin adamları canlarını fəlakətdən qurtardıqdan sonra qəribə, qorxulu bir əhvalatın şahidi olurlar. Gecələr birinin anası, birinin uşağı, birinin əri yorğan-döşəkdən yox olur. Hər dəfə axtarış aparıldıqda pələng lapirlərinə təsadüf edirlər. Sonra məlum olur ki, adamları oğurlayan xallı pələngmiş. Adam ətinə adət etdiyi üçün başqa şey yeyə bilmirmiş...

Vladimir Skvartsov öz müəlliminə diqqətlə qulaq asırdı. Teymur sözüne ara verdikdən sonra davam etdi:

-Güldəstə də, onun adamları da, həmin pələngi xatırladırlar. Belələri öz adətlərindən çətin əl çəksələr də biz onları düzəltməliyik. Güldəstəni təqsirləndirmək üçün, əsil şəxsiyyətini aşkara çıxarmaq, onun kim olduğunu sübut etmək kifayətdir. Çünki Güldəstə Şahsuvarova özünü öldürmüşdü. İndi isə yeni cinayətlər üçün başqa ad, başqa fəmiiliya ilə yenidən dirilmişdir. Özü də adını, fəmiiliyasını bir neçə dəfə dəyişmişdir. Bu isə saxtakarlıq deməkdir.

Skvartsov bir qədər fikirləşib dedi:

-Tutalım ki. Lap belədir. Burda Seymurun nə təqsiri var?

-Mən istərdim ki, Seymurun təqsiri olmasın. Mən istərdim ki, Seymur Güldəstə ilə ancaq bu günlərdə, özü də təsadüfi rastlaşmış olsun. Mən istərdim ki, bu alışqan mənim ürəyimi alıdırıb yandırmasın. Mən istərdim ki, heç bir günahı olmayan Fəxrəddinin gözləri qardaşım Seymurun uşaqlığında baxdığı kimi qorxu və təəccüblə baxmasın. Əlbəttə, əməliyyat apardığım zamanlar bu bənzəyiş mənim ürəyimdə heç bir şübhə doğurmamışdı. Amma indi bu mənə rahatlıq vermir. Çünki Fəxrəddin özündə həm Güldəstəni, həm də Seymurunu birləşdirmişdir. İndi mənə belə gəlir ki, biz əməliyyat planlarımızı həyata keçirməzdən əvvəl bu planların üstünü açan adamı tapmışam. Bu yəqin ki, Seymur imiş. Düzdür mən ona hər şeyi açıb xəbər vermirdim. Amma o, hiss eləyirdi. Açığı hər dəfə planımızın üstü açılarda mən öz yoldaşlarımdan, öz adamlarımdan şübhələnməyə başlayırdım... Eh, Volodya çox gec başa düşmüşəm!... Bəlkə yenə də səhv eləyirəm. Kaş səhv eləmiş olaydım... Əlbət ki, bu dediklərim hələlik yalnız ehtimaldır... Sən göz-qulaqda ol Volodya... Skvartsov Teymurun alnında get-gedə dərinləşən qırışlara, onun kədərdən kölgələnmiş gözlərinə baxıb dinməzəcə başını tərpətdi...

Onlar belə qərara gəldilər ki, Güldəstəni Vladimir Skvartsov, Seymurunu isə Teymur öz müşahidələri altına alsınlar...

Bütün gecə onların sahəsində heç bir hadisə olmadı. Təkcə bir nəfər sərxoşu qeydə alıb, ayıltma məntəqəsinə göndərildilər.

Teymur Cahangirovla Vladimir Skvartsov şöbədən çox gec çıxdılar. Şəhərin küçələri əvvəlki kimi çıraqban idi. Özü də o qədər sakit idi ki, uzqa küçələrdə ucadan gülüb-danışan, evlərinə dağılışan gənclərin səsi açıq-aydın eşidilirdi...

Vladimir Skvartsov dərindən nəfəs alıb ətrafına nəzər

saldı.

–Sakitlikdir

–Elədir,–Teymur razılaşdı.–Şəhər necə də böyüyüb gözəlləşmişdir...

–İnsanlar da çox gözəlləşib...

–Elədir

–Maşın çağırım?

–Yox, bir az təmiz hava almaq istəyirəm... Bir də ki, Bakının küçələri ilə gəzdikdə adamın ürəyi fərəhlənir... Eh, Volodya, kaş mən bu gün Seymuru onunla görməyəydim. Əgər onlar bir-biri ilə çoxdan əlaqədardırsa, kaş heç yerli-dibli mənim qarlaşım olmayaydı.

Skvartsov Teymuru evlərinə qədər ötürmək istədi. Teymur razılaşmadı.

–Marusyaya salam de!

–Ləman bacıya da məndən salam deyin.

Onlar ayrıldılar.

22

Teymur qapını açıb arvadını və oğlunu ayıltmamaq üçün ayağının ucunda dəhlizə keçdi, ehmalca qapını bağlayıb, paltosunu çıxartdı və birdən diksinib sağ tərəfinə baxdı.

Ləman əlləri qoynunda otağın astanasında dayanmışdı. Ərini yorğun və kədərli baxışlarla süzürdü.

Teymur evə gec gəldiyi üçün üzr istəmədi. Çünki onun işinin xarakteri belə idi. Amma heç olmazsa bu bayram axşamı evə ertədən gələ bilərdi. Axı o, ezamiyyətdə idi. Onlar balaca Abbası gəzdirmək, şəhərdəki atəşfəşanlıq, limanda sıraya düzülmüş çıraqban gəmiləri, bayramsayağı bəzənmiş şəhəri ona

302

göstərmək istəyirdilər. Bütün bunları Teymur Ləmanın gözlərindən oxudu. Amma nə öz ürəyini ona açdı, nə də üzr istədi. Yaxınlaşıb arvadının qəşəng sifətinə, incik baxışlı gözlərinə nəzər saldı, onun başını sinəsinə sıxdı. Bir müddət beləcə donub qaldılar. Sonra Teymur arvadını ehmalca özündən kənar edib, otağa keçdi, balaca ağzını balıq kimi açaraq mışıl-mışıl yatan oğlunun çarpayısı yanında dayandı.

–Xörəyi qızdırım?–deyə Ləman incik səslə astadan soruşdu.

–Yox... yatmaq istəyirəm...

Ancaq Teymur yata bilmədi.

Ləman da yatmamışdı. Saat dördə az qalırdı.

–Əvvəllər sən məndən heç nəyi gizlətmirdin,–deyə Ləman nəhayət gözünü açmadan titrək səslə dilləndi.

Teymur nə gözlərini açdı, nə də cavab verdi.

–Sən yatmamısan? Yata bilmirsən?–deyə Ləman yenə dilləndi.

Teymur yenə də cavab vermədi, yalan danışmaq istəmirdi, həqiqəti də deyə bilmirdi. Gərgin fikirlər ona rahatlıq vermirdi. O, hiss edirdi ki, qardaşı Seymurla birlikdə anasını da itirir. Axı, cəbhədən Bakıya qayıtdığı o qaranlıq gecədə başına gələn əhvalatı anasından gizlətməmişdi, bunu da gizlətməli idi. Demək. Anasına heç bir şeyi açma bilməyəcəkdi.

“Bəs sonra necə olacaq?–deyə Teymur fikirləşdi.–Güldəstə Şahsuvarovanın iştirak etdiyi cinayətlərdə Seymurun da əli olubsa, deməli, bir neçə adamın ölümündə o da təqsirkardır, o da bir növ canidir. Əgər Güldəstə Şahsuvarova əməliyyatı xətm olunandan sonra keçən bu on ildə Seymur heç bir cinayətdə təqsirləndirilməyibse, indi onu məsuliyyətə cəlb etməyin heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Bir də qanun özü də buna yol vermir. Bəlkə mən Seymuru birdəfəlik xəbərdar edim? Nə qədər gec

303

deyil, Güldəstədən, onun adamlarından uzaqlaşsın? Bəlkə mən yenə də hər şeyi şisirdirəm? Bəlkə doğrudan da Seymur Güldəstə ilə təzəcə tanış olmuşdur? Əgər çoxdan tanışdırlarsa, əgər bu onillik fasilədən sonra görüşüb təzədən çirkin işlər görməni niyyətindədirlərsə, qoy indidən bu daşı ətəyindən töksün, həm də dəstədən kimlər qalıbsa onları nişan versin. Belə etsə yenə də təqsirlərini xeyli yumşaltmaq olar. Bəs heç bir şeyi boynuna almasa və cinayətkarlarla əlbir olduğu halda bizə kömək etməkdən boyun qaçırsa?... Onda... Onu tutmasaq, başqalarını da tuta bilməyəcəyik, başqalarını tutub onu bu işə qatmasaq, tutulanlar istintaq zamanı onsuz da Seymuru ələ verəcək və beləliklə, həm Seymurdan, həm də məndən intiqam almaq istəyəcəklər. Heç kəsi tutmasaq yenə də bədbəxtlik törədəcəklər, ev yandıracaq, adam öldürəcəklər, öz dəstələrinə təzə-təzə adamları gətirməyə çalışacaqlar... Yox Seymurla açıq danışmaq olmaz. Əgər onlarla əlbirdirsə, bunu bu vaxtadək belə məharətlə gizlədib, deməli əsla etiraf etməz, əksinə özünün də ələ keçməməsi üçün yoldaşlarını da duyuyq salar..."

Ləman gözlərini açıb Teymurun cavabını gözləyirdi. Çox gözləyib, heç bir cavab almayıb, üzünü yana çevirdi, hönkür-hönkür ağlamağa başladı...

Beləliklə indi də Teymur qardaşının kölgəsi oldu, Seymurun hər addımını izləməyə başladı. Seymur ancaq evdə, emalatxanada, sifarişçilərin mənzillərində olur, arabir təzə hind, yaxud ərəb filmlərini göstərən kinoteatrlara gedirdi.

Teymur onu bir neçə dəfə də Güldəstə ilə görmüşdü. Düzdür, onların söhbətlərini eşidə bilmirdi, ancaq Seymurun sərt hərəkətlərindən, soyuq, laqeyd tərpənişindən hiss olunurdu ki, Güldəstə ilə çox kobud rəftar edir. Güldəstə isə Seymurun yanında oluqca irdəsiz və müti görünürdü. Seymura ələ məftun nəzərlərlə baxırdı ki, belə cazibəli baxışların qarşısında

yəqin ki, bir kimsə dayana bilməzdi. Seymur isə, deyəsən, bu baxışlardan çoxdan doymuşdu.

Bir dəfə Seymur Güldəstə ilə görüşən zaman Teymura elə gəldi ki, Güldəstə Fəxrəddinin adını çəkdi... Teymur bütün diqqətini cəlb elədi. Amma daha heç bir şey eşidə bilmədi.

Qardaşı Seymuru Güldəstə ilə gördüyü gündən ay yarım vaxt keçirdi. Artıq ezamiyyətdən qayıdıb əvvəlki kimi köhnə yerində yəni pasport stolunda işləməyirdi.

Vladimir Skvartsovla hər gün görüşüb, ən xırda yenilikləri də bir-birlərinə xəbər verirdilər. Skvartsovun dediyinə görə özü və müşahidəçiləri axır zamanlar Güldəstəyə tez-tez Nərimanov prospektində təzəcə tikilib qurtarmış binanın altındakı sənaye malları mağazasında, yaxud da bu mağazanın yaxınlığında rast gəlirlər.

Maraqlı burası idi, Güldəstə "P" hərfi şəklində olan bu böyük binanın həyatına də keçir, heç kəsin ona diqqət yetirmədiyinə əmin olub, mağazanın həyətə çıxan dal qapısına yaxınlaşıp, guya pudralanırmış kimi qapının açar yerinə baxırdı.

–Deməli nə isə hazırlanır–deyə Teymur, nəhayət qət etdi. Skvartsov onunla razılaşıdı.

–Belə çıxır ki, siz səhv eləməmişiniz. Bu dəfə onlar bizim əlimizdən qaça bilməyəcəklər. Amma nəyin bahasına olur olsun biz onların həmin mağazanı nə vaxt yarmaq istədiklərini aydınlaşdırmalıyıq.

Teymur bir müddət susdu. Sonra fikirli-fikirli xəbərdarlıq etdi:

–Məbada o ətrafda gözətçi zad qoyasan ha... O saat duyuyq düşərlər:

–Elədir. Gözətçi qoymaq olmaz... Axı mən nə bilim onlar həmin mağazanı nəvaxt yarmıq istəyirlər. Məncə, Güldəstə özü gəlib bunu bizə deməz.

–Nə bilirsən bəlkə dedi? Yaxınlaş ona de ki, “sən necə bacısan, nə vaxta kimi mənimlə gözbağlıca oyunu oynayacaqsan. Gəl bu daşı tök ətəyindən. Necə deyirlər əyri oturaq düz danışaqsan...” o da o saat açsın sandığı töksün pambığı.

Skvartsov da qəmli-qəmli gülümsündü:

–Eh, əgər bütün cinayətlərin üstünü belə asanlıqla açmaq olsaydı, daha dərdimiz nə idi!... Elədir Teymur müəllim, Güldəstə də, onun adamları da həmin o adamıyən pələngi xatırladırlar. Onlar peşəkar cinayətkardır. Onlar buna adət eləyiblər. Cinayətkarlıq onların qanına, iliklərinə işləyib.

–Həm diqqətli, həm də ehtiyatlı ol!–deyə Teymur bir daha tapşırırdı.–Qoyma ki onlar səni qabaqlasınlar. Yoxsa yenə də tələfat olar. Onlar heç vaxt şahid zad sevmirlər.

Dekabrın iyirmi ikisi idi. Gündüz saat üçə az qalmışdı. Bugün təlim günü olduğu üçün milis şöbəsi tamamilə bomboş idi. Bircə Teymur pasport stolunda işlərini, bir də ki, Babayev həyətdə, növbətçi otağında papirosunu tüstülədir.

Babayev yenə darıxıb, köhnə dostu Teymurun yanına getdi. Teymur çəkmələrin səmindən bu gələn adamın Babayev olduğunu hiss etdisə də, işindən ayrılmadı. Babayev də heç dinmirdi. Bu gün bir neçə dəfə idi ki, Teymurun yanına gəlirdi..

Babayev bir qədər də gözlədi. Sonra pəncərədən küçəyə baxıb boğazını arıtladı və astadan dedi:

–Hələ saat üç ola-olmaya ancaq hava gör necə qaralıb.

Teymur gözlərini kağızlardan ayırmadan cavab verdi:

–Bilmirsən? Bu gün ilin ən qısa günü ən uzun gecəsidir.

–Vay bu gecə növbədə duranların halına!

–Necə ki?

–İndicə radio xəbər verdi ki, axşamüstü tufan gözlənilir

–Neyləyək bizim işimiz belədir. Çünki oldun dəyirmançı çağır gəlsin dən Koroğlu!..

–Deyəsən axı məni dəyirmançılıqdan azad edəcəklər. Teymur ilk dəfə başını qaldıraraq Babayevin üzünə baxdı.

–Nə olub ki, nə günahın sahibisən?

–Günah məndə deyil, günah bu vəfasız təbiətdədir. Adəm istəsə də istəməsə də saç ağarır, üz qırışır, diş tökülür... Daha yaşıam ötür. Üzüsulu özüm ərizəmi verib yığacam nəvələrimi başıma,–Babayev nə isə fikirləşib cəld əlavə etdi:–Amma baxma, həftə səkkiz mən doqquza burdayam. Məni harda itir-sələr yenə də öz milis şöbəmdə tapacaqlar. Yenə də sizə kömək edəcəyəm. Babayevin sözləri Teymura bərk təsir eləmişdi.

–Sənin üçün yaman darıxacam, Babayev. Bir də ki, əslinə baxsan sən bizim hamımızdan cavansan, gümrahсан. Axı nə olub ki, belə tezdən gedirsən? Yaş şərti deyil. Əsas şərt can sağlığıdır, iradədir, əsəblərin möhkəmliyidir.

Teymurun sözləri yağ kimi Babayevin ürəyinə yayıldı.

–Elədir qardaş mən qocalığı boynuma almayacağam. Özü də qovmasanız sizdən ayrılan deyiləm.

Elə bu anda yaxası açıq, seyrək gümüşü saçları alma qurusuna bənzəyən sifətinə dağılmış bir qadın ləngər vura-vura dəhlizə qaçmağa, rastına çıxan qapıları döyməyə, çağırmağa başladı.

–Ay qardaş, ay müsəlman köməyə gəlin! Öldürür! Yazıq qızda sağ yer qoymadı! Köməyə gəlin amanın günüdür...

Teymur cəld qapıdan çıxıb arvadı səslədi:

Ay arvad sakit ol, de görüm nolub?–Qadın sağ ayağını

çəkə-çəkə Teymura sarı tələsdi:

–Ay oğul, sən allah fağır qızı o gədənin əlindən qurtar. Onu görüm ki, əlləri qurusun öldürür qızı!

Teymur qadını tanıdı. Bu Çapıq Şəmsinin anası idi.

Dörd ay bundan əvvəl Çapıq Şəmsi Nina Kazakova adlı bir rus qızına evləmişdi. Teymur özü həmin qızı Çapıq Şəmsi-

nin ev dəftərinə yazmış və pasportunda qeyd etmişdi. O qızla olan qısa, rəsmi sual-cavabdan Teymur hiss eləmişdi ki, ibtidai məktəbdə dərs deyən iyirmi üç yaşlı Nina Kazakova mülayim xasiyyətli, həm də çox mədəni bir insandır.

İndi də qadının sözlərindən başa düşdü ki, söhbət həmin qızdan gedir. Deməli Çapıq Şəmsi yenə də yazıq qızı yumruğunun altına salmışdı.

Cəmi dörd ay idi evlənmişdilər, amma bu üçüncü dəfə idi total qadın fəryad qoparıb milis şöbəsinə gəlirdi.

Qərribə o idi ki, Çapıq Şəmsinin arvadı hər dəfə ərini müdafiə edir, onu heç milis şöbəsinə aparmağa da qoymurdu.

Düzdür Teymur bir dəfə də olsun Çapıq Şəmsigilə getməmişdi. Amma bu dəfə məcbur oldu. Çünki ondan başqa şöbədə bir kimsə yox idi. Babayev isə növbətçi idi...

Teymur cəld bir maşın tapıb, Çapıq Şəmsigilin evinə sarı sürdürdü. Üç dəqiqədən sonra maşın kələ-kötür küçələrin birində, divarlarının malası qopmuş birmərtəbəli evin yanında dayandı.

Teymur küçə qapısına toplaşan adamları yarıb, həyata girdi. Yerində nahamar qır döşənmiş balaca həyətin bir küncündə qonşulardan haraya gəlmiş üç qadın Nina Kazanovanın alnının və ağzının qanını yuyurdu. Qızın yaxası cırılmışdı. Buna görə də Teymur ona yaxınlaşmadı. Birbaşa şüşəbənd artır-maya keçdi və Çapıq Şəmsi ilə üz-üzə gəldi.

Çapıq Şəmsi Teymuru təpədən dırnağacan süzüb iztehzə ilə gülümsündü:

–Mən bilirdim ki, sən əvvəl axır bu evin qapısından içəri keçəcəksən. Axır ki, gəldin. O keçib üstünə müşəmbə salınmış stolun arxasında oturdu, üzünü əlləri arasına aldı. Əlləri sıyrılib qana bulaşmışdı. Peysərində fətir boyda daz əmələ gəlmişdi.

“Sən də qocaldın,—deyə Teymur fikirləşdi,—qocaldın am-

ma yenə də adam olmadın.” Bir əli ilə yaxasını tutmuş Nina Kazanova səssizcə artırmaya girdi və təqətsiz halda qapıya söykənilib Teymura yalvarmağa başladı.

–Xahiş edirəm, onda işiniz olmasın... Təqsir mənim özümədir.

Rəngi qaçmış Şəmsi yerindən sıçrayıb, qıza sarı atıldı. Ancaq Teymur bir anda onun yolunu kəsdi.

–Rədd ol, itil burdan! Yoxsa meyitini salaram—deyə Şəmsi ağzı köpüklənə-köpüklənə arvadını hədələdi.

Arvadı çıxmaq istədi Teymur onu səslədi:

–Dayanın

O dayandı. Çapıq Şəmsi daha da qəzəbləndi:

–Bu evin kişisi mənəm yosa sənsən?—deyə kinayə ilə soruşdu.

–Sənsən

–Onda keçək milis şöbəsinə sən mənə orda əmr verə bilərsən, mənim evimdə yox.

Teymur çiyinlərini çəkib, gülümsündü:

–Mən bura sənə dalınca gəlməmişəm. Sənə qonaq gəlmişəm. Mənə bir stəkan çay da vermək istəmirsən?

–Get özünü ələ sal!

–Adamın evinə düşməni də gəlsə hörmət etməlidir. Bu ki bizim ata-baba adətidir.

Çapıq Şəmsi Teymuru uzun-uzadı sinayıcı nəzərlərlə süzdü, bir müddət dinmədi. Nəhayət qəzəbini boğub dedi:

–Belə çıxır ki, zarafat eləmirsən.

–Sənə qonaq gəlmişəm Şəmsi.

Çapıq Şəmsinin gözlərində xoşagəlməz bir parıltı anı olaraq alışıb söndü.

–Hə... bildim, bundan sonra mən arvadımı hər gün təpəyimin altına salacağam.

–Nə üçün?

–Onda hər gün bizə qonaq gələrsən.

Teymurun qaşları çatıldı:

–Sən bunu tənə ilə deyirsən... Amma mən ətrafıma baxıram, görürəm ki, mənim yaşıdlarımın hərəsi bir tərəfə gedib. Bu arada birçə sən qalmısan.

–Biz səninlə heç vaxt yoldaş olmamışıq.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, mənim səndən xoşum gəlmir.

–Nə üçün?

–Heç özüm də bilmirəm.

–Amma mən bilirəm. İstəyirsən deyim?

–Lazım deyil.

–Nə üçün?

–Daldan atılan daş topuğa dəyər.

–Hələ gec deyil.

Çapıq Şəmsi əsəbi nəzərlərini Teymurun üzünə sancdı:

–Mənə dərs deməyə gəlmisən?

–Bayaq dedim ki, sənin evinə qonaq gəlmişəm. Amma görürəm ki, doğrudan da çağırılmamış qonaq necə deyərlər...

Teymur ayağa qalxdı. Artırmadan çıxıb həyətə keçdi... Küçəyə çıxmaq istərkən kiminsə əlini öz çiyində hiss edib başını geri döndərdi.

Arxasında dayanan Çapıq Şəmsi idi. O gözlərini qıyaraq dik Teymurun üzünə baxdı:

–Neçə ildir ki, səni sancıram, acılayıram, hirsim soyumur ki, soyumur. Amma heç özüm də bilmirəm ki, nə üçün, nədən səni görməyə gözüüm yoxdur–O susdu və astadan dedi:–Gedək, gedək dərdləşək. Bu məhəllədəki yaşıdlar içərisində bir sən qalmısan, bir mən... Deyirlər yaxınlarda bu aralardakı evlərin hamısını sökəcəklər. Bizim evlərin yerində də təzə küçə sa-

lacaqlar... Onda bəlkə biz heç görüşmədik. Gedək...

Teymur Çapıq Şəmsi ilə danışmağa çoxdan ehtiyac hiss edirdi. Amma indi nədənsə ürəyi xoşagəlməz bir tərzdə döyündü, sıxıldı, qayıtmaq istəmədi. Sanki daxildən deyirdilər: "Dayan, getmə, qayıt geri bu görüş səni əsla sevincirməyəcək"...

Amma Teymur heç vaxt, heç bir çətinlik qarşısında geri dönməmişdi, ona görə də etiraz etmədi. Çapıq Şəmsi bir anlığa ayaq saxlayıb Teymuru qabağa buraxdı.

Artırmadakı stolun üstündə səliqə ilə süfrə açılmışdı.

–Şinelini soyun–deyə Çapıq Şəmsi təklif elədi.

Teymur şineli ilə furajkasını soyunub, gözləri ilə paltarasını axtardı. Şəmsinin arvadı tələsik yaxınlaşıb şineli və furajkanı onun əlindən aldı. Yazıq qız paltarını dəyişmiş, saçını başını səliqəyə salmışdısa da, alnındakı və ağzının bir ucundakı şiş açıq-aydın nəzərə çarpırdı. Gözləri də ağlamaqdan şişib qızarmışdı.

–Buyur otur–deyə Çapıq Şəmsi Teymuru stol arxasına dəvət elədi.

Teymur Şəmsi ilə üzbəüz əyləşdi... Amma gözlərini qızdan ayıra bilmirdi. Qəlyanaltı eləmək üçün stolun üstünə cürbəcür dadlı yeməklər qoyan Nina Kazakova evdə kənar adamın olmasına sevinirdisə də, qulağı səsdə idi. Hər dəqiqə ərinin sıçrayıb onu təpiyi altına salacağından qorxurmuş kimi hər səsdən, hər baxışdan, hər xışıltıdan diksinirdi.

Teymur üzünü Şəmsiyə sarı çevirdi. İndi də onu diqqətlə süzdü. Şəmsinin rəngi hələ də özünə gəlməmişdi. Buna görə də qırmızı çapığı üzünü daha da eybəcər şəkllə salırdı.

Çapıq Şəmsi gülümsündü:

–İstəyirsən deyim bu saat fikrindən nə keçir?

–Nə keçir?

–Fikirləşirsən ki, bu qız mənim nəyimə ərə gedib?

Teymur cavab verməyə imkan tapmamış Çapıq Şəmsi cəld və qəti bir səslə əlavə etdi:

–Sən belə fikirləşirsən!

Teymur bunu danmadı. “Yox” demədi

–Deməli, fikirləşirsən... Bütün məhəllədə hamı belə fikirləşir. Hamı elə bilir ki, mən onu qızıla tutmalıyam. Gündə min dəfə ona səcdə etməliyəm. Amma mən, görürsən ki... Qovuram da getmir evimdən.

Teymur ona heyrlətlə qulaq asırdı.

Çapıq Şəmsi yenə soruşdu:

–Nə içəcəksən?

–Mənim üçün fərqi yoxdur.

Çapıq Şəmsi otağa tərəf baxmadan əmr etdi:

–Ay qız Nina, tez tərpən iki şüşə araq gətir.

Teymur istədi desin ki, “biri də kifayətdi”. Amma dinmədi. Bir də ki, daha gec idi. Çapıq Şəmsinin ağzının açılması ilə qızın küçəyə atılması bir oldu.

Hə... indi qulaq as gör bu qız nə üçün məndən əl çəkmək istəmir, –deyə Çapıq Şəmsi dalğın halda sözə başladı. –Bu ilin avqust ayında bizim tankeri təmirə qoymuşdular. Mən də ki, bilirəm də su adamıyam. İstinin cihacırında üzüm dəyən vaxtda Şəmsiniharda itirən, dəniz qırağında taparsan. Nardaranda, Qələhah altında bizim uzaq qohumlardan biri bir parça yer götürüb. Qayaların arasında bağ salıb. Hələlik komaya oxşayan bir şey tikib. Maşağadan quyu qazıyan gətirib, qayaları çapdırıb, əntiqə bir quyu qazdırıb. Bir suyu var ki, şirin bal kimi! Hə, nə başını ağrıdım. Gördüm ki, istiyə davam gətirə bil-mirəm, getdim beş-on günlüyə Nardarana, qohumumun komasına. Kefim kök, damağım çağ, bir yanıma üstə on gün qaldım orda. Bir yanı üstə deyəndə ki, elə bilmə ki, tənbellik eliyirdim. Səhər alaqaranlıqdan verirdim özümü vətənin yanındakı qa-

yalıqlara. Başlayırdım tilov ovuna. Orda qayaların dibi yaman dərindir. Amma xul balıqdan başqa bir şey gəlmir tilova. Uzağa atanda şamayka, çapaq xəşəm də gəlir. Yavaş-yavaş gün qalxır, bədənimi qızdırır, mən də tilovu yığışdırıb elə birbaşa qayalar-dan suya atılırdım. Uşaqlıqdan qaya dibində çimməyə yaman həvəsim var... O qədər çimirdim ki, günün cırhacırında bədən-im gömgöy göyəirdi. Deyirlər o qədər çimmək də zərərdir. Amma yarım saat keçməmiş dəniz məni yenə də çəkirdi özü-nə... Komaya qayıdıb biraz qəlyanaltı eləyirdim. Başlayırdım bostan belləməyə, alağ eləyirdim, çəpəri sahmana salırdım, lək-ləri sulayırdım... yəni demək istəyirəm ki, qohumumun çörəyi-ni havayı yemirdim... Günorta da yığva gedirdik dənizə. Qayı-dıb xörək yeyirdik, quyudakı sərin qarpızlardan kəsirdik. Baş-layırdıq nərdə. Gün batana yaxın təzədən tilovu götürüb ge-dirdim qayaların üstünə... Əlqərəz günüm yaxşı keçirdi.

Çapıq Şəmsi sözünə ara verib Teymurun üzünə baxdı.

–Başını ona görə ağrıdıram ki, bütün əhvalat da elə orda Nardaran qayalarında olub... Günlərin birində(deyərsən istira-hət günü idi) tilovumu yığışdırıb o ki var çimərəm, gəlib uzana-ram qayalardan bir az aralı, ağ qumun üstündə... Dəniz qırağı da ki yaman tünlük olar. Maşın maşına avtobus avtobusa söy-kənər. Nə başını ağrıdım camaat qarışqa kimi səpələnir dənizə. Çoxu da maşın kamerasını doldurub buraxar suya... Cavan-ca-van qızlar oğlanlar daraşarlar bu kameralara. Kim hansı tərəf-dən güc gələrsə kamera çevrilər həmin tərəfə. Qızların cır səslə-ri ərsə çıxar... Səhər balaca xəzri əsirdi. Günorta üstü o da kəsdi. Dənizin üzü ağappaq ağardı. Elə isti idi ki nəfəs almaq olmur-du. Qum o qədər qızmışdı ki, adamın ayağının altı qabar-qabar olurdu. Mən də lap verərəm özümü qayaların kölgəsinə. Yerim-dən tərpənməyə halım olmaz. Birdən Qələhah tərəfdən tufan qopar. Qumu sovurub çırpır dadmların çıpaq bədənlərinə,

gözlərinə. Camaat üz tutar qırağa. Kimi maşına soxular, kimi avtobusa, kimi mənim kimi özünü verər qayaların dibinə. Mən də baxıb bulara o ki var güləram. Elə bu dəm dənizdə bir vaveyla qopar ki, gəl görəsən! Başımı qaldırıb baxaram, görəram ki, kameraların birini külək içi adam qarışıq aparıb dənizin içərilərinə. İkisi oğlandır, birisi isə qız xaylağı. Üçü də çıxır köməyə adam çağırır. Amma nə deyirsən de can şirin şeydi. Bəd ayaqda hər kəs öz hayına qalır. Əlqərəz oğlanların heç biri fərli üzə bilmirmiş. Görərlər ki, qanları gedir, buraxarlar kameranı üz tutarlar qırağa. Qız da görər ki, oğlanlar onu qoyub qaçirlar o da kameranı buraxıb düşər onların dalınca. Amma iki-üç qol atmamış gedər suyun dibinə. Bir ya iki dəfə baş vurub boğula-boğula çıxırar. Oğlanlar heç başlarını da döndərməzlər. Mənim də ki, uşaqlıqdan qızdan zəhləm gedir. Mən məhəbbət zad bilmirəm nədir. Amma orda özümü saxlaya bilmədim. Dedim: hər nədir insandır. Qərəz cumaram dənizə. Bilmirəm nə vaxt yetirmişəm özümü qızın batdığı yerə. Baş vura-ram. Hə dənizin də dərinliyi cəmi iki boy olardı. Gözlərimi dənizin altında açıb görəram ki, qız qumu qucaqlayıb, qıc olubdur. Yapışaram onun saçından çəkəram yuxarı. Çevirəram onu kürəyi üstə. Birəlli üzə-üzə dartaram qayalara sarı. Orda bilmə-ram qızı nə vaxt alarlar əlimdən... Bu əhvalatın üstündən on on iki gün keçər. Mən də ki, köçüb gələram şəhərə. Yenə çıxaram reysə. Günlərin birində evimizə bir qız gələr məni xəbər alar. Anam təəccüblənər, deyər ki, Şəmsi evdə yoxdur. İstər qızı yola salıb bazara getsin. Amma qız gəlmə pişiklər kimi yapışib qalar bizdə. Anama kömək edər, əl tutar, otaqları sahmana salar. Deyər ki, ömrü boyu mənə borcludur. Anam da ona deyər ki, gözü üstündə yeri var. Bütün məhəlləyə səs yayılar ki, Şəmsinin anası ondan xəbərsiz evə gəlin gətirib. Elə bir gəlin ki, yemə içmə hüsn camalına, xətt xalına tamaşa elə. Qabiliyyətli, oxu-

muş, paltar da tikə bilir. Dadlı xərəklər bişirir. Bəziləri də deyərlər ki qız məni görən kimi qorxub qaçacaq. Bir cəhətdən səhv eləmirlər. Mən üzüm çapıldandan sonra ancaq pasport üçün bir də vəsiqə üçün şəkil çəkdirmişəm. Ona görə də qız evimizdə ancaq uşaqlıq şəklimi görər. Hə...sonra mənim özümü görəndə doğrudan da yamanca qorxar. Amma canını dişinə tutub mənə yaxınlaşar. Mən onu tanımaram. Açıq birinci dəfə idi ki onun üzünü əməlli başlı görürdüm. Elə biləram ki, evlər idarəsindən zaddan gəlib. Ya da ki təbliğatçıdır. Qız qayıdıb mənə deyər ki bəs hal qəziyyə belədir. Sən mənə təzədən həyat bağışlamısan... Mən ölmüşdüm sən diriltmisən... Bir dəfə soruşaram ki, açıq desin görüm məndən nə istəyir? "Deyər ki, istəyirəm ki sən başqa cür yaşayasan. Sən mənə təzədən həyat verdin, mən də səni təzə həyata çəkmək istəyirəm". Güləram deyəram ki, "mənə gücün çatmaz". Deyər ki, "çatar". Nə başını ağrıdım çox deyər az eşidəram. Deyəram ki, həvəsidir bəsdir, yığışdır şələ küləni get hardan gəlmisən ora. Ağlar, yalvarar, qərəz güclə yola salaram. Gedər, yenə qayıdar yenə qovaram... Axır ki, gözüm tutar onu... İndi də özün gördün Teymur. Kimin gücü kimə çatır. Həftə səkkiz mən doqquz salıram onu təpiyimin altına.

–Nə üçün?

–Heç özüm də bilmirəm.

Həyat qapısı yüngülə çarpıldı. Nina gəldi.

Teymur yenə də onun hər hərəkətini diqqətlə izləməyə başladı. Çox yapışıqlı qız idi. Özü də nə qədər saf, nə qədər müti idi.

Nina Teymurun ona diqqətlə baxdığını indi hiss etdi. Qaşları çatıldı. Sonra bir uşaq sadələvhlüyü ilə gülümsünüb mətbəxə getdi.

–Sən onu sevirsən–deyə Teymur qət etdi.

Çapıq Şəmsi iztehzə ilə gülümsündü:

–Əcəb sevgidir!... Sən də istədikdən arvadını təpiyin altına salıb əzişdirirsən?

–Hərə bir cür sevir. Sən qorxursan ki, Nina bir gün səni atıb gedər. Sən sizin aranızda olan fərqi görürsən. Nina çox cəhətcə səndən üstündür. Həm qəşəngdir, mədənidir, həm də oxumuşdur. Sən bu qızın səviyyəsinə qalxa bilmirsən. Onun bütün üstünlükləri səni qorxudur, əsəbiləşdirir, qəzəbləndirir. Belə vaxtlarda sən də öz gücünü ona göstərmək istəyirsən. Sənin ancaq kötəyə gücün çatır. Özü də qoy sənə deyim Şəmsi sən özünü sevmirsən. Öz-özünü görməyə gözün yoxdur. Sən hər şeydən çox özünə qəzəblənirsən. Zəhərin öz qanını zəhərləyir.

Teymur bədənini irəli verib daha qəti bir səslə əlavə etdi:

–Qulaq as Şəmsi biz səninlə heç vaxt bax bu sayaq üz-üzə oturub söhbət eləməmişik. İndi fürsətdir qoy mən də ürəyimi boşaldım. Bilirəm, sənə deyəcəyim sözlər əlbət ki, xoşuna gəlməyəcək. Amma zərər çəkməzsən.

–De gəlsin!–deyə Çapıq Şəmsi qədəhlərə ara qızdırıb öz qədəhini qaldırdı. Teymur əlini onun qədəh tutmuş əlinin üstünə qoydu.

–Səbir elə, Şəmsi. Mən istəyirəm ki, bu söhbəti ayıq vaxtında eşidəsən.

Şəmsi qədəhi kənara qoydu.

–Qulaq as Şəmsi, bilirsənmi sən nə üçün dönmüsən zəhər tuluğuna? Nə üçün rastına çıxan hər adamı gicikdən kimi dalayırısan? Ona görə ki, bütün arzuların puç olub. Necə deyərlər sən həyatda sınıq çıxmısan.

Çapıq Şəmsi gözlənilmədən qəhqəhə çəkib güldü. Elə qəribə, elə əsəbi güldü ki, birdən boğulub öskürməyə başladı. Gözləri bərəldi.

Teymur cəld yerindən sıçradı. Lakin mətbəxin qapısında

görünən Nina bir göz qırpımında özünü ərinə yetirib onun kürəyinə iki yumruq vurdu. Şəmsi özünə gəlib rahat nəfəs aldı.

Nina mətbəxə qayıtdı.

Şəmsi yenə güldü.

–Sən lap falçı kimi danışırısan.

–Bəlkə söhbətimiz qalsın sonraya?

–Yox, indi danış. Bu saat danış. Xoşuma gəlir.

Teymur qayıdıb öz stuluna əyləşdi.

–Mən sənə nə deyirdim?

–Dedin ki, mən sınıq çıxmışam.

–Hə istəyirdim deyəm ki, nə üçün sənin məni görməyə gözün yox idi.

–Boşalt ürəyini.

–Sən seydilərin bağına alça oğurlamağa girmişdin. Onların köpəyi az qalmışdı səni parçalasın. Hasardan atılarda yanığın tikanlı məftilə ilişib cırlıdı. Şayiə buraxdın ki, bu bıçaq yararıdır. Çox qərībā idi. On üç-on dörd yaşlı Şəmsinin düşməni var idi. Onu vurmağa məhəlləyə gəlmişdilər. Onun üzündəki bıçaq yarasına baxanda hamını dəhşət bürüyürdü. O vaxtlar belə adamlara hörmət eləyirdilər. Səni hamı “Çapıq Şəmsi” çağırmağa başladı. Bu ləqəbinlə fəxr edirdin. Səndən böyüklər də sənə hörmət, itaət edirdilər. Belə həyat, belə yaşayış sənə çox romantik görünürdü. Hər şey üzündəki bu çapıqdan başlamışdı. Sənin çapığının sirrini bircə nəfər bilirdi. O da mən idim. Buna görə də məni sevmirdin. İllər keçdikcə gördün ki, atamanlıqdan, onu-bunu təhqir etməkdən bir şey çıxmır. Bütün bunlar boş mənasız şeylərdir... Amma sən bunu heyif ki, çox gec başa düşdün. Heç olmazsa indi bir nəticə çıxart, özünə yeni həyat qur!

–Qırxımda iməkləyim?

–Hələ sənin nə yaşındı ki, ömrü yarı eləməmişən!

–Yox, Teymur mən başqa cür yaşaya bilmərəm.

–Ona görə ki, qorxursan.

–Mən qorxuram!?

–Bəli, elə uşaqlıqda da qorxaq idin. Elə bilirsən cibdə bıçaq gəzdirmək, başqalarını təhqir etmək cəsarətin nişanəsidir? Əsla! Paxıllıq, həyasızlıq, kobudluq elə qorxaqlığın bir növüdür. Elə oğurluq, adam öldürmək də qorxaqlıqdandır. Əgər qorxaq deyilsənsə niyə öldürürsən? Qoy o da yaşasın, sən də. Qoy ağıl, zəka, əməl bir-biri ilə yarışsın. Bunun üçün də zəhmət, dəyanət lazımdır. Bu da ki, səndə yoxdur. Buna görə də sən bıçağa, tapançaya əl atırsan. Əgər insan qeyrətlidirsə, güclüdirsə başqasının əmlakına göz dikməz, zəhmət çəkib öz ağıl ilə, qolunun gücü ilə, öz əməyinin bəhrəsi ilə həyat qurar. Amma belə qeyrət sahibi olmayanlar gəlib gecələr camaatın yolunu kəsər. Deyir ki, qolunun saatını aç, bir aylıq zəhmətinə görə alacağın maaşını mənə ver, paltarını da ver, papağını da... Sən buna qeyrət deyirsən?... Ancaq qorxaq, xəbis, murdar adamlar bu yolla gedirlər.

Çapıq Şəmsi alt dodağını çeynəyib bir müddət dinmədi. Sonra güclə eşidilən bir səslə dedi:

–Mən cəmi iki dəfə oğurluq eləmişəm. İkisinin də cəzasını çəkmişəm. Bir dəfə alça oğurlayanda üzüm bu hala düşüb, bir dəfə də uşaqlar xəbər gətirdilər ki, aşağı məhəllədəki həyətlərin birində zivədən yaxşı pal-paltar asılıb. Gedib onları zivə qarışıq qaçırdıq. Buna görə də məni tutmuşdular. Vəssalam.

–Bəs sonra niyə oğurluq eləmədin?

–Qorxurdum. Həm adım vayqanlı idi, həm də üzüm də yaxşı bir nişanım vardı. Açıq elə buna görə tankerə iş girdim ki, şəhər içində oğurluq-zad olanda, əlimdə sübutum olsun ki, o vaxt dənizdə idim. Sən də ki, marıtlamısan məni fürsət axtarırsan. Elədir, ya yox?

–Elədir, səndən şox şübhələnirdim.

–Götür qədəhi içək.

–Yox bir az da səbir elə, Şəmsi. İndi dedin ki, qorxurdun səni də oğrulara qatıb tutsunlar.

–Bəs necə!

–Deməli sən əslində o oğrulara qoşulmaq istəmirdin.

Çapıq Şəmsi Teymurun sözü hara yozduğunu hiss edib, cavab verdi:

–Əvvəla qoşulmaq istəmirdim. İkincisi də, istəsəydim də qoşula bilməzdim. Ona görə ki, onları tanımırdım.

–Bəs nə üçün mənimlə danışanda ikimənalı sözlər deyirdin? Nə üçün mənimlə eyhamla danışdın? Sən nəyə işarə edirdin?

Şəmsinin dodaqlarının ucunda qeyri səmimi bir təbəssüm göründü. O, ağzını büzüb cavab verdi:

–Heç bir şeyə elə belə səni qızıqdırmaq, sənə əzab vermək, xoflandırmaq istəyirdim.

–Deməli, sözlərinə heç bir həqiqət yox idi.

Şəmsi bu suala bir qədər ləng cavab verdi.

–Yox idi...

–Mən sənənlə kişi kimi danışırım, Şəmsi, mərd-mərdanə!

–Bayaq dedim ki, biz sənənlə dost olmamışıq. Mən səni həmişə pis adam kimi tanımışam.

–Mən də. Amma indi sənənin evinə qonaq kimi gəlmişəm. Gəlmişəm sənə deyim ki, ailəni dağıtma. Nənin incitmə. Çalış ona layiq olasan. Gəlmişəm səni başa salım ki siz xoşbəxt ola bilərsiniz. O səni sevdiyi kimi sən də onu sevirsiniz. Amma onun səni atacağından qorxursan. Qorxma Şəmsi. Nina səni heç vaxt atmayacaq. Sən dənizdə olanda Nənin hər şeyə həтта onun dərs dediyi xırda uşaqlara da qışqırırsan. Sən ona inanmırsan

Bunun üçün bəlkə sənə burda, şəhərdə bir iş düzəldək. Hər gün arvadını görsən arxayınlaşarsan.

Çapıq Şəmsi Teymura diqqətlə qulaq asırdı. O, həyəcanını gizlədib dilləndi:

–Şəhərdə işləsəm, yenə də üstümə oğurluq zad yıxarlar, qanım gedər.

–Elə şey olmaz Şəmsi. Mən özüm həmişə sənə zəmin duraram. Ona görə ki, indi sənə inanıram. Bir də axı qabaqkı oğurluqdan heç bir əsər-ətər yoxdu.

–Bilmək olmaz...

–Deyirsən gözdə qulaqda olaq?

–Mən sənə heç bir şey demədim.–Çapıq Şəmsi qəti bir hərəkətlə qamətini düzəltdi.–Bəsdir, söhbətimiz çox uzandı. Gəl boğazımızı isladaq.

Teymur qədəhi kənar edib ayağa qalxdı.

–Mən işdəyəm Şəmsi, qalsın sonraya.

–Sonraya? Yəni biz sənənlə yenə görüşəcəyik?

–Əlbəttə, özü də tez-tez. Bu yaxınlarda sənə iş tapan kimi yanına gələcəyəm! Sən də ağlını başına yığ. Camaatı özünə güldürmə. İstəsən özünə çox abırlı həyat qura bilərsən. Çünki qabiliyyətli adamsan. Nə işin olsa, nə cür məsləhət, nə cür kömək lazım olsa, gəl yanıma.

Teymur şinelini və furajkasını geyib əlini Çapıq Şəmsiyə uzatdı.

–Sağ ol Şəmsi.

Şəmsi əlini köynəyinə sürüb Teymura uzatdı. İlk dəfə idi ki onlar bir birinin əlini sıxırdılar.

–Söz ver ki, bir daha Ninanı incitməyəcəksən.

Şəmsi qaşlarını çatıb gözlərini yerə dikdi.

–Söz ver! Söz ver ki, bir daha camaat sizin səsinizi rəşitməyəcək. İnsan kimi canbırqəlbə yaşayacaqsınız.

Şəmsi nə əlini Teymurun əlindən ayırırdı, nə də cavab verirdi. Nəhayət o qəti bir səsə dedi:

–Yaxşı qoy sən dəyən olsun!

Mətbəxin qapısı arxasında Ninanın hıçqırıqları eşidildi.

–Xoşbəxt olun!–deyib getmək istədi. Amma Şəmsi onun əlini buraxmadı. Üzündə qorxu qarışıq bir tərəddüd var idi:

–Teymur–dəyə nəhayət dilləndi,–sənin bizə gəldiyini bütün məhəllə bilir.

Teymur təəccüblə soruşdu:

–Nə olsun ki?

–Mənə yaxşılıq eləmək istəyirsən. Deyirsən ki mənə inanırsan. Məsəl var “Al gülüm, ver gülüm”. Mən də sənə borclu qalmaq istəmirəm. Bu gün körpüdən qayıdanda aşağı məhəllədə pivə içirdim. Orda bir söhbət eşitdim. Düzdür, çox örtülü danışdılar. Amma mən tükü-tükdən seçməyi bacarıram. Bu gecə Seymur öz yanında saxla. Heç yerə buraxma.

Teymurun içərisində elə bil nə isə qırıldı.

–Bu söhbəti eləyənləri tanıyırsan?

–Yox.

–Axı bu nə məsələdir?

–Çox içmişdim yaxşı başa düşmədim.

Teymur Çapıq Şəmsinin gözlərinin içinə baxdı. Hiss elədi ki daha ondan bir kəlmə də artıq söz ala bilməyəcək. Cəld saatına baxdı. Beşə işləyirdi.

–Çox sağol Şəmsi–deyib iri addımlarla uzaqlaşdı.

Yolda fikirləşirdi ki, qayıdıb bir də Şəmsi ilə danışsın, xahiş eləsin, yalvarsın. Bəlkə Şəmsi Seymurun haqqında, onun yoldaşları haqqında bütün bildiklərini desin. Ancaq Çapıq Şəmsidən bir söz qopara bilməyəcəklərinə əmin idi. Bəlkə Şəmsinin pivə içdiyi yerə gəlib məlumat toplasın, öyrənsin ki, bu səhər orda pivə içənlər arasında kimlər olub? Yox bunu da etmək

olmazdı. Çünki belə etsəydi həmin dəstənin adamlarını duyuy salardı.

Teymur qardaşının adının nə ilə əlaqədar olaraq çəkildiyini təxmin etmişdi. Bu, heç şübhəsiz təzə mağazanı yarmaq istəyənlərlə əlaqədar idi. Deməli mağazanı bu gün yarmaq istəyirdilər. Bu gecə. Gör Öapıq Şəmsi Teymura necə qiymətli bir xəbər vermişdi. Bu o demək idi ki, "Bu gecə Seymuru öz yanında saxla heç yerə buraxma" sözləri ilə Çapıq Şəmsi yenidən fəaliyyətə başlayan cinayətkarları Teymura təhvil verirdi. Çapıq Şəmsi bilirdi ki, Teymur hər şeyi ölçüb biçməyi sevir. Deməli təkcə qardaşını yanında saxlamaqla kifayətlənməyəcəkdi.

Çapıq Şəmsi yaxşı başa düşürdü ki, Teymur onun bu qəribə təklifinin səbəbini, köklərini axtarmağa başlayacaq və iz onu birbaşa həmin mağazaya gətirəcək. Beləliklə bütün dəstə əsasən onların əlinə keçəcək.

Çapıq Şəmsi səhv eləməirdi. Onun atdığı nişanə birbaşa hədəfə dəymişdi. Çünki Teymur da bu saat məhz bu haqda düşünürdü. O hiss edirdi ki, Çapıq Şəmsinin dediyi sözlər təkcə Seymura aid deyil, həm də təkcə Seymurun salamat qalması üçün deyilməmişdir...

Teymur ilk növbədə anasının yanına getdi.

Seymur hələ evə qayıtmamışdı. Qonşular dedilər ki, Cavahir xanım hamamdadır.

On dəqiqədən sonra Teymur qardaşının emalatxanasına yetişdi. Seymuru iş yerində də tapmadı. Özünü itirmiş halda şəhər içərisində veyillənməyə başladı. Guya bir milyon əhalisi olan bu nəhəng şəhərdə qardaşını tapa biləcəkdi.

Birdən elə bil Teymuru silkələyib ayıldılar. "Sən nə edirsən?—deyə danlamağa başladılar.—Qardaşın cinayətkarlar dəstəsinin üzvlərindən biridir. Sən illərlə axtardığın cinayətkarları bir nəfərə qurban vermək istəyirsən?!"

Yox, əlbət ki, yox... Teymur əslində heç bu haqda fikirləşməmişdi. Heç özü də təsəvvür edə bilmirdi ki, Seymurla görüşə ona nə deyəcək. Onsuz da Seymur belə bir dəstə ilə əlaqədar olduğunu boynuna almayacaqdı. Bir halda ki, uzun illər boyu gizlədib, indi də gizlədəcəkdi. Onu bu gecə baş verəcək əhvalat haqda xəbərdar etmək isə, bütün dəstəni xəbərdar etmək demək idi.

Şimal küləyi get-gedə güclənir, soyuq bir vıyılı ilə şəhərdə cövlan edirdi. Saat altıya yaxın idi. Amma qaranlıq o qədər qatılasmışdı ki, elə bil gecəyarı idi. Küçələrdə tək-tək adama rast gəlmək olurdu.

Teymur özünü milis şöbəsinə yetirib birbaşa Vladimir Skvartsovun otağına girdi:

—Hazırlaş!—dedi.—Mağazanı bu gecə yaracaqlar.

Skvartsov təəccüblə soruşdu:

—Nə bildiniz?

Teymur Çapıq Şəmsi ilə olan söhbətini müfəssəl surətdə dostuna danışdı. Vladimir Skvartsov fikrində nə isə ölçüb biçirmiş kimi ağır-ağır dilləndi:

—Elədir... Deməli hər şey düz gəlir... Bu gecə... Siz səhv eləmirsiniz...—Birdən başını qaldıraraq qiblə ilə Teymurun üzünə baxdı. Siz heç aradır qabaqlar işlədiyiniz qaraja baş çəkirsinizmi?..

—Yox... Necə məgər?

—Görünür ki, siz orda işləyən sürücüləri çox yaxşı

tərbiyələndirmisiniz.

–Axı niyə birdən-birə o qaraj sənin yadına düşdü?

–İki gün bundan qabaq həmin qarajın indiki müdiri Süren Qəribyan bura gəlib sizi axtarırdı. Özü də yaman tələsirdi. Dedim biz dostuq. Həm də mən əməliyyat müvəkkiliyəm, inandı. Mənə maraqlı bir məlumat verdi. Dedi ki, ayın on doqquzunda yəni üç gün bundan qabaq, çox qəşəng, cavan bir qadın onların qarajından olan üstüörtülü “QAZ-51” markalı maşını dayandırıb sürücü Tapdıq Novruzovla tanış olmuş, cavan sürücünün xoşuna gəlməyə çalışmış və Tapdıq Novruzov ertəsi gün onunla görüş təyin etdikdə özünü bir az da naza qoymuş, axırda mümkün eləsə gələcəyini bildirmişdi. Ertəsi gün onlar görüşüb günorta seansına kinoya gediblər. Kinodan sonra Tapdıq Novruzov qızı restorana nahar eləməyə dəvət edib. Uzun sözlün qisası qız Tapdıq Novruzovun kefləndiyini görüb ona qərribə bir təklif etmişdir.

–Nə təklif?–deyə Teymur cəld soruşdu. O, şübhə etmirdi ki, bu qız Güldəstədir.

–Təklif eləyib ki, Tapdıq Novruzov öz yük maşınını bu gecə yəni dekabrın 22-də birtəhər qarajdan çıxarsın.

–Bəs Tapdıq nə deyib?

–Tapdıq tərəddüd göstərib... Deyib ki, bu asan iş deyil. O böyüklükdə maşın iynə zad deyil ki, xəbərsiz qarajdan çıxarsan. Qız təkid eləyib, deyib ki, iki saatin ərzində nə az nə də azacıq–mincə manatı qatlayıb qoyacaq cibinə. Deyib ki, özü də belə eləsə həm onların dostluğu davam edəcək, həm də bundan sonra cibi dolu olacaq. Tapdıq fikrə gedib qızı başa salmağa çalışıb ki, putyovkasız maşını qarajdan bayıra çıxarmaq olmaz. Gecəyarısı isə adətən yük maşınları qarajda olur. Qız onu başa salmağa çalışıb ki, uzaq rayonlara gedəndə bəzən sürücülər gecədən yoxa çıxırlar. Tapdıq cavab verir ki, onların zavodunun

uzaq rayonlarla heç bir əlaqəsi yoxdur. Qızın təkid və yalvarışları Tapdığın ürəyini yumşaldı. Nəhayət söz varib ki, mütləq bir çıxış yolu tapacaq. Qızı yola salan kimi yetirib özünü düz qaraj müdiri Süren Qəribyanın yanına. Bütün başına gələn əhvalatı qoyub onun ovucuna. Belə qərara gəliblər ki, qız bizim şöbəyə baxan sahədə yaşadığı üçün, həm də siz bu şöbədə işlədiyiniz üçün, bizə müraciət eləsinlər. Özü də şübhə yaratmaq üçün Süren Qəribyan Tapdığı özü ilə gətirməmişdi.

Teymur bir qədər fikirləşdikdən sonra soruşdu:

–Bəlkə bu tamamilə başqa məsələdir?

Skvartsov inamla cavab erdi:

–Yox, bu Çapıq Şəmsinin dediyi ilə əlaqədar bir məsələdir. Çünki Tapdıq Novruzov bizə çox dürüst məlumat vermişdir. Bir də Güldəstə ilə məşğul olan adamlarımız onun bir nəfər oğlanla görüşdüyünü qeydə almış və həmin bu adamın Tapdıq Novruzov adlı bir sürücü olduğunu təyin etmişdilər.

–Bəs sonra? Sonra necə olur? Tapdıq Novruzovla Güldəstə nə qərar gəliblər?

–Sırağa gün sizi çox axtardım. Tapa bilmədim. O günün axşamı siz növbətçi olmuşdunuz. Çox heyfsləndim. Sizinlə məsləhətləşmək istəyirdim. Bilirdim ki, xüsusilə bu günlər Seymurla məşğulsunuz. Ona görə də bu məsələni müstəqil həll etməli oldum... Süren Qəribyan təklif elədi ki, maşını təyin olunmuş vaxt qarajdan buraxsın, biz də onu öz nəzarətimiz altına alaq. Mən razı olmadım.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, bildiyimiz kimi onlara adətən sürücü yox, maşın lazım olur. Həm də onlar şahid sevmirlər. Bundan qabaqki sürücülərin başına gətirdikləri əhvalatları unutmamışdım. Belə məsləhət gördüm ki, Tapdıq Novruzov özünü çox qorxaq göstərsin və desin ki, “maşını qarajdan çıxarmaq mənim

boynuma, amma qalanı sizin öz boynunuza. Mən maşını müəyyən yerdə sizə verib, sonra da sağ-salamat təhvil almaq istəyirəm. Adamdır-işdir tutulub eləsəniz, deyərəm ki, beş-on dəqiqəlik getmişdim evə. Yola çıxmazdan əvvəl bir az nahar eləmək istəyirdim. Keçəyə çıxıb gördüm ki, maşınımı oğurlayıblar. Vəssalam!..” Dünən onlar yenə görüşüblər. Tapdıq bizim dediyimiz kimi eləyib. Bu dəfə də Güldəstə məsləhətləşmək üçün möhlət istəyib. Bu gün Süren Qəribyan telefonla xəbər verdi ki, razılaşıblar... Deməli bu gecə Lənkərana getmək üçün Tapdıq Novruzova putyovka verəcəklər. O da gecəyarısı yola çıxmaq üçün maşını qarajdan aparacaq... Tapdıq özü də Montin qəsəbəsinə yaşayır. Yola çıxmazdan əvvəl maşını sürəcək öz yaşadığı evin qabağına. Təyin olunmuş vaxt Güldəstənin adamları gəlib maşını aparacaqlar. Bu gün səhər Tapdıq öz maşının açarının bir tayını Güldəstəyə təhvil vermiş, Güldəstədən isə tüz manat beh almışdır. Maşını gecə saat birə on beş dəqiqə işləmiş aparacaqlar.

Teymurun qaşları düyünləndi.

–Belə çıxır ki, Çapıq Şəmsi mənə həqiqəti demişdir...

O, yorğun halda ayağa qalxdı, furajkasını götürüb qapıya sarı addımladı. Orda ayaq saxlayıb bu ağır yükün əzabına tab gətirməyən adamlar kimi çətinliklə dilləndi:

–Sənə müvəffəqiyyət arzu edirəm Volodya!

–Bəs siz bu əməliyyatda iştirak etməyəcəksiniz?–deyə Vladimir Skvartsov təəccüblə soruşdu.

–Yox, Volodya. Mənim buna haqqım yoxdur. Çünki öz qardaşım da bu işlə əlaqədardır!...

Ləman həmişəki kimi nahar eləməmişdi.

–Xorəyi qızdırım?–deyə güclə eşidilə biləcək boğuq bir səsle soruşdu. Teymur başını tərpətib yemək istəmədiyini dedi.

Ləmanın üzü bulud kimi tutqun idi. Mətbəxdən otağa keçəndə Teymur onu dayandırdı. Üzünü əlləri arasına alıb sinəsinə sıxdı.

–Sənə nə olub Teymur?–deyə Ləman üzgün halda soruşdu. Səsi çox qalın çıxırdı deyəsən soyuqlamışdı.

–Heç bir şey...

Ləman ona tərəf baxmadan başını tərpətdi.

–Kor deyiləm...Görürəm.

–Darıxıram, heç bilmirəm nə üçün belə darıxıram, Ləman.

–Bəlkə mənimlə darıxırsan?

–Yox, Ləman...

–Danışma... Sən heç vaxt yalan danışmamısan, indi də danışa bilmirsən. Əvvəllər səni işdə bir şey darıxdıranda gəlib mənimlə dərdləşərdin. İndi dərдинi mənə qızdırırsan. Bəlkə də mənimlə bir yerdə darıxdığını başqalarına deyirsən.

–Yox, Ləman...

–Bəlkə mən səni incitmişəm?

–Yox.

–Bəs sənə nə olub?

–Dedim ki, heç bir şey...

–Amma mənə elə gəlir ki, sən bir növ vidalaşırsan

–Kiminlə?

—... Mənimlə, oğlun Abbasla.

Teymur başını tərpətdi, istədi fəryad edib çıxırsın, desin ki, “yox, daha mənim sizdən başqa heç kəsə yoxdur, heç kəsə! Daha mənim anam da yoxdur. Çünki Seymurun elədiyi biabırçılıq onu öldürəcək!” Amma yenə bu ağır dərdi uddu. Yenə də bu ağır yük onun ürəyində qaldı.

Teymur başını döndərərək otağın içərisinə baxdı.

Abbas taxtın üstündə oynayırdı. Onun toppuş barmaqları arasında nə isə parıldayırdı. Teymur diqqətini toplamağa çalışdı. Bir də baxdı. Abbasın oynatdığı alışqan idi.

Bir şey Teymura qərribə gəlirdi: Seymur vaxtilə qardaşını soymuş cinayətkarlarla əlbir idi. Özü də bilirdi ki, qardaşı Teymur həmin cinayətkarları axtarır. Elə isə çox tutarlı bir maddə dəlil olan bu alışqanı nə üçün cibində gəzdirdirdi. Hələ üstəlik bu alışqanı Teymurun özünə bağışlamışdı. Burda nə isə bir məntiqsizlik var idi. Teymur dənizdə boğularkən çöpdən yarıpıran adamlar kimi bu məntiqsizlikdən yapışmaq və qardaşını zəncir kimi bir-biri ilə əlaqələnməmiş sübut və dəlillərin heç olmasa birindən azad etmək, beləliklə də həmin zənciri qırmaq istədi. Amma yeni və daha tutarlı bir dəlil bu zənciri daha da möhkəmlətdi. Axı Teymur vaxtilə cinayətkarların onu soyduğunu qardaşından gizlətməmişdi. Cinayətkarlar isə qaranlıqda kimi soyduqlarını bilmirdilər. Əgər sonralar onlar arasında həmin gecə soyduqları adamın şəxsiyyətini təyin edən olmuşdusa da, əlbət ki, bunu Teymurdan gizlətməmişdi.

Yox, Seymura bəraət qazandıracaq heç bir işiq yox idi. Qapının zəngi çalındı. Ləman cəld qapını açdı.

Seymur astanada dayanmışdı. Onun üzündə həmişəki kimi utancaq bir təbəssüm var idi. Ləman ucadan həm də sevincək səsləndi:

—Seymur!... Keç içəri, kənarda niyə dayanmısan?

Seymur içəri keçdi. Gələn adamın Seymur olduğunu görən Teymur ürəyinin şiddətlə döyündüyünü hiss etdi. Elə bil çox çətin bir imtahan verməli idi. Bu imtahana yerli-dibli hazır olmadığı üçün bir anlığa özünü itirdi və bunu biruzə vermək üçün təcili vanna otağına keçdi. Səsi ordan gəlirdi:

—Seymur keç otağa! Ləman xərəyi qızdır!

Ləman Seymurun içəri ötürdü. Abbas qollarını açıb əmisini qucaqladı. Seymur cibindən ipək qaytanla sarınmış bir qudu çıxarıb Abbasa uzatdı.

Ləman onlara baxıb gülümsündü:

—Elə Teymur da bu saat sənin qabağınca gəlir. Yaman vasvasılıdır. Əllərini yumasa Abbası qucağına almır.

Seymur qız kimi qızardı:

—Ləman bacı mənim əllərim tərtəmizdir.

“Bəs vicdanın?”—deyə vanna otağında əl-üzünü yuyan Teymur düşündü və elə bil bu sual onun dəyanətini artırdı. O elə bu dəqiqə, bu an qardaşının gözlərinin içinə baxmaq ehtiyacı hiss etdi. Tələsik otağa keçdi. Dik Seymurun gözlərinin içinə baxdı.

—Yenə hardasan ay Seymur, aya günə dönmüsən.

Ləman özünü Seymurla sərbəst aparırdı. O güldü.

—Görəsən yenə başı harda qarışıb?

Teymur qardaşına baxdıqca heyrəti artırdı.

Seymurun sifətində nə qorxudan nə də onun elədiyi xəyanətdən bir nişanə görürdü. Onun baxışları saf və aydın idi. Bununla belə o, həmişəki kimi utancaq idi. Bu da Ləmanın xoşuna gəlirdi. Ləman tez-tez ona sataşırdı. Seymur Ləmandan iki yaş böyük idi. Amma Ləman onunla elə rəftar edirdi ki, guya Seymurdan heç olmasa on yaş böyükdür.

Seymur üzünü qardaşına tutub soruşdu:

—Məhəllədə eşitdim ki, bu gün Çapıq Şəmsigilə getmiş-

din xeyir ola?

–Yenə də arvadını döymüşdü,—deyə Teymur mətbəxə keçdi. Qardaşının üzünə baxa bilmirdi.

Seymurun özünü belə məharətlə maskalaması Teymuru həm əsəbiləşdirməyə, həm də dəhşətə gətirməyə başlamışdı. Qəzabını biruzə verməmək üçün uzaqdan uzağa söhbət eləməyi münasib bildi. Eyni zamanda Teymur hiss etdi ki, qardaşı Çapıq Şəmsidən şübhələnir. Deməli Çapıq Şəmsi ilə onların arasında nə isə bir əlaqə var, yaxud da bir əlaqə yaratmaq istəmişlər, baş tutmamışdır. Çünki Çapıq Şəmsi oğurluğa əl atmasının səbəblərindən danışarkən üzünün nişanlı yəni çapıq olduğuna işarə eləmişdi.

“Seymur məndən söz almağa gəlb”—deyə Teymur fikirləşdi—qorxur ki, Çapıq Şəmsi onun haqqında bir söz demiş olsun... Yoxsa gəlməzdi. Çünki bugün onların işi çoxdur. Bu gün mağazanı yarmalıdılar. Seymur isə işini gücünü buraxıb gəlib mənim yanıma, öyrənsin görsün ki, onu çirkin, alçaq işlərindən xəbərim var, ya yox. Daha demir ki, mənə hər şey məlumdur, hər şey. On-on iki il bundan əvvəl bütün planlarımı canilərə satdığını, apardığım çətin, mürəkkəb əməliyyatların pozulmasına səbəb olduğunu da bilirəm. Daha demir ki, istəsəm onu öz yanımda da saxlaram. Səhərə kimi evimdən bayıra da buraxmamam. Amma bu da ona kömək eləməz. Ona görə ki, bir neçə saat sonra əlimizə keçəcək oğrular və canilər istintaq zamanı Seymurun da adını çəkəcəklər. Özü də qəsdən çəkəcəklər. Elə biləcəklər ki, onları Seymur ələ vermişdir. Əgər Seymur heç olmazsa indi, lap bu saat məsələnin üstünü açıb milis şöbəsinə, yaxud mənim özümə xəbər versəydi, desəydi ki, belə bir cinayət eləmək istəyirlər, onda vəziyyəti xeyli yüngülləşdirərdi. Çünki onu yeniyetmə vaxtlarında yoldan çıxarmış, pis yola çəkmişdilər. Seymurun adına da bu vaxta kimi heç bir cinayət

işində rast gəlinməmişdi. Bir də ki, son on ildə Seymurun dəstəsindən olan cinayətkarlar heç bir fəaliyyət göstərməmişdilər. Əgər Seymur həmin dəstə ilə əlaqəni kəsərsə, həm əlindən yeni bir xata çıxmaz, həm də cinayətkarları ələ verməklə öz təqsirlərini yuyar. Əks təqdirdə Teymur onu öz yanından buraxmasa belə bu cinayətdən xəbəri olduğu halda məsələni ört basdır etdiyi üçün Seymuru təqsirləndirəcəklər. Seymurun ancaq bir yolu var. Məsələnin üstünü açmaq, dəstənin bütün üzvlərinin adlarını, yerlərini demək!... Lakin o bunu edərmə? Bu sirri on il ürəyində gizdirən adam indi heç açarmı?!”

–Sözləşmədiniz?—deyə Seymur soruşdu.

–Yox—deyə Teymur mətbəxdən cavab verdi.

Ləman mətbəxdəki stolun üstünə süfrə salıb Seymuru səslədi:

–Gəl gör bacın necə fisincan bişirib!

Seymur qardaşı evində xörək yeməzdi. Həmişə imtina edərdi. Bu dəfə razılaşıb mətbəxə keçdi.

Ləmanın qaşları təəccüblə dartıldı.

–Nə əcəb ay Teymur gün hardan çıxdı?

Güldülər. Üçü də stol arxasında oturdu. Ləman xörək çəkib oğlunu dizləri üstünə aldı, həm oğlunu yedirməyə, həm də Seymura qulluq etməyə başladı.

Teymur dinməz-söyləməz onları süzür və fikirləşirdi “Nə yaxşı ki, Ləmana Seymur haqqında bir söz deməmişəm. Yoxsa o saat sirrin üstü açılardı. Amma mən gör necə daş ürəkliyəm!... Qardaşım əlimdən gedir, mən isə burda sakitcə oturub xörək yeyirəm. Yox bu saat mənimlə üz-üzə əyləşən əsl Seymur deyil. Əsl Seymur orda cinayətkarların arasındadır. Burda, Ləmanla belə şirin söhbət edən, oğlumu nazlayan adam Seymurun kölgəsidir. Bu, həqiqi Seymur deyildir, bu xəyaldır. Şirin bir xəyal. Həqiqət isə sərtidir, çox sərtidir!...”

Birdən Teymura elə gəldi ki indi Seymur doğrudan da yaxşı, namuslu adam olmaq istəyir. Amma bacarmır. Onu qorxudurlar, onu başqa cür olmağa məcbur edirlər.

Birdən Teymur gözlərini qaldırıb mətbəxin divarından asılan kiçik kəfkarlı saata baxdı. Saat on birə işləmişdi...

Fisincanı hamı təriflədi. Ləman çay qoydu. Seymur yaxın günlərdə onların məhəlləsindəki evlərin də söküləcəyindən danışib şikayətləndi. Ləman Bakının get-gedə necə dəyişdiyindən, gözəlləşdiyindən söhbət açdı və şəhərin dağlıq hissəsində aparılan böyük dəyişiklikləri ürəkdən bəyəndiyini bildirdi. Seymur sübut etməyə çalışdı ki, adam yaşadığı, boya-başa çatdığı, yaxud əziz xatirələri ilə bağlı olan yerdən ayrılı bilmir. İnsanların şəxsi həyatına belə kobud surətdə müdaxilə etmək insafsızlıqdır. Amma Ləman öz dediyinin üstündə durub təkid edirdi ki, "heç də vacib deyil ki, adamlar adət etdikləri şeylərə ömürlük bağlansınlar. Məsələn bir çoxları papirosa, spirtli içkilərə də adət eləyir. Onları bu aditindən ayırmaq çox çətin olur. Bəzən də heç mümkün olmur. Köhnə, sıniq salxaq evlərdə qışı rütubət, yayı toz içində yaşamağın nə xeyri! Təzə evlərə köçənlər bunu yaxşı başa düşürlər. Həm də ki, nə vaxta kimi şəhərin ən gözəl guşələrindən biri olan dağlıq hissədə kələ-kötür küçələr qalmalıdır?"

Seymur yenə də Ləmanla razılaşmırdı. Ləman Bakının gələcəyi haqqında bildiklərindən həvəslə danışdı. O Bakını həm bir vətəndaş kimi, həm də bir rəssam kimi odlu məhəbbətlə sevirdi. Teymurun gözləri yenə də qeyri ixtiyari divardakı saata sataşdı. Saat on ikiyə üç dəqiqə qalmışdı. O ehmalca Ləmanın çiyinə toxunub onların mübahisəsini kəsdi.

–Gecdir, keç uşağı yatırt,– dedi

Ləman da saata baxıb cəld yerindən qalxdı.

–Görürsən saat on iki olub, ancaq Abbas hələ yatmayıb–

O Seymura sarı döndü.–Seymur Cavahir xala bilir ki, bizdəsən?

Seymur başını tərpətdi:

–Bilir. Demişəm gec gələcəyəm, nigaran qalmasın.

–Bu başqa məsələ!–deyə Ləman Abbasın yanına tələsdi.

Seymur Teymurdan soruşdu:

–Sənin gedəsi yerin yoxdur ki?

Teymur əvvəlcə təəccübləndi, sonra fikirləşdi ki, Seymur bu dəfə də ondan söz almaq istəyir. İstəyir bilsin ki, bu gecə baş verəcək əhvalatdan xəbərləri var, ya yox? Əgər varsa Teymur əməliyyatda iştirak edəcək ya yox?

–Bu vaxt hara gedəcəyəm ki?–deyə Teymur çiyinlərini çəkdi.

–Dedim bəlkə növbətçisən.

–Yox, bu gecə evdəyəm...

–Yuxun gəlmirsə bir nərd ataq

–Nərd?

–Həvəsin yoxdur?

–Var, niyə yoxdur!

Teymur nərdi gətirib həm otağın, hə də mətbəxin ara qapısını örtü ki, nərdin səsinə Abbas yuxudan oyanmasın.

Nərdi açdılar, daşları düzdülər...

Teymur heç bir şey başa düşə bilmirdi. Hesabla gərək qardaşı çoxdan çıxıb gedəydi. Amma heç tələsən adama oxşamırdı.

–Doğrudan anama demisən ki, gec gələcəksən?–deyə Seymurdan soruşdu.

–Niyə təəccüblənirsən qardaş, özgə evinə gəlməmişəm ki.

–Ona görə təəccüblənirəm ki, bu neçə vaxtda ayda ildə bir dəfə gəlib did eləyib gedirsən. Səndə belə şey görməmişəm. İndi ki, bu mənə qərribə gəlir anama da qərribə gələ bilər.

Seymur güldü:

–Yox anam nigaran qalmaz. Demişam ki, bəlkə gecə də evə gəlmədim.

–Gecəni də burda qalmaq istəyirsən?

–Olmaz?

–Niyə olmur? Necə deyərlər kor nə istər iki göz...

–İndi ki, belədir bundan sonra tez-tez gələcəyəm sizə...

Teymur başını bulayıb gözlərini iti bıçaq kimi qardaşının üzünə sancdı.

–Bundan sonra bizə gələ bilməyəcəksən Seymur.

–Niyə?

–Ona görə ki, səni səhər tezdən, bəlkə də bu gecə həbsə atacaqlar. Bu saat sən mənim evimdə gizlənirsən.

Təəccübdən Seymurun gözləri kəlləsinə çıxdı:

–Sən nə danışırısan qardaş?

Teymur bayaq taxtın üstündən götürdüyü alışqanı cibindən çıxarıb stolun üstünə qoydu:

–Bu alışqan sənə tanışdır?

Qardaşının dəhşətli sözlərindən hələ də özünə gələ bilməmiş Seymur eyni təəccüblə dilləndi:

–Bunu sənə mən bağışlamışam.

–Elədir, iş tərsinə gətirdi. Bu alışqanı mən cəbhədən gətirmişdim ki, sənə bağışlayım. Amma sən mənə bağışladın.

–Anlamıram!

–1943-cü ilin payızında cəbhədən qayıtdığım gecə bu alışqan mənim çamadanımda idi.

–Sən gecə qayıtmamışdın səhər qayıtmışdın.

–Ona görə ki, bütün gecəni yarımcan halda küçədə qalmışdım.–Teymur qardaşına yaxınlaşdı.–Məni soymuşdular. Başımdakı şiş yadındadır? Onlar vurmuşdu. Özü də məni Güldəstə gətirib onlara təhvil vermişdi. Sənin kəbinsiz-talaqsız

arvadın. Fəxrəddinin anası. Məni öz ölümündə təqsirləndirən, dənizdə boğulan, sonra təzadən dirilən, bir maymaq hərbcini aldadıb ona ərə gedən, indi də təzadən səninlə görüşən Güldəstə!... Sən yaxşı bilirdin ki, mən onu axtarıram. Buna görə də hər dəfə onu xəbərdar edirdin. Bəli, həmin o Güldəstə canilərə dedi ki, məni bir də vursunlar. Hətta uzun soyuq şahadət barmağı ilə peysərimi göstərib “bu-dan vu-un”–dedi. O istəyirdi ki, mən ölüm. Siz həmişə belə edirsiniz. Ələddini də, Muradyanı da belə öldürmüşünüz. Amma mən ölmədim. Mən sağam, yaşayıram... Bəli, bu alışqanı mən sənə bağışlamalı idim, sən mənə bağışladın. Seymurun geniş açılmış gözləri təəccübdən başqa heç bir şey ifadə etmirdi. Orda qorxuya, təşvişə bənzər heç bir şey yox idi.

Teymur öz qəti hökmünü verdi:

–İndi sənin ancaq bir çıxış yolun var. Bu dəqiqə mənimlə gedib bütün dəstənin üzvlərinin adlarını, ünvanlarını deyəsən. Beləliklə həmin dəstədən üzülüşdüyünü sübut edərsən. Seymur yerindən tərpənmədi. Bayaqdan təəccüblə baxan gözləri indi şüşə kimi parıldamağa başladı. İndi bu gözlər təəccüb də ifadə etmirdi.

–Qalx ayağa–deyə Teymyur ucadan əmr etdi.

Seymur diksində də gözlərinin ifadəsi dəyişmədi.

Teymur yenə də qardaşını xəbərdar etdi:

–Bir saatdan sonra gec olacaq!... Əgər anana yazığın gəlsə, əgər bundan sonra başqa cür yaşamaq istəyirsənsə dur gedək!

Seymur nə dinib danışır nə də yerindən tərpənirdi.

Teymur ona tərəf atıldı, çiynlərindən yapışdı və silkələdi:

–Mən bilirəm sən bu vaxta kimi qorxurdun! Qorxurdun ki, mən də, anamız da sənin işlərindən xəbər tutarıq. Buna görə

də hər şeyi bizdən gizlədirdin. Deyirdin bəlkə birtəhər canını qurtardın. Amma heç vaxt belə olmur. O bataqlıq adamı get-gedə özünə çəkir, sorur, məhv edir. Sən qorxursan, Seymur. Mən onu da bilirəm ki, on iki il bu sirri ürəyində saxlayan adam üçün birdən birə bu haqda danışmaq çox çətinidir. Çünki bütün bu işlər sənin xasiyyətində, təbiətində özünə yer eləmişdir. Sənin həyatının bir hissəsi olmuşdur. Ziyil kimi, xal kimi sənin bədəninin ayrılmaz bir parçası olmuşdur. Amma sən özünü ələ almalısən, Seymur! Başa düş sənin bir saatdan az vaxtın qalır. Danış Seymur de görüm səni, tay-tuşlarını bədbəxt eləyən kimdir? Kiminlə oturub-durursan? Kiminlə adam soymağa, ev, mağaza yarmağa gedirsən? Üzülüş onlardan Seymur! Seymur yenə dinmədi. Elə bil onun nitqi kəsilmişdi. Bayaqdan parıldayan gözləri indi dumanlandı, ölü gözləri kimi bir nöqtəyə zilləndi.

Teymur onun çiyinlərini buraxıb geri çəkildi və eyni sərt səslə davam etdi:

–Sən elə bilirən ki, ağzına su alıb oturmaqla, bu çirkin sirri ürəyində saxlamaqla kişilik edirsən? Yox Seymur bu kişilik deyildir. Bu namərdlikdir. Çünki sən başqalarının evini yıxan, uşaqları ata-anasız qoyan, oğurluq edən, xəbis adamları bizdən gizlədirsən. Çünki sən onları ələ verərkən özünü də ələ verəcəyindən qorxursan. Bundan artıq mən sənin üçün nə edə bilərəm. Mən səni hər üzünə xəbərdar etdim. Özü də daha sənin xətrinə yox, anamın xətrinə. Sən elə bilirən bu sirrin üstü açılmayacaq? Bir məsələdən ki, bir neçə nəfər xəbər tutdu o artıq sirr deyil. Bax bu saat vaxtilə mənim işlədiyim qarajın sürücüsü Tapdıq Novruzov “QAZ-51” markalı üstüörtülü maşınını öz evinin qabağında saxlamışdır. Bir neçə dəqiqədən sonra sizin adamlarınız həmin maşını qaçıraçaqlar. Yuxarı məhəllədəki təzə binada açılmış mağazanın həyatında onları gözləyirlər. Mağazanı yaracaqlar. Amma həm mağaanın içərisi, həm də bayırı

bizim nəzarətimiz altındadır. İndi başa düşürsən ki, bizə hər şey məlumdur? Mən onu da bilirəm ki, bu basqında sizin dəstənin üzvlərinin hamısı iştirak etmir. Təqsirini yumaq üçün heç olmazsa onların adlarını, həm də ünvanlarını desən kifayətdir. Çünki sən burda mənim otağında gizlənmişən, demək onlarla üzülüşürsən. Axır zamanlar səni Güldəstə ilə görəndə hiss edirdim ki, ondan soyumusan. Amma onların yenə də soyğunçuluq etmək istədiklərini bilirən. Əgər bunu gizlətsən cinayət eləmiş olarsan. Danış əl-qolunu bağlayan bu sirri aç. Bu sirr səni qorxaq eləmişdir. Danış Seymur hər şeyi aç danış! Mən bu vaxta kimi heç kəsə yalvarmamışam. Səndən xahiş edirəm, yalvarıram. Cəbhədə həlak olmuş atamızın xatirinə, hər şeyi aç, danış. Əl çək onlardan. O zaman sən uşaq idin, anlamırdın. Sonra səni qorxutmuşdular. İndi isə səni heç kəs bağışlamaz. Gedək mənimlə, Seymur! Yəni sənin heç bir yüksək idealın, məqsədin yoxdur?! Sən necə insansən?! Bütün ömrün boyu belə sürünmək, yarasa kimi gazlənmək istəyirsən?! İnsan dəyanətinin də, insan həyəcanının da hüdudu var! Teymur daha bu gərginliyə davam gətirə bilmədi. Səsi titrəməyə, çənəsinin əzələləri əsməyə başladı, həmişə əhmlə baxan gözləri ani olaraq parıldadı. Bu, güclə nəzərə çarpan acı göz yaşı idi.

–Danış, Seymur, xahiş edirəm, yalvarıram, danış!

Qardaşının ağır-ağır ayağa qalxdığını görən Teymurun gözlərində bir anlıq sevinc, ümid işığı göründü. O, yenidən Seymura sarı atıldı:

–Danış, Seymur danış!

Nəhayət Seymur buz kimi soyuq bir səslə dilləndi:

–Anam da, mən də sənə demişdik ki, bu işdən çıx. Sənin bu işin bizim evə bədbəxtlik gətirəcək... Bu neçə ili sən Güldəstəni yox, məni axtarırdın. İndi sən pəncənə keçmişəm. Apar öz qardaşını təhvil ver. Bəlkə paqonundakı ulduzların biri də

artdı. Gör iş nə yerə gəlib ki, qardaş qardaşı bir ulduza satır, anasını da üstəlik!

–Deməli onlarla üzlüşmək istəmirsən?!

–Üzlüşsəm də mən heç kəsi sizə satmayacam.

İlk dəfə idi ki, Seymur belə həyasızlıqla, gözlərini qırpmadan qardaşının üzünə baxırdı.

Teymurun bütün varlığını dəhşət bürüdü. Çənəsi kilidləndi. O, dişləri arasından güclə:

–Sənin sözlərindən, baxışlarından, səsindən ölüm yağır-dedi.–Sən adam öldürmüşsən. Ələddini də, Muradyanı da sən öldürmüşsən. Buna görə də heç kəsi ələ vermək istəmirsən. Çünki adamlarının hamısı sənin üzünə durub deyəcək ki, sən qtil-sən!

Seymur qardaşını başdan-ayağa qədər süzüb ikrahla gözlərini qıydı.

–Sən mənim üçün yox, özün üçün qorxursan. Sən də öz dərdinə qalmısan. Buna görə də bayaqdan...

Seymurun ağzına dəyən şillənin mətbəxin divarlarında əks-səda salıb şappıldaması ilə Ləmanın içəri atılması bir oldu.

Ləman oda-alova atılan fədakar adamlar kimi özünü ərinin qəzəblə yağdırdığı ağır zərbələrinin altına atdı. Bədəni ilə Seymuru müdafiə etdi. Heç bilmədi ki, sinəsindən qopan fəryadla bərabər:

–Amanın günüdür, Teymur! Vurma, vurma onu, Teymur. Qurbanın olum, Teymur!–sözlərini necə dedi.

O, Seymurun ağzının ucundan süzülən qanı əli ilə sildi. Heç bir şey başa düşə bilmirdi. Dəhşətli zəlzələ qopub yeri-göyü alt-üst eləsəydi belə, Ləman bu dərəcədə təəccüblənib, sarsılmazdı. O, heyrət və qorxu içərisində Teymura baxdı.

–Sən ona necə qıydın, Teymur?!

–Əllərini murdar eləmə çəkil!–deyə qəzəbdən boğulan

Teymur qışqırdı. O, arvadının qolundan yapışib kənara itələmək istəyirdi ki, birdən qapının zəngi çalındı.

Teymur Ləmanın qolunu buraxıb özü qapıya gedib, açdı.

Gələn Vladimir Skvartsov idi.

–Sizi təbrik edirəm!–deyə o, şən halda səsləndi.

Teymur dinmədi. Qapını örtüb Skvartsovu otağa dəvət elədi. Skvartsov Teymurun ardınca otağa keçib təəccüblə onun üzünə baxdı.

–Sizə nə olub, Teymur müəllim? Rənginiz qapqaradır.

–Bunun əhəmiyyəti yoxdur–deyə Teymur özü də hiss etmədən kobud bir tərzdə onun sözünü kəsdi.–De görüm əməliyyat necə keçdi?

Vladimir Skvartsov təvazökarlıqla gülümsündü.

–Məgər bu əməliyyatı mən aparmışam?

–Bəs kim aparıb?

–Siz Teymur müəllim. On ildən artıqdır ki, siz bu əməliyyatı aparırsınız. Bütün əməliyyat sizin müşahidələriniz, təklif və ehtimallarınız, sizin topladığınız zəngin dəlillər, həyat materialları əsasında aparılmışdır. Mən və mənim yoldaşlarım ancaq və ancaq sizin tapşırıqlarınıza əməl etmişik. Biz əməliyyatın icraçısı olmuşuq.

Teymurun qışları çatıldı.

–Sən həmişə həddindən artıq təvazökar olmusan Volodya. Bu məni təəccübləndirmir. Sualıma cavab vermədin. Məni apardığın əməliyyat maraqlandırır.

Vladimir Skvartsov furajkasını çıxardıb alınının tərini sil-di və təmkinlə izahata başladı:

–Mən ilk növbədə, Bakı şəhər milis şöbəsinə müraciət edib vəziyyəti ətraflı surətdə danışdım. Müəyyən göstərişlər aldıqdan sonra Aleksey Filippovla görüşdüm. Bildiyiniz kimi,

o, bizim rayon komsomol komitəsində təlimatçıdır. Özü də idman işlərinə baxır. Aleksey bir saatin içərisində bütün drujinalarını toplayıb mənimlə tanış etdi. Şəhər milis idarəsindən də bu əməliyyatı aparmaq üçün beş nəfər təcrübəli adam verdilər. Onlarla ətraflı söhbət elədim. Ancaq milis şöbəsinə aparmadım. Fikirləşdim ki, biz cinayətkarları öz müşahidəmiz altında saxladığımız kimi, onlar da bizim duyuruq düşdüyümüzü yoxlamaq üçün şöbəmizin ətrafında öz adamlarını qoya bilərlər. Saat on bir idi. Ürəyim yaman döyünürdü. Deyirdim görəsən bu çətin işin öhdəsindən gələ biləcəyəmmi? Açıq bir neçə dəfə maşına minib sizə gəlmək, yalvarıb sizdən xahiş etmək istəyirdim ki, özünüz başladığınız əməliyyatı özünüz də axıra çatdırasınız. Qorxurdum ki, ölüm-itim olsun... Axırda davam gətirməyib paltomu geydim. Otaqdan çıxmaq istəyirdim ki, şöbənin rəisi zəng vurub məni öz yanına çağırırdı. "Bu əməliyyatla respublika milis idarəsinin rəisi və həтта daxili işlər naziri özü də maraqlanır"—dedi. Daha da qorxdum. Dedim, birdən biabır olaram. Əməliyyatı apara bilmərəm. Axı onlar doğrudan da çox hiyləgər, çox təcrübəli cinayətkarlardır. Mağazanın yaxınlığındakı və ətrafındakı evlərdə də bizə kömək etmək istəyən adamlar tapıldı. Drujinaçılar ikibir-üçbir onlara qonaq getdilər. Hər ehtimala qarşı o ətrafda bir təcili yardım maşını da saxladım. Dedim bəlkə atışma oldu. Mağazanın yarılmasına yarım saat qalmış qəşəng bir qadın maşının sürücüsünə yaxınlaşıb kimi gözlədiyini soruşdu. Sürücü laqeyd halda bildirdi ki, beşinci mərtəbədə kimsə xəstələnib. Sürücünün arxasında, maşının içərisində oturmuş Aleksey həmin qadını o saat tanıyırdı. Siz də yaxın bilərsiniz o qadın kim idi.

—Güldəstə!—deyə Teymur qəti bir səslə dilləndi.

—Elədir. Bizim adamlar, o cümlədən mən, telefon olan mənzillərdə yerləşmişdik. Bizə verilən maşınlar da bir-biri ilə

telefonla əlaqə saxlayırdılar. Evlərin pəncərələrindən apardığımız müşahidə nəticəsində məlum oldu ki, "QAZ-51" markalı üstüörtülü yük maşını həyətə girib mağazanın dal qapısına yanaşdı. Maşından düşən və kənardan gələn adamları da saydıq. Düz yeddi nəfər idilər. Bir nəfər də maşının sükani arxasında oturmuşdu. Demək onlar səkkiz nəfər idilər. Mağazanın dal qapısını çox asanlıqla açdılar. Elə bil o qapını açıb içəri girənlər oğrular deyil, mağazanın işçiləri idilər. Yeddisi də içəri soxuldu. Maşının sürücüsü isə keşikdə durdu. On-on beş dəqiqə mağazanın içərisindən səs-səmir gəlmədi. Sonra çiyinlərində iri bağlamalar daşıyan üç nəfər adam yüyürə-yüyürə həyətə çıxıb yüklərini maşının kuzasına atdılar, həmin saniyə hərə öz gicgahında və ürəyinin üstündə bir cüt tapança lüləsi hiss edib özünü itirdi, çığırmağa da macal tapmadılar. Çünki arxalarında da pəhləvancüssəli oğlanlar dayanmışdı. Ağızlarına pambıq tıxayıb bu dörd nəfəri kənara sürdülər, onların əvəzinə on beş nəfər drujinaçı bizim adamlarla birlikdə içəri doluşdular. Babayev də onlardan geri qalmırdı. Az sonra içəridən boğuşma səsi eşidildi. Amma bu çox çəkmədi. Sonra yenə də ətrafı sükut bürüdü. Üç nəfəri sürüyə-sürüyə həyətə çıxardılar, biri öz əl-ayağı ilə çıxdı. Bu, Güldəstə idi. Beləliklə ölümsüz-itimsiz, nə az, nə azacıq, səkkiz nəfər əlimizə keçdi.

—Doqquz nəfər!—deyə Teymur əlavə etdi.

—Mən səhv eləməmişəm Teymur müəllim. Səkkiz nəfər idilər. Yeddisi mağazadan çıxdı biri də onların sürücüsü idi.

Teymur yenə də təkrar etdi:

—Biri də burdadır.

—Başa düşmürəm...

Elə bu vaxt küçədə əsən soyuq küləyin viyılması içərisində nə isə şaqqıldadı. Deyəsən güllə səsi idi. Özü də lap yaxında Teymurgilin pəncərəsi arxasında. Teymur və Skvartsov diksi-

nib dəhlizə yüyürdülər. Teymur nədənsə mətbəxin qapısını açıb cəld içəri cumdu və özünü itirmiş Ləmandan soruşdu:

–Hanı Seymur?

–Bilmirəm, mən heç nə bilmirəm. Sən ona necə qıydın?– deyərək Ləman hıçqıraraq ağladı. Güllə səsi otaq tərəfdən gəldiyi üçün, həm də ara qapılar bağlı olduğundan, Ləman bu küləkli, tufanlı havada bir şey eşidə bilməmişdi.

Teymur onun qollarından tutub silkələdi:

–Hanı Seymur?

Teymuru heç vaxt bu vəziyyətdə görməmiş Ləman daha da qorxdı.

–Heç başa düşə bilmədi ki, nə deyir. Gah sənin adını çəkirdi, gah taleyindən şikayətlənirdi, sonra da birdən dedi ki, anası ilə vidalaşmağa gedir. Mən onu buraxmaq istəmirdim. İstəyirdim sizi barışdıram. Amma o, Skvartsovun səsinə eşidən kimi daha qalmaq istəmədi. Məni itələyib qaçdı. Başım divara elə dəydi ki, az qaldım huşumu itirəm.

Teymurla Skvartsov pillələrin üçünü dördünü birdən atılaraq cəld küçəyə çıxdılar. On-on beş addım aralı bir adamın yerə sərildiyini görüb bir anlığa ayaq saxladılar. Sonra Teymur yavaş-yavaş meyitə yaxınlaşmağa başladı. Üç-dörd addım irəliləyib yenə dayandı. O, öz qardaşını tanıdı. Pıçıltı ilə dedi: –O, özünü öldürdü!...

Skvartsov da ona yaxınlaşıb qan gölməçəsinə yığılıb qalmış meyitə baxdı və Teymura sarı dönüb dedi:

–Gəl görək ona nə olmuşdur?

Teymur başını bulayıb daha da geri çəkildi. Skvartsov özü də meyitə yaxınlaşdı, diqqətlə nəzərdən keçirdikdən sonra dikəldi və sarsılmış halda dedi:

–Onu öldürmüşlər!...

Teymur qulaqlarına inanmadı. Yuxulu adamlar kimi

ağır-ağır, həm də səssiz addımlarla qardaşının meyitinə yaxınlaşdı. Gözləri Teymurun süstlənmiş ayaqları, əlləri boyu gəzib onun çoxdan qanı qaçmış sifətində və nəhayət parçalanmış peysərində dayandı.

Seymuru arxadan vurmuşdular.

Deməli onu güdürmüşlər, deməli, bu gün həmin dəstənin ələ keçməsində Seymuru təqsirləndiriblər. Elə biliblər ki, onları ələ verən Seymur olub. Bu isə o deməkdir ki, ələ keçirilməklərdən başqa da kənarda dəstə üzvlərindən qalmışdır. Onlar intiqam almağa tələsmişdilər.

25

Teymurgilin evləri ilə üzbəüz binanın üstünü bir mərtəbə də ucaltmaq üçün küçənin yarısı taxta hasara alınmışdı. Müvəqqəti olaraq küçənin bu hissəsində maşın hərəkəti kəsilmişdi. Buna görə də Vladimir Skvartsovun maşını o biri küçədəki döngədə dayanmışdı. Güllə səsi eşidən sürücü cəld tapançasını çıxarıb maşından eşiyə atılmış və səsin hansı tərəfdən gəldiyini yaxşı təyin edə bilməmişdisə də Vladimir Skvartsovun başında bir xəta olduğunu düşünüb, Teymur yaşayan evə qaçmışdı.

Ətraf evlərdə güllə səsinə oyananlar da olmuşdu. Bir neçə pəncərə işıqlanmış, ordan burdan küçəyə boylanlar bu tufanlı qaralıq gecədə heç bir şey görə bilməmişdilər.

Meyiti maşına qoyan kimi Teymurla Skvartsov səsa gəlmiş iki milis nəfəri ilə ətraf küçələri gəzməyə, Seymyrun qatilini axtarmağa başladılar. Bütün həyətləri, darvazaları, bağları, xiyabanları yoxladılar, şübhəli bir adama təsadüf etmə-

dilər...

Teymur yalnız səhər saat altıya yaxın evə qayıtdı.

Ləman hirsindən əsə-əsə çıxır, Teymuru nə üçünsə təqsirləndirir, şikayətlənir, o isə laqeyd, həm də dalğın baxışlarla arvadının pörtmüş yanaqlarına, əsən dodaqlarına, qəzəbdən parıldayan gözlərinə baxır, dinmirdi. Sanki heç bir şey eşitmirdi.

–Yox, yox, yox!–deyə Ləman əsəbi halda çıxırırdı.–Mən daha bu əzaba dözə bilmirəm! Bacarmıram! Bacarmıram! Nə gecəm var, nə gündüzüm! Hər şey gözümədən düşüb, hər şey! Daha işləyə də bilmirəm! Bir adam ki, öz doğma qardaşı ilə rəftar edə bilmədi ondan nə gözləmək olar?! Günü-gündən düşmənlərinin sayı artır, gecələr sən evə gəlməyəndə sübhü gözlərimlə açırım. Nə qədər yuxusuz qalmaq olar?! O nə işdir qardaşının başına gətirdin?! Gərək görəydin ki, Seymur nə halda getdi evə. İndi Cavahir xala onu o halda görübsə, gör yazıq arvad özü nə hala düşübdür! Teymur qurumuş dodaqlarını dili ilə islatmaq istədi. Dili də quru idi. Boğazından zəif bir nida qopdu:

–Anam bir daha Seymuru görə bilməyəcəkdir...

–Ağzından yel aparsın!–deyə Ləman göz yaşları içərisində onun sözünü kəsdi və ərinin üzündəki qorxunc ifadəni görüb birdən çığırdı.–De görüm, Seymura nə olub?!

Teymur bir müddət dinmədi. Nəhayət ölüm sükutunu pozub dedi:

–O, özün məhv etdi. Seymur daha yoxdur...

Otaq Ləmanın başına hərləndi. O ərinin sözlərinin gerisini eşidə bilmədi, dizləri vuruldu, huşunu itirdi...

Ləman gözlərini açanda hava çoxdan işıqlanmışdı. Saat onun yarısı idi. Ayılıb gördü ki, Teymur taxtın yanında oturub kədərli nəzərlərini ona zilləmişdir. Ləmana elə gəlirdi ki, bu gecə

baş vermiş hadisələr dəhşətli bir yuxu idi. Amma ərinin gözlərindəki sonsuz kədəri görəndə başa düşdü ki, bütün olanlar acı bir həqiqətdir.

Teymur onun qıvrım saçlarını oxşaya-oxşaya asta lakin dəyanətli bir səslə sözə başladı:

–Qulaq as Ləman. İndi bizim nə ağlamağa, nə də ah-uf eləməyə, nə də xəstələnməyə haqqımız yoxdur. Dur əl-üzünü yu, bir az özünə gəl sonra mənə diqqətlə qulaq as.

Ləman Teymurun ona çox vacib, həm də qorxulu bir sirr açacağını hiss edib, bacardığı qədər tələsik ayağa qalxdı, əl-üzünü yudu və qayıdıb ərinin yanında oturdu.

Teymur Güldəstanın dirildiyini və bu neçə vaxtdı onunla məşğul olduğunu dedikdə Ləman nə qədər dəhşətə gəlmiş, Seymurun həmin dəstənin əsas üzvlərindən olduğunu eşidəndə az qaldı ki, yenidən huşunu itirsin. Lakin Teymurun möhkəm iradəli səsi onu elə bil silkələyib ayıldırdı.

Nəhayət Ləmanın sinəsindən əzab, həyəcan dolu bir inilti qopdu.

–İndi biz nə eyləyək?

–Anamı yaşatmalıyıq. Bunun üçün biz, özü də əsasən sən əlimizdən gələni əsirgəməməliyik...

–Mən nə eləməliyəm?

–Sən elə bu saat bizə getməlisən. Daha doğrusu, bir neçə günlüyə bəlkə də bir neçə həftəliyə anamın yanına köçməlisən. Deməlisən ki, böyük bir şəkil üzərində işləyirsən, özü də bu şəkildə gözəl, nəcib bir ana obrazı var. Bu ananın portretini onun üzündən götürmək istəyirsən. O ki, buna adət eləyib. Sən onun şəklini çox çəkmişən. İnciməyib, əksinə xoşuna gəlib...

Ləman son dərəcə özünü itirmiş halda soruşdu:

–Bəs Seymur əhvalatı?

–Deyərsən ki, Seymur harasa tələsik yola düşdü. Deyər-

sən ki, yaxşı eşitmədim. Nə isə işi ilə əlaqədar olan vacib bir məsələ idi. Deyərsən ki, axşam Teymur gəlib başa salar.

–Yox, yox Cavahir xala mənə inanmaz.

–Qorxma mən gəlib özüm onunla danışaram. Seymur çətin tapılan şeylər üçün doğrudan da bir neçə dəfə başqa şəhərə yola düşmüşdü.

Ləman barmaqlarını daraqlayıb təşviş və həyəcan içərisində otaqda, o baş bu başa gəzməyə başladı.

–Deməli mən bugün onunla üz-üzə oturmaliyam? Mən onun üzünə necə baxacam? Buna ürək, əsəb lazımdır. Sən də ki məndə nə ürək qoymusan, nə də ki əsəb.

Teymur otağın küncündə yazı stolunun altında oyuncaqları ilə şirin məşğul olan oğlunun ciddi sifətinə baxıb dedi:

–Sən tək olmayacaqsan, Ləman. Bu nəcib işdə Abbasın rolu səninkindən artıq olacaq. Nəvəsini yanına gec-gec aparanda anam yaman inciyirdi. İndi isə gör sən onu necə sevindirəcəksən. Abbas səhərdən axşamacan, hətta gecələr də nənəsinin yanında, qucağında olacaq...

Ləman hələ də qəti bir qərara gələ bilmirdi. O, tərəddüdlə ərinin üzünə baxdı, hiss etdi ki, Teymurun qərarı qətidir.

Vaxt itirmək olmazdı. Ləman ayağa qalxıb qaynanası-gildə bir neçə gün qalmaq üçün pal-paltar hazırladı.

Teymur Ləmanın verdiyi şeyləri çamədana qablaşdırırdı. Heç biri dinmirdi. Ləman çox gərgin bir vəziyyət keçirirdi ki, elə bil çətin bir kəşfiyyata gedir, yaxud mürəkkəb bir tapşırığa əməl etmək üçün uzaq bir səfərə çıxırdı.

Birdən o dayandı:

–Heç mənim kətanım yoxdur. Bəs portreti nəyin üstündə çəkəcəyəm?

Teymur nəyi isə xatırlayıb gözləri ilə otağın künc bucağını axtarmağa başladı, şifonerin dalındakı çərçivəyə alınmış

kətanı görüb Ləmana dedi:

–Odur orda kətan var çərçivəyə də alınmışdır.

Ləman nədənsə dinmədi. O, hətta bir az çaşdı da. Teymurun göstərdiyi kətana yaxınlaşmadı.

Teymur arvadının ləngidiyini görüb özü kətanı çıxartdı, istədi Ləmana uzadıb desin ki, “budur bax bu da kətan, ürəyini sıxma”. Amma nəzərlərini kətandan ayıra bilmədi. Kətanın üzərində hələ tamamlanmamış, lakin indiki vəziyyətində də o saat diqqəti cəlb edən bir şəkil var idi: oğlunu bağrına basmış Ləman eşiyə çıxan açıq qapı ağzında dayanıb bir anlığa başını geri döndərmişdir. Onun gözlərində əzab və küskünlüklə bərabər həm də aydın bir üsyan oxunur. O, kiminləsə vidalaşır. Onun danlayıcı baxışlarından hiss olunur ki, bu ayrılığın təsirkarı Ləman deyil. Elə bil onun baxışları “yox, mən daha belə yaşaya bilmirəm. Mən də insanam, mən sənə kəniz deyiləm. Mən səni sevirəm. Sevdiiyim üçün də alçalmaq, səssiz-səmirsiz, iradəsiz bir insan kimi, kölgə kimi yaşamaq istəmirəm. Əlvida mən gedirəm”, Abbasın da baxışlarında qəribə, həm də həyəcan doğuran bir ifadə var idi. O, Ləmanın boynunu qucaqlayıb qorxmış halda anasının baxdığı səmtə baxırdı. Elə bil onun da gözləri dilə gəlib danışdı. “Mən anamdan ayrılmayacağam”–deyirdi.

Dinamik bir kompozisiya olan bu şəkil, çox ustalıqla çəkilmişdi. Özü də onun dinamikası daha çox ana ilə balanın daxili həyəcanından, ananın içərisində gedən mübarizədən doğurdu...

Bu şəkil gecələr xırdaca uşağı ilə tək qalan, səhərə kimi həyəcan keçirən, təklidən, nigarançılıqdan yorulub üzülən bir ananın, ərinə sevməyi qadının ittihamı idi.

Ləman Teymurun üzündə əks olunan qarışıq hissləri oxudu, günahkar adamlar kimi ərinə baxıb dilləndi:

–Bu saat qaşıyaram bu şəkli.

Teymur başını bulayıb etiraz etdi:

–Yox, Ləman bu hər şeydən əvvəl bədii əsərdir. Özü də çox ciddi əsərdir. Sən bunu hökmən bitirməlisən. Sən bunu bizim həyatımızın çətin günlərinin canlı xatirəsi, canlı səhifəsi kimi yaşatmalısən. Sən hələlik anamın şəklini karandaşla işlə, mən sabahda, birisi gündə kətan taparam, sənin üçün çərçivəyə də alaram.

Ləman ərinə təşəkkürlə baxıb səhər ona elə ağır sözlər dediyi üçün xəcalət çəkdi, ürəyi ağrıdı. O, oğlunu geyindirdi, özü də geyindi.

–Gedək?–deyə Teymur soruşdu.

–Gedək!–deyə Ləman köksünü ötürdü.

Maşın Teymurun köhnə məhəlləsində dayandı.

Ləman oğlunu qucağına alıb düşdü. Teymur ona kömək etmək istədi. Ləman onu dayandırdı.

–Yox, Teymur. Çamadanı da özüm apararam. Sən maşından çıxma. Anan səni görməsə yaxşıdır.

Teymur dinməz itaət etdi.

Taksinin sürücüsü cəld maşından düşüb çamadanı Ləmanın əlindən aldı və onun ardınca həyətə girdi.

Cavahir qapının çırpıldığını eşidib həyətə çıxmışdı. Qucağında Abbasi gətirən Ləmanı və çamadanı gətirən özgə bir kişini gördükdə səhərə kimi keçirdiyi nigarançılığı təşviş və təəcüb əvəz etdi.

–Xeyir ola, qızım?–deyə uzaqdan soruşdu.

Ləman bütün iradəsini toplayıb güldü.

–Qonaq istəmirsən, Cavahir xala?

Ləmanın güldüyünü görən Cavahir xala nisbətən sakitləşdi. Tələsik Abbasi ondan alıb öpə-öpə soruşdu:

–Bu nədir, yoxsa təzədən qaynananın yanına köçürsən?

–Elədir Cavahir xala, bir həftəliyə sənə qonağam.

Cavahir yenə heç bir şey başa düşə bilmirdi.

–Bəs Teymur hanı?

Ləman çamadanı sürücüdən alıb qaynanasına cavab verdi:

–Teymur işdədir.

Sürücü təəccüblə dodaqlarını büzüb həyətdən çıxdı.

“Teymur maşında olduğu halda niyə bu qız qaynanasına sözün düzünü demədi?”

Həyətin qapısı arxasında maşın uğuldayıb uzaqlaşdı.

Cavahir Ləmanı otağa ötürüb soruşdu:

–Seymur gecə sizdə idi?

Ləman çamadanından şeyləri çıxarıb yerbəyer eləməklə məşğul idi. Buna görə də asanlıqla danışdı.

–Hə, onu fisincana qonaq elədim.

–Yedi?

–Barmaqlarını da yaladı.

–Nə əcəb?

–Elə mən özüm də məəttəl qaldım

–Gecəni də sizdə qaldı?

–Yox gecə harasa yola düşdü. Deyəsən təyyarə ilə uçdu.

Teymurla mətbəxdə söhbət ələyirdilər. Mənə belə gəldi ki, Seymurun səfəri işi ilə əlaqədardır. Nə bilim deyirdi xüsusi sement, metal, cürbəcür təzə cihazlar alacaq.

Cavahir daha da təəccübləndi və qucağındakı uşağı yerə qoyub soruşdu:

–Səfəri hansı şəhərə idi?

–Həmişə hara gedir?

–Nə bilim. Gah deyirdi Rostova gedir, gah Xarkova.

–Bu dəfə səfəri deyəsən uzaqdır. Sverdlovskaya getdi.

–Yəni çox uzaqdır?

–Hə, Şimaldadır.

Cavahir əllərini havada yellətdi.

–Hərifləyibdir, nədir? Bu soyuqda o üst-başla Şimala getmək olar?

–Nigaran qalma Cavahir xala onun üçün hər şey qoydum. Nə gəlib Teymurun isti pal-paltarlarına!

Cavahir hələ də eşitdiklərinə inana bilmirdi.

–Axı, bəs mənə niyə xəbər verməyib?

–Dedi ki, tələsirəm anama səhər xəbər verərsiz.

–Bütün gecəni gözümə yuxu getməyib

–Niyə? Bəyəm deməmişdi ki, bizə gəlir?

–Demişdi.

–Hətta Teymuru sakit elədi. Dedi ki, anam bilir. Ona demişəm ki, bəlkə gecəni də sizdə qaldım. Sənə demişdi?

–Hə, demişdi... Amma bu heç ondan gözlənilməyən şeydir...

Ləman rahat nəfəs aldı, “inandı– deyə fikirləşdi.–Bəs sonra, sonra biz ona nə cavab verəcəyik? Bu nəvaxta kimi davam edə bilər?”

Teymur şöbəyə gələnə kimi dustaqların altı nəfəri dindirilmişdi. Vladimir Skvartsov yeddincini dindirirdi.

Bu, küt baxışlı, yekəpər bir oğlan idi. Çoxdan formasını və rəngini itirmiş şalvarının balaqlarını bir neçə yerdən sapı qaçıb qoturlaşmış yun corabının içinə keçirmişdi. Ayaqlarındakı iri qaloşlar qəzaya uğramış qayıqlar kimi bir neçə yerdən parçalanmışdı. Oğlan tez-tez burnunu çəkir, onsuz da dar alnını qırıqdır və daha da daraldır, boynunu büküb fağır-fağır ətrafına baxırdı. Babayev onun həddən ziyadə böyük olan qaloşlarına baxıb soruşdu.

–Ədə, bu qədər oğurluq eləmişən, heç olmazsa özünə fərli bir ayaqqabı alardın?

–Yoxdur,–deyə dustaq qaşlarını çatdı.–Mənim ayağıma

çəkmə tapılmır. Tap mənimçün birə-üç qiymətinə alım səndən.

Babayev dönüb bir də onun ayaqlarına baxdı.

–Ədə bu böyüklükdə də ayaq olar?

–Allah verəndir də.

–Allah sənə bu boyda ayaq verincə, bir az da ağıl verəydi də. Dustaq şit-şit güldü:

–Kənddə çarığ geyirdim... Amma bura gəlib, ha elədim, ha elədim, amma ayağıma keçirməyə bir şey tapa bilmədim.

–Hansı rayondansan?–deyə Vladimir Skvartsov soruşdu.

–Əli Bayramlıdan

Babayev yenə dilləndi:

–Ədə Əli Bayramlıdan Bakıya çəkmə almağa gəlmişdin?

–Yox, qohumumun yanına gəlmişəm.

–Qohumun kimdir?–deyə Vladimir Skvartsov soruşdu.

–Sünbül xanım

Vladimir Skvartsov cəld soruşdu.

–Familiyası nədir?

–Ərinin familini bilmirəm.

–Bəs qız familiyası nə idi?

–Onu da fərli bilmirəm

Babayev yenə də söhbətə qarışdı.

–Bəs siz necə qohumsuz?

Dustaq hırıldadı:

–Ortada körpü məsələsi var ay əmi.

–Sünbül xanım harda olur?

–Şəhər içində olur. Amma özü bu saat burdadır. Gecə bizimlə bir yerdə idi.

Vladimir Skvartsov hiss eləmişdi ki, söhbət Güldəstədən gedir.

–Bəs bu Sünbül xanımın əsl adı nədir?

Dustağ oğlan çiynlərini çəkdi.

–Bilmirəm.

–Babayev güldü:

–Hə, görünür təzə qohumsunuz

–Bakıya nə məqsədlə gəlmişdin?–deyə Skvartsov soruşdu.

–İşə girmək istəyirdim

–Məgər Əli Bayramlıda iş başına qəhətədi? Bir yanda gözəl, varlı kolxozlar, bir yanda neft mədənləri, bir yanda nəhəng istilik-elektrik stansiyasının tikintisi.

Dustağ oğlanın ağzı səyridi, dar alnı qırışdı.

–Mən elə iş axtarırdım ki, ürəyimcə olsun.

–Məsələn nə cür iş?

–Nə bilim?

–Deməli, oğrulara canilərə qoşulub mağaza yarmaq sənin erəyindən oldu, eləmi?

–Allah eləməsin!

–Bəs gecəyarısı mağazanın içərisinə necə gedib çıxmışdın?

Dustağ oğlan gözlərini yerə dikib kiridi. Onun əvəzinə Babayev cavab verdi:

–Özünə ayaqqabı axtarırmış!

Sonrakı sorğu-suallarda həmin kütbeyin oğlan dustağ yoldaşlarından başqa daha bir nəfərin adını çəkdi. Bu Şirəhməd idi. Dustağ oğlanın verdiyi izahatdan məlum oldu ki, Şirəhmədin bircə baxışı hamını lərzəyə gətirir.

Vladimir Skvartsov Seymur haqqında soruşduqda dustağ oğlan gözlərini döyüb ona təəccüblə baxdı. Skvartsov belə bir nəticəyə gəldi ki, dustağ oğlanı həmin dəstəyə təzəcə dartıblar. Bu yekəpər oğlandan başqa dustaqların heç birisi ələ keçən səkkiz nəfərdən əlavə bir kimsənin adını çəkməmişdi.

Beləliklə, dustaqların yeddisi dindirilmiş, indi isə növbə Güldəstəyə çatmışdı. Babayev yekəpər oğlanı apardı. Otaqda Skvartsovla Teymur qaldılar.

Skvartsov Güldəstədən söhbət açıb dedi:

–Bütün gecəni səhərə kimi qapını döyüb tələb edirdi ki, onu buraxsınlar. Bizi hədələyirdi ki, əri polkovnikdir. Bizim atamızı yandıracaq.

Skvartsov sözünə ara verb güldü:

–Əri də gecə saat üçə yaxın öz əl-ayağı ilə gəldi bura. Başladı ki, arvadımı itirmişəm. Hər yerə müraciət eləmişəm. Təcili yardım məntəqəsinə də, xəstəxanalara da, heç yerdə tapa bilmirəm. Kömək edin, axtarın onu!... Mən də onu başa saldım ki, yaxşı ki, elə arvadı itirib. Daha onu axtarmasın. Kişinin rəngi ağappaq oldu. Suyu süzülə-süzülə çıxıb getdi.

Qapı açıldı Babayev Güldəstəni içəri ötürüb otaqdan çıxdı.

Güldəstə Teymuru görüb ani olaraq ayaq saxladı. Elə bil nəyəsə ilişib büdrədi. Üzünü yana çevirdi. Göz bəbəkləri ixtiyarsız olaraq genişləndi. Teymurla cəmi iki dəfə görüşmüşdü. Vladimir Skvartsovla neçə ay bir yerdə işləmişdi. Hətta ona gəl bacı-qardaş olaq demuşdi. Lakin yenə də təslim olmaq istəmirdi. Başını dik tutub təkəbbürlə dedi:

–Haqqınız yoxdu!

Nə Teymur dindi, nə Skvartsov.

–Mən şikayət eliyəcəyəm–deyə Güldəstə eyni qəti və bərişmə bir ifadə ilə səsini ucaltdı.

Teymurla Skvartsov yenə də dinmədilər. Bu neçə ili onları bu qədər yormuş, onlara bu qədər əzab-əziyyət vermiş Güldəstəni diqqətlə süzürdülər.

“Yox, Güldəstə, ürəyimdə yaşadığım Seymur sənə

vaxtlı vaxtında xəbərdarlıq etməsəydi, sən də, sənin yoldaşların da bizi bu qədər incidə bilməzdiniz,—deyə Teymur fikirləşirdi.—Gör ömrünü necə puç elədin!... Cavanlığın getdi, gözəlliyin soldu. Həddindən artıq geyilmiş nimdəş paltar kimi rəngini, biçimini itirmisən. Bütün bunlar nə üçün idi?! Sən həyatda nə qazandın?!”

Güldəstə gördü ki, Teymur Cahangirovla Vladimir Skvartsov onun hədə-qorxusuna heç bir əhəmiyyət vermirlər, birdən-birə süstləşdi. Otağa göz gəzdirdi. Gözlərinin ifadəsindən hiss olunurdu ki, bu otaq ona tanış gəlir.

—Otur!—deyə Vladimir Skvartsov, nəhayət dilləndi.

Güldəstə keçib onun stolunun qarşısında qoyulmuş stulda əyləşdi. Adi sual-cavab başlandı.

Güldəstənin cavablarından hiss olunurdu ki, əsl adını və familiyasını heç bir vəchlə boynuna almaq fikrində deyil.

Ancaq bircə bunu boynuna aldı ki, onunla birlikdə tutulmuş yeddi nəfərlə doğrudan da mağazanı yarmaq istəmişdilər. Skvartsov yenə də soruşdu:

—Deməli sən Güldəstə Şahsuvarova deyilsən?

—Yox,—deyə Güldəstə, Güldəstə olduğunu bir daha inkar elədi.

—Elə isə ərin polkovnik olduğu halda, onun məşını ilə ikiniz gen-bol dolandığınız halda, niyə oğrularla əlbir olmuşdun?

Güldəstə tutarlı cavab tapmayıb, yazıq-yazıq başını çiyinə əydi:

—Bağışlayın səhv eləmişəm.

Skvartsov gülümsündü:

—Hər yaşın özünə görə səhvi ola bilər. Sənin yaşında da belə səhv edərlər?

—Mən anladım... yaman anladım,—deyə Güldəstə ağlam-

sındı.

Skvartsov qəzəbini boğub saatına baxdı və əvvəlki kimi təmkinli soruşdu:

—Başınız kimdir?

—Kim tezdən oyansa o gün o başçıdır...

—Deməli atamanınız yoxdur?

Güldəstə çiyinlərini oynatdı.

—Nə bilim mən bu dəstə ilə təzəcə tanış olmuşam.

—Deməli sən Şirəhmədi tanıyırsan?

—Yox. Bizim dəstədə o adda adam yox idi.

—Bir az fikirləş. Bəlkə yadına düşdü.

—Adını eşitmişsinizsə, bəs nə üçün onu tutmamısınız?

—Ona görə ki, o da sənin kimi əsl adını gizlədir.

Güldəstə xatırlamaq istəyirmiş kimi bir az fikirləşib yenə də çiyinlərini oynatdı:

Sonrakı sual-cavabda Güldəstə Seymurla onun arasında olan münasibəti də dandı və dedi ki, belə bir adam tanımır.

Vladimir Skvartsov Teymuru göstərdi və soruşdu:

—Bəs bu adamı necə? Tanıyırsanmı?

Güldəstə Teymura ötəri nəzər salıb, onu da tanıdığını dandı.

Vladimir Skvartsov bir daha saatına baxdı və qəti bir şəkildə yekunlaşdırdı:

—Sənin bundan əvvəl də cinayətkarlarla əlaqə saxladığını, Güldəstə Şahsuvarova olduğunu sübut etmək üçün bizim əlimizdə istənilən qədər dəlil var. Təkcə vaxtilə səninlə bir atəldə işləmiş qızları şahid kimi çağırmaq kifayətdir. Çünki onlar səni görən kimi deyəcəklər ki, Güldəstəsen! Amma sənin Güldəstə olduğunu sübut etməsəm də, mağazaya basqın edənlərdən biri kimi öz cəzanı alacaqsan. İndi mənim məqsədim əsl adının Güldəstə Şahsuvarova olduğunu sənə etiraf etdirmək

deyil. Bu saat bu ikinci dərəcəli məsələdir. Məni maraqlandıran sizin başcınızdır. Sən onu və hələlik əlimizə keçməyən yoldaşlarını bizə nişan verməklə təqsirini nisbətən yumşalda bilərsən.

–Dedim ki, o adda adam eşitməmişəm.

–Gedək!–deyə Skvartsov ayağa qalxdı.

Güldəstə hələ onu hara aparmaq niyyətində olduqlarını başa düşməsə də, ayağa qalxdı. Etiraz etməyin heç bir əhəmiyyəti yox idi. Çünki o dustaq idi.

Skvartsov ehtiramla Teymura müraciət etdi:

–Teymur müəllim, xahiş edirəm, gedək bizimlə. Bilirəm, sizin üçün ağır olacaq. Amma mən istəyirəm ki, biz bir yerdə olaq. Həm də siz onunla vidalaşmalısınız.

Teymur dinmədi. Bayaqdan bir kəlmə də danışmamışdı. O, ağır-ağır ayağa qalxdı.

Vladimir Skvartsovun Teymura dediyi sözlər Güldəstəni çox nigaran qoymuşdu. O, heç bir müqavimət və tərəddüt göstərmədən Teymurla Skvartsovun qabağına düşüb küçəyə çıxdı və milis şöbəsinin qarşısında dayanmış “QAZ-69” markalı maşına mindi. Maşının üstündə milis idarəsinə mənsub olduğunu bildirən heç bir nişanə yox idi. Milis işçilərinin özləri də forma deyil, adi paltar geymişdilər.

Güldəstə arxada Vladimir Skvartsovla Teymurun arasında, Babayev sürücünün yanında oturdu.

Maşın üzəaşağı gedib şəhərin mərkəzinə çıxdı. Təzədən yuxarı qalxdı. Nəhayət, sürətini azaldıb xəstəxananı andıran böyük bir binanın həyətinə girdi.

Maşından düşdülər. Güldəstə heç bir şey soruşmurdu. Elə bil nə isə ahənriba kimi onu çəkib aparırdı. Heç kəs dinmirdi. Babayev irəli keçib alçaq, enli bir qapını açdı. Onlar yarım mərtəbə aşağı enib divarlarına kaşı, döşəməsinə tamet düzülmüş təmiz, lakin çox soyuq bir otaqda dayandılar. Sağ divarın

yuarısındakı yeganə pəncərədən süzülən zəif işıq, ayaqları çarxlı xəstəxana stolunu parıldadırdı. Sol divarda bir əl, iki ayaq kölgəsi görünürdü. Əl də, ayaqlar da elə bil havadan asılıb qalmışdılar.

Güldəstə qeyri-ixtiyari qarşısında durmuş Babayevi kənar edib qorxa-qorxa, tərəddütlə irəli getdi və birdən onun sinəsindən tükürpədicə bir çığırtı qopdu. O, yerindən qopub geri sıçradı. Dəli kimi adamların üstünə atıldı. Burdan qaçmaq, o meyiti bir daha görməmək üçün gizlənmək istədi.

Vladimir Skvartsovla Babayev onu dayandırıb qaytar-dılar. Yenidən meyitin yanına gətirdilər.

Güldəstə çırpınıb onların əlindən qaçmaq istədi. Bacarmadı. Nəhayət, get-gedə zəifləyib daha müqavimət göstərmədi. Əksinə meyitə yaxınlaşıb gözlərini qırpmadan baxdı və birdən hönkürtü ilə meyitin üstünə yıxılıb ağlamağa, oxşamağa başladı... Ağladı, ağladı susdu. Ağır-ağır dikəldi. Lakin gözlərini Seymurun çoxdan soyumuş cəsədindən ayıra bilmirdi.

Nəhayət, bu soyuq ölüm sükutu içərisindən onun ağlamaqdan, sızlamaqdan xırıldayan səsi eşidildi.

–Onun qatili kimdi?

Heç kəs dinmədi.

Güldəstə geri dönüb alıcı quş gözləri kimi parıldayan nəzərlərini Teymurun üzünə sancıdı.

–Onu kim vu-ub?!

Teymurun əvəzinə Skvartsov cavab verdi:

–Aydın məsələdir ki, əgər biz Seymuru tutmaq niyyətində olsaydıq, istədiyimiz vaxt tuta bilərdik. Onu Teymur müəllimin yaşadığı evin qabağında vurublar.

Güldəstə Skvartsova sarı döndü.

–Nə üçün?

–Ona görə ki, Seymur həmin dəstədən ayrılmaq istəyir-

di. Biz sizin dəstəni ələ keçirəndə kənarda qalan adamlarınız cəld bundan xəbər tutublar. Belə qərara gəliblər ki, onları Seymur ələ veribdir.

Güldəstə qanı qaçmış nazik dodaqlarını bir-birinə qısıb qarşısındakı milis işçilərinin yarıqaranlıq otaqda xəfifcə kölgələnmiş gözlərinə baxdı və qəti bir hərəkətlə qapıya sarı yollanıb dedi:

–Gedək!

Yenə əvvəlki kimi maşında hər kəs öz yerində əyləşdi. Maşın sürətlə şəhər içinə çıxdı. Güldəstə axtardıqları küçənin adını bilmirdi. Lakin:

–Bu-dan sağa... İndi sola... Düz get!–deyə bələdçilik edirdi.

Şəhərin küçələri izdihamlı idi...

Bakının hər saatinın özünə görə mənzərəsi var. Şəhər məktəbə gedən uşaqlar, işə tələsən, avtobus, trolleybus dayanacaqlarında növbədə durub maşın gözləyən adamlar, dolub-boşalan meydançalar... Bir az sonra bu tünlүkdən istirahət edən küçələr... Elə bil bir qədər bundan qabaqkı canlanma avodlara, sexlərə, idarələrə, kinoteatrlara, mağaalara köçür. Şəhərin küçələrində, meydançalarında, bağlarında, xiyabanlarında ən çox ağsaçlı qocalar və bir-birinin əlindən tutub gəzən bağça uşaqlarına təsadüf edilir... Günorta küçələrdə yeni bir canlanma əmələ gəlir. Tənəffüs vaxtlarında camaat küçələrə axışib gəzişir, mağazalara, poçt şöbəsinə tələsir... İşin axırına yaxın şəhərin küçələri yenə də qaynayıb qarışır...

Teymurgilin maşını elə bu vaxt, Kirov prospekti ilə üzüyuxarı qalxırdı. Gənclər oğlanlı-qızlı, indidən Niami adına kinoteatrın önündə biletlə almaq üçün növbəyə dayanmışdılar.

Güldəstə bütün bu qaynar həyatdan özünü məhrum etdiyini sanki indi dərk etməyə başlayırdı. Bəli əsl həyat bu

maşının şüşəsi arxasında idi. Maşının içərisində isə Güldəstə dustaq idi. Güldəstəni aparan maşın Cıdır meydanına sarı üz tutub sürətini daha da artırdı.

–Sola!–deyə Güldəstə gərgin halda xəbərdarlıq elədi və Skvartsova sarı dönüb sürücünü göstərdi:–Bu oğlanın tapançası va-dı?

Skvartsov gülümsündü:

–Olmamış deyil.

–Saxla!–deyə Güldəstə astadan dilləndi:–Qoy bu oğlanın gözü o beş pəncərədə olsun.

Teymurla Skvartsov birmərtəbəli, yastı damlı evi göz-dən keçirib Güldəstənin ardınca tələsdilər. Evin qapısına çatıb dayandılar.

Skvartsov soruşdu:

–Burda kim olur?

–Şi-əhməd!–deyə Güldəstə cavab verdi.

Zəngi basdılar. Hay verən olmadı.

–Sındıraqla!–deyə Skvartsov qət etdi.

Qapı dörd nəfər kişinin gücünə tab gətirməyib taybatay açıldı. Bir-birinin ucuna düzülmüş otaqların hamısında qərribə bir pərakəndəlik var idi. Elə bil burda yaşayan qaçqın idi. Yaxud da evi soyub talamışdılar. Axırıncı otaq da böyük idi. Burada da stulların üstü, pəncərələrin kənarı, döşəmə, pal-paltar, çəkmə tayı, sınıq güzgü, tükü tökülmüş yastıq və kağız-kuğuz dolu idi.

–Bəs hanı o?–deyə Skvartsov Güldəstəyə sarı döndü.

–Qaçıb o! Qaçıb!

–Bu kor-kor, gör-gördür, xanım qız,–deyə Babayev dilləndi.–İndi məsələ burasındadır ki, görəsən o bu evdən nə vaxt çıxıb?

–Bəlkə elə gecə qaçıb–deyə Güldəstə qəzəbdən boğula-

boğula ətrafına göz gəzdirdi.

–Yox!–deyə Teymur qəti bir səslə etiraz etdi. –O, gecə evə qayıtmayıb. Qorxub ki, birdən yoldaşları onuda ələ verərlər. Onlar hamısı bir-birindən şəkildirlər. Buna görə də gecəni başqa yerdə qalıb. Ondan başqa da bu evdə adam olur. Həmin adam səhər ona xəbər verib ki, “sakitlikdir”. O, cəld evə gəlib bütün qiymətli şeylərini yığışdırıb qaçmışdır.

Skvartsov tələsik soruşdu:

–Nə vaxt gediblər? Səhər, günorta, yoxsa bizim qabağımızca?

–Bizim qabağımızca!–deyə Teymur eyni qətiyyətlə cavab verdi.

Skvartsov yenə də səbirsizliklə soruşdu:

–Nə bildiniz?

Teymur stol üstündəki qatıq bankasını götürüb Skvartsova uzatdı.

–Diqqətlə bax!

Skvartsov qatıq bankasını əlinə alıb gözdən keçirdi. Bankanın divarlarına yapışmış qatıq ağır-ağır aşağı çökürdü.

Skvartsov cəld Teymura sarı döndü:

–Deməli o, qapının zəngini eşidib qaçmışdır. Bu o deməkdir ki, bu mənzilin başqa bir çıxış yolu da var.

Teymur bilirdi ki, şəxsi mülkləri olan adamların çoxu özlərinə minik maşını alandan sonra otaqların birini qaraja çevirir və çox hallarda maşını qaraja saldıqdan sonra qapıları arxadan bağlayır və içəri qapıdan birdəfəlik evə keçirlər.

O, Güldəstəyə sarı baxmadan soruşdu:

–Şirəhmədin maşını var idi?

–“Volqası” va-idi!–deyə Güldəstə cəld cavab verdi.

Skvartsov sol divardan asılmış xalçaya atılıb onu qaldırdı və həmin xalçanın arxasındakı qapıya güclü bir təpik vurdu.

Qapı qaraja açılırdı.

Lakin onlar gecikmişdilər. Qarajın küçə qapıları açıq, həm də qaraj boş idi.

Skvartsov Güldəstəyə sarı dönüb soruşdu:

–Maşın nə rəngdə idi?

–Açıq bozumtul.

–Nömrəsi neçə idi?

–16-15...

Beş dəqiqə sonra bütün şəhər avtomobil müfəttişliyi hərəkətə gəldi. Onlarla motosikletçilər həmin rəngli, həmin nömrəli maşının haralardan keçdiyini xəbər verir, Şirəhmədin yolu hər yerdən kəsilir o, Balaxanının dolaşıq yollarında vurnuxur, birtəhər Binəqədiyə, ordan Xırdalana və Quba-Xaçmaz yoluna çıxmağa can atırdı.

Lakin açıq-bozumtul “Volqa” möhkəm bir həlqəyə alınır, həlqə get-gedə sıxılırdı.

Nəhayət, Balaxanıda, Şah Abbas dövründən qalmış karvansarayın yanındakı üç yol ayrıcında bu yol tamamilə sıxıldı və Şirəhməd gördü ki, maşını döndərməyə heç iynə dəliyi qəddər də yer qalmamışdır.

Skvartsovun “QAZ-69” markalı maşını qijiltı ilə dairə vurub Şirəhmədin maşınının burnuna söykəndi. Skvartsovla Babayev pişik cəldliyi ilə maşının qapılarını açıb, orda qalaqlanmış bağlama və çamadanlara fikir vermədən içəri soxuldu-lar.

Şirəhməd silahını çıxarmağa macal tapmamış peysərinə nə isə soyuq bir şeyin dirəndiyini hiss edib başını geri döndərdikdə, hər şeydən qabaq tapança lüləsini, sonra isə qırmızıya-naq bir oğlanın qıyılmış gözlərini gördü.

Şirəhməd qeyri-ixtiyari əllərini qaldırdı. Onun yanında, əynində çox bahalı xəz palto olan bir qız oturmuşdu.

Şirəhmədin ən azı əlli beş altmış yaşı olardı. Bu qız isə onun nəvəsi yerində idi. Ağzının və kirpiklərinin üstündə bir pud boya və tuş olmasına baxmayaraq, ona güclə on yeddi-on səkkiz yaş vermək olardı. O, əsə-əsə ancaq bunu deyə bilirdi:

–Ay məmə, ay məmə, ay məmə!

–Çıx eşiyə!–deyə Skvartsov tapançasının lüləsi ilə Şirəhmədin kürəyindən itələdi.

Milis nəfəri qapını açdı. Şirəhməd ağır-ağır maşından çıxdı, onun maşınını həlqəyə almış motosikletçilərə baxıb yorğun, heyrətli səslə dilləndi:

–Mən nə təqsirin sahibiyəm?!

–Keç bura, mənim yanıma,–deyə Skvartsov onu “Volqa”nın dal oturacağına dəvət elədi. –Bir az səbi elə, bütün təqsirlərini sənin yadına salırıq.

–İxtiyarınız yoxdur!–deyə Şirəhməd hələ də müqavimət göstərmək istəyirdi. Lakin Vladimir Skvartsov onu içi çamadan və bağlamalarla dolu olan maşına itələdi, özü də onun yanında aylaşdı.

Beləliklə, bu dəfə də Şirəhməd Skvartsovla Babayevin arasında oturdu. Ağzı boyalı qız hələ də bayaqkı titrək səslə təkrar edirdi:

–Ay məmə, məmə, ay məmə!...

Avtomobil müfəttişliyi işçilərindən biri Şirəhmədin maşınının sükanı arxasına keçdi. Onlar yola düşdülər.

“QAZ-69” markalı maşının dal oturacağına Teymurla Güldəstə ikilikdə qalmışdılar. Teymur Güldəstəyə sarı baxmadan dedi:

–Bu kişinin səsi mənə çox tanış gəlir.

Güldəstə soruşdu:

–Hansı kişinin?

–Şirəhmədin.

–Sən onu heç vaxt, heç ye-də gö-məmişən.

–Amma səsinə eşitmişəm. Yadına gəlir, bir payız gecəsi 1943-cü ilin payızı idi. Arxadan mənə yetişib xahiş elədin ki, səni ötürüm.

Güldəstə üzünü döndərüb heyrətlə Teymura baxdı, amma dinmədi. Teymur sözünə davam elədi:

–Mən də ötürdüm. Sən bu yaxşılığımın əvəzində aparıb məni öz adamlarına təhvil verdin. Mənim yolumu kəsənlərin başçısı Şirəhməd idi.

Güldəstə eyni heyrətlə Teymura baxdı. Teymur isə ona sarı baxmırdı. Deyəsən heç baxmaq da istəmirdi.

–Yadına gəlmir?–deyə astadan soruşdu.

Güldəstə çiyinlərini oynatdı:

–O qədə- elə işlə- olub ki, ha-dan yadıma gəlsin!..

Amma Teymur istədi ki, Güldəstə hökmən o gecəni xatırlasın.

–O vaxt mənim qolumun biri kipsdə idi. Cəbhədən gəlirdim. Mənə deyəndə ki, “soyun” mən soyunmadım. Birinizi təpiklə vurub yıxdım. Sənin adamların məni arxadan vurdular. Sonra sən çıxırdın ki, məni bir də vursunlar. Çünki mən hələ ölməmişdim. İndi yadıma gəldi?

–Yox!–deyə Güldəstə üzünü qırışdırdı.

–Mənim çamadanımda bir neçə min manat pul var idi. Anam üçün, qardaşım üçün paltarlıq gətirmişdim. Bir də çamadanımda alman əsgərinin verdiyi alışqan var idi.

–Alışqan?

–Bəli.

Güldəstə xəyala daldı.

–Mən o alışqanı Seymu-a bağışlamışdım. O, üzünü döndərüb bir də Teymura baxdı.

–Məni tanıyırsan?–deyə Teymur soruşdu.

–Bili-əm ki, Seymu-un qa-daşsan. Yaxşı bili-əm. Məni bi-dəfə tutmuşdun. Amma bilmi-dim ki, səni də soymuşuq. Deməli o sən idin. Deməli o gecə ölsəydin bizim başımıza bu oyunla-ı gəti-ə bilməzdilə...

–Məgər mən təkəm? Bütün əməliyyatı Volodya aparır. Güldəstə iztehzə ilə gülümsədi.

–Mənim qa-daşım Volodya?

Maşın qaraşəhər körpüsünün altından keçib sağa döndü. Hava hələ o qədər də qaralmamışdısa da küçələrdə mirvari kimi düzülmüş fənərlər yanırdı.

–Deməli ölmədin.

Teymur dinmədi.

–Kaş öləydin!–deyə Güldəstə dişlərini qıcaraq qəzəblə dilləndi. –Məni sən bədbəxt elədin, mənim günümü sən qa-a elədin. Səni gö-üm heç xoş gün gö-məyəsen. Məni Seymu-dan sən ayı-dın. Məni sən qaçaq saldın sən!...

Sürücü davam gətirməyib, maşını yolun kənarında saxladı və Teymura müraciətlə dedi:

–Yoldaş Cahangirov, icazə verin, bu ləçərin ağzını yummum!

–Sür gedək!–deyə Teymur sakit bir səslə əmr etdi.

Maşın yenidən hərəkətə gəldi.

Güldəstə iztehzə ilə dilləndi:

–Niyə qoymadın mənim ağzımı yumsun?! Qa-daşın a-vadının qey-ətini çəki-sən?!

–Sən min şəhərdə olmusan,–deyə Teymur iyrənmiş kimi, ona baxmadan cavab verdi,–hər şəhərdə bir neçə ərin olub.

–Yox, mənim əsl ə-im Seymu-du. Bizim oğlumuz da vardı. Sən bunu yaxşı bili-sən. İndi mənim oğlum inte-nat məktəbindədi. –Mən onunla gö-üşüb vidalaşmaq istəyi-əm. –O, cəld sürücüyə sarı döndü:–Sağa sür! Məktəb bu yandadı!

Sürücü gözlərini yoldan ayırmadan güldü.

–Yox, xanım qız, bayaq Şirəhmədin evini axtaranda bələdçi sən idin, indi sənin bələdçi bizik.

Güldəstə üzünü Teymura çevirdi.

–Siz necə adamsını? Heç şümü-də, yezid belə eləməz! Ana ilə balanı ayı-mağa necə ü-əyiniz gəli-?!

Teymur acı-acı gülümsündü.

–Bəs siz necə adamsınız?! Neçə-neçə anaların gözlərini yolda qoyursunuz. Ələddinin o qədər uşağı yetim qaldı. Muradyanın qoca anası oğul dərdindən öldü. Atanı baladan, qardaşı qardaşdan ayırdınız. Neçə-neçə evi, neçə-neçə ailəni yasa batırdınız. Yox, Güldəstə, Fəxrəddinin üstündə sənin heç bir analıq haqqın yoxdur. O, səni tanımayacaq. Ona mən özüm atalıq eləyəcəm. O, yaxşı, namuslu bir insan olacaq!

Ağır bir sükut çökdü.

Maşının şüşəsi arxasından al-əlvan işıqlarla bəzənmiş izdihamlı küçələr bir-birini əvəz edirdi.

–Yaxşı bax, xanım qız, –deyə sürücü ucadan dilləndi. –Daha bu şəhəri, bu küçələri bir də görməyəcəksən. Daha əlini Bakıdan ömürlük üz. Cəzanı çəkib qayıtsan da, sənə belə şəhərdə yaşamağa icazə verilməyəcək.

Güldəstə buna cavab vermədi. Ancaq:

–Gö-biz necə mah-iban otu-muşuq. Amma bizim a-amızda də-in bi-uçu-um va-, –dedi.

–Bu uçurumu sən özün öz əllərinlə, öz əməllərinlə qaz-mısan!–deyə Teymur cavab verdi.

Maşın milis şöbəsinin yanında dayandı.

Teymur maşından düşməzdən əvvəl Güldəstəyə sarı döndü və təmkinlə dedi:

–Biz bir daha görüşməyəcəyik, Güldəstə, sənin cəzan çox ağır olacaq. Çalış ki, cəzanı çəkəndən sonra ömrünün qalan

hissəsini namusla yaşa!...

Maşının qapısını açdılar. Səkidə dayanmış iki milis nəfəri onları gözləyirdi.

–Məni güllələməyəcəksiniz?–deyə Güldəstə etinasız halda Teymurdan soruşdu.

–Məncə güllələməzlər.

–Amma səni mənim əlimə və-səydlə-, tikə-tikə elə-dim, uf da deməzdim...

Onlar belə ayrıldılar.

Güldəstə maşından çıxdı və milis nəfərlərinin müşayiəti ilə darvazanın arxasında gözdən itdi...

EPİLOQ

Teymur hər gün işdən sonra anasını, arvad-uşağını görməyə tələsir, onlarla bir yerdə nahar eləyir, ya işə, ya da öz evinə gedirdi.

Ləmanın Seymur haqqında dediklərini o da eynilə anasına təkrar edirdi. Cavahirin fikrini yayındırmaq, ürəyini şad eləmək üçün Ləman böyük fədakarlıq göstərir, tək qaldıqda isə hönkürüb ağlayırdı. O, qayınanasının şəklini bir çox vəziyyətlərdə çəkmişdi. İndi isə kətan üzərində işləməyə hazırlaşırı.

Hardansa Seymurun öldüyünü eşidən qonşuların və məhəllə adamlarının söz-söhbəti bir neçə dəfə Ləmanın qulağına çatıb onu o ki var qorxutmuşdu. İndi o, Cavahirlə bir yerdə

olanda böyük gərginlik keçirirdi. Ləman hiss edirdi ki, Cavahir nə isə duyub. Bir halda ki, məhəllə adamlarının söz-söhbətlərini Ləman eşitmişdi, deməli qulağı səsdə olan Cavahir ondan da qabaq eşitməli idi. Bəli, eşitmişdi və susurdu. Bu daha dəhşətli idi. Barı danışaydı.

Cavahirin keçirdiyi vəziyyət Teymuru da get-gedə həyəcanlandırır və şübhələndirirdi. O, hiss eləmişdi ki, son zamanlar anasının gözlərindəki təşvişi və qorxunu sonsuz bir kədər əvəz etmişdir. Özünü də axır vaxtlar həmişə adını məhəbbətlə çəkdiyi anası, indi Seymur haqqında söhbət açanda: “o”, “onu”, “ona”, “o deyirdi”, “o həmişə belə edirdi”,–deyə danışırı.

Teymur ona diqqət etdiyi kimi anası da ona diqqətlə baxır, tez-tez oğlunun vaxtından tez ağarmış başına baxıb köksünü ötürürdü.

Nəhayət bir gün Teymur Ləman üçün təzə kətanı çərçivəyə alanda Cavahir qara şalını başına örtüb, xəyal kimi otağın astanasında dayandı və uzaqdan gələn bir səslə soruşdu:

–Onu harda basdırıblar?..

Vladimir Skvartsov əməliyyatı ustalıqla aparırdı. Teymur bu cinayətkarlar dəstəsini qol-budaqlı bir ağaca bənzətməkdə səhv eləməmişdi. Dəstənin üzvləri dindirildikcə bu ağacın budaqları və rişələri bir-bir aşkara çıxır, məlum olurdu ki, Namazovlar, inkassator əməliyyatında təqsirləndirilən adamlar, Ələddin, Muradyan əməliyyatı da bir-biri ilə əlaqədardır. Cəzasını çəkib indi Sumqayıt zavodlarından birində paravoz sürən və anası, qardaşı Ərəstunla Sumqayıtda yaşayan Zeynalabdin Namazov dəstə üzvlərinin çoxlarını, o cümlədən Güldəstəni tanıdı.

Şirəhmədin maşınında onunla birgə qaçmaq istəyən qız etiraf etdi ki, babası yerində olan Şirəhmədin arvadıdır. Onlar kəbinlərini məsciddə kəsdirmişdilər. Bu qızın böyük bacısı vax-

tilə əmanət kassasında işləyirmiş və həmin əmanət kassasından pul almağa gələn inkassatoru oğurlamışdılar.

Get-gedə hər şey aydınlaşır, bütün suallara cavab tapılırdı. Lakin hiss olunurdu ki, kiminsə, özü də dəstədə əsas yeri tutan bir nəfərin yeri boş qalmışdı.

Şirəhmədin iahatından aydın oldu ki, dəstənin başçısı o deyildir. Ondən da böyüyü varmış. Amma bir kimsə onun adını çəkmirdi. Bəziləri onu heç tanımır, bir dəfə də olsun görməmişdilər. Onlar yalnız Şirəhmədi və vasitəçilərini tanıyırdılar. Başçıların aadlıqda qalması dustaqları qorxudur, onlar ətraflı izahət verməkdən çəkinirdilər. Hiss olunurdu ki, başçıları olduqca qəddar bir canidir. Dustaqların çoxu öz-özlüyündə elə düşünürdü ki, onların məşhur başçıların bir neçə nəfərdən ibarət əlaltısı var. Bu əlaltılar da həmin məchul başçı kimi heç vaxt görünmür, yalnız onların sirrini ələ verənlərdən intiqam alırlar.

Bəli, Teymur Cahangirov səhv eləməmişdi. Bu cinayətkarlar dəstəsi qol-budaqlı bir ağacı andırırdı. Vladimir Skvartsov həmin ağacın kötüyünü tapmamış, əməliyyatı bitmiş hesab etmək istəmirdi.

Bu, o günlərə təsadüf edirdi ki, Teymurgilin köhnə məhəlləsinə cürbəcür mexanizmlər gətirilir, bütün ətraf evlərdə yaşayanlar öz sınıq-salxaq daxmalarını tərk edib, yeni, gözəl mənzillərə köçürdülər.

Cavahirə də təzə binada bir otaq təklif etmişdilər. Sonra belə qərara gəldilər ki, Teymur öz təzə mənzilini təhvil vermək şərtilə onunla anasına ikiotaqlı qəşəng mənzil verilsin.

Beləliklə, ana, oğul, gəlin və nəvə təzədən və həmişəlik birləşdilər. Onların qapı qonşusu Çapıq Şəmsi idi. Çapıq Şəmsinin həyat yoldaşı Nina ilə Ləman elə ilk gündən dostlaşdılar. Teymur vədinə əməl edərək Çapıq Şəmsini köhnə məhlələrində

fəaliyyətə başlamış tikinti kontorunda işə düzəldti.

Yeni binaları ucaltmazdan əvvəl köhnə evləri sökmək lazım idi. İş icraçısı on-on beş nəfər fəhləyə tapşırıq verdi ki, küçənin ən ucqar yerindəki hündür hasarlı binanı sökməyə başlasınlar.

Çapıq Şəmsi həmin hündür hasara yaxınlaşanda dodağında acı bir təbəssüm göründü. Bura Seyidlərin hasarı idi. O, burdan yıxılıb üzünü çapmışdı. Hər şey burdan başlamışdı. İndi isə Çapıq Şəmsi bu hasarı sökməli idi.

Ev sahibinə çoxdan xəbərdarlıq etmişdilər ki, təzə mənzilinə köçsün. Bütün məhəllə köçmüşdü. Amma o, yerindən tərpənmək istəmirdi. Nəhayət iş icraçısı əmr verdi ki, hasarı sökməyə başlasınlar.

Hasarı üç günə söküb dağıtdılar. Evi sökməyə başlamazdan əvvəl evlər idarəsindən üç nəfər gəlib orda yaşayan qocanı bir də xəbərdar etmək istəyirdilər ki, işləri ləngitməsin. Əgər istəyirsə ona yük maşını da, adam da versinlər. Tez öz təzə mənzilinə köçsün. Amma içəri girib gördülər ki, ev sahibi çoxdan canını tapşırıb.

Bu, Seyid Kazım idi. Əmisi Seyid Tağını altı il bundan qabaq basdırmışdı. Müayinə göstərdi ki, yaşı doxsana yaxın olan bu gümrəh bədənli qoca kişi öz əcəli ilə ölməmişdir. O, zəhərlənmişdi. Zəhər şüşəsini də sıxılmış ovcunda tapmışdılar.

Seyid Kazımın evini sökməzdən əvvəl bütün şeylərini eşiyə çıxarmağa başladılar. Onun var-dövləti hamını heyrətə gətirdi. Evinin altındakı zirzəmidən səkkiz bardaq qızıl pul, bəzək şeyləri-üzük, saat, qolbaq, mirvari, qaş-daş çıxmışdı. Bunlardan əlavə zirzəmidən on iki dənə cürbəcür sistemli tapança tapmışdılar.

Seyid Kazımın öldüyünü hansı yollasa eşidən dustaqlar açıq-açıqına sevinmişdilər. Elə bil onların çiyinlərindən dağ

boyda bir yük götürülmüşdü. Onların atamanı ölmüşdü. İndi hamı bütün təqsirləri onun üstünə yıxmağa çalışırdı.

Deyirlər, əqrəb odlu bir həlqənin ortasına düşəndə bu həlqədən çıxıb bilməyəcəyini hiss edib, öz-özünü sancır. Seyid Kazım da belə bir həlqənin içində olduğunu dərk edib özünü zəhərləmişdi...

Bu ev də sökülüb yerlə yeksan oldu. Artıq, sökülmüş binələrin tozu çoxdan çəkilməmiş, dərin mavi səma altında ucsuz-budaqsız, geniş, hamar bir sahə yaranmışdı. İndi burdan gözəl bir prospekt keçəcək...

Aysız, ulduzsuz gecə... Ağır buludlar get-gedə yerə enir, elə bil hər şeyi udmaq istəyir. Evlərinə tələsən adamlar göyə baxıb:

–İndi şimşək çaxacaq!–deyə peyğəmbərlik edirlər.

Lakin nə göy gurlayır, nə də şimşək çaxır.

Buludlar sanki öz ağır yükünü saxlaya bilmir, birdən leysan yağışı başlayır. Şəhər içərisində, küçələrdə bir səs-küy qopur ki! İri yağış damcıları dolu kimi evlərin damlarına, mağazaların vitrinlərinə, asfalta çırpılır, qərribə bir uğultu salır. Gəzmək üçün, teatr üçün tikdirdikləri paltarlarını islatmaq istəməyən gənclər daldalanmağa yer axtarır, qızlar zildən çıxırır, oğlanlar qəhqəhə çəkib gülürlər. Bəziləri yağışa fiki vermədən səkilərin yanı ilə axan seli şappıldada-şappıldada evlərinə tələsir...

Bu il bahar çox tez gəlmişdir. Yağış dayanmaq bilmir, get-gedə daha da güclənir. Küçələr yavaş-yavaş boşalır, adama elə gəlir ki, hər şey islanmışdır, hər şey bahar yağışında çimirlər, tikinti kranları da, işıqlı vitrinlər də, vitrinlərin arxasındakı şux geyimli manikənlər də, fənlər də, səkilər də, suyu ətrafa sıçradıb şığıyan taksi maşınları da–hər şey, hər şey bahar yağışında çimirlər.

İki nəfər boylu-buxunlu kişi aram-aram uzaqdan gəlir. Onlar plaşlarının başlığını furajkalarının üstünə keçirmişlər.

Darvazaların yanından keçəndə orda toplaşmış yağışın dayanmasını gözləyən gənclər yer-yerdən onları dəvət edir:

–Gəlin bizimlə daldalanın, yoxsa islanarsız–deyirlər.

Lakin onlar gülümsəyib gənclərə təşəkkür edib uzaqlaşır.

Onlar şəhərin insanların keşiyini çəkirlər. Bürkülü gecələrdə də, tufanda da, çovğunda da gəzir, sanki şəhərin sakinlərinə: “sakit yatın”,–deyirlər. Şəhər isə günəşi salamlayır, şəhər üzərində açılan yeni, gözəl bir şəhərin müjdəçisi olurlar...

Onların çoxunun hər günü bir qəhrəmanlıq dastanıdır. Bəlkə buna görə də onların bir çoxunun saçları vaxtından çox tez ağarır. Çünki, onlar xarüqələr yaradan, fəzaları fəth edən, daha işıqlı gələcəyi quran gözəl insanların dincliyinin yorulmaq bilməyən keşikçiləridirlər!...

Qeydlər üçün

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Qeydlər üçün

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

"XAN" tərcümə ədəbiyyatından

yeni kitablar

AMHET ÜMİT "Sis və gecə"

ŞULE YÜKSEL ŞENLER "Hüzur küçəsi"

NİHAL ATSIZ "Ruh adam"

NİHAL ATSIZ "Bozqurdlar"

AZİZ NESİN "Damda dəli var"

REHA ÇAMUROĞLU "Sonuncu yeniçəri"

JAMES ROLLINS "Qum fırtınası"

JAMES ROLLINS "Qiyamət günü açarı"

BRIGITTE AUBERT "Doktor Marçın dörd oğlu"

HƏSƏN SEYİDBƏYLİ

CƏBHƏDƏN CƏBHƏYƏ

r o m a n

Çapa imzalanıb: 05.06.2013
Formatı: 60x84 1/16. Ofset çapı.
Həcmi 23.5
Sifariş № 285. Qiyməti: 4,9 manat

**POLYGRAPHIC
PRODUCTION**
Tel/Fax: 447 75 04, Tel.: 447 75 06

mətbəəsində çap olunub

Silahını çıxarmağa macal tapmamı
peysərinə nə isə soyuq bir şeyin dirəndiyin

Azf-290024

hiss edib başını geri döndərdikdə, hər
şeydən qabaq tapança lüləsini, sonra isə qır-
mızıyanaq bir oğlanın qıyılmış gözlərini
gördü. Qeyri-ixtiyari əllərini qaldırdı. Onun
yanında, əynində çox bahalı xəz palto olan
bir qız oturmuşdu. Ən azı əlli beş-altmış yaşı
olardı. Bu qız isə onun nəvəsi yerində idi.
Ağzının və kirpiklərinin üstündə bir pud boya
və tuş olmasına baxmayaraq, ona güclə on
yeddi-on səkkiz yaş vermək olardı. O, əsə-əsə
ancaq bunu deyə bilirdi:
–Ay məmə, ay məmə, ay məmə!

Kitabların onlayn satış ünvanı
www.kitabevim.az
Mütaliənin ən rahat ünvanı!

